

88-4
L 192

*M. Gaišs.
Rīga 1931.*

M. SKUJENIEKS

LATVIJA STARP EIROPAS VALSTĪM

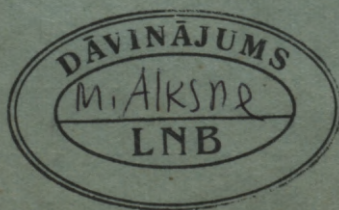

RĪGĀ, 1929

VALSTS STATISTISKĀS PĀRVALDES IZDEVUMS

225080

L.B

88-4

192

M. SKUJENIEKS

LATVIJA

STARP EIROPAS VALSTĪM

RĪGĀ, 1929

VALSTS STATISTISKĀS PĀRVALDĒS IZDEVUMS

◆◆◆
A/s. J. Pētersons un b-dri spiestuve,
Rīgā, Kr. Barona ielā № 20/22.
◆◆◆

Latvijas Nacionālā
BIBLIOTĒKA

0305034818

Ievads

Pagājušā gadā grāmatiņā „Latvija 1918.—1928. gadam“ man bija izdevība parādīt kas Latvijā panākts valsts pastāvēšanas pirmajos desmit gados. Ir neapšaubāmi, ka visās svarīgākās dzīves nozarēs Latvijas valsts var uzrādīt ievērojamus, pat ļoti ievērojamus panākumus. Pat tur, kur vislielākie optimisti valsts pirmajos pastāvēšanas gados bija piespiesti skatīties ar vislielākām bažām kā, piemēram, valutas stabilizēšanas un rūpniecības atjaunošanas jautājumos, ir panākts vairāk nekā varēja cerēt. Ir neapstrīdams fakts, ka Latvija visgrūtākos apstākļos ir pratusi īsā laikā panākt ļoti daudz. Tomēr līdz šim mēs tikai konstatējuši, ka ar katru gadu dzīves vissvarīgākās nozarēs ir iegūti panākumi, ka ar katru gadu ir atzīmējami jauni ieguvumi un uzlabojumi. Ir skaidris ka Latvija iet uz priekšu, ka tā aug un attīstas. Ir nenoliedzami konstatējams progress visās svarīgākās saimnieciskās un kulturelās dzīves nozarēs. Bet ar to vēl ir samērā maz teikts. Kaņam izbeidzoties Latvija bija bezgala izpostīta un naba-ga. Ja tā arī attīstījies, tad, varbūt, sasniegumi gan ir konstatējami salīdzinot stāvokli dažādos gados, bet salīdzinot ar apstākļiem citās zemēs Latvija, varbūt, vēl vienmēr atrodas uz bezgala zema stāvokļa, varbūt konstatētie sasniegumi vēl

vienmēr ir tik niecīgi, ka tie neiztur kritisku salīdzinājumu ar līdzīgiem apstākļiem citās zemēs. Lai varētu spriest par to, ko Latvija ir panākusi, kādi apstākļi valda Latvijā, ir nepieciešami salīdzinājumi ar citām valstīm un tautām. Šīs grāmatas nolūks ir parādīt kādā stāvoklī atrodas Latvija un pārējās Eiropas valstis dažādās raksturīgākās dzīves nozarēs. Tomēr lai salīdzinātu apstākļus dažādās valstīs, absolūtie skaitļi nevar būt sevišķi noderīgi. Ir jāņem vērā, ka Eiropas valstīm ir dažāds lielums. Ir skaidris, ka lielās valstis gandrīz visās dzīves nozarēs stāvēs priekšgalā un mazās un vismazākās valstis ieņems pēdējās vietas. Citādi tas ir ar relatīviem skaitļiem. Tie pielaiž salīdzinājumus starp visām valstīm, arī starp mazām un lielām. Tālab absolūtie skaitļi pēc iespējas viscaur ir pārrēķināti relatīvos, parādot cik reizes zināma parādība katrā valstī ir sastopama vai atkārtojas, piemēram, uz 100 iedzīvotājiem vai 100 kvadratkilometriem. Šie skaitļi dara iespējamus salīdzinājumus un ļauj spriest par to, uz cik augsta vai zema līmeņa zināma parādība atrodas dažādās valstīs. Tā piemēram, Jugoslāvijas dzelzceļi ir 9 828 kilometrus garī un Dānijas dzelzceļi 5 118 kilometrus garī. Kuŗa valsts ir labāki apgādāta ar dzelzceļiem? Pie-

vestie absolūtie skaitļi uz šo jautājumu vēl neatbild. Turpretim, kad zinām, ka uz 100 kvadratkilometriem valsts teritorijas Dānijā iznāk 11,8 kilometri dzelzceļu un Jugoslāvijā 3,6 kilometri un kad zinām, ka uz 10 000 iedzīvotājiem Dānijā ir 14,8 kilometri dzelzceļu un Jugoslāvijā 8,2 kilometri, tad nepārprotami redzam, ka Dānija ir labāki apgādāta dzelzceļiem nekā Jugoslāvija. Tāpat vēl samērā maz dod tas, ja zinām, ka Vācijā ārzemju satiksmē ienākušo un izgājušo kuģu caurmēra tonnaža iztaisa 30,2 miljonus neto register tonnas un Latvijā 1,8 miliona neto register tonnas. Kuģas valsts dzīvē kuģniecībai piekrist lielāka nozīme? Uz to absolūtie skaitļi vēl neatbild. Citādi ir, kād zinām, ka uz 100 valsts iedzīvotājiem Vācijā iznāk 48 un Latvijā 93 neto register tonnas. Lai padarītu iespējamus šādus salīdzinājumus visos jautājumos, kur tas kaut cik ir iespējams, ir uzrādīti relatīvie skaitļi. Tie nav iespējami vienīgi šīs grāmatas pirmajās tabeļēs, kurās iet runa par ģeogrāfisko stāvokli, klimatu, teritorijas lielumu u. t. t. Absolūtie skaitļi bez tam ir ievēroti vienīgi tur, kur vēlami salīdzinājumi starp vienāda lieluma valstīm, vai valstīm ar daudz maz vienādiem apstākļiem.

Šinī grāmatā ir sniegti skaitļi vienīgi par Eiropas valstīm, jo šī darba uzdevums nav sniegt izsmēlošus statistiskus datus par visām zemēm, bet gan parādīt, kādu stāvokli Latvija ieņem starp citām valstīm. To ievērojot būtu pilnīgi lieki runāt par zemēm citās pasaules daļās, kuģas atrodas pavisam citādos klimatiskos un kultūrelajos apstākļos. Īstenībā varētu uzskatīt par lieku arī salīdzinājumu ar dažām Eiropas zemēm, kurās daudzējādā ziņā ir ievērojami citādi priekšnoteikumi saimnieciskai

un kultūrelai attīstībai. Tā, piemēram, Portugale, Spānija, Grieķija, Albānija u. t. t. atrodas ievērojami citādos apstākļos. Tomēr veselai rindai blakus jautājumam, par kuriem ir runa, šīs grāmatas noslēgumā, es centos pēc iespējas ievērot visas Eiropas valstis.

Šeit tomēr pacēlās jautājums par to, kas ir neatkarīga valsts. Kā ģeogrāfijā, tā arī valsts zinībā šinī jautājumā nebūt nevalda vienprātība. Ir valstis, kuģu neatkarība nav apšaubāma, bet ir arī tādas, kuģu neatkarība ir stipri problemātiska. Tā, piemēram, kalnu republika Andora atrodas zem Francijas un Spānijas bīskapa aizbildniecības, Monako firstu valsts ir daudzējādā ziņā cieši saistīta ar Franciju, tāpat kā San Marino ar Itāliju. Neapšaubāmi patstāvīgas Eiropā ir 29 valstis. Tas ir (sakārtotas pēc teritorijas lieluma) Krievija, Francija, Spānija, Vācija, Zviedrija, Polija, Somija, Norvēģija, Itālija, Rumēnija, Jugoslāvija, Anglija, Čekoslovākija, Grieķija, Bulgārija, Ungārija, Portugale, Austrija, Latvija, Lietuva, Igaunija, Dānija, Šveice, Holande, Beļģija, Albānija, Turcija, Luksemburga un Danciga. Bez šeit minētām valstīm Eiropā vēl ir sešas zemes, kuģas bieži ierindo neatkarīgo valstu starpā. Tās ir ar Dāniju personālā unijā saistītā Islande, Andora, Lichtenšteina, S. Marino, Monako un nesen nodibinātā pāvesta Baznīcas valsts Romā. Bez tam pavisam īpatnēju stāvokli ieņem Irija, kuģa, būdama Lielbritānijas sastāvdaļa, tomēr uzrāda vairākas neatkarīgas valsts pazīmes. Uzskatot par pilnīgi neatkarīgām valstīm tikai augstāk minētās 29 valstis pēc iespējas ir sniegti skaitļi arī par Iriju un Islandi, kā par zemēm ar visai plašu iekšējo patstāvību, kuģas mūs sevišķi var intere-

sēt kā nelielas zemes, kuŗas šinī ziņā atrodas ar Latviju līdzīgos apstākļos. Par pavisam sikajām valstīm, kā Andoru, Lichtenšteinu, S. Marino, Monako un Baznīcas valsti, šeit nav sniegti skaitļi pa daļai tālab, ka vajadzīgie skaitļi pa lielākai daļai nebija pieietami, bet galvenā kārtā tālab, ka šo zemju pavisam niecīgie samēri pielaiž daudzas nejaušības skaitļos un tālab tie nav noderīgi salīdzināšanai. Tāpat apzinīgi ir atmesta Turcija, kuŗas lielākā un raksturīgākā daļa tagad atrodas ārpus Eiropas. Tāpat bieži salīdzinājumiem nav noderīga Dancīgas brīvvalsts, kuŗa galvenā kārtā sastāv no vienas pilsētas un tālab tai piemīt īpatnējs raksturs, ar kuŗu tā atšķiras no pārējām zemēm, kuŗām kā parasts blakus pilsētām ir vairāk vai mazāk plaši lauku apvidi. Vairākās tabelēs biju piespiests atstāt neievērotu vienu vai otru valsti, par kuŗu man nebija pieietami statistiski dati. Visbiežāk tas ir noticis ar Portugali, Balkanu zemēm — it sevišķi ar Albaniju, kuŗai visai neizkopta statistika.

Izcilus vērību es viscaur centos piegriezt ziemeļu valstīm, ar kuŗām Latvijai ir visvairāk līdzības. Tās ir Norveģija, Zviedrija, Dānija, Somija, Igaunija un Lietava. Tālab šinī grāmatā skaitļi par šīm valstīm ir atrodami gandrīz visās tabelēs un blakus vispārīgām tabelēm vēl ir uzņemtas tādas, kuŗas sniedz sīkākas ziņas vienīgi par šīm Eiropas ziemeļu valstīm.

Šīs grāmatas sastādīšanai lietoti avoti ir uzrādīti šīs grāmatas beigās. Pirmā kārtā es esmu lietojis internacionales statistiskos publicējumus, bet kur tanīs nebija atrodami vajadzīgie skaitļi, vai arī tie bija novecojušies vai arī bija iemesls

domāt kā tie nav pareizi, es lietoju attiecīgo valstu statistiskos publicējumus, it sevišķi statistiskās gada grāmatas. Lai nepadarītu šo darbu pārāk smagu, es pie atsevišķām tabelēm neesmu atzīmējis avotus, kurus ar statistisko literatūru pazīstams lasītājs tāpat viegli atradīs uzdotā avotu sarakstā. Izņēmumus es esmu pielaidis vienīgi tur, kur veselās tabeles negrozītā veidā ir pārņemtas no kāda izdevuma vai arī tur, kur kāds izdevums ir lietots vienīgi viena skaitļa iegūšanai.

Lielākas pārredzamības iegūšanai viscaur esmu valstis un zemes sagrupējis pēc skaitļa lieluma atsevišķās tabelēs, bet ne pēc ģeogrāfiskā stāvokļa, alfabeta vai valstu lieluma. Tādā kārtā pirmo vietu katrā tabelē ieņem tā valsts, kuŗa apskatāmā jautājumā ieņem pirmo vietu (negatīvā vai pozitīvā nozīmē), otrā vietā atrodas tā valsts, kuŗa ieņem nākošo vietu u. t. t. Pēc iespējas esmu centies sniegt atsevišķās tabelēs par visām valstīm skaitļus, kuŗi attiecas uz vienu un to pašu gadu vai laikmetu. Nereti tas tomēr nebija iespējams un tālab jautājumos, kuŗos gadam ir nozīme, esmu atzīmējis arī gadus uz kuŗiem skaitļi attiecas. Lai par visām valstīm uzrādītu skaitļus, kuŗi attiecas uz vienu un to pašu gadu vai laikmetu, dažkārt nevarēju izlietot par daudzām valstīm visjaunākos skaitļus, jo tie nebūtu salīdzināmi ar skaitļiem par valstīm, kuŗas statistisko ziņu publicēšana nokavējās. Šī apstākļa dēļ arī Latvijas stāvoklis starp citām valstīm ir nereti uzrādīts sliktāks, nekā tas pašlaik ir, jo Latvijā daudzās dzīves nozarēs pēdējos gados ir ātrāks progress atzīmējams, nekā daudzās citās zemēs, un izlietojot visjaunākos statistiskos datus, Latvija nereti ieņemtu starp citām val-

stīm augstāku stāvokli, nekā izlietojot skaitļus, kuri attiecas uz agrākiem gadiem.

Šeit nodrukātās tabeles rāda, ka Latvija dažādās dzīves nozarēs ieņem visai nevienādu stāvokli starp Eiropas valstīm. Kamēr dažās dzīves nozarēs tā ieņem izcilus augstu

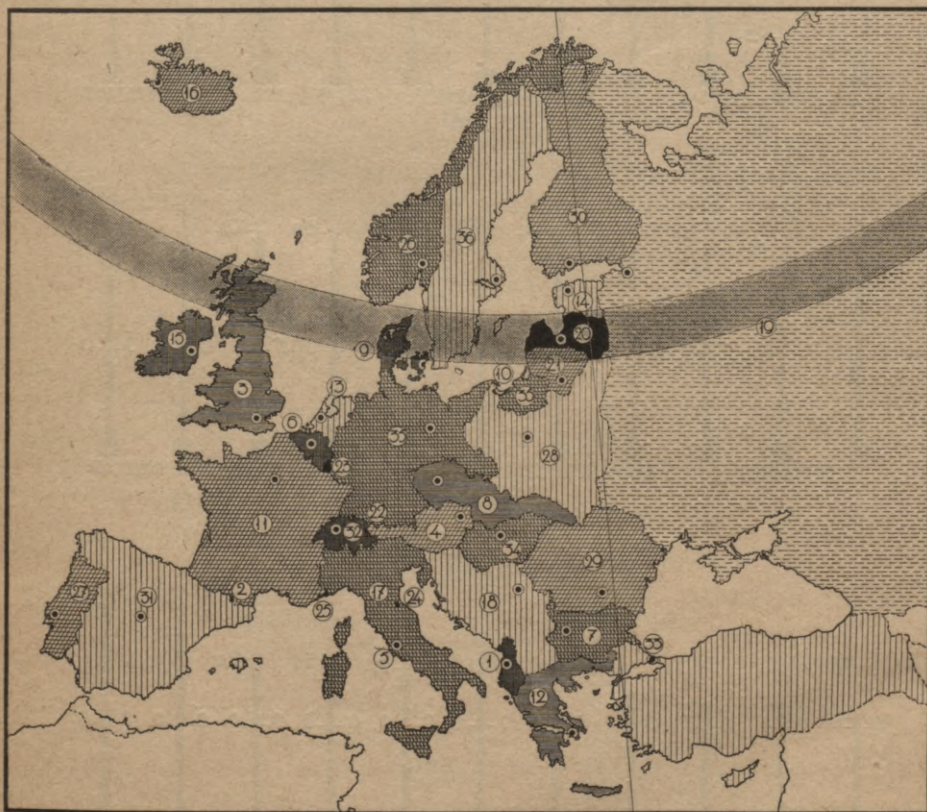
stāvokli, ne tikai Eiropā, bet visā pasaulē (piem., grāmatniecība, avižniecība, tautas izglītība), tikmēr citās dzīves nozarēs (lauksaimniecība, rūpniecība) tā stāv tālu aiz Eiropas kulturelākām zemēm. Šīs tabeles rāda, kur mēs esam daudz panākuši, kā arī to, kur vēl ir daudz darāms.

I. Stāvoklis, klimats un platība.

I. Ģeografiskais stāvoklis.

Starp $55^{\circ}40'33''$ un $58^{\circ}5'12''$ ziemeļu platumā.
Starp $20^{\circ}58'9''$ un $28^{\circ}14'30''$ austrumu garumā
no Grinvičas.

Eiropas valstis un Latvijas ģeografiskais stāvoklis.

Skaitļi uz kartes apzīmē sekošas valstis:

1. Albānija.	7. Bulgārija.	13. Holande.	19. Krievija.	25. Monako.	31. Spānija.
2. Andora.	8. Čehoslovākija.	14. Igaunija.	20. Latvija.	26. Norvēģija.	32. Šveice.
3. Anglija.	9. Dānija.	15. Irija.	21. Lietuva.	27. Portugāle.	33. Turcija.
4. Austrija.	10. Dāncija.	16. Islande.	22. Līhtenšteina.	28. Polija.	34. Ungārija.
5. Itālija.	11. Francija.	17. Itālija.	23. Luksemburga.	29. Rumunija.	35. Vācija.
6. Beļģija.	12. Grieķija.	18. Jugošlavija.	24. S. Marino.	30. Somija.	36. Zviedrija.

Latvija atrodas Eiropas ziemeļos pie Baltijas jūras austrumu piekrastes. Tur tā starp augstāk minē-

tiem platuma un garuma grādiem ieņem apgabalu gar abiem Rīgas jūras līča krastiem un Kurzemes pussalu.

Vidējā temperatūra janvarī, jūlijā un gadā.

Gar abiem Daugavas krastiem tā sniedzas tālāk uz austrumiem. Kamēr no ziemeļiem uz dienvidiem

vilkta līnija, kura savieno Latvijas visatstātākos punktus ir tikai 280 kilometrus gara, tikmēr no rietumiem

uz austrumiem vilktā līnija Latvijas teritorijā ir 442 kilometrus gara. — Kad Eiropu daļa rietumu un austrumu daļās, tad Latvija atrodas uz šīs dalīšanas līnijas, ar savu lielāko daļu atrazdamās Eiropas rietumu daļā. Eiropa atrodas starp 10°29' rietumu garumā (Irijas rietumu piekraste) un 65°11' austrumu garumā (Uralu kalni) no Grinvičas. Tādā kārtā līnija, kuŗa vilkta pa 27°21' austrumu garumā daļa Eiropu divās rietumu un austrumu pusēs. Šī dalīšanas līnija iet mazliet uz austrumiem no līnijas, kuŗa savieno Alūksni, Viļānus un Kraslavu. Tādā kārtā Ludzas apriņķis un daļas no Valkas, Jaunlatgales, Rēzeknes un Daugavpils apriņķiem atrodas Eiropas austrumu pusē, bet visa pārējā Latvija tās rietumu pusē. Ar to Latvija ne tikai pēc savas saimnieciskās un kulturelās dzīves struktūras, bet arī no tīri ģeogrāfiskā stāvokļa ir Vakareiropēiska zeme. Latvija ir pieskaitāma Eiropas ziemeļu valstīm, jo Eiropā ir tikai divas valstis — Somija un Islande, kuŗas viscaur atrodas tālāk ziemeļos nekā Latvija. No Eiropas valstīm ar daļām no savas teritorijas sniedzas tālāk ziemeļos nekā Latvija vēl piecas valstis. Nor-

veģija, kuŗas vistālāk uz dienvidiem izvirzītā daļa (kap Lindesnes) atrodas tālāk dienvidos, nekā Latvijas ziemeļu daļa. Zviedrija, kuŗas dienvidus punkts atrodas ievērojami tālāk uz dienvidiem nekā Latvijas dienvidus daļa. Šo abu valstu ziemeļu daļas atrodas ievērojami tālāk ziemeļos nekā Latvija savā ziemeļu daļā. Arī Skotijas vistālāk uz ziemeļiem izbīdītā daļa atrodas tālāk ziemeļos nekā Latvija. Tāpat Igauņa, izņemot savu dienvidus austrumu daļu (Veravas apr. un daļas no Tērbatas un Pērnavas apriņķiem) viscaur atrodas tālāk ziemeļos nekā Latvija un, beidzot, Krievijas plašie ziemeļu apvidi sniedzas ievērojami tālāk ziemeļos nekā Latvija. Tādā kārtā tikai divas Eiropas valstis atrodas viscaur tālāk ziemeļos nekā Latvija un piecas Eiropas valstis ar savām daļām atrodas tālāk ziemeļos nekā Latvija. Latvija atrodas apm. uz tiem pašiem platuma grādiem, kā Zviedrijas dienvidus daļa, kā Jutlandes pussalas ziemeļu daļa Dānijā un Skotijā. Citās pasaules daļās tikpat tālu ziemeļos atrodas Kamčatka, Sachalinas ziemeļu daļa, Aļaskas pussala un Labradora.

2. Klimats.

Caurmēra temperatūra:

Janvarī		Juliā		Gadā	
Maskavā	— 11,0	Hamerfestē	+ 11,8	Hamerfestē	+ 1,3
Pēterpilī	— 9,3	Kopenhagenā	+ 16,0	Pēterpilī	+ 3,7
Hamerfestē	— 5,2	Stokholmā	+ 16,7	Maskavā	+ 3,0
Rīgā	— 5,2	Londonā	+ 16,0	Stokholmā	+ 5,0
Stokholmā	— 3,0	Pēterpilī	+ 17,7	Rīgā	+ 6,0
Kopenhagenā	— 1,0	Rīgā	+ 18,0	Kopenhagenā	+ 7,9
Berlinē	— 0,6	Parizē	+ 18,1	Berlinē	+ 9,2
Parizē	+ 2,2	Maskavā	+ 18,9	Londonā	+ 9,7
Londonā	+ 3,6	Berlinē	+ 19,2	Parizē	+ 9,0
Konstantinopolē	+ 5,2	Konstantinopolē	+ 23,3	Konstantinopolē	+ 14,2
Maltā	+ 13,0	Maltā	+ 26,2	Maltā	+ 19,0

Klimatiskie apstākļi atstāj vislielāko iespaidu uz katras zemes iedzīvotāju dzīves apstākļiem. No klimatiskiem apstākļiem atkarājas, vai zeme un ūdens ilgi apklāti ar ledu un sniegu, kādi kustoņi tur dzīvo, kādi stādi var augt, kādus augļus tie nes, vai mākoņu daudzums atļauj stādiem

augt, vai karstā saule tos izdedzina, vai vētras un auksti vēji neposta cilvēku darba augļus — viss tas atkarājas no katra apgabala klimata. No tā arī atkarājas, vai iedzīvotāju skaits ir liels vai mazs, kāds ir iedzīvotāju biežums, kāda tiem ir darba spēja un pat uz cilvēku raksturu

klimatiskiem apstākļiem ir iespaids. Latvijas klimatiskos apstākļus nosaka tās ģeogrāfiskais stāvoklis tālu ziemeļos un tas, ka tā atrodas jūras tuvumā. Ar savu ziemeļdaļu Latvija iesniedzas subarktiskā joslā, kurā mērenais klimats pāriet polarapgabalu klimatā. Un, tiešām, Latvijas klimats neatšķirtos no klimata Aļas-

kā, Labradorā, Kamčatkā vai pat Grenlandē, kurā atrodas tikai par 2° tālāk uz ziemeļiem nekā Latvija, ja Eiropas piekrasti neskārtu siltā Atlantikas (Golfa) straume. Pateicoties šai siltajai jūras straumei visā Eiropā klimats kļūst daudz maigāks. Palūkojoties uz pievestiem skaitļiem redzam, ka Hamerfestē, kurā atrodas

Norvēģijas vistālākos ziemeļos pie oceāna krastiem, visaukstākais ziemas mēnesis (janvāris) ir tikai tikpat auksts kā Rīgā ($-5,2^{\circ}$). Turpretim Pēterpilī un Maskavā, kuras atrodas tālāk kontinenta iekšienē un līdz ar to atstātāki no atklātās jūras, janvāra caurmēra temperatūra ir jau daudz zemāka ($-9,3^{\circ}$ un $-11,0^{\circ}$). Jo

tālāk virzamies uz dienvidus vakariem, jo ziemas temperatūra kļūst augstāka. Berlīnē janvāra caurmēra temperatūra vairs ir tikai $-0,6^{\circ}$, Parīzē jau $+2,6^{\circ}$ u. t. t. Arī pašā Latvijā ziemā temperatūra ir visai nevienāda. Kamēr Liepājā janvāra caurmēra temperatūra ir $-3,5^{\circ}$, tikmēr Malnavā (Latgalē) tā ir $-8,3^{\circ}$.

Palūkojoties uz Eiropas janvāra izotermu karti redzam, ka 0° izoterma iet gar Norvēģijas rietumu piekrasti, caur Jutlandi (Dānijā), Vāciju, Čekoslovākiju, Austriju un Balkanu pussalu, kur tā iet apmēram paraleli Donavai. Tādā kārtā visās zemēs, kuras atrodas uz rietumiem, resp. dienvidiem no šīs izoterma, ziemas ir

īsas un samērā siltas, jo pat visaukstākā ziemas mēnesī caurmēra temperatūra tur ir virs nulles. Janvāra mēneša caurmēra temperatūra Latvijā ir apmēram tāda pat kā Skandināvijas pussalas vidus daļā, kā Somijas rietumu piekrastē, kā Polijas austrumu robežas apvidos un Ukrainā. — Citu ainu mēs redzam vasaras

mēnešos. Tad jūra nes vēsumu un kontinentalā Maskavā ($+18,0^{\circ}$) ir mazliet siltāks nekā Rīgā ($+18,0^{\circ}$). Turpretim zemēs, kurās gan atrodas tālāk dienvidos, bet tuvāk atklātai jūrai, vasaras vissiltākais mēnesis (jūlijs) ir vēsāks. Tā jūlija mēneša caurmēra temperatūra Kopenhāgenā ir

tikai $+16,0^{\circ}$ un Londonā $16,0^{\circ}$. Arī Parīzē jūlija mēneša caurmēra temperatūra ir tikai $+18,1^{\circ}$. Kad paskatāmies uz jūlija mēneša izotermu karti, tad redzam, ka joslā, kurā caurmēra temperatūra svārstās starp 15 un 20 grādiem, atrodas Latvija un visa Krievijas ziemeļu daļa no Ma-

skavas līdz Archangelskai, Somija, Skandināvijas dienvidus daļa, Dānija, gandrīz visa Polija, Vācijas un Francijas ziemeļu daļas un Anglijas un Irijas dienvidus daļas. Ja arī vasaras mēneši Latvijā ir pat siltāki nekā Anglijā un Francijas ziemeļos, tad tomēr Latvijā ziema ir garāka un pavasaris un rudens daudz garāki nekā rietumu zemēs. Tālab arī Rīgā gada

caurmēra temperatūra ir tikai $+6,0^{\circ}$, kamēr Londonā tā ir $+9,7^{\circ}$ un Parīzē $+9,0^{\circ}$. Turpretim Maskavā + Pēterpilī tā ir jau ievērojami zemāka ($+3,7^{\circ}$ un $+3,0^{\circ}$). Visvairāk Latvijas temperatūrai ir līdzības ar Skandināvijas vidus daļas austrumu piekrastes temperatūras apstākļiem. Tā Stokholmai un Liepājai ir gandrīz vienāda

ziemās un vasaras temperatūra. Janvarī Liepājā salst $-3,5^{\circ}$, bet Stokholmā $-3,0^{\circ}$, bet jūlijā Liepājā ir $16,8^{\circ}$ silts, bet Stokholmā $16,7^{\circ}$.

Latviju bieži uzskata par drūmu mākoņiem apklātu zemi un tanī pašā laikā aizmirst, ka Eiropas lielākā daļā mākoņu daudzums ir tāds pats. Kad

palūkojamies uz Eiropas karti, kuŗa rāda caurmēra mākoņu daudzumu gada laikā, tad redzam, ka Latvija atrodas joslā, kuŗas mākoņu daudzums apzīmējams ar 6—7. *) Tanī pašā joslā atrodas visi Skandināvijas piekrastes apgabali, Somija, Igaunija, visa vidus un ziemeļu Krievija no

Orenburgas, Saratovas, Čaņkovas un Poltavas uz ziemeļiem, Lietava, Polija, Vācija, Dānija, Holande, Beļģija, Anglija, Francijas un Spānijas ziemeļu piekrastes un Čekoslovākijas ziemeļu daļa. Krievijas ziemeļos ap Balto jūru un Anglijas un Irijas ziemeļu un rietumu piekrastēs ir vēl lielāks

mākoņu daudzums. Tikai Vidusjūras piekrastes zemēs ir ievērojami mazāks mākoņu daudzums. Tālab šinī ziņā Latvija neatšķiras no Eiropas ziemeļu un rietumu zemju lielākās daļas. Vismazākais mākoņu daudzums Latvijā ir jūnijā. Vispārīgi pavasara un vasaras mēnešos debess

*) Ar 0 apzīmētas pilnīgi skaidras debesis, bet ar 10 pilnīgi mākoņiem pārklātas.

Latvijā ir skaidrāka nekā daudzās apgabalos, kuri atrodas tuvāk pie Atlantiskā oceana un arī skaidrāka, nekā vidus- un ziemeļu Krievijā. Nokrišņu daudzums ir pietiekošs stādu vajadzībām. Kurzemē un Zemgalē nokrišņu caurmērā ir vairāk nekā pārējā Latvijā. Kamēr Kurzemē nokrišņu daudzums svārstās starp 600 un 700 milimetriem gadā, tikmēr pārējā Latvijā starp 500 un 600. Kad palūkojamies uz Eiropas karti, kurā atzīmēts nokrišņu daudzums, tad redzam, ka Latvijā nokrišņu daudzums ir relatīvi mazāks nekā Eiropas rietumu daļā un it sevišķi valstīs, kurās atrodas tuvāki pie Atlantiskā oceana, kā Norveģijā, Dānijā, Vācijā, Anglijā un Spānijas ziemeļu daļā. Bez tam kalnu apgabalos, kā Alpos, Ape-

ninos, Balkanos un Karpatos rietumu piekrastē ir ievērojami lielāks nokrišņu daudzums nekā Latvijā.

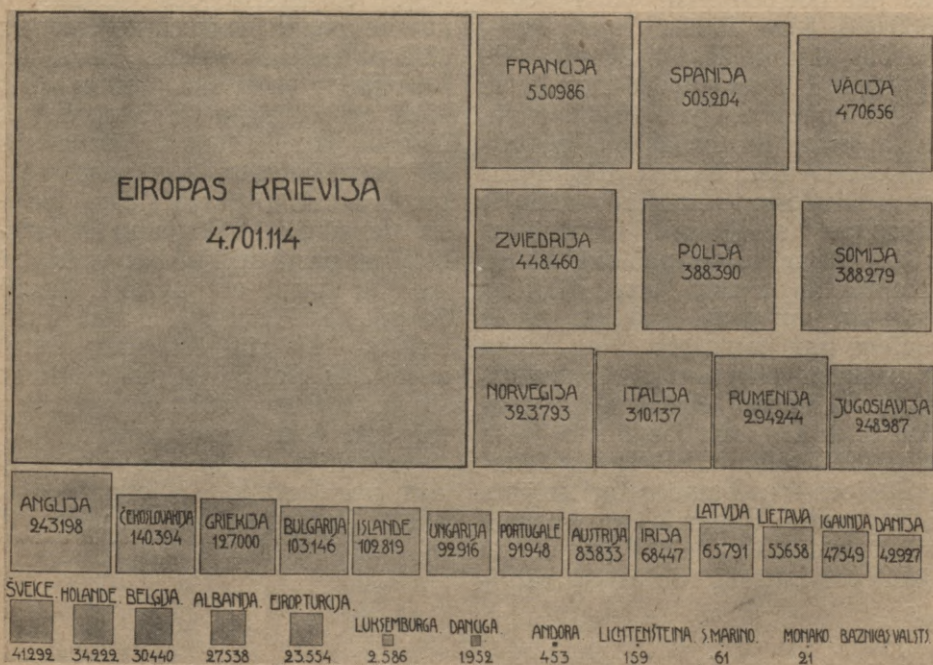
Latvija atrodas tālu Eiropas ziemeļos uz subarktiskās joslas robežas. Tomēr jūra padara klimatu maigāku, kaut gan ziema, rudens un pavasaris pie mums ir garī un vēsi. Toties nedaudzajos vasaras mēnešos dienas ir garas un siltas un atļauj mūsu dzimtenē augt visiem mērenā klimata stādiem. Tomēr vēsais un mitrais ziemeļu zemes piejūras klimats dažkārt neatļauj ievākt tik bagātīgas ražas kā citur, labvēlīgākos klimatiskos apstākļos. Klimatisko apstākļu dēļ Latvija arī nevar būt tik bieži apdzīvota, kā valstis siltākās un auglīgākās joslās.

3. Platība.

Krievija, Eirop.	4 701 114 km ²	Austrija	83 833 km ²
Francija	550 986 "	Irija	68 447 "
Spānija	505 204 "	Latvija	65 791 "
Vācija	470 656 "	Lietava	55 658 "
Zviedrija	448 460 "	Igaunija	47 549 "
Polija	388 390 "	Dānija	42 927 "
Somija	388 279 "	Šveice	41 292 "
Norveģija	323 793 "	Holande	34 222 "
Itālija	310 137 "	Beļģija	30 440 "
Rumēnija	294 244 "	Albānija	27 538 "
Jugoslāvija	248 987 "	Turcija, Eirop.	23 554 "
Anglija	243 198 "	Luksemburga	2 586 "
Čekoslāvija	140 394 "	Dānciga	1 952 "
Grieķija	127 000 "	Andora	453 "
Bulgārija	103 146 "	Lichtenšteina	159 "
Islande	102 819 "	S. Marino	61 "
Ungārija	92 916 "	Monako	21*) "
Portugāle	91 948 "	Baznīcas valsts, apm.	0,4 "

*) Pēc citiem avotiem Monako pirmo valsts platību apzīmē ar 1,5 kvadrātkilometriem, Albānijas lielumu ar 44,999 kvadrātkilometriem, Vācijas lielumu ar 469 000 un Lietavas lielumu ar 53.000 kvadrātkilometriem. Krievijas Eiropas daļas lielums ir atzīmēts pēc vācu valsts statistikas aprēķina.

Eiropas valstu platība.

Dažu Eiropas valstu platība.

Starp Eiropas 36 valstīm 3 ir lielākas par 500 000 kkm, 6 ir 300—500 000 kkm lielas, 7 ir 100—300 000 kkm lielas, 6 ir 50—100 000 kkm lielas, 7 ir 10—50 000 kkm lielas un 7 ir mazākas par 10 000 kkm. Latvija savas teritorijas platības ziņā Eiropas valstu starpā ieņem 21. vietu. Divdesmit Eiropas valstis ir lielākas par Latviju un 15 ir mazākas par to. Mūsu valsts nelabvēli bieži ar nicināšanu nosauc jaunās Baltijas valstis par punduru valstīm. Šāds izteiciens nav pamatots. Par tādām var uzskatīt pavisam sikās valstiņas, kā S. Marino, Andoru, Lichtenšteinu u. t. t. Latvijas teritorija ir ievērojami lielāka par Beļģijas, Dānijas, Šveices un Holandes teritorijām. Arī Portugale, Ungarija, un Austrija savās tagadējās robežās nav daudz lielākas par Latviju. Ja atzīst, ka vi-

sas šīs valstis nav tik mazas, lai noliegtu to eksistences tiesības, tad nav ne mazākā iemesla to darīt attiecībā uz Baltijas valstīm, kuru starpā Latvijai ir vislielākā platība. Pirms kara arī Grieķija un Serbija nebija lielākas par Latviju. Vācija sastādas no 18 valstīm, kuras visas vēl nesen bija pilnīgi patstāvīgas. Šo valstu starpā tikai Prūsija un Bavarija ir lielākas par Latviju, bet visas pārējās, to starpā arī agrākā karaliste Saksija (14 992 kkm), ir mazākas par Latviju. Ka starpība starp Latvijas teritorijas platību un pat lielāko valstu teritorijas platību nav pārāk nopiedoši liela, ir redzams no tā, ka Anglija ir tikai nepilnas 4 reizes lielāka par Latviju. Vācija ir tikai 7 reizes lielāka un pat Francija tikai $8\frac{1}{2}$ reizes lielāka.

II. Iedzīvotāji.

4. Iedzīvotāju skaits 1927. gadā.

(Tūkstošos.)

Krievija, Eiropas	114 409	Šveice	4 000
Vācija	63 440	Somija	3 597
Anglija	45 640	Dānija	3 485
Francija	41 000	Irijas brīvvalsts	2 950
Italija	40 795	Norveģija	2 779
Polija	30 213	Lietava	2 285
Spānija	22 444	Latvija	1 870
Rumenija	17 694	Igaunija	1 116
Čekoslovākija	14 439	Eiropas Turcija	1 050
Jugoslāvija	13 200	Albanija	850
Ungarija	8 522	Danciga	385
Beļģija	7 932	Luksemburga	274
Holande	7 626	Islande	103
Austrija	6 680	Monako	25
Grieķija	6 200	S.-Marino	13
Zviedrija	6 088	Lichtenšteina	12
Portugale	5 840	Andora	5
Bulgarija	5 597	Baznīcas valsts	.

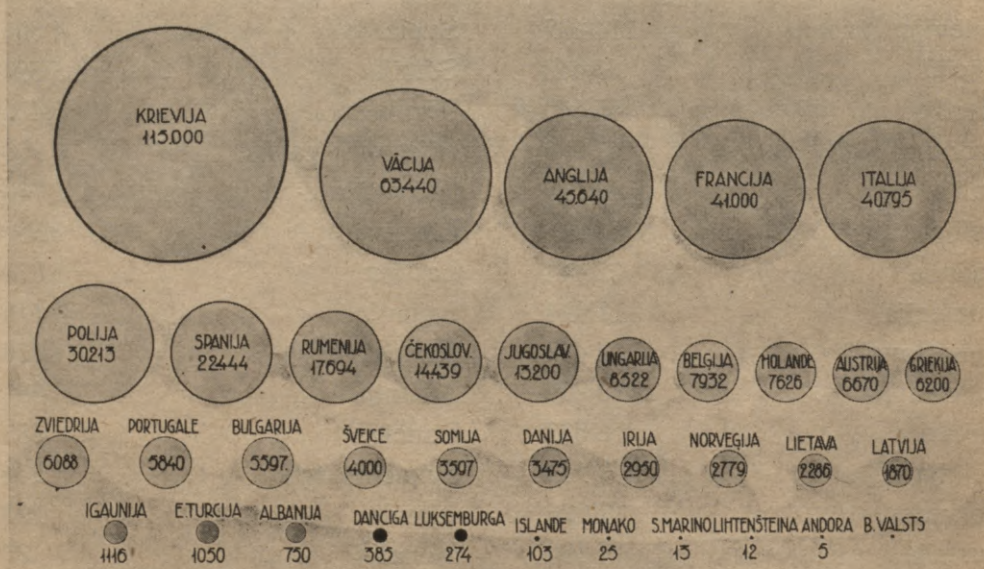
Starp 36 Eiropas valstīm desmitām ir vairāk nekā 10 miljoni iedzīvotāju, astoņām ir 5—10 miljoni iedzīvotāju, deviņām ir 1—5 miljoni iedzīvotāju un deviņām ir mazāk nekā viens miljons iedzīvotāju. 24 valstīm Eiropā ir lielāks iedzīvotāju

skaits un 11 ir mazāks iedzīvotāju skaits nekā Latvijai. Ka Latvijai, neskatoties uz tās samērā lielo teritoriju, ir tik neliels iedzīvotāju skaits, tad tas izskaidrojams ar diviem apstākļiem. Vispirms, Latvijā kā zemē, kurā atrodas tālu Eiropas zieme-

los, nekad nevar būt tik liels iedzīvotāju skaits, kā dienvidus zemēs un apgabalos ar dabas bagātībām (rūda, ogles), kur attīstīta lielrūpniecība. Otrkārt, Latvija kara gados ir zaudējusi tik daudzus iedzīvotājus kā neviena cita valsts Eiropā. Ja kara notikumi nebūtu samazinājuši Latvijas iedzīvotāju skaitu, tad Latvijā

1929. g. beigās būtu bijuši 2 990 000 iedzīvotāji, tas ir vairāk nekā tagad ir Norveģijā un Irījā un gandrīz tikpat daudz kā tagad ir Dānijā un Somijā. Ka tagadējais iedzīvotāju skaits Latvijā ir pietiekoši liels, lai sekmīgi attīstītu visas valsts dzīves nozares, ir pierādīts ar tiem sasniegumiem, kurus Latvijas valsts var

Iedzīvotāju skaits Eiropas valstīs.

uzrādīt savā desmit gadus ilgajā pastāvēšanas laikā. Bet arī vēstures piemēri to pierāda. Tikpat daudz iedzīvotāju, cik tagad ir Latvijai, bija ap 1875. gadu Dānijai un Norveģijai un toreiz neviens neapšaubīja to, ka mazā Dānija var eksistēt kā neatkarīga valsts. Kad Zviedriju Eiropas ziemeļos uzskatīja par lielvalsti, tad tai bija par $\frac{1}{3}$ mazāk iedzīvotāju nekā tagad Latvijai un ti-

kai ap 1760. gadu Zviedrijai bija tik daudz iedzīvotāju, kā tagad ir Latvijai. Arī Prūsijā lielā kurfirsta laikā (1640.—88.) bija tikai 1 500 000 iedzīvotāju un zem karaļa Fridriha I. arī tikai 1 650 000 iedzīvotāju. Šie skaitļi liecina, ka tagad un agrāk pastāv un ir pastāvējušas valstis ar tikpat un vēl mazāku iedzīvotāju skaitu nekā tagad ir Latvijā. Šīs valstis ir sekmīgi attīstījušās.

5. No 10 000 Eiropas iedzīvotājiem 1926. g. dzīvoja attiecīgā valstī.

Krievijā	2 182	Šveicē	85
Vācijā	1 350	Somijā	75
Francijā	872	Dānijā	74
Italiņā	865	Irijā	64
Anglijā	772	Norveģijā	60
Polijā	633	Lietavā	48
Spānijā	477	Latvijā	39
Rumenijā	348	Turcijā	38
Čekoslovākijā	307	Igaunijā	24
Jugoslavijā	257	Albanijā	18
Ungarijā	181	Dancigā	8
Beļģijā	169	Luksemburgā	6
Holandē	161	Islandē	2
Austrijā	142	Monako	0,4
Grieķijā	141	S.-Marino	0,3
Zviedrijā	130	Lichtenšteinā	0,2
Portugalē	129	Andorā	0,1
Bulgarijā	117	Baznīcas valsts	

Pārredzamu ainu par Eiropas iedzīvotāju sadalīšanos starp dažādām valstīm sniedz augstāk pievestā tabele, kurā pieņemts, ka Eiropā ir 10 000 iedzīvotāju. Vairāk nekā viena piektā daļa no Eiropas iedzīvotājiem dzīvo Krievijā. Otro vietu ieņem Vācija, kurā dzīvo 13,50% no visiem Eiropas iedzīvotājiem. Tālāk nāk Francija, Itālija, Anglija un Polija, kurās katrā ir 5—10% no visiem Eiropas iedzīvotājiem un kurās savu iedzīvotāju skaita daudzuma ziņā varētu uzskatīt par pirmā lieluma valstīm. Otrā grupā varētu skaitīt valstis, kurās ir 2—5% no visiem Eiropas iedzīvotājiem. Tās ir Spānija, Rumenija, Čekoslovākija un Jugoslāvija. Trešā lieluma valstis pēc iedzīvotāju skaita

būtu tās, kurās dzīvo 1—2% no Eiropas iedzīvotājiem. Tās ir Ungārija, Beļģija, Holande, Austrija, Grieķija, Zviedrija, Portugāle un Bulgārija. Ceturtā vietā nāktu māsas valstis ar 0,1—1,0% no visiem Eiropas iedzīvotājiem. Tās būtu Šveice, Somija, Dānija, Irija, Norveģija, Lietuva, Latvija, Igaunija un Albānija. Beidzot piektā vietā stāvētu sīkas valstīņas, kā Danciga, Luksemburga, Islande, Monako u. t. t. Latvijā dzīvo 0,39% no visiem Eiropas iedzīvotājiem, tas ir, no katriem 250 Eiropas iedzīvotājiem viens ir Latvijas pilsonis. —

Šīs tabeles skaitļi sniedz arī viegli pārredzamu materiālu Eiropas valstu politisko nogrupējumu spēka samēra novērtēšanai.

6. Iedzīvotāju skaita pieaugums vai samazināšanās kara gados.

Valstis	Teritorija	Iedzīvotāju skaits		Pieaugums (+) vai samazināšanās (—)
		1910.	1920.	
Francija	tagadējā . . .	41 479	40 744	— 735
Latvija	" . . .	2 252	1 596	— 656
Jugoslavija	agrākā Serbijas	2 912	2 595	— 317
Austrija	tagadējā . . .	6 647	6 535	— 112
Beļģija	pirmskara . . .	7 424	7 406	— 18
Ungarija	tagadējā . . .	7 607	7 980	+ 373
Vācija	" . . .	58 450	63 179	+ 4 729
Anglija	" . . .	36 070	37 887	+ 1 817
Rumēnija	agrākā . . .	7 229	7 893	+ 664
Čekoslovākija	tagadējā . . .	13 595	13 613	+ 18
Holande	" . . .	5 858	6 865	+ 1 007
Somija	" . . .	3 115	3 365	+ 250
Norvēģija	" . . .	2 358	2 653	+ 295

Šie skaitļi liecina, cik lieli cilvēku zaudējumi ir bijuši dažādām valstīm kara gadu desmitā. Kad salīdzinām iedzīvotāju skaitu 1910. un 1920. gadā, tad vēl neiegūstam skaitļus par to, cik kāda valsts ir zaudējusi cilvēkus kara gados, jo laikā no 1910. līdz 1915. gadam iedzīvotāju dabīgais pieaugums turpinājās normalā gaitā un kara zaudējumi sākās tikai 1914. gadā. Arī kara gados, kaut arī ievērojami pamazinātā veidā, turpinājās dzimstība, kaut gan kaļojošās zemēs mirstība viscaur bija lielāka nekā dzimstība. Tomēr, piemēram, Vācijā, neskatoties uz ļoti lielajiem zaudējumiem kara laikā, kara gadu desmitā iedzīvotāju skaits ievērojami pieaudzis. Vienīgās valstis, kurās šinī laikā iedzīvotāju skaits ir samazinājies ir Francija, Latvija, agrākā Serbija, Austrija, Beļģija un Igaunija. Visā pārējā Eiropā arī kara gadu desmitā iedzīvotāju skaits turpināja palielināties. It sevišķi tas ir sakāms par neitralām zemēm, bet arī Vācijā, Ungarijā, Anglijā un

Italijā tas pieauga. Absolutos skaitļos vislielākos zaudējumus var uzrādīt Francija, kurai 1920. gadā bija par 735 000 iedzīvotājiem mazāk nekā 1910. gadā. Otrā vietā stāv Latvija, kuras iedzīvotāju skaits minētā laikā ir samazinājies par 656 000. Lai Latvijas kara zaudējumus noteiktu pareizāki, salīdzināsim skaitļus par 1914. un 1925. gadu, jo laikā no 1910.—1914. gadiem iedzīvotāju skaits Latvijā ātri pieauga, bet 1920. gadā vēl ārpus Latvijas bija ievērojams skaits bēgļu, kurus tikai 1925. gadā var uzskatīt par atgriezušajiem. 1914. gadā Latvijā bija 2 552 000 iedzīvotāju, bet 1925. gadā tikai 1 845 000. Tādā kārtā Latvijā iztrūka 707 000 iedzīvotāju. Ir jāievēro, ka tagad Krievijā ir mazāk latviešu nekā pirms kara, un tālab šis iztrūkums galvenā kārtā ir izskaidrojams ar zaudējumiem kara laikā, palielināto mirstību civiliedzīvotāju, it sevišķi bēgļu starpā un samazināto dzimstību. Relatīvi Latvija kara gados ir cietusi vislielākos zau-

dējumus, jo kamēr Francijā kara gadu-
dudesmitā iedzīvotāju skaits samazi-
nājies par 735 000, pie kam Francijā
ir 40 miljoni iedzīvotāju, tikmēr La-
tvijā, kurā pirms kara bija tikai 2,5
miljoni iedzīvotāju, iedzīvotāju skaits
samazinājies par 656 000. Tādā kārtā
Latvijā katrs iedzīvotāju miljons
ir samazinājies par 282 660, Serbijā
par 109 310, Francijā par 17 711,
Austrijā par 16 842 un Beļģijā par
2432. Tādā kārtā Eiropā nav nevie-

nas zemes un tautas, kurā kara ga-
dos būtu tik smagi cietusi kā Latvija.
Otrā vietā stāv Serbija un tikai pēc
tam nāk Francija ar nesalīdzināmi
mazākiem relatīviem zaudējumiem.
Arī Igaunijā iedzīvotāju skaits kara
gados ir stipri samazinājies, jo 1914.
gadā tur bija 1 168 000 iedzīvotāju,
bet 1925. gadā tikai 1 116 000 un tā-
dā kārtā minētā laika sprīdī iedzīvo-
tāju skaits tur ir samazinājies par
52 000.

7. Iedzīvotāju skaita pieaugums ziemeļu valstīs.

(Tūkstošos.)

Gadi	Latvija ¹⁾	Igaunija ²⁾	Norveģija ³⁾	Dānija ⁴⁾	Somija ³⁾	Zviedrija ³⁾
1750.	498	460	625	798	421	1 781
1800.	725	496	883	929	833	2 347
1860.	1 225	776	1 609	1 608	1 747	3 860
1900.	2 008	997	2 243	2 449	2 713	5 136
1914.	2 552	1 168	2 486	2 757	3 268	5 680
1920.	1 596	1 059	2 653	3 268	3 365	5 904
1925.	1 845	1 117	2 772	3 434	3 526	6 053

Pirms kara Latvijā iedzīvotāju
skaits pieauga ātri. Kamēr laikā no
1800. gada līdz pasaules kara sāku-
mam Latvijas iedzīvotāju skaits pa-
vairojās 3,5 reizes, tikmēr tas So-
mijā palielinājās 3,9 reizes, Dānijā 3
reizes, Norveģijā 2,8 reizes un Zvie-
drijā un Igaunijā 2,4 reizes. Tādā
kārtā vienīgi Somijā pieaugums bija
lielāks, bet visās Skandināvijas val-
stīs un Igaunijā tas bija mazāks.

Pirms pasaules kara Latvijā bija vai-
rāk iedzīvotāju nekā Norveģijā un
arī Dānijā tas bija tikai mazliet lie-
lāks. Ja pasaules karš nebūtu pār-
traucis normalo attīstības gaitu La-
tvijā un iedzīvotāju skaits būtu pie-
audzis tāpat kā pēdējā gadu-
dudesmitā pirms kara, tad Latvijā 1925. gadā
būtu bijuši 2 844 000 iedzīvotāji un
1931. gadā jau vairāk nekā 3 miljoni
iedzīvotāju un Latvija iedzīvotāju

¹⁾ Par Latviju sk. avotus M. Skujenieka „Latvija — zeme un iedzīvotāji” III. iz-
devumā 208. lp. p. 1860. gada vietā ievietoti skaitļi par 1863. gadu. 1900. gadam ir
ņemti 1897. g. skaitīšanas iznākumi un pieskaitīts dabīgais pieaugums.

²⁾ Igaunijai 1750. gada vietā ņemts skaits par 1782. g. un 1860. gadam par 1863
gadu. Skaitļus par Igauniju autoram laipnā kārtā sniedza Igaunijas valsts statistiskais
birojs.

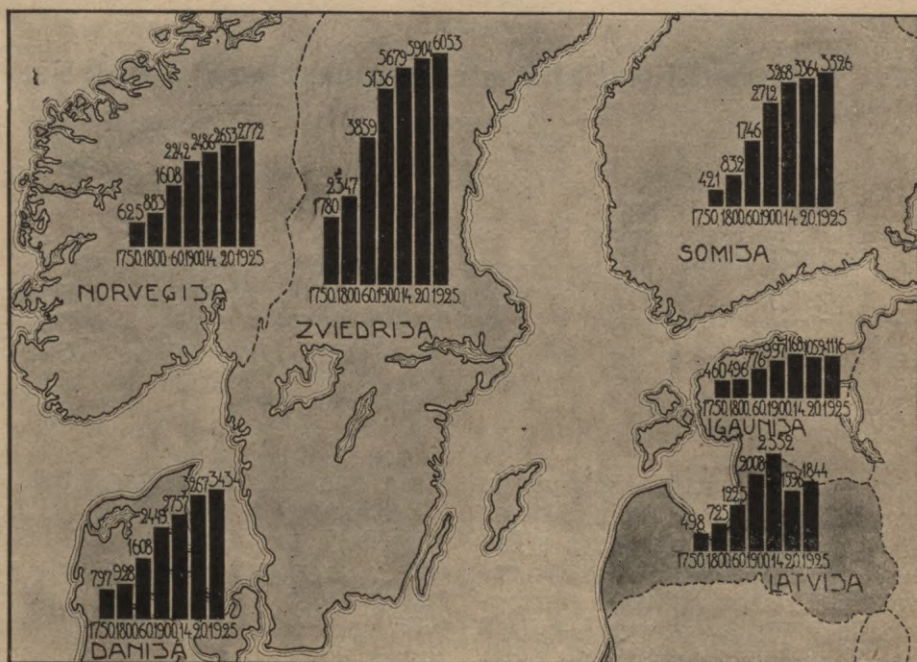
³⁾ Norveģijai, Dānijai, Somijai un Zviedrijai skaitļi ņemti pēc šo valstu statisti-
skām gada grāmatām.

⁴⁾ Dānijai skaitļi attiecas uz 1769., 1801., 1860., 1901., 1911., 1921. un 1925. gadiem.

skaita ziņā neatšķirtos no ziemeļu valstu lielākās daļas. Pēc kara iedzīvotāju skaits Latvijā ir samazinājies tik lielos apmēros kā nevienā citā Eiropas valstī. Mazā Latvija kara gados ir zaudējusi absolutos skaitļos gandrīz tikpat iedzīvotāju kā lielā Francija. — Tomēr pēc kara Latvijas iedzīvotāju skaits atkal tur-

pina pieaugt. 1925. gadā Latvijā saskaitīti 1 844 805 iedzīvotāji. 1929. gada otrā pusē, rēķinot vienīgi dabīgo pieaugumu, Latvijā ir jau vairāk nekā 1 900 000 iedzīvotāju. Tagad Latvijas iedzīvotāju skaits pieaug pateicoties dzimstības pārsvaram par mirstību ikgadus par 0,72%. Ja pieņem, ka šāds pieaugšanas procents

Iedzīvotāju skaita pieaugums ziemeļu valstīs.

arī turpmāk pastāvēs, tad Latvijas iedzīvotāju skaits turpmākos gados paredzams sekošs:

1930. g.	1 912 000	1970. g.	2 548 000
1940. „	2 054 000	1980. „	2 738 000
1950. „	2 207 000	1990. „	2 942 000
1960. „	2 371 000	2000. „	3 161 000

Ir paredzams, ka iedzīvotāju skaits īstenībā pieaugs vēl ātrāk, jo pie augstāk pievestā aprēķina nav

vērā ņemta iecelošana. Latvijā jau pirms kara bija visai ievērojama iecelošana un arī turpmāk tā būs lielāka nekā izceļošana no Latvijas. Vispirms Latvijas ostas un tirdzniecības un rūpniecības pilsētas vienmēr pievilks iecelotājus no tīri agrariem Lietavas, Polijas un Krievijas apvidiem un, otrkārt, arī Latvijas rietumu daļa uz laukiem bez Latgales laukstrādniekiem vienmēr būs sastopami

arī leišu un poļu strādnieki. Pateicoties šai ieceļošanai Latvija ātrāk palielinās savu iedzīvotāju skaitu. Ja ņem vērā vienīgi dzimstības pārsvaru pār mirstību, tad 1936. gadā Latvijā būs atkal divi miljoni iedzīvotāju, 1971. gadā 2 552 000, t. i. pirmskara iedzīvotāju skaits un 1992. gadā 3 miljoni iedzīvotāju. Tomēr, pateicoties ieceļošanai, šos skaitļus sasniegs ātrāk. Nav arī dibinātas bažas, ka dzimstības pārsvars pār mirstību pamazināsies. Ir nenoliedzami, ka dzimušo skaits pamazinas. Arī Latvijā dzimstību skaits nākotnē var samazināties. Bet tanī pašā laikā vēl lielākā mērā samazinas mirstību skaits un valsts dabīgā pieauguma lielums var nesamazināties.

Salīdzinot iedzīvotāju skaitu Eiropas ziemeļu valstīs dažādos laikmetos, redzam, ka pieauguma ātrums dažādos laikos, dažādās zemēs nav bijis vienāds. Pirms 179 gadiem — 1750. gadā — Latvijā, Igaunijā un Somijā bija gandrīz vienāds iedzīvotāju skaits. Norveģijā tas bija apm. par vienu trešdaļu lielāks, Dānijā apm.

1 $\frac{1}{2}$ reizes lielāks un Zviedrijā 3—4 reizes lielāks nekā Latvijā, Igaunijā un Somijā. Pirms kara Latvijā bija vairāk nekā divas reizes lielāks iedzīvotāju skaits nekā Igaunijā. Tāpat 1914. gadā Latvijā bija vairāk iedzīvotāju nekā toreiz bija Norveģijā. Dānijā bija gandrīz tikpat liels iedzīvotāju skaits un Latvijā un Somijā tas bija par 28% lielāks nekā Latvijā. Kamēr 1750. gadā Zviedrijā bija 3 $\frac{1}{2}$ reizes vairāk iedzīvotāju nekā Latvijai, tikmēr 1914. gadā tai bija tikai 2 $\frac{1}{2}$ reizes vairāk iedzīvotāju. Kamēr kara gados Latvijā un Igaunijā iedzīvotāju skaits strauji samazinājās, tikmēr Skandināvijas valstīs un Somijā tas turpināja palielināties. Bez tam, pēc kara regulējot robežas, Dānijai piekrita Šlezvijas daļa ar 170 000 iedzīvotājiem, kuri agrāk piederēja pie Vācijas, un arī Somija, regulējot savas robežas ar Krieviju, pievienoja sev dažus, kaut arī nelielus, agrākās Pēterpils guberņas novadus. Ar to arī ir izskaidrojams sevišķi straujais iedzīvotāju skaita pieaugums šinīs valstīs kara gados.

8. Iedzīvotāju biežums.

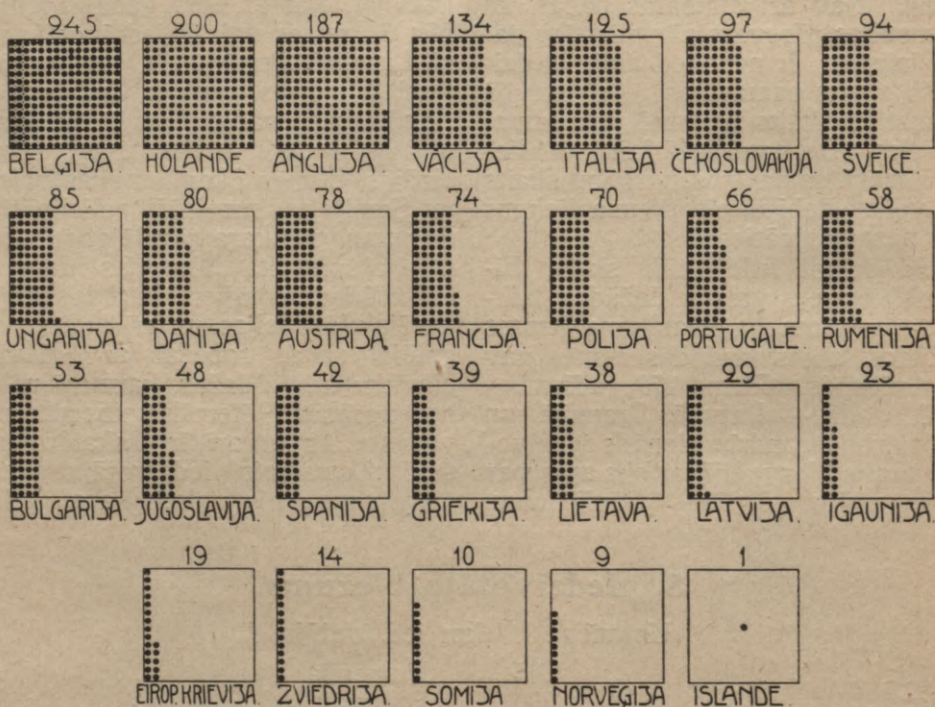
Uz viena ☐ km iedzīvotāju

Beļģija	245	Rumenija	58
Holande	200	Bulgarija	53
Anglij	187	Jugoslāvija	48
Luksemburga	139	Irija	43
Vācija	134	Spānija	42
Itālija	125	Grieķija	39
Čekoslovākija	97	Lietava	38
Šveice	94	Albānija	30
Ungārija	85	Latvija	29
Dānija	80	Igaunija	23
Austrija	78	Eirop. Krievija	19
Francija	74	Zviedrija	14
Eirop. Turcija	74	Somija	10
Polija	70	Norveģija	9
Portugāle	66	Islande	1

Latvija pieder pie visai reti apdzīvotām zemēm. Tas ir arī saprotams. Vispirms jau krit svarā Latvijas ģeografiskais stāvoklis tālu ziemeļos un klimatiskie apstākļi, kuri nepieļauj sevišķi lielu iedzīvotāju biežumu.

Tālāk jāņem vērā, ka liels iedzīvotāju biežums ir iespējams ļoti auglīgos dienvidus apvidos, tādās apvidos, kur sastopamas dabas bagātības, kā rūdas un ogles (Vestfalē, Beļģijā, Anglijā), tur, kur iedzīvotāju plašās ma-

Iedzīvotāju skaits uz viena kvadratkilometra.

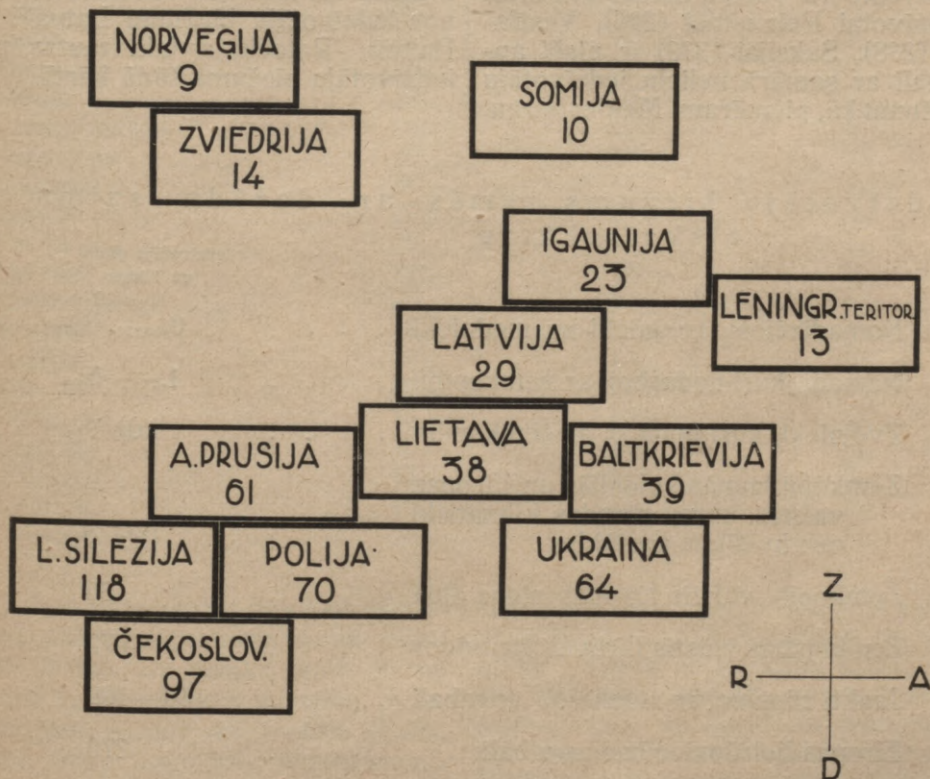
sas atrodas uz ļoti zemas kultūras pakāpes (Javā, dažos Ķīnas un dažos Krievijas apvidos), tur, kur zemi ļoti intensīvi apstrādā (Lombardija, Ķīnas dienvidi) un tur, kur attīstīta rūpniecība un kuģniecība (Anglija, Beļģija, daži Vācijas apvidi). Šo apstākļu Latvijā nav. Bez tam ir jāņem vērā, ka kara gados Latvijas iedzīvotāju skaits ir ievērojami sama-

zinājies. Tālab arī 1914. gadā uz 1 kkm Latvijā dzīvoja 40,3 iedzīvotāji, bet 1929. gadā tikai 29,0. Pirms un pēc kara skaitļi liecina, ka Latvija tagad ir reti apdzīvota zeme un ka uz tās teritorijas var eksistēt ievērojami lielāks skaits cilvēku. Pēc kara iedzīvotāju biežums lēnām palielinās. 1920. gadā Latvijā uz kvadratkilometra dzīvoja 24,6 cilvēki, 1925. gada

sākumā 28,0 un 1929. gada beigās 29,2. — Atkarībā no valstu ģeogrāfiskā stāvokļa un klimatiskiem apstākļiem, iedzīvotāju biežums palielinās jo vairāk virzoties no ziemeļiem un austrumiem uz dienvidiem un

rietumiem. Ja neizraujam Latviju no dabīgā kopsakara, bet salīdzinām tās un kaimiņu iedzīvotāju biežumu, tad Latvija nav uzskatāma par nenormāli reti apdzīvotu zemi. Kamēr Latvijā uz viena kvadratkilometra dzī-

Iedzīvotāju skaits uz viena kvadratkilometra Latvijā un kaimiņu zemēs.

vo 29 iedzīvotāji, tikmēr tālāk ziemeļos Igaunijā jau ir tikai 23 iedzīvotāji, Zviedrijā 14, Somijā 10 un Norveģijā 9. Arī austrumos — Krievijā ir tikai 19 iedzīvotāju uz kvadratkilometra. Turpretim, virzoties uz dienvidiem un rietumiem, iedzīvotāju bie-

žums palielinās. Lietuvā jau dzīvo 38 cilvēki uz viena kvadratkilometra, Austrumu Prūsijā — 61, Polijā — 70, Čekoslovākijā — 97, L. Silezijā — 118 u. t. t., kamēr nonākam visbiežāki apdzīvotos apgabalos Vestfalē, Reinzemē un Beļģijā. Tādā kārtā

Latvijas iedzīvotāju biežums arī tagad, neskatoties uz lielajiem zaudējumiem kara gados, nepārtrauc dabas apstākļu radīto pakāpenisko iedzīvotāju biežuma pieaugumu virzienā no ziemeļu austrumiem uz dienvidu rietumiem, bet gan ieņem apmēram to stāvokli, kuŗu raksta priekšā dabas apstākļi. Arī citās valstīs ir plaši apgabali, kuŗi samērā mazāk apdzīvoti. Tā Vācijā, blakus ļoti bieži apdzīvotai Reinzemei (296), Vestfalei (238), Saksijai (333) ir plaši apgabali ar samērā nelielu iedzīvotāju biežumu kā, piemēram, Meklenburga,

Strelitca ar 38 iedzīvotājiem uz kvadratkilometra, Meklenburga Šverina ar 51, Pozene-Rietumprūsija ar 43 un Pomeranija ar 62 u. t. t. Raksturīgi ir tas, ka Latvijā pirms agrarās reformas valdīja apmēram tāda pat agrarā iekārta kā Meklenburgā un Pomeranijā. Tas liecina, ka arī sociālai iekārtai var būt iespaids uz iedzīvotāju biežumu, ko redzam arī Latvijas robežās, salīdzinot iedzīvotāju biežumu Latgalē un Baltijā. Ratcels sadala tautas pēc iedzīvotāju biežuma šādā kārtā.

Iedzīvotāju biežums zemēs ar dažādu saimniecisku iekārtu.

	Iedzīvotāju skaits uz 1 kkm
Nomadizējoši zvejnieki un mednieki	0,0017—1,77
Nomadi, kuŗi nodarboj. ar zemkopību	1,77—5,5
Zvejnieki, kuŗi nodarb. ar zemkopību	līdz 9,1
Zemkopji jaunās kolonijās un Eiropas valstīs kuŗas atrodas klimatiski nelabvēlīgos apstākļos	līdz 9,1
Zemkopīb. valstīs Eiropas vidus daļā	36
Zemkopības valstīs Eiropas dienvidos	73
Jaukti rūpniec. un zemkopīb. apgabali	91—109
Eiropas lielrūpniecības apgabali	270
Rūpniecības un vīna kulturu zemes	300—318

Protams, ka šis šematiskais sadalījums tagad vairs nevar pretendēt uz precizitāti. Tomēr nelielu pārskatamību tas rāda. Latvija pēc sava iedzīvotāju biežuma saskaņā ar šo sa-

dalījumu ieņemtu vietu starp Vidus-Eiropas Zemkopības valstīm un klimatiski nelabvēlīgos apstākļos dzīvojošām ziemeļu tautām.

9. Iedzīvotāju dabīgais pieaugums.

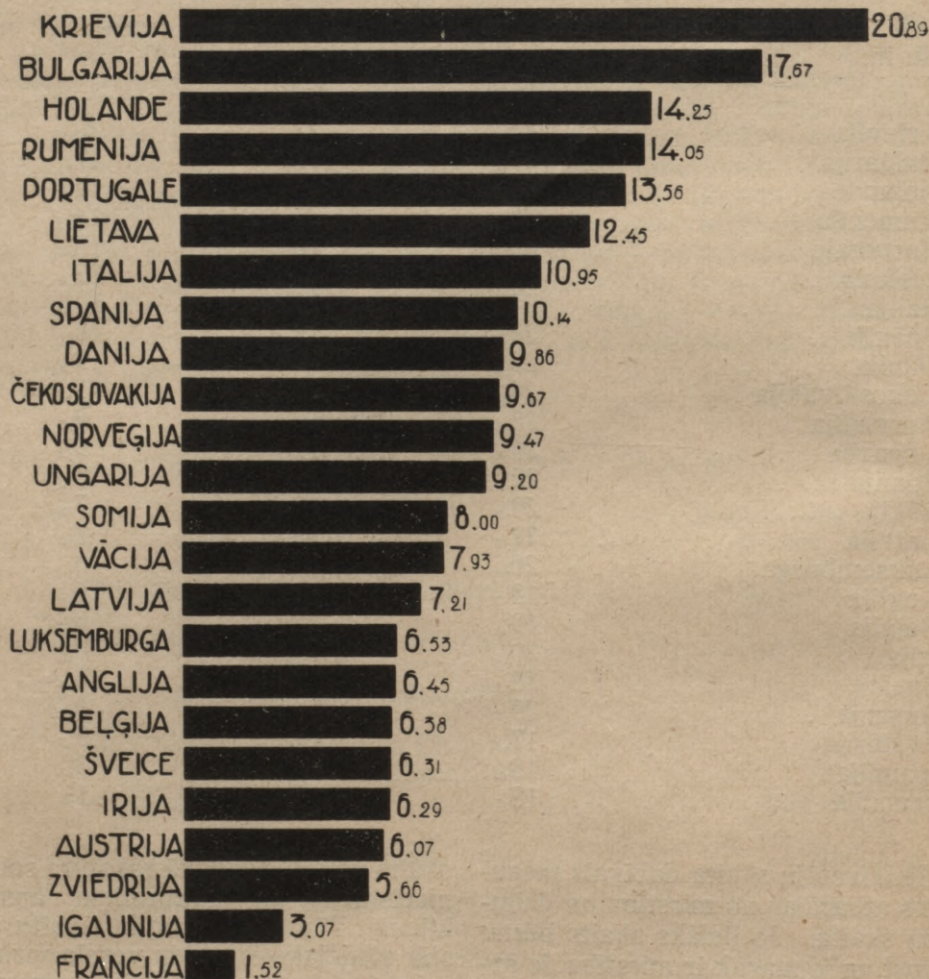
Uz 1000 iedzīvotājiem laikā no 1924.—1926. gadam caurmērā pa gadu ir:

Valstis	Dzimuši	Mirus	Vairāk dzimuši nekā miruši
Krievija	43,0	22,1	20,9
Bulgarija	36,8	19,1	17,7
Holande	23,8	9,6	14,2
Rumenija	35,7	21,6	14,1
Portugale	32,5	18,9	13,6
Lietava	28,3	15,8	12,5
Italijs	27,4	16,5	10,9
Spānija	29,3	19,2	10,1
Dānija	20,8	10,9	9,9
Čekoslovākija	24,9	15,2	9,7
Norveģija	20,3	10,8	9,5
Ungarija	26,9	17,7	9,2
Somija	22,0	14,0	8,0
Vācija	20,0	12,1	7,9
Latvija	22,3	15,1	7,2
Luksemburga	20,4	13,9	6,5
Anglija	18,7	12,2	6,5
Beļģija	19,4	13,0	6,4
Irija	20,9	14,6	6,3
Šveice	18,4	12,1	6,3
Austrija	20,7	14,6	6,1
Zviedrija	17,4	11,7	5,7
Igaunija	18,6	15,5	3,1
Francija	18,7	17,2	1,5

Iedzīvotāju skaita dabīgais pieaugums atkarājas no mirstību un dzimstību skaita. Jo lielāks skaits bērnu dzimst un jo mazāk ir mirstība, jo ātrākā gaitā pieaug iedzīvotāju skaits. Tāpat otrādi, dzimstību skaita samazināšanās un mirstību skaita palielināšanās var pat novest pie iedzīvotāju skaita samazināšanās. Kā dzimstību, tā arī mirstību skaitu dažādās valstīs nosaka visdažādākie apstākļi. Dzimstību skaita lielums atkarājas no sieviešu skaita, kurš atrodas dzemdēšanas spējīgā vecumā (Eiropas ziemeļos 18—45 gadu vecuma grupa), no laulību skaita, pieaugušo vīriešu

skaita un visdažādākā rakstura saimnieciskiem un kultureliem apstākļiem. Tāpat uz mirstību skaitu atstāj vislielāko iespaidu vesela virkne saimniecisku un kulturelu momentu, kurā nosaka valsts sociālo strukturu. Pēdējos gadu desmitos visā civilizētā pasaulē ir novērojama strauja dzimstību skaita samazināšanās. Kamēr vēl XIX. gadu simtenī dzimstību relatīvais skaits Eiropā turējās uz zināma augstuma un bija padots tikai retām svārstībām, kuras izsauca saimnieciski vai politiski satricinājumi, tikmēr jau pagājušā gadu simteņa beigās, bet it sevišķi šini gadu simtenī, gandrīz visās valstīs novērojama

Iedzīvotāju dabīgais pieaugums caurmērā pa gadu.

vairāk vai mazāk strauja dzimstību skaita samazināšanās. *) Pavisam aplams ir bieži izteiktais apgalvojums, itkā dzimstību skaitu samazinā-

*) Dzimstību skaita samazināšanos raksturo sekoši skaitļi:

Uz 1000 iedzīvotājiem dzima:

Gadi	Vācijā	Zviedrijā	Francijā	Gadi	Vācijā	Zviedrijā	Francijā
1851.—60.	35,3	32,8	26,2	1901.—1910.	33,4	25,8	20,7
1861.—70.	37,2	31,4	26,1	1911.—1913.	28,1	23,7	18,7
1871.—80.	39,1	30,5	25,4	1922.—1924.	21,4	18,9	19,2
1881.—90.	36,8	29,0	23,0	1924.—1926.	20,0	17,4	18,7
1891.—1900.	36,1	27,1	22,1				

tu sliktie materialie apstākļi, kuŗos dzīvo iedzīvotāju vairākums. Taisni otrādi—visās valstīs vislielākā dzimstība ir iedzīvotāju nabadzīgākās aprindās un nabadzīgākos apvidos. Tāpat arī bagātākās un, galvenais, kultūrelākās valstīs dzimstība ir daudz mazāka, nekā valstīs, kuŗas nabadzīgas un atrodas uz zemas saimniecī-

skas un garīgās kultūras pakāpes. Tā arī Eiropā vislielākā dzimstība ir tānīs valstīs, kuŗas kultūrelī vistālāk pakal palikušas un kur iedzīvotāji visnabadzīgākie. Kad sarindojam Eiropas valstīs pēc relatīvā dzimstību daudzuma, tad iegūstam sekošu tabeli:

Uz 1000 iedzīvotājiem caurmērā pa gadu dzimuši:

Zviedrijā	17,4	Somijā	22,0
Šveicē	18,4	Latvijā	22,3
Igaunijā	18,6	Holandē	23,8
Francijā	18,7	Čekoslovākijā	24,9
Anglijā	18,7	Ungarijā	26,9
Beļģijā	19,4	Italiņā	27,4
Vācijā	20,0	Lietavā	28,3
Norveģijā	20,3	Spānijā	29,3
Luksemburgā	20,4	Portugalē	32,5
Austrijā	20,7	Rumenijā	35,7
Dānijā	20,8	Bulgarijā	36,8
Iriņā	20,9	Krievijā	43,0

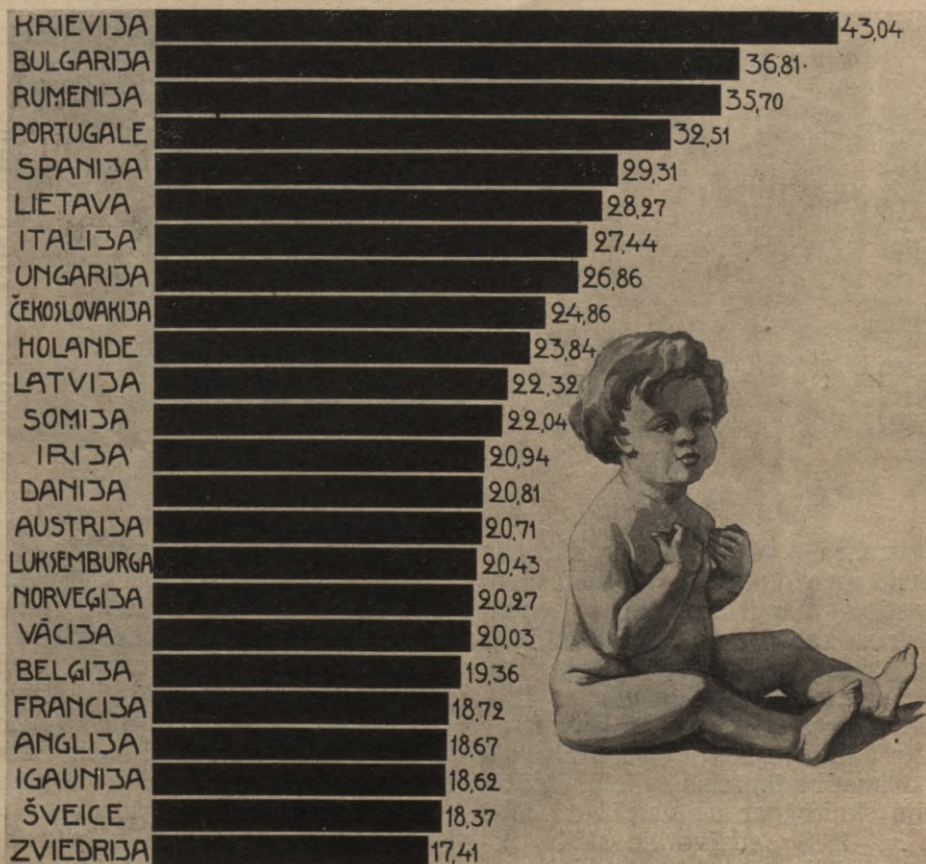
Vismazākā dzimstība ir Eiropas ziemeļu un vidus daļā. Pēdējo vietu dzimstību daudzuma ziņā ieņem Zviedrija, kuŗā uz 1000 iedzīvotājiem pa gadu dzimst tikai 17,4 bērni. Tad nāk Šveice ar 18,4, Igaunija ar 18,6, Francija un Anglija ar 18,7, Beļģija ar 19,4 un Vācija ar 20,0. Visās šinīs valstīs dzimstība ikgadus palielina iedzīvotāju skaitu par ne vairāk kā 2%. Par 2,0—2,5% iedzīvotāju skaits ikgadus palielinas, pateicoties dzimstībai Norveģijā (2,0), Luksemburgā (2,0), Austrijā (2,1), Dānijā (2,1), Iriņā (2,1), Somijā (2,2), Latvijā (2,2), Ho-

landē (2,4) un Čekoslovākijā (2,5), 2,0—3,0% liels pieaugums ir Ungarijā (2,7), Italiņā (2,7), Lietavā (2,8) un Spānijā (2,9). Vislielākā dzimstība ir Eiropas nekultūrelākās zemēs: Portugalē (3,2%), Rumenijā (3,6%), Bulgarijā (3,7%), un Krievijā (4,3%). Dzimstību skaita strauju samazināšanos, bez šaubām, var uzskatīt kā modernās kultūras negatīvu parādību. Tā Krievijā, kur kultūrelais līmenis ir viszemākais un līdz ar to dzimstība vislielākā, ikgadus piedzimst 4 387 000 bērnu.*) Tas ir skaitlis, kuŗu pasaulē pārsniedz tikai Indija (8,2 miljoni

*) Arī Krievijā, kaut gan mazākā mērā nekā Eiropas rietumos, novērojama dzimstību skaita samazināšanās. Tā uz 1000 iedzīvotājiem Krievijā dzima laikā no 1871.—80. gadam 49,3 bērni, laikā no 1881.—90. gadam 47,2 bērni, laikā no 1891.—1900. gadam 47,1 bērni, laikā no 1901.—1910. gadam 47,0 bērni un laikā no 1924.—1926. gadam 43,0 bērni. Tomēr Krievijā vēl vienmēr ir spēkā Fr. Naumaņa izteiciens, ka tur pastāv „grossartig verschwenderische Art, Menschenleben zu rufen und fortzuwerfen“.

1925. gadā) un Ķīna, par kuru trūkst noteiktu skaitļu. Vairāk nekā pusmiljons bērnu Eiropā dzimst vēl Vācijā (1 263 220), Itālijā (1 109 583), Anglijā (906 519), Francijā (762 505), Spānijā (653 388) un Rumēnijā (614 117). Mazajās valstīs dzimst caurmērā pa gadu sekošs bērnu skaits: Somijā 77 731, Dānijā 72 156, Lietuvā 63 754, Irijā 62 216, Norveģijā 56 533, Latvijā 41 186 un Igaunijā 20 621. — Ja aplūkojam relatīvos

Uz 1000 iedzīvotājiem caurmērā pa gadu dzimuši.

skaitļus, tad Latvijā dzimstību daudzumu nevar uzskatīt par mazu. Latvijā dzimst uz katriem 1000 iedzīvotājiem lielāks bērnu skaits nekā Eiropas valstu lielākā daļā. Lielāka dzimstība nekā Latvijā ir tikai Krievijā, Balkanos, romāņu zemēs izņemot

Franciju, Čekoslovākijā, Ungarijā, Lietuvā un Polijā. Dzimstība Latvijā, valsts apmērā, ir lielāka nekā visā vidus un ziemeļu Eiropā. Tomēr novērtējot skaitļus par Latviju, ir jāņem vērā, ka Latvija dzimstību daudzuma ziņā spīgti sadalas divās da-

lās. Kamēr Latgalē ir ļoti liela dzimstība — 32,5 uz 1000 iedzīvotājiem, tas ir apmēram tikpat cik Balkanu zemēs un Portugalē, tikmēr pārējā Latvijā dzimstība ir ļoti neliela — proti tikai 17,7 uz 1000, tas ir tikpat daudz, kā Zviedrijā, kurā ir valsts ar vismazāko dzimstību. Tomēr ir jāatzīst, ka arī visās pārējās valstīs ir apgabali ar lielu un mazu dzimstību un tālab Latvija šīnī ziņā nav izņēmums.

Dzimstību skaits pats par sevi vēl

nenosaka iedzīvotāju dabīgo pieaugumu. Tas atkarājas arī no mirstību skaita, kurā lielumu savukārt nosaka tautas labklājības līmeņa augstums, izglītība, sociālā labierīcība, klimatiskie apstākļi u. t. t. Ar maziem izņēmumiem mirstība ir vislielākā tur, kur dzimstība ir vislielākā. Tas arī saprotams, jo kā liela dzimstība, tā arī liela mirstība ir saimnieciski neattīstītās un nekultūrēlās zemēs. Pārskatu par mirstību daudzumu sniedz sekošā tabele:

Uz 1000 iedzīvotājiem caurmērā pa gadu ir miruši:

Holandē	9,6	Latvijā	15,1
Norveģijā	10,8	Čekoslovākijā	15,2
Dānijā	10,9	Igaunijā	15,5
Zviedrijā	11,7	Lietavā	15,8
Šveicē	12,1	Italiā	16,5
Vācijā	12,1	Francijā	17,2
Anglijā	12,2	Ungarijā	17,7
Beļģijā	13,0	Portugalē	18,9
Luksemburgā	13,9	Bulgarijā	19,1
Somijā	14,0	Spānijā	19,2
Irija	14,6	Rumenijā	21,6
Austrijā	14,6	Krievijā	22,1

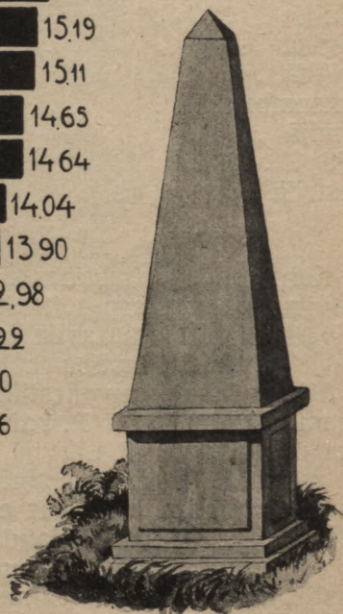
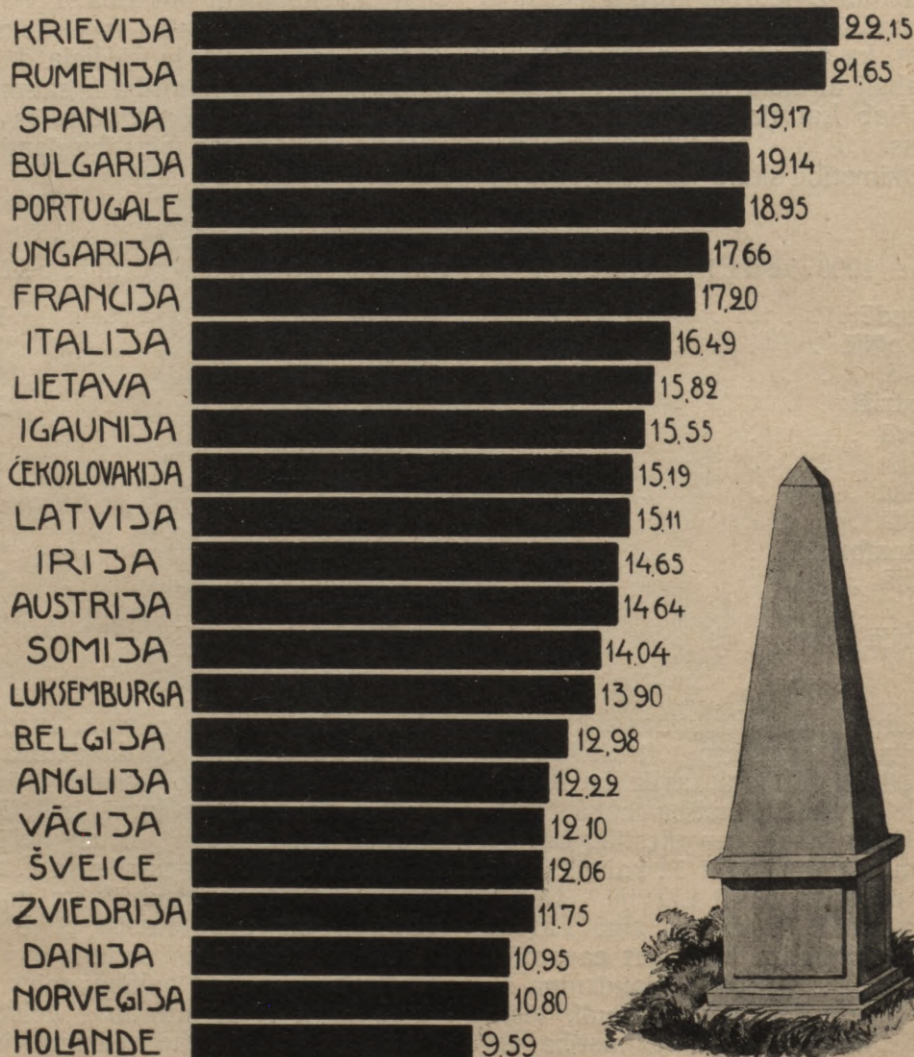
Kamēr pēc dzimstības daudzuma Latvija ieņem starp šeit atzīmētām 24 valstīm 14 vietu, tas ir, ka 10 valstīs ir lielāka dzimstība nekā Latvijā, tikmēr tabelē par mirstību Latvija ieņem 13 vietu, tas ir 11 valstīs ir lielāka mirstība nekā Latvijā. Tā tad arī mirstību daudzuma ziņā Latvija ieņem apmēram tādu pat caurmēra stāvokli, kā dzimstību daudzuma ziņā. Izņemot vienīgi Holandi, visās valstīs, kurās ir lielāka dzimstība nekā Latvijā, ir arī lielāka mirstība. Holande ieņem Eiropas valstu starpā izcilus labvēlīgu stāvokli, jo pie vidēji lielas dzimstības tur ir vismazākā mirstība un tālab tā pieauguma ātru-

ma ziņā ieņem trešo vietu Eiropā, kaut gan pēc dzimstību daudzuma tā ieņem tikai desmito vietu. Tāpat gandrīz visās valstīs, kurās ir lielāka mirstība nekā Latvijā, ir arī lielāka dzimstība, izņemot Igauniju un Franciju, kurās dzimst mazāk un mirst vairāk. Šīnīs abās valstīs tālab iedzīvotāju dabīgais pieaugums ir vismazākais. — Kad palūkojamies uz tabeli, kurā rāda mirstības lielumu atsevišķās valstīs, tad redzam visai lielu starpību. Kamēr Holandē, kur ir vismazākā mirstība — no katriem 1000 iedzīvotājiem pa gadu mirst tikai 9,6, tikmēr Krievijā, kur ir vislielākā mirstība, uz to pašu iedzīvotāju

skaitu mirst 22,1 cilvēks. Tādā kārtā Krievijā ir 2,3 reizes lielāka mirstība nekā Holandē. Krievijā gan ir

vislielākā dzimstība, bet tur arī dzimst miljoniem bērnu, lai nekad nesasneltu produktīvu vecumu, mir-

No 1 000 iedzīvotājiem caurmērā pa gadu miruši.

tu jau agrā bērnībā. Tālab arī iedzīvotāju caurmēra vecums Krievijā ir vismazākais. Mirstību daudzums ie-

gūst vienmēr svarīgāku vietu Eiropas iedzīvotāju vairošanās problemā. Ir paredzams, ka arī turpmāk dzim-

stību skaits nepalielināsies, bet gan ātrāk vēl turpinās samazināties. Tālab modernās kultūras valstīs var iedzīvotāju skaita palielināšanos galvenā kārtā sekmēt ar mirstību samazināšanos. Tā, piemēram, Holandē pie vidēji lielas dzimstības, pateicoties minimalai mirstībai, ir ievērojami liels dabīgs pieaugums. Citādi tas ir Francijā. Ir vairākas valstis, kurās ir tikpat maza un vēl mazāka dzimstība nekā Francijā, bet tomēr Francijā ir vismazākais iedzīvotāju skaita pieaugums. Tā Francijā uz 1000 iedzīvotājiem dzimst 18,7 bērni, bet Zviedrijā tikai 17,4. Tomēr ievērojot to, ka Zviedrijā mirst uz 1000 iedzīvotājiem tikai 11,7, bet Francijā 17,2, dabīgais gada pieaugums Francijā līdzinās tikai 1,5, bet Zviedrijā 5,7. Francijā un Anglijā dzimstība ir vienāda, bet Anglijā mirst tikai 12,2

un tālab Anglijā uz 1000 iedzīvotājiem gada laikā ir 6,5 liels pieaugums, tas ir lielāks nekā vienā otrā apgabalā ar lielu dzimstību, bet arī ar lielu mirstību. Šeit tomēr ir jāievēro, ka dzimstību skaita samazināšanās var vienmēr tālāk turpināties un noslidēt līdz galīgam minimumam, kamēr mirstību skaita samazināšanās ir ierobežota. Jo vairāk kāda tauta tuvojas zināmam mirstību skaita minimumam, jo mazāk ir cerības vēl tālāk samazināt mirstību skaitu. Tālab tagadējai tendencei pastāvēt ir neizbēgami jānonāk līdz brīžam, kad dzimstību skaita samazināšanās sasniegs mirstību skaita samazināšanos un Eiropas tautas ne tikai vairošies, bet gan izmirs. Latvijas lielākā daļa — Baltija — būs viena no pirmām zemēm, kurā ar šo problēmu praktiski sadursies.

10. Zīdaiņu mirstība.

No 100 dzīvi dzimušiem bērniem mira pirmajā dzīvības gadā.

Skaitļi ņemti caurmērā pa 3 gadiem un pa lielākai daļai attiecas uz 1925., 1926. un 1927. gadiem.

Norveģijā	5,1	Vācijā	10,1
Zviedrijā	5,7	Austrijā	12,3
Holandē	5,7	Italiņā	12,4
Šveicē	5,9	Spānijā	12,7
Anglijā	7,1	Dāncigā	13,3
Iriņā	7,1	Čekoslovākijā	14,7
Dānijā	8,3	Bulgarijā	15,0
Francijā	9,0	Lietavā	15,9
Beļģijā	9,3	Ungarijā	17,2
Somijā	9,3	Rumenijā	20,5
Latvijā	9,7	Krievijā	23,1
Igaunijā	10,1		

Katra kultūrela sabiedrība un ģimene uzskata par savu svētāko pienākumu rūpēties par jauno augošo paaudzi. Kamēr nekultūrelās ze-

mēs nabadzība, netīrība un nezināšana ir saistīta ar antisaniariem apstākļiem, slimībām un nevīžību, kam savukārt seko bērnu lielā mirstība,

tikmēr kultūrēlās un bagātās zemes kā atsevišķi indivīdi, tā arī sabiedrība dara visu iespējamo, lai augošo paaudzi uzturētu pie dzīvības un veselības. Tālab arī zīdaiņu mirstība nemitīgi samazinās un kultūrēlās zemēs tā tagad ir ievērojami mazāka nekā agrāk. Vismazākā tā ir Eiropas ziemeļu zemēs. Tā Norvēģijā,

kur valsts, komūnas un sabiedrība ir visvairāk darijušas, lai bērņus uzturētu pie dzīvības un veselības, ir vismazākā zīdaiņu mirstība. Tur no katriem 100 dzimušiem bērņiem pirmajā dzīvības gadā mirst tikai 5,1. Turpretim Eiropas visnekultūrēlākā valstī — Krievijā — no 100 dzimušiem bērņiem mirst 23,1. Tanī pašā

No 100 dzimušiem mirst pirmajā dzīvības gadā.

laikā, kad Norvēģijā mirst viena divdesmitā daļa no visiem bērņiem, tikmēr Krievijā gandrīz viena ceturtda daļa, tas ir bez maz, piecas reizes vairāk. Latvija starp Eiropas valstīm ieņem apmēram vidēju vietu zīdaiņu mirstības ziņā. Kamēr Latvijā vēl vienmēr mirst gandrīz divas reizes vairāk bērņņu pirmajā dzīvības gadā nekā Norvēģijā, Zviedrijā un Holandē, tikmēr mazāk kultūrēlās Balkanu zemēs un Krievijā ir 2—2½ reizes lielāka zīdaiņu mirstība nekā pie mums. Valstīs, kurās ir maza

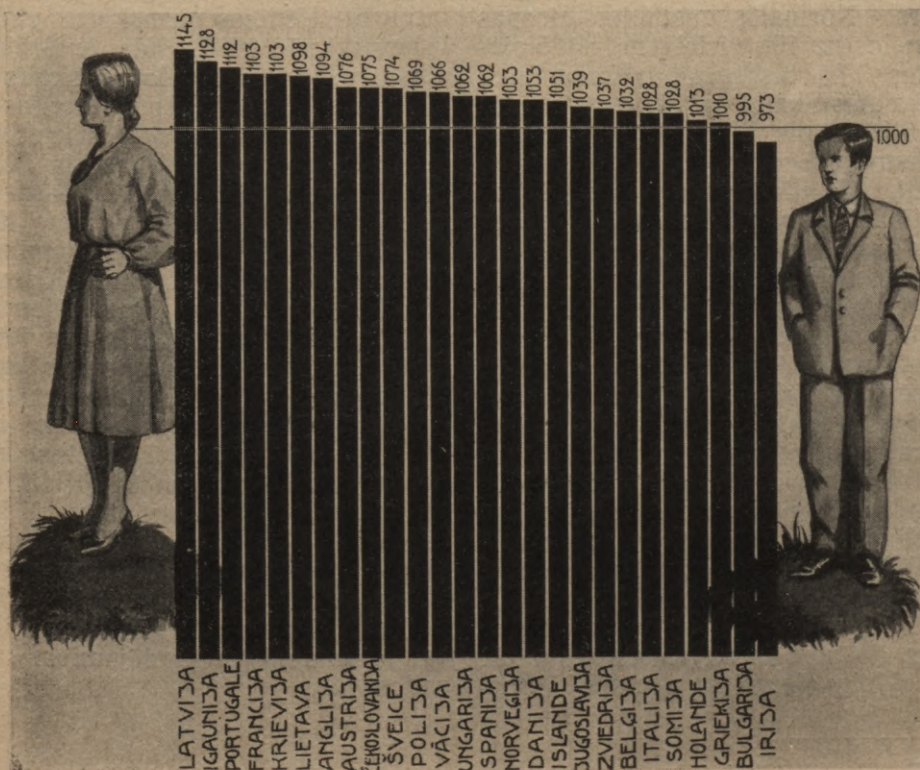
dzimstība, kā tas ir Latvijas lielākā daļā, zīdaiņu mirstības samazināšanai piekrit visai liela nozīme valsts iedzīvotāju vairošanās procesā. Pat Latvijas mazajos apstākļos tas ir redzams. Ja, piemēram, Latvijā zīdaiņu mirstību samazinātu līdz tam apmēram, kāds tagad ir Norvēģijā, tad iedzīvotāju skaits ikgadus Latvijā palielinātos par apm. 2 000, t. i. ikgadus nāktu klāt viena mazpilsēta, kāda ir Jaunjelgava un tamlīdzīgas pilsētas.

11. Dzimums.

Uz 1 000 vīriešiem ir sieviešu:

Latvijā	1 145	Spānijā	1 062
Igaunijā	1 128	Norveģijā	1 053
Portugalē	1 112	Dānijā	1 053
Francijā	1 103	Islandē	1 051
Krievijā	1 103	Jugoslaviā	1 039
Lietavā	1 098	Zviedrijā	1 037
Anglijā	1 094	Beļģijā	1 032
Austrijā	1 076	Italiā	1 028
Čekoslovākijā	1 075	Somijā	1 028
Šveicē	1 074	Holandē	1 013
Polijā	1 069	Grieķijā	1 010
Vācijā	1 066	Bulgarijā	995
Ungarijā	1 062	Irijā	973

Uz 1 000 vīriešiem ir sieviešu.

No tautsaimnieciskā redzes stāvokļa ir no svara kādas skaitliskas attiecības kādā valstī ir starp abu dzimumu piederīgiem. Ir daudzi nodarbošanās veidi, kuŗos vīriešu darba spēkam ir lielāka vērtība nekā sieviešu darba spēkam. It sevišķi tas ir sakāms par smago fizisko darbu, kuŗā spēcīgākam vīrietim ir dodamas priekšrocības. Tālab labvēlīgākos apstākļos atrodas tās valstis, kuŗās sieviešu pārsvars ir mazāks. Jāpiezīmē, ka gandrīz visur dzimst vairāk puisēnu nekā meiteņu. Eiropas ziemeļu zemēs parasti uz 100 jaundzimušām meitenēm ir 105 puisēni. Bet jau pirmajos dzīvības gados puisēnu mirstība ir lielāka nekā meiteņu mirstība un rezultātā visās Eiropas zemēs, izņemot Balkanu valstis, rodas sieviešu skaitlisks pārsvars. Normalos apstākļos Eiropas ziemeļos uz 100 vīriešiem ir 105 sievietes. Tā tas tagad ir kara laikā neitralajās Skandināvijas zemēs un tā tas bija arī pie mums pirms kara. Šo parasto stāvokli traucēja divi apstākļi. No vienas puses izceļošanas kustība, kuŗa vispirms aizrāva jaunos spēcīgos vīriešus un mazākā mērā sievietes. Pateicoties izceļošanas kustībai dažās valstīs (piem. Portugālē) ir samazinājies vīriešu procents. Tomēr pašreizējās apstākļos abu dzimumu skaitlisko attiecību izveidošanos ir noteikuši kara zaudējumi. Kara gados nāve pirmkārt prasīja upurus starp vīriešiem. Jo lielāks bija kara laukā kritušo, no ievainojumiem un slimībām mirušo vīriešu skaits, jo lielāks kļuva sieviešu procents. Relatīvi vislielākais sieviešu skaits Eiropā ir Latvijai. Tas ir arī saprotams, jo nav otras valsts, kuŗa tik smagi būtu cietusi kara gados kā Lat-

vija. Latvijā uz 1 000 vīriešiem ir 1 145 sievietes. Pēc tam nāk Igaunija, Portugale un Francija. Arī Krievijā un Lietuvā ir lielāks sieviešu pārsvars. Arī Jugoslavijā, kuŗas lielākā daļā pirms kara, tāpat kā visās Balkanu zemēs, bija vīriešu pārsvars, tagad ir sieviešu pārsvars. Tā tad šinī ziņā Latvija ieņem visnelabvēlīgāko stāvokli Eiropas valstu starpā. Šo nelabvēlīgo stāvokli, varētu domāt, radā tas, ka Krievijā ir palikuši daudzi vīrieši, kuŗi agrāk ir dzīvojuši Latvijā un kā sieviešu procenta palielināšanās būtu izskaidrojama ar emigrāciju. Patiesībā tas tā nav. To varam spriest no latviešu skaita Krievijā. Tagad Krievijā ir ievērojami mazāk latviešu nekā pirms kara. 1897. gadā Krievijā ārpus tagadējās Latvijas valsts teritorijas bija 112 322 latvieši. Pēdējos pirmskara gados, it sevišķi pēc 1905. gada, ievērojami pieauga latviešu izceļotāju skaits un 1914. gadā Krievijā ārpus Latvijas bija jau 220 000 latviešu. *) Turpretim pēc 1926. gada skaitīšanas visā Krievijā, izņemot Ukrainu, kuŗā nav sevišķi daudz latviešu, bija tikai 132 424 latvieši, tas ir ievērojami mazāk nekā pirms kara. Starp Krievijā tagad saskaitītiem latviešiem ir 66 531 vīrietis un 65 893 sievietes. Tādā kārtā vīriešu pārsvars starp latviešiem Krievijā ir neievērojams. Ja ņemam visus latviešus, kā tos, kuŗi dzīvo Latvijā, kā arī tos, kuŗi dzīvo Krievijā, tad uz 1 000 latviešu vīriešiem ir 1 128 sievietes. Tādā kārtā lielais sieviešu skaitliskais pārsvars nav izskaidrojams ar emigrāciju, resp. ar to, ka latviešu vīrieši lielā skaitā būtu palikuši Krievijā, bet gan ar smagajiem zaudējumiem kara gados.

*) Skat. M. Skujenieka „Latvija — zeme un iedzīvotāji” I. izdevuma 228. lpp.

12. Vecums.

Personas produktīvā vecumā.

No 100 iedzīvotājiem ir 20—60 gadus veci:

Beļģijā	55,1	Islandē	48,8
Austrijā	54,7	Italiņā	48,8
Francijā	54,6	Norveģijā	47,8
Latvijā	53,7	Spānijā	47,8
Luksemburgā	53,6	Somijā	47,3
Anglijā	53,5	Irijā	47,3
Igaunijā	52,8	Portugalē	47,1
Šveicē	52,8	Lietavā	46,6
Vācijā	52,1	Griekijā	46,2
Dānijā	51,8	Rumēnijā	45,6
Čekoslovākijā	50,5	Polijā	44,9
Zviedrijā	49,2	Bulgarijā	44,2
Dānijā	48,8	Krievijā	40,7

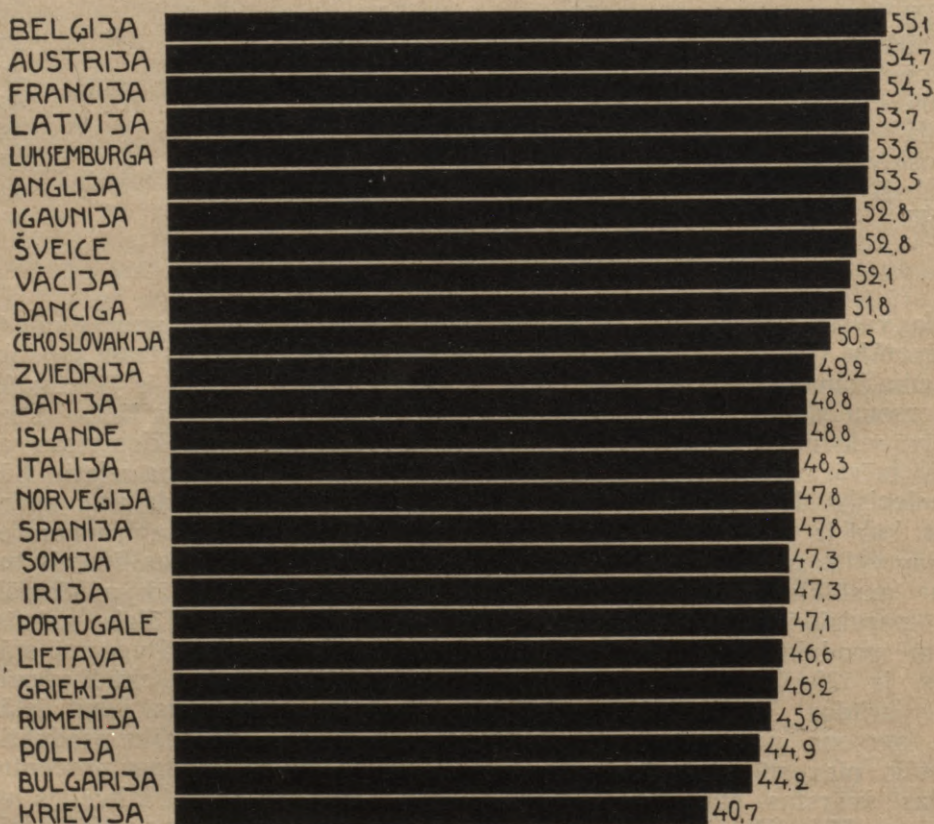
No valsts saimnieciskā stāvokļa iedzīvotāju vecuma uzbūvei piekrist redzama loma. Vispirms ir no svara to personu skaits, kas atrodas produktīvā vecumā. Par cilvēkiem, kuri pilnā mērā var aktīvi piedalīties saimnieciskā dzīvē, parasti uzskata tādus, kuri ir vecāki par 15 gadiem, bet nav vēl sasnieguši 60. mūža gadu. Mūsu apstākļos Eiropas ziemeļos būtu pareizāki uzskatīt par personām produktīvā vecumā tādus, kurus ir 20 līdz 60 gadus vecas. Izrādas, ka dažādās valstīs šādu personu procents ir dažāds. Augstāk pievēstā tabelē redzam, ka tas svārstās starp 40,7 (Krievija) un 55,1 (Beļģija). No tautsaimnieciskā redzes stāvokļa nebūt nav vienaldzīgi, cik liela iedzīvotāju daļa strādā un uztur tos, kuri sava jaunuma vai vecuma dēļ vēl vai vairs nav spējīgi produktīvi piedalīties saimnieciskā dzīvē. Tā, piemēram, Krievijā 41 strādājošs cilvēks uztur 59, kuri neatrodas produktīvā vecumā, turpretim Beļģijā 55 cilvēkiem

produktīvā vecumā jāuztur tikai 45 neproduktīvi. Beļģijā katram produktīvā vecumā stāvošam ir jāuztur 0,8 neproduktīvi, bet Krievijā 1,2. Protams, ka Beļģijas apstākļos visas sabiedrības darba kopsuma relatīvi būs lielāka, mazāku darba daļu tur iztērē neproduktīvo personu uzturam un rezultātā tautas labklājības līmenis tur ir augstāks, vai arī ātrāk un vieglāk var paaugstināties. Tālab valstīs, kurās ir liels produktīvā vecumā stāvošo personu procents, citādi vienādos apstākļos, labklājībai jābūt lielākai, nekā valstīs ar mazāku produktīvā vecumā stāvošo personu procentu. Latvijā šinī ziņā ir visai labvēlīgs iedzīvotāju sastāvs, jo tur no 100 iedzīvotājiem 53,7 ir vecumā starp 20 un 60 gadiem. Šis skaitlis ir lielāks nekā Latvijā vienīgi Beļģijā, Austrijā un Francijā un Anglijā, Igaunijā, Šveicē un Vācijā tas ir apmēram tāds pats kā Latvijā. Uzkrītoši ir tas, ka tanīs valstīs, kurās ir liela dzimstība, ir arī mazs produktīvā vecumā stāvošo personu procents. Tā tas ir

Krievijā, Polijā, Lietuvā un Balkanu zemēs. Tas liecina, kā zemēs ar lielu dzimstību ir ievērojami lielāks bērnu procents, ar ko relatīvi samazinas pieaugušo un produktīvo cilvēku procenti. Tālab arī lielais produktīvo

personu procents tagadnē daudzos gadījumos var izvērsties par negatīvu parādību nākotnē, jo vēl tālāk samazinoties dzimstībai, var nesamērīgi pieaugt veco cilvēku procents un savukārt samazināt produktīvo ve-

No 100 iedzīvotājiem atrodas produktīvā vecumā.

cumu svaru. Pašreizējos apstākļos Latvijai ir visaugstākā mērā labvēlīga vecuma uzbūve, jo tautas pašreizējais spēks slēpjas 20—60 gadus vecos pilsoņos. Jo lielāks šīs grupas procents ir, jo lielāks samērā būs tautas spēks. — Latvijā no 100 iedzīvotājiem 54 atrodas produktīvā vecumā

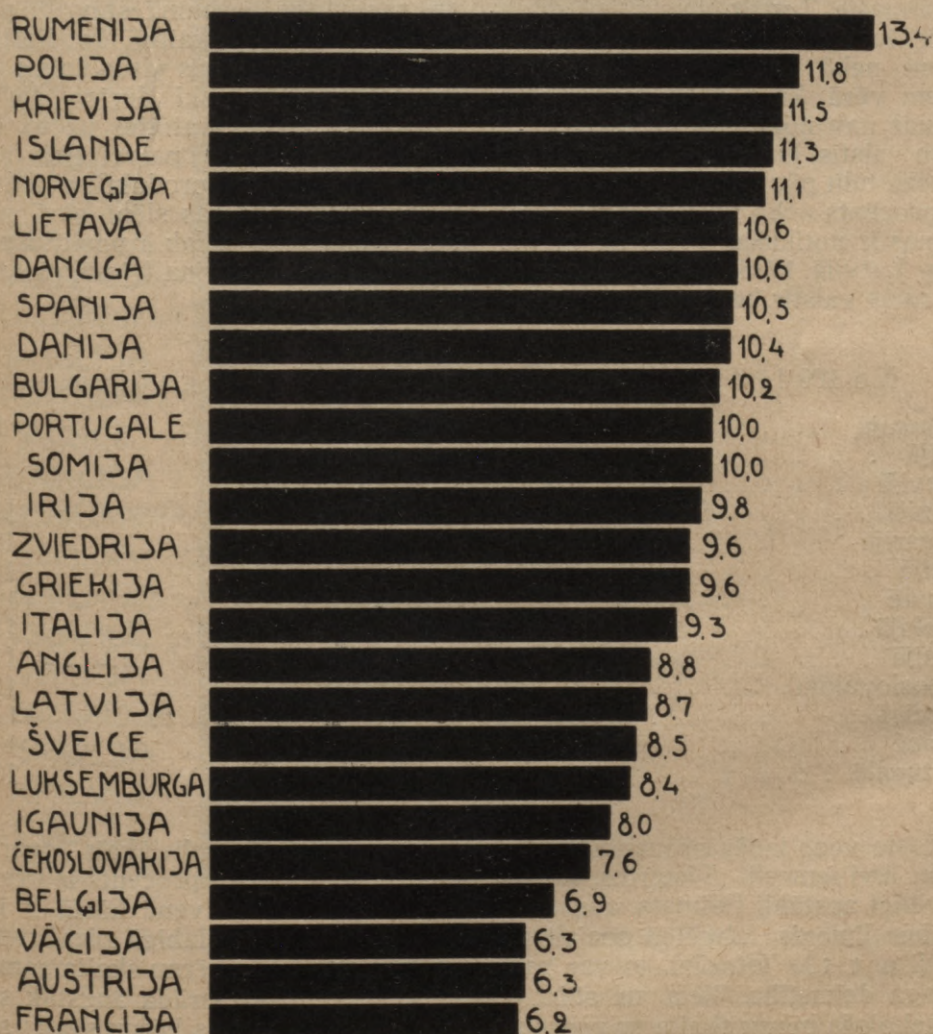
un ar to Latvija atrodas nesalīdzināmi labvēlīgākā stāvoklī nekā Eiropas austrumu un Balkānu valstīs.

Lielais produktīvā vecumā stāvošo personu procents ir izskaidrojams vai nu ar nelielu bērnu vai arī nelielu veco ļaužu procentu, vai ar abiem apstākļiem.

No 100 iedzīvotājiem ir jaunāki par 5 gadiem.

Francijā	6,2	Šveicē	8,5	Somijā	10,0	Lietavā	10,6
Austrijā	6,3	Latvijā	8,7	Portugalē	10,0	Norveģijā	11,1
Vācijā	6,3	Anglijā	8,8	Bulgarijā	10,2	Islandē	11,3
Beļģijā	6,9	Italiјā	9,3	Dānijā	10,4	Krievijā	11,5
Čekoslovākijā	7,6	Grieķijā	9,6	Spānijā	10,5	Polijā	11,8
Igaunijā	8,0	Zviedrijā	9,6	Dancigā	10,6	Rumeniјā	13,4
Luksemburgā	8,4	Irījā	9,8				

No 100 iedzīvotājiem ir jaunāki par 5 gadiem.

Latvija jaunāko bērnu procenta ziņā neieņem nelabvēlīgu stāvokli, jo pie mums 1925. gadā 8,7% no visiem iedzīvotājiem bija jaunāki par 5 gadiem, kamēr Francijā, Austrijā, Vācijā un Beļģijā tādu ir mazāk par 7%. Latvijā produktīvā vecumā stāvošo personu procentu ievērojami palielina 5—9 gadus veco bērnu ārkārtīgi mazais procents, jo 1925. gadā atradās šīnī vecumā kara gados dzimušie un iztrūka minētā laikā mirušie un nedzimušie. Tomēr, valstū lielākā daļā ir ievērojami vairāk visjaunāko bērnu nekā Latvijā. Šeit tomēr ir jāņem vērā, ka pēdējās tautas skaitīšanas nav notikušas vienā laikā un tālab valstīs, kurās skaitīšanas ir notikušas tūlīt pēc kara, ir mazāks bērnu procents nekā valstīs, kurās skaitīšanas ir notikušas vēlāk kā, piemēram, Latvijā 1925. gadā. Tāpat arī neitralās valstīs bērnu procentam jā-

būt lielākam, jo tur karām nav bijis tik liels iespaids uz dzimstību skaita samazināšanos. Raksturīgi, ka Krievijā, kurā ir vislielākā dzimstība, bērnu tomēr ir mazāk nekā dažās citās zemēs. Tas lielā mērā ir izskaidrojams ar lielo bērnu mirstību. Jo lielāks ir bērnu skaits, jo lielāks nākotnē būs produktīvo cilvēku skaits, jo valsts sekmīgai attīstībai ir no svara ne tikai procentuālās attiecības starp dažādām vecuma grupām, bet arī produktīvā vecumā stāvošo pilsoņu absolūtais skaits. Jo lielāks tas būs, jo lielāka būs visas valsts iedzīvotāju sabiedriski derīgo darbu suma. Tālab, neskatoties uz to, ka lielais bērnu skaits pašreizējos apstākļos samazina produktīvo iedzīvotāju procentu, tas slēpj sevī nākotnes spēkus un tālab ir pozitīva parādība. To apstiprina arī nākošā tabele.

No 100 iedzīvotājiem ir vecāki par 60 gadiem.

Rumēnijā	7,5	Anglijā	9,4
Polijā	7,6	Luksemburgā	9,6
Krievijā	7,8	Austrijā	9,9
Spānijā	8,0	Beļģijā	10,2
Bulgarijā	8,5	Lietavā	10,3
Vācijā	8,7	Dānijā	10,3
Islandē	8,8	Itālijā	10,8
Grieķijā	9,0	Norveģijā	11,0
Somijā	9,1	Igaunijā	11,8
Čekoslovākijā	9,3	Latvijā	12,0
Dāncigā	9,3	Zviedrijā	12,2
Šveicē	9,3	Irijā	13,6
Portugalē	9,4	Francijā	13,7

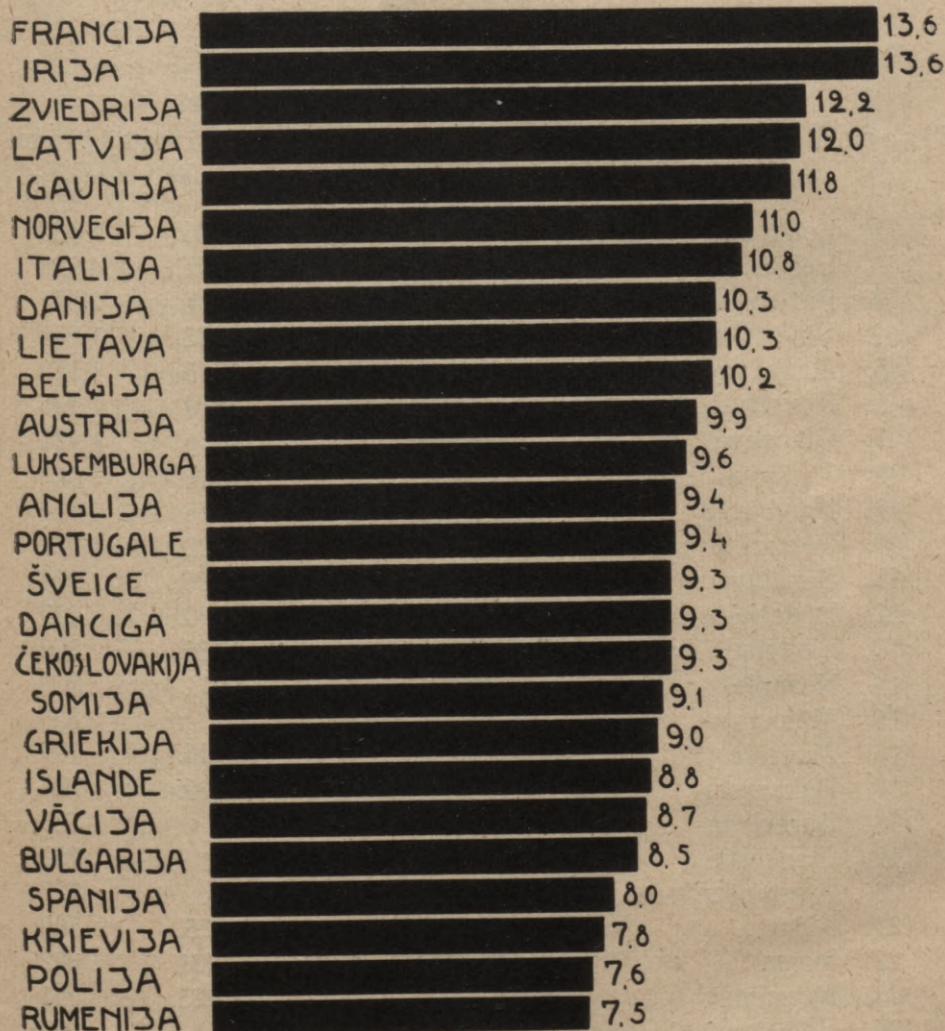
Lielo veco ļaužu procentu var izsaukt divi iemesli. Vispirms, sevišķi labvēlīgi apstākļi (klimats, augsts izglītības līmenis, labvēlīgi sociāli apstākļi u. t. t.). Otrkārt, to var radīt niecīga dzimstība, liela mirstība un tai sekojoša bērnu skaita un procenta

samazināšanās. Vislielākais neproduktīvo veco ļaužu procents ir Francijā un tur tas galvenā kārtā ir izsaukts no niecīgā dabīgā pieauguma un tam sekojošās bērnu skaita samazināšanās. Tas pierāda augstāk sacīto — proti, mazais bērnu skaits sa-

vās sekās izsauc lielu veco cilvēku procentu. Tanī pašā laikā ir arī visai svarīgi sociālie, kultūrelie un citi apstākļi, kuŗi novērš pāragru nāvi.

Tā Grieķijā un Zviedrijā ir vienāds (9,0%) bērnu procents, bet cilvēku, kuŗi ir vecāki par 60 gadiem, Grieķijā ir tikai 9,0%, bet Zviedrijā 12,2%.

No 100 iedzīvotājiem ir vecāki par 60 gadiem.

Itālijā bērnu procents pat ir mazāks nekā Zviedrijā, bet arī veco ļaužu ir mazāk. Latvijā veco cilvēku procents ir visai liels. Lielā mērā tas ir

izskaidrojams ar mazo bērnu procentu, bet kad ņem vērā, ka tagad pat absolūtos skaitļos Latvijā ir ievērojami vairāk vecu cilvēku nekā agrāk,

pie kam Latvijā vienmēr ir bijis liels vecu cilvēku procents, ir jānāk pie slēdziena, ka Latvijā ir samērā visai labvēlīgi apstākļi liela vecuma sasniegšanai. Protams, lielais veco cilvēku procents samazina produktīvā vecumā esošo personu procentu

un sakarā ar to tas būtu negatīva parādība, bet, no otras puses, tas bieži liecina par labvēlīgiem dzīves apstākļiem un ja tas ir pēdējo sekas, tad tas ir uzskatāms par pozitīvu parādību.

13. Pilsētas.

Eiropas pilsētas ar pāri par 300 000 iedzīvotājiem.

Pilsētas	Valstis	Skaitīšanas gads	Iedzīvotāju skaits tūkstošos
1. Londona	Anglija	1926.	7 480
2. Berline	Vācija	1925.	4 024
3. Parīze	Francija	1926.	2 871
4. Vīne	Austrija	1923.	1 866
5. Maskava	Krievija	1923.	1 550
6. Konstantinopole	Turcija	1924.	1 135
7. Glazgova	Anglija	1926.	1 121
8. Varšava	Polija	1926.	1 083
9. Hamburga	Vācija	1925.	1 079
10. Pēterpils	Krievija	1923.	1 071
11. Birmingama	Anglija	1926.	934
12. Budapešta	Ungarija	1920.	929
13. Liverpule	Anglija	1926.	863
14. Neapole	Itālija	1921.	860
15. Milana	"	"	836
16. Madride	Spānija	1926.	799
17. Bukaresta	Rumēnija	1926.	786
18. Barselona	Spānija	"	753
19. Mančestera	Anglija	"	752
20. Amsterdama	Holande	"	727
21. Ķelne	Vācija	1925.	700
22. Roma	Itālija	1921.	692
23. Mūnchene	Vācija	1925.	681
24. Leipciga	"	"	679
25. Marseļa	Francija	1926.	652
26. Praga	Čekoslovākija	1926.	640
27. Drezdene	Vācija	1925.	619
28. Brisele	Beļģija	"	588

Pilsētas	Valstis	Skaitīšanas gads	Iedzīvotāju skaits tūkstošos
29. Kopenhagena	Dānija	"	587
30. Lodza	Polija	1926.	578
31. Liona	Francija	"	571
32. Roterdama	Holande	"	563
33. Breslava	Vācija	1925.	557
34. Dženova	Italija	1921.	554
35. Šefilda	Anglija	1926.	523
36. Turina	Italija	1921.	502
37. Lisabone	Portugale	1920.	486
38. Lidsa	Anglija	1926.	473
39. Esene	Vācija	1925.	470
40. Frankfurte p. M.	"	"	467
41. Stokholma	Zviedrija	1926.	453
42. Kijeve	Krievija	1923.	433
43. Driseldorfa	Vācija	1925.	433
44. Edinburga	Anglija	1926.	425
45. Hanovera	Vācija	1925.	423
46. Dublina	Irija	1926.	419
47. Belfaste	Z. Irija	"	415
48. Haga	Holande	"	409
49. Palermo	Italija	1921.	394
50. Nūrnberga	Vācija	1925.	392
51. Bristole	Anglija	1926.	384
52. Stutgarte	Vācija	1925.	342
53. Rīga	Latvija	1925.	338
54. Chemnica	Vācija	"	331
55. Magdeburga	"	"	323
56. Dortmunde	"	"	322
57. Odesa	Krievija	1923.	316
58. Charkova	"	"	310
59. Antverpene	Beļģija	1920.	302

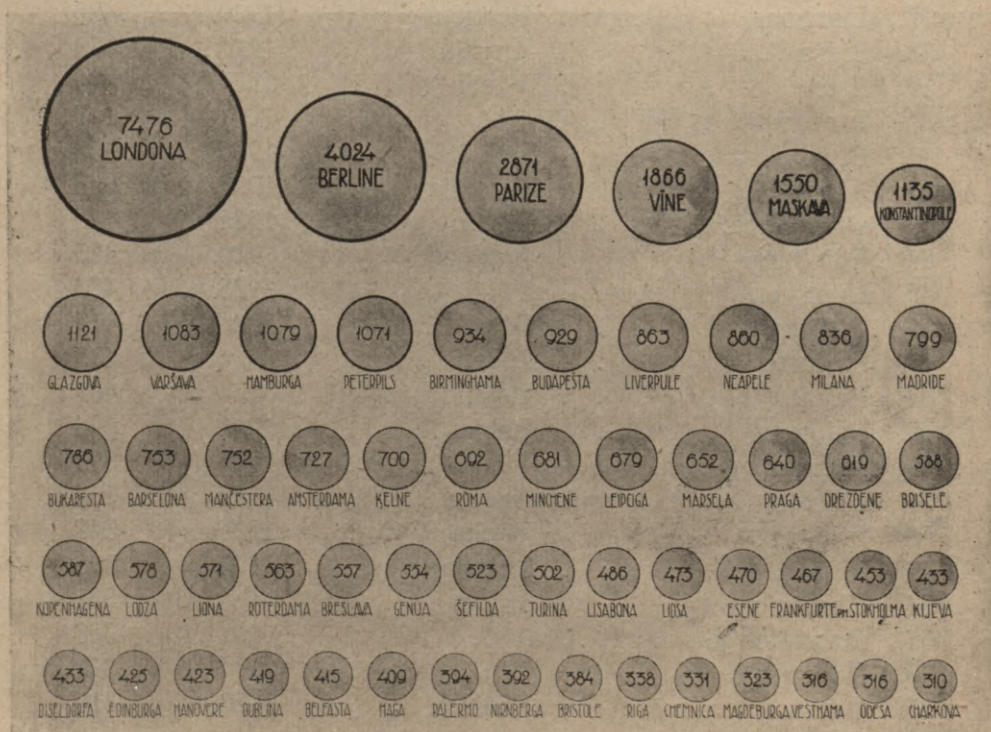
Vairāk nekā 300 000 iedzīvotāju Eiropā ir 59 pilsētās. 10 pilsētās ir vairāk nekā 1 miljons iedzīvotāju, 9 pilsētās ir 750—1 000 000 iedzīvotāju, 17 pilsētās ir 500 000—750 000 iedzīvotāju un 25 pilsētās ir 300 000—500 000 ie-

dzīvotāju. Šīs lielākās pilsētas nebūt nav vienmērīgi sadalītas pa visu Eiropu, bet jo bieži apklāj centrālo Eiropas daļu, kamēr kontinenta austrumu, ziemeļu, rietumu un dienvidus daļās ir ļoti nedaudzas lielas pilsētas. No augstāk minētām 59 pilsē-

tām 16 atrodas Vācijā, 11 Anglijā un Irijā, 3 Holandē un 2 Beļģijā. Tādā kārtā 32 lielpilsētas, tas ir vairāk nekā puse no visām lielajām pilsētām, atrodas uz teritorijas, kuŗa ieņem tikai 6,8% no visas Eiropas cietzemes. Uz atlikušiem 93,1% Eiropas teritorijas atrodas tikai mazliet vairāk ne-

kā 45% no lielajām Eiropas pilsētām. Kad šim bieži apdzīvotam Eiropas centralajam rajonam vēl pieskaita Pragu, Vini, Varšavu, Lodzi, Ziemeļ-Itālijas lielpilsētas, Kopenhagenu un Parizi, tad šīs pilsētas atrodas uz teritorijas, kuŗa ieņem apm. 15% no visas Eiropas platības, bet uz atliku-

Eiropas lielākās pilsētas.

šiem 85% no Eiropas teritorijas atrodas tikai 15 lielpilsētas. Lielās pilsētas lielā skaitā atrodas Vācijā un Anglijā, kur blakus dabas bagātībām (rūdai un akmeņoglei) attīstījusies lieltirpniecība un plaša tirdzniecība (Beļģija un Holande). Kamēr Vācijā un Anglijā nereti tikai daži desmiti kilometri šķir vienu lielpilsētu no otras, tikmēr Eiropas ziemeļos un

austrumos lielpilsētas šķir vienu no otras simtiem kilometru. Tā arī Rīga ir visai plašā apgabalā vienīgā lielpilsēta. Vistuvākā lielpilsēta Rīgai ir Stokholma (440 km gaisa līnijā). Tālāk nāk Pēterpils (485 km), Varšava (510 km), Kopenhagena (729 km), Maskava (830 km) un Berline (835 km). Rīgas iespaida sfera un pievilkšanas spēja sniedzas tālu pāri

Latvijas robežām. Tas bija spilgti redzams pirms kara, kad Rīga kā rūpniecības un ostas pilsēta pievilka ļoti daudzus Lietavas, Polijas, Krievijas un Igaunijas iedzīvotājus un par to arī tagad liecina Rīgas stipri in-

ternacionalais raksturs. Pirms pasaules kara Rīga bija pēc Pēterpils otrlielā pilsēta pie Baltijas jūras krastiem. Kad Rīgā 1914. gadā bija 520 000 iedzīvotāju, arī Kopenhāgenai bija tāds pats iedzīvotāju skaits,

Rīga starp Eiropas lielpilsētām.

bet Stokholmā arī tagad ir 453 000 iedzīvotāju, kamēr Rīgā bija 1925. gada vairs tikai 380 000 iedzīvotāju, bet tagad ap 400 000. — Lielpilsētu ar pāri par 300 000 iedzīvotājiem atsevišķās valstīs ir sekošs skaits: Vācijā — 16, Anglijā, Skotijā un Z.-Irijā — 10, Itālijā — 6, Krievijā — 5, Francijā — 3, Holandē — 3, Beļģijā,

Polijā un Spānijā pa 2, Dānijā, Latvijā, Austrijā, Irijā, Portugalē, Rumēnijā, Zviedrijā, Čekoslovākijā, E.-Turcijā un Ungarijā pa 1, bet Bulgārijā, Somijā, Grieķijā, Jugoslavijā, Igaunijā, Lietuvā, Norveģijā, Šveicē un sīkajās valstīs nav nevienas pilsētas ar pāri par 300 000 iedzīvotājiem.

Lielpilsētas ar pāri par 100 000 iedzīvotājiem.

Valstis	Lielpilsētu skaits	Iedzīvotāju skaits pilsētās ar pāri par 100 000 iedzīvotājiem	Procents no visiem valsts iedzīvotājiem
Anglijā	46	14 838 000	39,2
Austrijā	3	2 121 000	32,4
Vācijā	46	16 836 000	26,6
Holandē	4	1 658 000	24,2
Dānijā	2	691 000	20,1
Beļģijā	4	1 388 000	18,6
Latvijā	1	338 000	18,3
Francijā	17	6 310 000	15,5
Šveicē	4	583 000	15,0
Ungarijā	3	1 151 000	14,4
Italiņā	18	5 490 000	14,2
Iriņā	1	419 000	14,1
Zviedrijā	3	735 000	12,4
Spānijā	9	2 567 000	12,0
Portugalē	2	689 000	11,4
Grieķijā	3	596 000	11,9
Igaunijā	1	122 000	11,2
Norveģijā	1	258 000	9,7
Čekoslovākijā	4	1 121 000	8,2
Polijā	6	2 088 000	7,7
Krievijā	24	7 982 000	7,0
Somijā	1	186 000	5,5
Bulgarijā	1	213 000	3,9
Jugoslaviņā	3	322 000	2,7
Rumenijā	2	462 000	2,3
Lietavā	—	—	—
Albaniņā	—	—	—

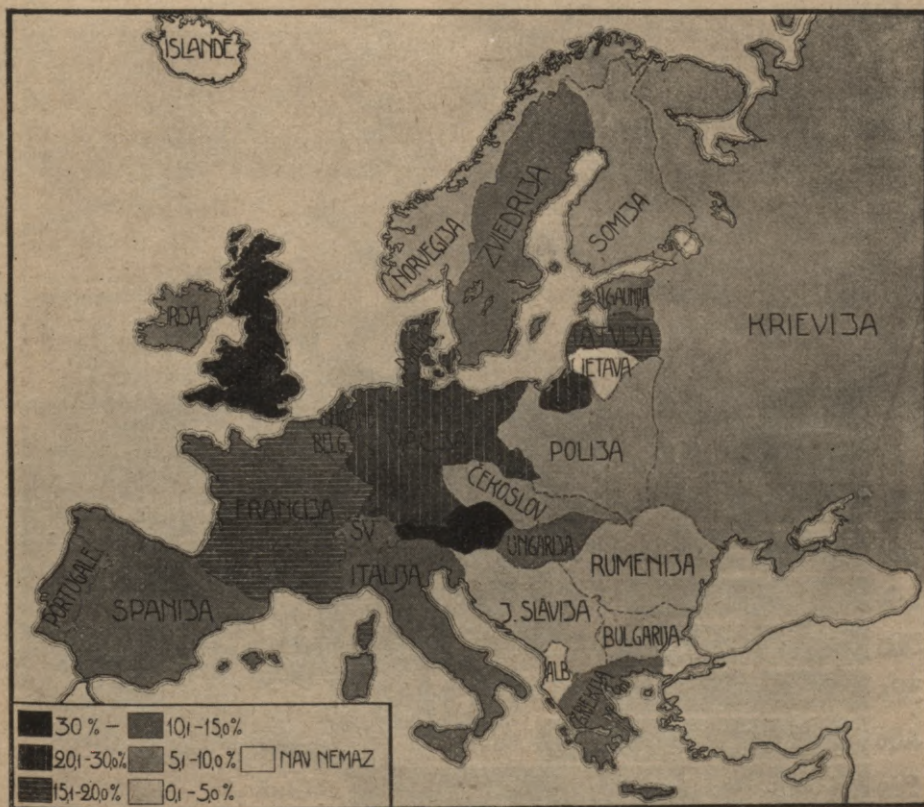
Par lielpilsētām bieži uzskata visas pilsētas ar pāri par 100 000 iedzīvotājiem; jo pilsētās ar tik lielu iedzīvotāju skaitu saimnieciskā un kultūrelā dzīve jau kļūst visai intensīva un atstāj redzamu iespaidu arī uz mazpilsētām un lauku apgabaliem. Jo lielāks ir lielpilsētu iedzīvotāju procents, jo vairāk ir iemeslu pieņemt, ka visas valsts saimnieciskais un kultūrelais līmenis ir augstāks, ka visās dzīves nozarēs valda straujāks temps un kā līdz ar to arī turpmākā attīstība norisināsies ātrākā gaitā. — Pilsētu ar pāri par 100 000 iedzīvotājiem

Eiropā pavisam ir 209. Tāpat kā vislielākās pilsētas, arī šīs pilsētas ir visai nevienmērīgi sadalītas pa Eiropas teritoriju. Noteicošu iespaidu uz valsts dzīvi atstāj tas, cik liela valsts iedzīvotāju daļa dzīvo lielpilsētās. Latvijā lielpilsētās (Rīgā) dzīvoja 1925. gadā 18,3% no visiem valsts iedzīvotājiem. Rīgas iedzīvotāju skaits arī pēdējos gados ir audzis un 1929. g. vidū Rīgā dzīvo ap 20% no visiem valsts iedzīvotājiem. Apmēram tādu pat daļu no viesiem valsts iedzīvotājiem sastāda Dānijas lielpilsētu iedzīvotāji. Vispārīgi lielpilsē-

tas iespaids Latvijā ir visai liels, jo pēc lielpilsētu iedzīvotāju procenta Latvija Eiropā ieņem septīto vietu, atstādama ļoti daudzas valstis tālu aiz sevis. Vismazāk lielpilsētu iespaids ir sajūtam Eiropas austrumos

un dienvidu austrumos. Tā vismazākais lielpilsētnieku procents atzīmējams Balkānu valstīs, Krievijā un Polijā. Lietava ir vienīgā valsts Eiropā, kurai ir vairāk par 1 miljonu iedzīvotāju un kurai nav nevienas pil-

Lielpilsētu iedzīvotāju procents atsevišķā valstī.

sētas ar pāri par 100 000 iedzīvotājiem, jo Kaunā 1923. gadā saskaitīti tikai 92 446 iedzīvotāji un uz 1. janvāri 1926. gadā tur oficiāli skaitīja 94 405 iedzīvotājus. Vislielākais lielpilsētnieku procents ir Anglijā, Austrijā (Vīnes iespaids) un Vācijā, Latvijā lielpilsētnieku procents ir samērā liels, bet vēl lielāks tas kļūst, kad

to salīdzinām ar lielpilsētnieku procentu Latvijas kaimiņu valstīs. Kamēr Latvijā 18,5% no visiem iedzīvotājiem dzīvo lielpilsētās, tikmēr Igaunijā 11,2%, Somijā — 5,5%, Polijā — 7,7%, Krievijā — 7,0% un Lietuvā — 0%. Arī vispus Baltijas jūrai — Zviedrijā ir tikai 12,4% lielpilsētnieku.

Pilsētnieku procenta pieaugums dažās valstīs.

Valstis	1800. g. ¹⁾	1850. g. ¹⁾	1890. g. ²⁾	1920. g. ²⁾
Anglijā	21,3	39,5	72,1	78,0
Vācijā	—	—	47,0	62,9
Austrijā	4,4	5,8	32,6	60,2
Francijā	9,5	14,4	37,4	46,7
Dānijā	10,9	9,6	32,4	40,6
Irijā	7,8	10,1	26,4	33,5
Latvijā	3,9	9,4	29,2	32,8³⁾
Zviedrijā	3,9	4,7	18,0	30,5
Norvēģijā	3,3	5,3	22,2	29,6
Igaunijā	—	—	—	23,7 ⁴⁾
Somijā	5,6	6,4	9,9	16,1 ⁵⁾
Krievijā	3,7	5,3	12,3	15,7
Lietavā	—	—	—	13,2 ⁶⁾

Pilsētnieku procents.

¹⁾ Pilsētas ar vairāk nekā 10 000 iedzīvotājiem.

²⁾ Pilsētas ar pāri par 2 000 iedzīvotājiem.

³⁾ Latvijai 1920. gada skaitļa vietā ir dati par 1925. gadu, jo 1920. g. Latvijā skaitīšana notika vasarā un kara notikumu laikā, kālab toreiz pilsētnieku procents (23,8) bija nenormāli zems.

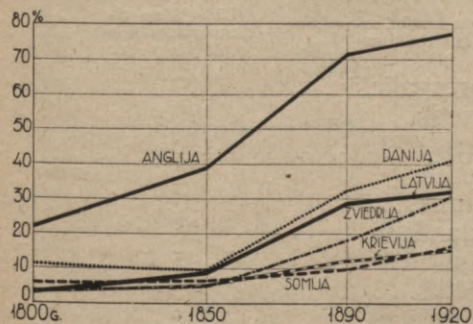
⁴⁾ Skaitļi par Igauniju attiecas uz 1922. gadu.

⁵⁾ Par Somiju skaitļi attiecas uz visām pilsētām, neatkarīgi no to lieluma.

⁶⁾ Skaitļi par Lietuvu pēc 1923. g. skaitīšanas, bet par Klaipēdas apgabalu uz 1. janv. 1926. gadā.

Tas pats iespaids, kurš ir lielpilsētām uz valsts un tautas dzīvi, tikai pamazinātā veidā ir vispārīgi pilsētām. Pilsētās saimnieciskā dzīve norisinās intensīvāk nekā uz laukiem. Pilsētās ir lielāks pieprasījums pēc modernās civilizācijas un kultūras

Pilsētnieku procenta pieaugums.

sasniegumiem un tur šos pieprasījumus arī lielākā mērā apmierina, nekā uz laukiem. Tālab jo lielāks kādā valstī ir pilsētnieku procents, jo augstāku kultūrelās attīstības šī valsts ir sasnieguse. Protams, no šī vispārīgā slēdziena var būt arī izņēmumi, jo var būt samērā nelielas valstis, kurās vienai pilsētai ir izcilus stāvoklis (Au-

strija), vai arī zemes, kurās bieži apklātas ar mazpilsētām, kurās dzīves veids maz atšķiras no sādžās parastā (Vācijas dienvidi, daži apvidi Francijā). Ar to tomēr nav apgāzta vispārīgā teze, ka zemēs ar lielu pilsētnieku procentu materiālā un pa daļai arī garīgā kultūra ir augstāki attīstīta un pietama lielākai iedzīvotāju daļai, nekā tur, kur iedzīvotāju lielākā daļa dzīvo uz laukiem. — Latvijā pilsētām piekrit liela loma valsts dzīvē. Visātrāki pilsētnieku skaits Latvijā pieauga pēdējos gadu desmitos pirms kara. Kamēr 1897. gadā Latvijā pilsētās dzīvoja 29,2% no visiem iedzīvotājiem, tikmēr 1914. gada 1. janvārī Latvijā bija jau 40,3% pilsētnieku, tas ir vairāk nekā toreiz bija Skandināvijas valstīs. Kara gados pilsētnieku skaits strauji samazinājās un 1920. gadā to bija tikai 23,8%, bet 1925. gadā jau 32,8% un tagad vēl ievērojami vairāk. No Eiropas ziemeļu valstīm vienīgi Dānijai ir lielāks pilsētnieku procents nekā Latvijai, kaut gan pirms kara Latvija pārsniedza arī šo valsti. No Krievijas Latvija arī šinī ziņā spilgti atšķiras, jo Krievija un Lietuva pieder pie tām Eiropas valstīm, kurās ir vismazākais pilsētnieku procents.

14. Nacionalais sastāvs.

Sava nacionālā sastāva ziņā Eiropas valstis varam sadalīt nacionālās valstīs, kurās dzīvo gandrīz vienīgi vienas tautas piederīgie un nacijs valstīs, kurās dzīvo blakus vieni otriem vairāku tautību piederīgie. Ir ļoti grūti atrast objektīvu mērauklu, lai vilktu robežu starp abiem valstu veidiem. Var būt valstis kā, piemēram, Šveice vai Z. Amerikas Savienotās valstis, kur vie-

nā valsts organismā ir apvienoti daudzu tautību piederīgie, bet kur tomēr nepastāv nacionālais jautājums un kur nevienādam nacionālām sastāvam nepiekrīt nekādas nozīmes. Var arī būt valstis ar vienādi lielu nacionālo minoritatu procentu un tomēr šo minoritatu svārs un nozīme valsts dzīvē var būt ļoti dažādi. Var būt zemes, kurās ir samērā liels nacionālo minoritatu procents, bet ievērojot

to, ka šīs minoritates nacionalais sastāvs nav viengabalains, kā šīs nacionālo minoritatu procents sastādas no vairāku tautību piederīgiem, minoritātu svars var pamazināties. Tā tas, piemēram, ir Latvijā un pa daļai arī

Igaunijā, kur samērā lielā minoritatu masa savukārt sadalas daudz tautību piederīgos (vācieši, krievi, poļi, žīdi u. t. t.). Var arī būt valstis ar samērā nelielu minoritatu procentu, kurās tomēr minoritatu jautājumam piekrist

Nacionālā vairākuma procents atse višķās valstīs. *)

Valstis	Kāda tautība sastāda vairākumu	Kāds % no visiem iedzīvotājiem pie tās pieder
Portugalē	portugālieši	99,3
Zviedrijā	zviedri	98,9
Norveģijā	norveģi	98,0
Itālijā	itālieši	97,5
Spānijā	spānieši	97,4
Holandē	holandieši	96,7
Dānijā	dāņi	95,3
Vācijā	vācieši	95,5
Austrijā	vācieši	92,4
Igaunijā	igauņi	90,6
Anglijā	angļi	89,4
Somijā	somi	88,7
Francijā	franči	87,5
Griekijā	grieķi	87,1
Bulgarijā	bulgari	83,4
Ungarijā	ungari	83,3
Albanijā	albaņi	82,2
Lietavā	leiši	80,1
Latvijā	latvieši	73,4
Rumenijā	rumēņi	73,4
Šveicē	vācieši	70,4
Polijā	poļi	69,2
Čekoslovākijā	čeķi un slovaki	64,3
Krievijā	lielkrievi	55,0
Jugoslavijā	serbi	52,2
Beļģijā	valoņi	42,0

redzama loma. Tas, savukārt, var būt divu iemeslu dēļ. Vispirms skaitliski nelielai minoritātei var būt, pateicoties vēsturiski nodibinātām poli-

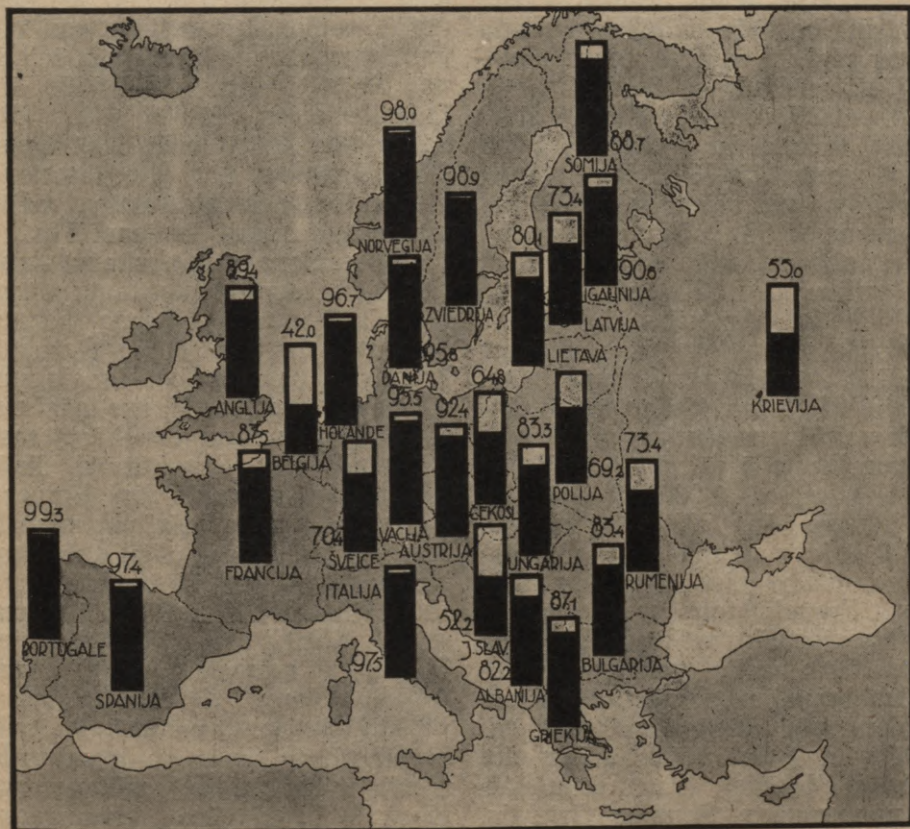
tiskām, kulturelām un saimnieciskām priekšrocībām, liels svars valstīs dzīvē, kaut gan šīs minoritates piederīgo skaits nav liels un tie dzīvo izkai-

*) Jāpiezīmē, ka skaitļi par nacionālo minoritatu sadalīšanos pēc tautībām daudzās valstīs, nedibinājas uz pilnīgi precīzu tautas skaitīšanu rezultātiem, bet daudzkārt tikai uz vērtējumiem un tālab nav uzskatāmi par neapšaubāmiem.

sīti pa visu valsti. Piemēram, zviedri Somijā un vācieši Baltijā pirms kara. Var arī būt, ka neliela minoritāte dzīvodama kompaktās masās, vēl vairāk, ja šīs minoritātes dzīves vieta

atrodas mātes tautas valsts robežu tuvumā, var kļūt par svarīgu faktoru kādas valsts dzīvē. Tā tas piemēram, ir ar Klaipēdas apgabalu Lietuvā.

Nacionalā vairākuma procents.

Par nacionalām valstīm vārda visplašākā nozīmē var uzskatīt Portugāli un Spāniju, Skandināvijas valstis, Itāliju, Holandi un Vāciju, jo visās šīs valstīs vairāk nekā 95% no visiem iedzīvotājiem pieder pie vairākuma tautas. Portugālē bez ne-

daudziem židiem dzīvo vienīgi portugāļi. Spānijā bez spāņiem un kataloniešiem vēl dzīvo 430 000 (2,0%) basku un nedaudzi citu tautu piederīgie. Norvēģijā un Zviedrijā, bez vairākuma tautas vēl nelielā skaitā sastopami lapi un Dānijā jau

paceļas minoritatu jautājums kā vācu jautājums, jo Dānijā dzīvo 80 000 (2,3%) vāciešu. Itālijā ir tikai 2,5% minoritatu, bet dažas no tām, pateicoties atbalstam ārpus Itālijas ieņem redzamu vietu. Tā Itālijā ir 250 000 vāciešu (dienvidus Tirole), 450 000 serbu un kroatu (Trieste), 80 000 franču u. t. t. Pateicoties tam, ka minoritates visā lielajā Itālijas valsts organismā sastāda nelielu procentu, tām tur piekrīt samērā maza loma. Arī Vācijā pēc kara ir tikai 4,5% minoritatu (1 250 000 poļu, 600 000 židu, 130 000 holandiešu, 120 000 čehu, 200 000 vendlu, 250 000 krievu u. t. t.) Austrijā bez vāciešiem dzīvo 250 000 židu un pa 90 000 čehu un kroatu. Lielbritānijā bez angļiem un skotiem ir 4 miljoni iru, 300 000 židu un 600 000 keltu. Ar Irijas brīvvalsts nodibināšanu nacionālais jautājums Anglijā ir zaudējis savu asumu. Arī Francijā 87,5% no visiem iedzīvotājiem ir vairākuma tautības piederīgie. Bez tam Francijā vēl dzīvo 1 600 000 (4,0%) vāciešu, 1 000 000 italiešu, 500 000 spāniešu, 1 000 000 bretanu, 250 000 krievu u. t. t. Ievērojot šo lielo nacionālo minoritatu saskaldīšanos, Franciju tomēr vēl var pieskaitīt nacionālām valstīm. Tāpat uz nacionālo un nāciju valstu robežas atrodas Igaunija, kurā bez pašiem igauņiem vēl dzīvo 65 000 krievi, 15 000 vācieši un 25 000 dažādu citu tautību piederīgie. Par nāciju valstīm var uzskatīt Somiju, Grieķiju, Bulgāriju, Ungāriju, Albāniju, Lietuvu, Latviju, Rumāniju, Šveici, Poliju, Čekoslovāķiju, Krieviju, Beļģiju un Jugoslaviju. Visās šinīs valstīs vairāk nekā 10% no visiem iedzīvotājiem pieder pie nacionālām minoritātēm. Tā Somijā blakus somiem vēl dzīvo 341 000 zviedru (10,6%), Grieķijā 120 000 albaniešu, 200 000 slavu, 100 000 židu un 380 000 citu tautu pie-

derīgo. Bulgārijā bez bulgāriem ir 525 000 turku, 100 000 čigānu un 210 000 citu tautību piederīgo. Ungārijā dzīvo 570 000 vāciešu, 500 000 židu, 150 000 slovaku un 150 000 citu tautību piederīgo. Albānijā blakus albaņiem dzīvo 120 000 (14,7%) grieķu. Lietuvā bez leišiem dzīvo 160 000 židu, 100 000 vāciešu, 65 000 poļu, 50 000 krievu u. t. t. Arī Latvijā nacionālais sastāvs nav viengabalains. Blakus latviešiem šeit dzīvo 194 000 lielkrievu, 96 000 židu, 71 000 vāciešu, 51 000 poļu, 38 000 baltkrievu, 23 000 leišu, 8 000 igauņu, 2 800 čigānu u. t. t. Neskatoties uz visai raibo nacionālo sastāvu, Latvijā tomēr krit svarā tas apstāklis, ka 26,6% nacionālo minoritatu sadalas savukārt starp daudzu tautu piederīgiem, kuŗu starpā 4 ieņem redzamāku vietu. Izņemot dažus pierobežas krieviskos pagastus, nacionālo minoritatu milzīgais vairākums ir izkaisīts plānā kārtā un galvenā kārtā sastopams pilsētās. Par Latviju lielāks minoritatu procents ir Rumānijā, Šveicē, ja tur vispārīgi par minoritātēm var būt runa, Polijā, Čekoslovāķijā, Krievijā, Beļģijā un Jugoslavijā. Rumānijā dzīvo 1 500 000 ungāru (8,7%), 820 000 židu, 750 000 vāciešu, 750 000 ukraiņiešu, 250 000 turku, 200 000 čigānu, 150 000 bulgāru un 180 000 citu tautu piederīgo. Ar lielo minoritatu skaitu un procentu Rumānija ir tipiska nacionalitatu valsts, pie kam ir jāievēro, ka ungāriem, ukraiņiešiem un bulgāriem blakus atrodas viņu nacionālās valstis. Šveicē dzīvo 2 760 000 vāciešu, 830 000 franču, 240 000 italiešu, 43 000 reto-romaņu un 45 000 citu tautību piederīgo. Ievērojot Šveices kantonālo satversmi, kuŗa katras tautības piederīgiem dod iespējamību sevī patstāvīgi pārvaldīt un to, ka visām valodām ir pilnīgi vienlīdzīgas tiesības,

nacionalais jautājums Šveicē nepastāv un katris Šveices pilsonis vispirms ir šveicietis un tikai pēc tam kādas tautības piederīgs. — Polijā, turpretim, apstākļi līdzinās lielā mērā tiem, kurus redzējām Rumenijā. Polijā blakus 18 300 000 poļiem dzīvo 4 500 000 ukraiņiešu (15,5%), 3 000 000 žīdu, 1 500 000 baltkrievu un krievu, 250 000 leišu, 1 100 000 vāciešu un 230 000 citu tautību piederīgo. Čekoslovākijā apstākļi ir vēl sarežģītāki. Čeki valstī sastāda 47,5% un slovaku 15,5%. Kopā šie 63,4% sastāda vairākuma tautību, kuriem līdzās tanī pašā valstī dzīvo 3 350 000 (23,8%) vāciešu, 500 000 ukraiņiešu, 80 000 poļu, 350 000 žīdu, 750 000 ungaru un 120 000 citu tautu piederīgo. No visas Eiropas Krievijas iedzīvotājiem arī tagad, kad vesela virkne tautu ir atdalījusies no agrākās valsts, vēl vienmēr ir tikai 55% lielkrievu. Pirms kara Krievijas caru valstī bija tikai 44,3% lielkrievu. Tagad blakus lielkrieviem Eiropas Krievijā vēl dzīvo 30 000 000 ukraiņiešu (27,5%), 5 000 000 baltkrievu, 5 500 000 turku-tataru tautu piederīgo, 2 200 000 somu tautu piederīgo, 1 300 000 kaukazi, 1 100 000 vāciešu, 500 000 poļu u. t. t. Visai raibs nacionālais sastāvs ir Jugoslavijā. Tur 6 600 000 (52,2%) ir serbu, 2 800 000 (22,7%) ir kroatu, 1 150 000 (9,1%) ir sloveņu, 530 000 vāciešu, 470 000 ungaru, 440 000 albaniešu, 230 000 rumēņu, 150 000 čeku, 65 000 žīdu un 220 000 citu tautu piederīgo. Beidzot Beļģijā 42,5% no visiem iedzīvotājiem ir franciski runājošie volāņi, kuriem blakus dzīvo flāmi, kuri sastāda 54,5% no visiem valsts iedzīvotājiem. Bez tam Beļģijā nelielā skaitā sastopami vācieši, holandieši un žīdi.

Neskatoties uz to, ka gandrīz trīs ceturtdaļas no visiem Latvijas iedzīvotājiem ir latvieši, mūsu valsts ir

pieskaitāma nāciju valstīm, kaut gan iedzīvotāju nacionālais sastāvs piemērs ir nesalīdzināmi labvēlīgāks nekā daudzās citās valstīs — piemēram Polijā, Lietuvā, Čekoslovākijā, Krievijā, Rumenijā un Jugoslavijā. Tomēr arī Latvijā pastāv nacionālā problēma, kas dažos apstākļos var vājināt mūsu valsti.

Tas apstākļi, ka Eiropā vēl vienmēr pastāv liels skaits nāciju valstu, izsauc otru parādību. Proti to, ka daudzas tautas ir sadalītas starp dažādām valstīm. Tikai Eiropas tautu mazākās daļas piederīgie ir pilnīgi apvienoti vienas valsts robežās. Tikai tautu mazākai daļai nav savas nacionālās minoritātes citās zemēs. Pie tautām, kuras visu savu nacionālo teritoriju ir apvienojušas savas valsts robežās, pieder angļi, itālieši, rumēņi, čekoslovaki, portugālieši, dāņi, norveģieši, somi, latvieši un igauņi. Ārpus Latvijas kompaktā masā latvieši dzīvo vienīgi Lietuvā uz ziemeļiem no Palangas (4 000 latviešu) un Kuršu kāpās (apm. 1 500 latviešu). Latvieši Krievijā ir uzskatāmi par emigrantiem. Tāpat pie šīs grupas būtu pieskaitāmi franči (izņemot Šveices franču daļu un niecīgu apvidu Itālijas ziemeļos), spāņieši (500 000 spāņiešu Francijā), zviedri (341 000 zviedru Somijā), lielkrievi (nedaudzi lielkrievi Latvijā, Igaunijā un Polijā) un poļi (nedaudzi poļi Vācijā, Latvijā, Lietuvā, Čekoslovākijā un Krievijā kā kolonisti). Visas pārējās tautas nevar uzrādīt savu valsti, kurā dzīvotu visi šīs tautas piederīgie vienkopus, bet šīm tautām ir atrautas lielākas vai mazākas daļas, kuras citās valstīs eksistē kā nacionālas minoritātes. Visvairāk sadalīta ir vācu tauta. Trijās valstīs (Vācijā, Austrijā un Šveicē) vācieši sastāda vairākuma tautu. Ārpus šīm valstīm vāciešu ir Čekoslovākijā —

3 350 000, Francijā — 1 600 000, Polijā — 1 100 000, Krievijā — 1 100 000, Rumenijā — 750 000, Ungarijā — 570 000, Jugoslavijā — 530 000, Italijā — 250 000, Beļģijā — 120 000, Lietavā — 100 000, Dānijā — 80 000, Latvijā — 71 000, Holandē — 60 000 un Igaunijā 15 000. Tādā kārtā Eiropā kā nacionalās minoritātes dzīvo gandrīz 10 000 000 vāciešu. Tālāk ukraiņieši ir sadalīti starp 4 valstīm. 30 000 000 ukraiņiešu dzīvo Padomju

Krievijā, 4 500 000 Polijā, 750 000 Rumenijā un 500 000 Čekoslovākijā. Ārpus Ungārijas dzīvo 1 500 000 ungāru Rumenijā, 750 000 Čekoslovākijā un 470 000 Jugoslavijā. Ārpus Holandes dzīvo Vācijā 130 000 holandiešu, ārpus Grieķijas Turcijā dzīvo lielāks skaits grieķu. No bulgāriem 150 000 dzīvo Rumenijā un lielāks skaits Turcijā un no leišiem ap 250 000 dzīvo Polijā. Arī baltkrievi ir sadalīti starp Padomju Republiku un Poliju.

15. Žīdu skaits un procents.

Valstis	Skaits tūkstošos	Procents	Valstis	Skaits tūkstošos	Procents
Polijā	3 000	10,4	Anglijā	300	0,6
Lietavā	160	7,3	Jugoslavijā	65	0,5
Ungarijā	500	6,1	Šveicē	21	0,5
Turcijā, Eir.	60	5,0	Igaunijā	5	0,4
Latvijā	96	4,0	Francijā	130	0,3
Rumenijā	820	4,7	Italijā	35	0,1
Austrijā	250	3,8	Zviedrijā	6	0,1
Krievijā	2 800	2,6	Dānijā	5	0,1
Čekoslovākijā	350	2,5	Norveģijā	2	0,1
Holandē	115	1,6	Beļģijā	5	0,1
Grieķijā	100	1,6	Somijā	2	0,05
Vācijā	600	0,6	Spānijā	4	0,02
Bulgarijā	43	0,8	Portugalē	1	0,00

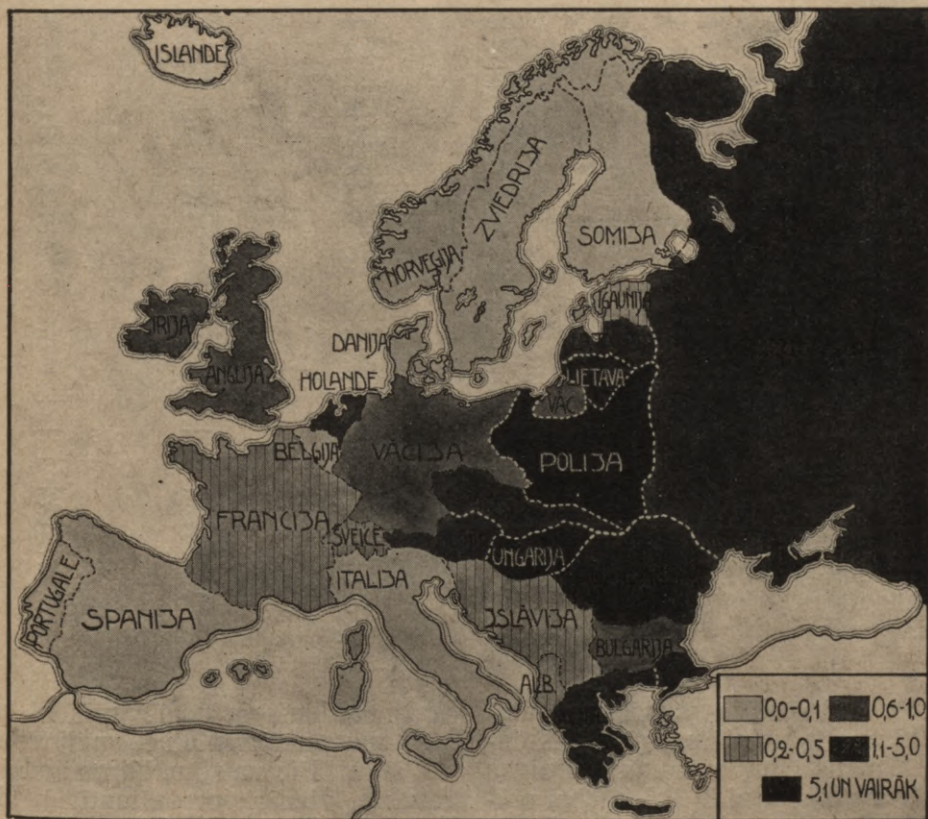
Žīdu tautības piederīgie ir sastopami gandrīz visās Eiropas valstīs, bet viņu piederīgo skaits nav visur vienāds. Pavisam Eiropā ir ap 9.500 000 žīdu, no kuriem lielākā daļa (3 + 2,8 miljoni) dzīvo Polijā un Krievijā. Bez tam arī agrākās Austro-

Ungārijas zemēs un Rumenijā ir liels skaits žīdu. Lietavā un Latvijā kā valstīs, kurās ilgāku vai īsāku laiku ir piederējušas pie Polijas, arī ir prāvs žīdu procents. Jāpiezīmē, ka Latgalē žīdi vienmēr varēja brīvi dzīvot, Kurzemē viņiem vairākkārt

bija atļauta ieceļošana, bet Vidzemē viņi ir gadu desmitu laikā nelegāli ieceļojuši. Pavisam niecīgs žīdu skaits un procents ir Skandināvijas un romāņu zemēs. Žīdu iespaids dažādās

valstīs atkarībā no viņu skaita un asimilēšanās pakāpes ir dažāds. Latvijā žīdi sadalāmi divās grupās. Pirmo skaitliski mazāko sastāda agrākie Kurzemes, Zemgales un Rī-

Žīdu procents atsevišķās valstīs.

gas žīdi, kuri vairāk piemērojušies Latvijas apstākļiem, pa lielākaļ daļai prot latviski un vāciski un pēdējo valodu bieži lieto ģimenes dzīvē. Otro grupu sastāda Latgales žīdi un tie žīdi, kuri kara un pēc kara gados ir ieceļojuši Latvijā. Viņi ir atnesuši sev līdz un uzglabājuši krievu kultu-

ras iespaidu, parasti lieto krievu valodu un visādiem veidiem sekmē krievu iespaidu, kur tas bez žīdu palīdzības nebūtu spējīgs pastāvēt, kā, piemēram, krievu presi, teātri, uzrakstus u. t. t. Tādā kārtā žīdi Latvijā ir pārkrievināšanas laikmeta atlieku konzervējošs faktors.

16. Ticība.

No 1 000 iedzīvotājiem ir :

Valstis	Evangeliski	Romas katoļi	Grieķu katoļi	Mozus ticīgie
Zviedrijā	998	0,1	—	—
Norveģijā	982	0,9	—	—
Dānijā	981	2	—	—
Somijā	981	0,3	17	—
Anglijā	936	49	—	6,3
Igaunijā	786	—	190	4
Holandē	601	351	—	16
Vācijā	641	324	—	9
Šveicē	578	416	—	5
Latvijā	573	235	87	50
Irijā	232	742	—	5,4
Ungarijā ¹⁾	197	515	242	61
Polijā	37	744	110	108
Austrijā ¹⁾	19	790	143	38
Lietavā	96	805	25	73
Francijā	16	980	—	3
Luksemburgā	10	985	—	5
Beļģijā	4	994	—	—
Itālijā	2	997	—	—
Spānijā	—	999	—	—
Portugalē	—	999	—	—
Lichtenšteinā	—	1 000	—	—
Krievijā ²⁾	35	46	818	26
Bulgarijā	1,2	7,6	810	8
Rumenijā	4	25	915	47
Grieķijā	2	8	953	16
Jugoslavijā ³⁾	2,7	4	986	5

Pēc iedzīvotāju vairākuma ticības Eiropa ir sadalāma trīs lielās daļās. Valstīs, kurās dominē Romas katoļu ticība, kurai ir 205 miljoni piekritēju, kas iztaisa 43,7% no visiem Eiropas iedzīvotājiem, valstīs, kurās atrodas pārsvarā protestantisko konfešiju piederīgie — pavisam Eiropā 118 miljoni vai 25,2% un valstīs, kurās atrodas pārsvarā grieķu katoļi — pavisam Eiropā 115 miljoni vai 24,5%.

Starp atlikušiem ir 12 miljoni vai 2,5% muhamedaņu un 9,5 miljoni vai 2% žīdu. Pie valstīm, kurās apdzīvo gandrīz vienīgi protestanti, pieder Zviedrija, Norveģija, Dānija, Somija un Anglija (bez Skotijas un Irijas). Bez tam protestantisks vairākums vēl ir Holandē, Vācijā, Igaunijā, Latvijā un Šveicē. Tīri Romas katoļiskas ir Portugale, Spānija, Itālija, Beļģija, Luksemburga un Francija.

¹⁾ Par Ungariju un Austriju pirmskararobežās.

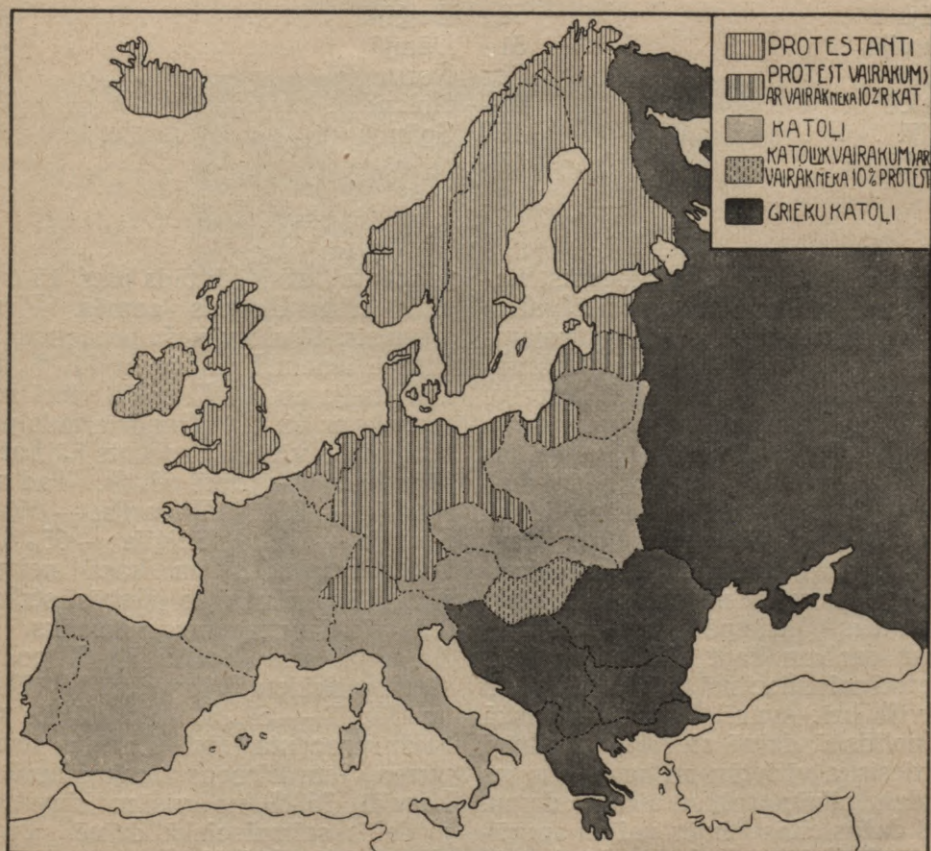
²⁾ Par Krieviju visa agrākā Krievijabez Polijas un Somijas.

³⁾ Tikai par agrākās Serbijas teritoriju.

Romas katoļu vairākums ir Austrijā, Polijā, Lietuvā, Irijā un Ungarijā. Grieķu katoļu vairākums ir Krievijā, Bulgarijā, Rumēnijā, Grieķijā un Jugoslāvijā. Tādā kārtā Eiropas ziemeļu rietumu daļa ir protestantiska,

dienvidus rietumu daļa Romas katoļu un austrumu daļa Grieķu katoļu. Ir nenoliedzami, ka protestantiskā baznīca ir ļoti sekmējusi tautas izglītību, jo salīdzinot kartogramas, kurās rāda konfesiju robežas ar kar-

Ticības.

togramu, kurā attēlots analfabetisms, ir redzams, ka tautas izglītības līmenis stāv visaugstāki protestantiskās zemēs. — Latvija konfesionalā ziņā nav viengabalaina. Luterāņu ir ap $\frac{3}{5}$, $\frac{1}{4}$ ir Romas katoļi un ap $\frac{1}{11}$ daļu ir grieķu katoļi. Latvijas valsti dibinot, daži aizrādīja, ka ticību dažā-

dība traucēs valsts dzīvi. Šeit tomēr ir jāaizrāda, ka ir vecas konfesionali neviengabalainas valstis, kurās tomēr ir pierādījušas savu eksistences spēju, kā Holande, Vācija, Šveice u. c., kurās ticību dažādība ir tikpat liela kā Latvijā un vēl lielāka.

17. Strādājošo cilvēku procents.

No visiem valsts iedzīvotājiem patstāvīgi nopelna sev pārtiku (procentos).

Latvijā	60,0	Ungarijā	45,8
Francijā	55,0	Anglijā	45,3
Austrijā	55,1	Čekoslovākijā	44,2
Bulgarijā	53,7	Zviedrijā	44,1
Polijā	52,4	Beļģijā	43,3
Krievijā	51,7	Dānijā	41,2
Vācijā	51,3	Norveģijā	40,4
Šveicē	47,0	Holandē	39,7
Italiņā	47,6	Spānijā	37,4
Somijā	47,2		

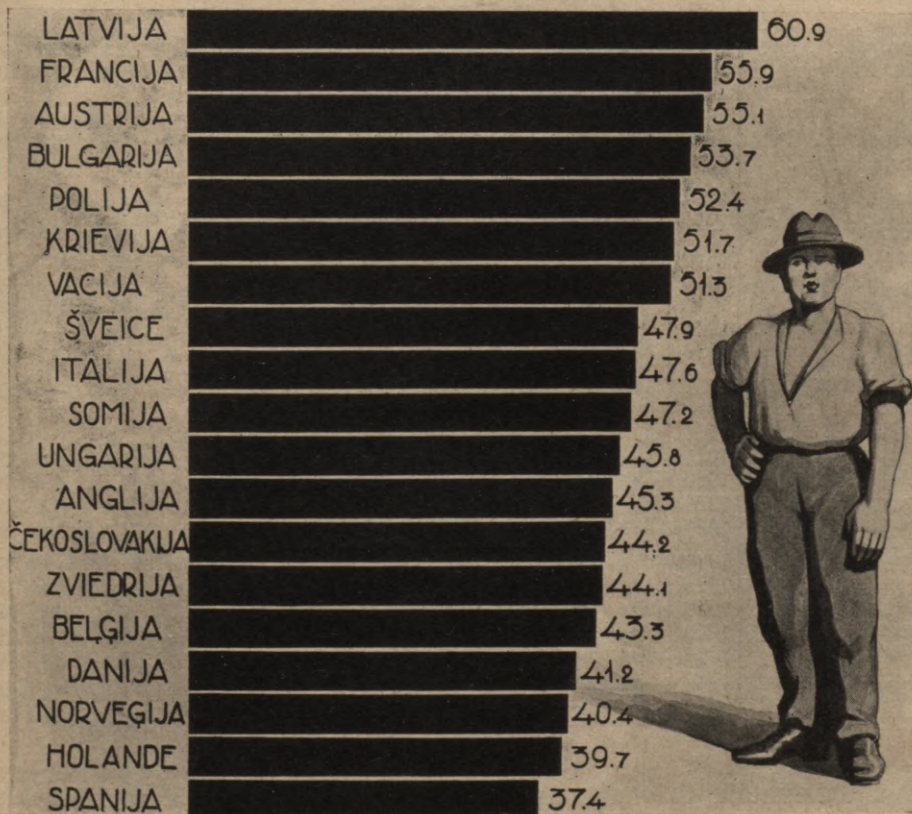
Strādājošo cilvēku procents Latvijā ir lielāks kā jebkurā citā valstī. Tas galvenā kārtā ir izskaidrojams ar to, ka neviena cita zeme kara gados nav tik smagi cietusi kā Latvija. Bija tikai saprotams, ka visa tauta izlietoja visus spēkus lai pēc iespējas ātri atjaunotu kara izpostīto. Tālab tagad aktīvi piedalās saimnieciskā dzīvē kā jaunekļi, kuri vēl nav izauduši no bērnu gadiem, tā arī sirmgalvi, kuriem aiz muguras darba bagāts mūzs. Visi spēki, kuri jaunradīšanas darbam kaut cik noderīgi, ir izlietoti saimnieciskā dzīvē. Bez tam Latvijā krīt svarā, ka saimnieciskā un politiskā dzīvē sievietes ir pilnīgi līdztiesiska vīrietim un ka pie mums gandrīz pilnīgi trūkst aizspriedumu, kuri dažās citās zemēs vai nu apgrūtinā vai pilnīgi noliedz sievietei strādāt vienu vai otru darbu. Kamēr Latvijā 60,0% no visiem valsts iedzīvotājiem aktīvi piedalās saimnieciskā dzīvē, tikmēr Francijā tādu ir 55,0%, Vācijā — 51,3%, Italiņā — 47,6%, Anglijā — 45,3% u. t. t. Kad palūkojamies uz to, kā atsevišķo dzimumu piederīgie piedalās saimnieciskā darbā, tad redzam, ka strādājošo vīriešu

procents Latvijā ir tāds pats, kā daudzās citās Eiropas zemēs. Pirmo vietu strādājošo vīriešu procenta ziņā Eiropā ieņem Francija ar 71,1%, tad nāk Italiņa ar 68,0%, trešā vietā stāv Latvija ar 68,5%. Gandrīz tāds pats strādājošo vīriešu procents kā Latvijā ir Vācijā — proti, 68,0%. Tad nāk Angliņa — 66,0%, Ungariņa — 66,0%, Spāniņa — 66,4%, Beļģiņa — 65,9% u. t. t. Bagātajās un kara neizpostītās Skandināvijas zemēs strādājošo vīriešu procents ir mazāks. Tā Zviedrijā strādā tikai 63,1% no visiem vīriešiem, Norveģijā — 59,8% un Dānijā — 59,4%. Strādājošo sieviešu procenta ziņā Latvija ieņem pirmo vietu Eiropas zemju starpā, jo Latvijā 56,3% no visām sievietēm piedalās saimnieciskā dzīvē. Francijā strādā tikai 42,3% no visām sievietēm, Somijā — 37,1%, Vācijā — 35,6%, Anglijā — 25,5%, Dānijā — 24,0%, Norveģijā — 21,0% un Holandē — 18,3%. Bagātajās aizjūras zemēs strādājošo sieviešu procents ir vēl mazāks. Tā Amerikas S. V. strādā tikai 16,5% no visām sievietēm, Dienvid-Afrikas Savienotās Valstīs — 12,0% un Kanadā pat tikai 11,5%.

Ļoti lielais strādājošo cilvēku procents Latvijā ir posta un nabadzības sekas. Bez šaubām, daudzi vecāki, kuri tagad piespiesti sūtīt savus bērnus dažukārt grūtā darbā, to neda-

rītu, ja smagie apstākļi viņus uz to nespīestu. Tāpat to nedarītu vīri ar savām sievām un bērni ar saviem sirmajiem vecākiem, kuri normalos apstākļos mierīgi atpūstos no sava

Strādājošo cilvēku procents.

mūža darbiem. Bez šaubām, lielais strādājošo procents ir negatīvas parādības sekas, bet tanī pašā laikā tas ir kīla tam, ka kara posta sekas ātri novērsīs, ka Latvija ātrā gaitā

izdziedēs sistās brūces, vienmēr ātrākiem soļiem ies uz priekšu un centīsies sasniegt to labklājības stāvokli, kurā tagad atrodas tautas, kuras pasaules karš nav izpostījis.

18. Nodarbošanās.

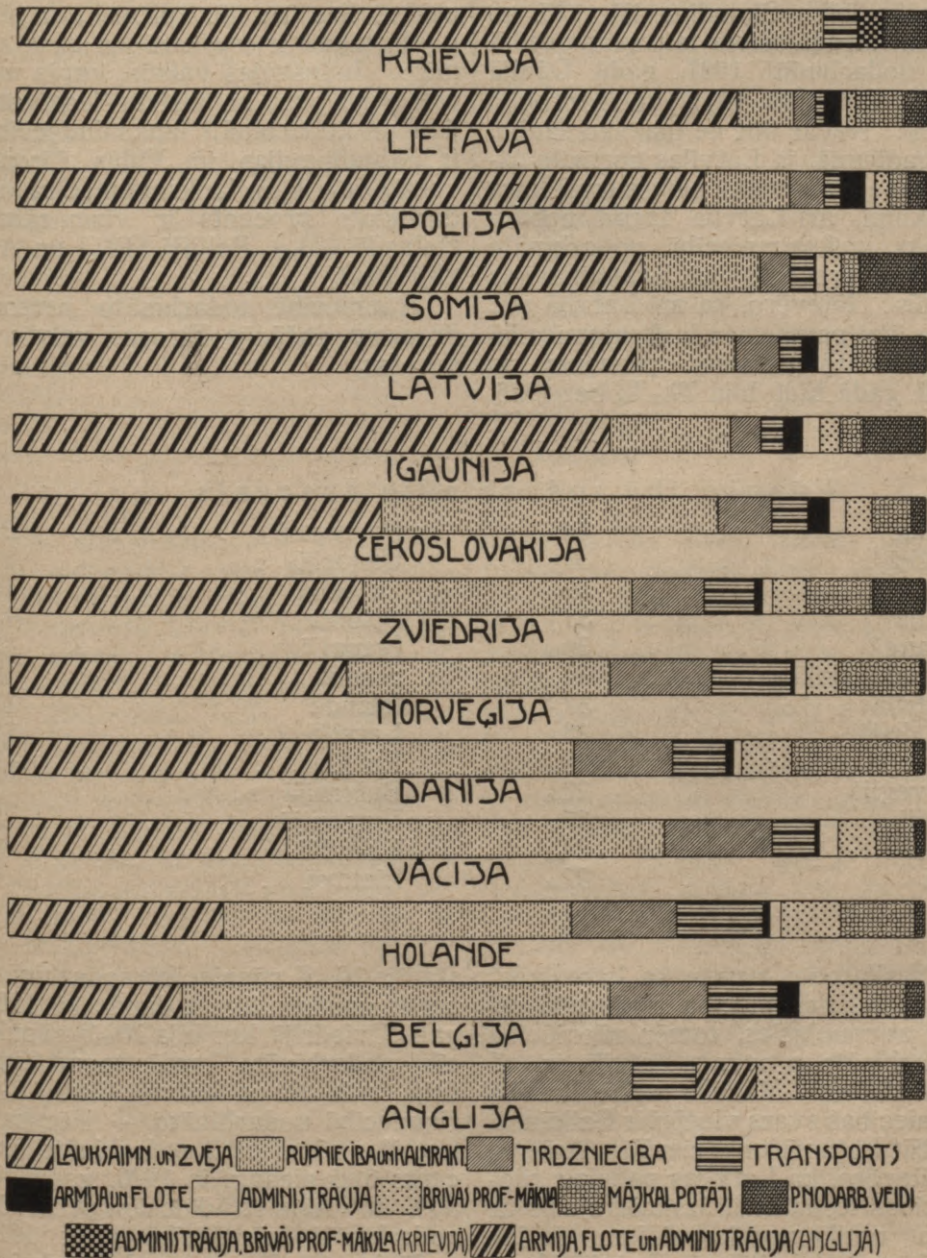
Strādājošie iedzīvotāji sadalīti pēc galveniem nodarbošanās veidiem.
Procentos.

Valstis	Skaitliskais gads	Lauksaimniec., mežkopība un zveja	Rūpniecība un kalnrakt.	Tirdzniecība	Jūrniecība	Pārējie trans- porta veidi	Armija un flote	Administrācija	Brīvās profe- sijas u. maksla	Mākslkalpoļāji	Pārējie nodar- bošanas veidi	Kopā
Bulgarija	1920.	82,4	8,1	2,7	—	1,3	1,6	1,1	1,7	0,7	0,4	100,0
Krievija	1926.	80,5	7,9	—	3,7	—	—	2,7	—	—	5,2	100,0
Rumēnija	1913.	79,5	8,0	2,7	0,1	1,7	2,2	1,1	1,3	2,9	0,5	100,0
Lietuva	1923.	79,4	6,2	2,4	—	0,9	1,7	0,6	0,9	5,4	2,5	100,0
Polija	1921.	75,9	9,4	3,8	—	1,8	2,6	1,0	1,4	2,0	2,1	100,0
Somija	1920.	68,9	12,8	3,3	1,0	1,7	0,2	1,0	1,7	2,0	7,4	100,0
Latvija	1925.	68,3	11,1	4,8	0,2	2,3	1,7	1,3	2,4	2,6	5,3	100,0
Igaunija	1922.	65,6	13,4	3,4	0,4	2,1	1,9	1,9	2,1	2,4	6,8	100,0
Ungarija	1920.	58,2	19,7	5,0	—	3,2	2,4	4,6	—	4,3	2,6	100,0
Portugale	1911.	57,5	21,9	6,1	—	3,0	1,5	0,6	1,6	7,8	—	100,0
Islande	1920	56,4	11,8	8,3	1,8	1,5	—	0,5	4,0	15,0	0,7	100,0
Spānija	1910.	56,3	13,8	1,8	—	2,1	—	2,8	3,4	4,3	15,5	100,0
Itālija	1921.	56,2	24,6	6,4	—	4,0	2,0	1,5	3,0	2,4	—	100,0
Grīķija	1920.	49,6	16,2	8,1	1,5	2,7	1,4	1,1	4,0	2,3	13,1	100,0
Luksemburga	1907.	44,5	39,5	6,7	—	4,0	—	4,4	—	0,9	—	100,0
Irija	1911.	42,9	23,1	4,2	0,8	3,3	1,7	1,9	3,6	9,0	9,5	100,0
Francija	1921.	41,5	29,9	10,4	0,3	5,9	2,6	2,6	3,5	3,9	—	100,0
Čehoslovākija	1921.	40,3	36,8	6,0	—	4,0	2,3	1,9	2,8	4,3	1,6	100,0
Zviedrija	1920.	38,7	29,6	7,9	1,5	4,1	0,7	1,0	3,6	7,1	5,8	100,0
Norvēģija	1920.	36,8	28,9	11,1	3,3	5,3	0,3	1,3	3,5	9,1	0,4	100,0
Dānija	1921.	34,8	27,0	10,8	—	4,6	0,7	0,8	5,5	13,3	1,2	100,0
Austrija	1920.	31,9	33,8	—	12,2	—	—	8,8	2,6	11,2	—	100,0
Vācija	1925.	30,5	41,3	11,7	0,5	4,2	0,4	2,0	4,1	4,4	0,9	100,0
Šveice	1920.	25,9	44,4	11,7	—	4,9	0,2	1,2	5,3	6,2	0,2	100,0
Holande	1920.	23,6	37,8	11,7	3,3	6,3	0,6	1,1	6,5	8,1	1,0	100,0
Beļģija	1920.	19,1	46,5	10,7	0,8	6,8	2,2	3,3	3,6	5,0	2,0	100,0
Anglija	1921.	6,8	47,2	13,9	1,9	5,1	—	6,5	4,4	11,8	2,4	100,0

Pēc iedzīvotāju galvenās nodarbošanās varam sadalīt Eiropas valstis divās lielās grupās: tādās, kurās ir pārsvars lauksaimniecībai un tādās, kurās pārsvarā atrodas pilsētnieku nodarbošanās veidi, kā rūpniecība, tirdzniecība un transports. Eiropas austrumu daļai (Krievijai, Somijai, Baltijas valstīm, Polijai un Balkanu valstīm), Itālijai, Spānijai un

Portugalei piemīt agrarzemju raksturs, jo tur iedzīvotāju vairākums ir nodarbināts lauksaimniecībā. Lieļās lauksaimniecībā nodarbināto personu procents nekā Latvijā ir Bulgarijā, Krievijā, Rumēnijā, Lietuvā, Polijā un Somijā. Latvijas stāvoklis tipisko agrarvalstu starpā ir visai īpatnējs, jo Latvija ir vienīgā starp visām agrarzemēm, kurai pirms

Nodarbošanās procentos.

kaŗa ir bijis citāds raksturs. Jau 1897. gada skaitīšanā tikai 44,8% no visiem iedzīvotājiem bija nodarbināti lauksaimniecībā, tas ir mazāk nekā ap to pašu laiku Skandināvijā. Tā no visiem strādājošiem lauksaimniecībā bija nodarbināti 1901. gadā Dānijā 48,2%, Zviedrijā 49,8% un Norveģijā 41,0%. Nevar būt ne mazāko šaubu, ka gadījumā, ja Latvijas normālo attīstības gaitu nebūtu pārtraukuši kara notikumi, arī Latvijā tagad nebūtu lielāks lauksaimniecībā nodarbināto personu procents kā Skandināvijas zemēs. Jāievēro, ka arī Latvijā pēc kara ātri pamazinas lauksaimniecībā nodarbināto personu procents, jo 1920. gadā tādu bija 79,8%, bet 1925.

gadā vairs tikai 68,3%. — Tomēr ir neapšaubams fakts, ka kara notikumi ir Latviju saimnieciskās attīstības ziņā tālu atspieduši atpakaļ un Latvija, neskatoties uz tās pirmskara stāvokli, tagad ir pieskaitāma agrarzemēm. Industrijas valstīs, kurās mazāk nekā puse no visiem iedzīvotājiem ir nodarbināti lauksaimniecībā, ir Skandināvijas un Vidus Eiropas valstīs, pie kam lauksaimniecībā nodarbināto procents ir vismazākais Holandē (23,6), Beļģijā (19,1) un Anglijā (6,8).

Rūpniecībā nodarbināto personu procents dažādās Eiropas valstīs ir sekošs:

Rūpniecībā nodarbināto procents.

Šveicē	44,1	Portugalē	21,6
Beļģijā	39,9	Ungarijā	18,6
Anglijā	39,7	Grieķijā	15,7
Vācijā	38,1	Spānijā	13,8
Holandē	36,1	Igaunijā	12,8
Čekoslovākijā	34,1	Somijā	12,8
Austrijā	32,1	Islandē	11,8
Zviedrijā	28,8	Latvijā	11,1
Francijā	28,4	Polijā	8,7
Norveģijā	27,4	Bulgarijā	7,9
Dānijā	27,0	Rumenijā	7,8
Itālijā	24,0	Krievijā	6,9
Irijā	22,8	Lietavā	6,2

Neskatoties uz to, ka kara laikā izpostītā lielrūpniecība ir pārsteidzoši ātri atjaunojusies, tomēr rūpniecībā nodarbināto procents Latvijā ir vēl visai neliels. Mazāks nekā Latvijā rūpniecības svārs vienīgi ir Balkānos, Polijā, Lietavā un Krievijā. Arī šeit ir jāievēro, ka Latvijas nelielais rūpniecības iespāids ir izskaidrojams ar kara notikumu iespāidiem, jo jau 1897. gada skaitīšanā Latvijā kon-

statēja 19,8% rūpniecībā nodarbināto, tas ir gandrīz tikpat daudz kā 1900. gadā Zviedrijā, kur bija 20,8% rūpniecībā nodarbināto, kamēr tagad Zviedrijā ir 28,8% un Latvijā tikai 11,1% rūpniecībā nodarbināto. — Pēc kara Latvijas rūpniecībā nodarbināto procents ātri pieaug, jo 1920. gadā bija 6,8% no visām strādājošām personām nodarbināti rūpniecībā, bet 1925. gadā jau 11,1% un tagad šis skaitlis

vēl ir palielinājies. Tomēr pāles vēl ilgs laiks kamēr Latvija atkal varēs nostāties blakus Skandināvijas val-

stīm, ar kurām tai kā šinī, tā arī daudzās citās ziņās bija pirms kara visvairāk kopīga.

Tirdzniecībā un transportā nodarbināto procents.

Holandē	21,3	Čekoslovākijā	10,0
Anglijā	20,9	Portugalē	9,1
Beļģijā	18,3	Irijā	8,3
Norveģijā	19,7	Ungarijā	8,2
Dānijā	16,7	Latvijā	7,3
Šveicē	16,6	Igaunijā	5,0
Francijā	16,5	Polijā	5,0
Vācijā	16,4	Somijā	5,0
Zviedrijā	13,5	Rumenijā	4,5
Griekijā	12,3	Bulgarijā	4,0
Austrijā	12,2	Spānijā	3,0
Islandē	11,6	Krievijā	3,7
Italiņā	10,4	Lietavā	3,3

Pēc lauksaimniecības un rūpniecības redzamākā vieta piekrit tirdzniecībai un transportam. Tirdzniecībā un transportā Latvijā bija nodarbināts sekošs iedzīvotāju procents. 1897. gadā 7,4%, 1920. gadā 3,8% un 1925. gadā atkal 7,3%. Vislielākais svārs šim nozarēm piekrit Anglijā, Beļģijā un Holandē. Anglijā, kā redzamākā kuģniecības valstī, saplūst preces no tālajām aizjūras zemēm, bet it sevišķi no Anglijas kolonijām un no turienes sadalas pa Eiropu. Sevišķi daudz līdzības ar Latviju ir abu mazo valstu — Beļģijas un Holandes — ģeografiskam stāvoklim. Šīs abas valstis nosedz bagātai Vācijas rūpniecības daļai (Reinzemei un Vestfalei) un visai Vācijas dienvidus daļai pieeju pie jūras. Lielākā Vācijas upe — Reina ieplūst jūrā Holandes teritorijā. Vācijas robeža ar Ziemeļjūru ir tikai 135 kilometrus gara (no Emsas līdz Elbas grīvai), bet vienas pašas Holandes jūras robeža (taisnā līnijā) ir vairāk nekā 360 kilo-

metrus gara. Tādā kārtā Vācijas robeža pie Ziemeļu jūras, neskaitot Šlezvigu, kura kā pussalas daļa nekrīt svarā, ir tikai tik gara, kā jūras piekraste Latvijā no Kolkas raga līdz Rīgai. Šī apstākļa dēļ plašu un bagātu Vācijas apvidu ārējā tirdzniecība virza caur Beļģiju un Holandes ostām. Šinī ziņā Latvijai ir līdzības ar abām minētām valstīm, jo arī Latvija atrodas jūras piekrastē un plašu austrumu Eiropas apvidu ārējās tirdzniecības dabīgie ceļi iet caur Latvijas ostām. Tomēr Latvijā tirdzniecībā un rūpniecībā nodarbināto procents ir ievērojami mazāks nekā Holandē un Beļģijā. Par iemeslu tam ir tas, ka Latvijas aizmugurē atrodas bezgala nabagas un nekultūrelas zemes, kamēr Holandē un Beļģijā pašas ir bagātas valstis un to aizmugurē atrodas lielā un saimnieciski spēcīgā Vācija. Mazāks svārs nekā Latvijā ir tirdzniecībai un transportam tikai Krievijā, Polijā, Spānijā, Balkanu un pārējās Baltijas val-

stis. Skandināvijā šīnī nodarbošanās nozarē strādā divas reizes lielāks iedzīvotāju procents nekā Latvijā. — Kad palūkojamies tikai uz tirdzniecībā nodarbinātām personām tad, šo nodarbošanās nozari atsevišķi ņemot, Anglija ieņem pirmo vietu ar 13,9%. Pēc tam nāk Holande ar 11,7%, Šveice ar 11,7%, Vācija ar 11,7%, Norveģija ar 11,1%, Dānija ar 10,8%, Beļģija ar 10,7% un Francija ar 10,4%. Pārējās valstis tirdzniecībā nodarbināto procents ir mazāks par 10. Zviedrijā šīnī nozarē strādā 7,9%, bet Latvijā tikai 4,8%. Tirdzniecībā nodarbināto personu procents ir mazāks nekā Latvijā, vienīgi Spānijā, Krievijā, Polijā, Bal-

kanu zemēs un pārējās Baltijas valstis, pie kam Igaunijā tādu ir 3,4%, Somijā 3,3% un Lietuvā 2,4%.

Visai raksturīgi ir skaitļi par intelligentās profesijās un administrācijā nodarbināto personu procentu. Šo profesiju piederīgie tieši neražo sveramas un mēramas vērtības un tālab daudzkārt atskanējušas balsis, ka viņi kā neproduktīvi ir lieki un kaitīgi tautas organismā un ka viņu skaits būtu samazināms līdz minimumam, jo pārējiem valsts pilsoņiem viņi tieši vai netieši ir jāuztur. Sekošā tabele rāda, kāds procents no visiem strādājošiem ir nodarbināti valsts un komunālā administrācijā, zinātnē un mākslā.

Administrācijā un brīvās profesijās nodarbināto procents.

Anglijā	10,1	Ungarijā	4,6
Holandē	7,5	Islandē	4,5
Beļģijā	6,9	Italijā	4,5
Šveicē	6,5	Igaunijā	4,0
Dānijā	6,3	Latvijā	3,7
Vācijā	6,1	Bulgarijā	2,8
Francijā	6,1	Somijā	2,7
Irijā	5,5	Krievijā	2,7
Griekijā	5,1	Polijā	2,4
Norveģijā	4,8	Rumenijā	2,4
Čekoslovākijā	4,7	Portugālē	2,2
Spānijā	4,7	Lietuvā	1,5
Zviedrijā	4,6		

Izrādas, ka bagātajās un izglītātās zemēs ir ļoti liels iedzīvotāju procents nodarbināts administrācijā un brīvās profesijās. Šīs profesijās nodarbināti vairāk nekā 5% Griekijā, Irijā, Francijā, Vācijā, Dānijā, Šveicē, Beļģijā, Holandē un Anglijā, pie kam abās pēdējās valstīs šo profesiju piederīgo procents ir vairāk nekā divas reizes lielāks nekā Latvijā. Intelligento un valsts un pašvaldību dar-

binieku Latvijā samērā ir ļoti nedaudz, jo viņu procents ir mazāks nekā Latvijā tikai nedaudzās valstīs. Šīs valstis ir Somija, Polija, Bulgarija, Rumenija, Portugale, Krievija un Lietuva. Šīnī ziņā Krievija neieņem pēdējo vietu, jo Krievijas valsts aparats ir visai smags un saista pie sevis lielu iedzīvotāju skaitu un tālab Krievijas administrācijā nodarbināto personu procents ir ļoti augsts. Latvijā

1897. gadā bija 3,0% inteligento darbinieku, 1920. gadā 2,2% un 1925. gadā — 3,7%. — Kad palūkojamies vienīgi uz valsts un komunalā administrācijā nodarbinātām personām, tad: 1897. gadā no visiem Latvijas iedzīvotājiem 1,0% bija nodarbināts šīnī nozarē, bet 1920. un 1925. gados

1,3%. Salīdzinot ar pirmskara stāvokli, tomēr ir jāievēro, ka ārpus Latvijas atradās visas centralās valsts iestādes, kurū uzturēšanās Latvijas iedzīvotāji piedalījās ļoti aktīvi, jo Latvija maksāja centralai valdībai ievērojami lielākas sumas nekā valsts izdeva pašā Latvijā.

Valsts un komunalā administrācijā nodarbināto personu procents.

Beļģijā	3,3	Holandē	1,1
Francijā	2,6	Griekijā	1,1
Vācijā	2,0	Rumenijā	1,1
Irijā	1,9	Bulgarijā	1,1
Čekoslovākijā	1,9	Somijā	1,0
Igaunijā	1,9	Zviedrijā	1,0
Itālijā	1,5	Polijā	1,0
Norveģijā	1,3	Dānijā	0,8
Latvijā	1,3	Lietavā	0,6
Šveicē	1,2	Portugalē	0,6

Izrādas, ka Latvijā valsts un komunalā dienestā nodarbināto personu procents ir apmēram tāds, kāds tas būtu Eiropas caurmērā. Tieši tas ir tāds pats kā Norveģijā un ļoti maz atšķiras no administrācijā nodarbināto personu procenta Itālijā, Holandē, Šveicē, Griekijā, Rumenijā un Bulgarijā. Pie mums administratīvais aparāts ir mazāks nekā Igaunijā, Čekoslovākijā, Vācijā, Francijā un Beļģijā. Arī Anglijā un Krievijā tas ir lielāks, bet man nebija pietami noteikti skaitļi, jo šīs valstis ir publicējušas kopīgā savilkumā administrācijā un brīvās profesijās nodarbināto personu skaitu. Nedaudz mazāks (1%) administrācijā nodarbināto procents ir Somijā, Zviedrijā un Polijā. Dānijā ir tikai 0,8% nodarbināti administrācijā un Lietavā, un Portugalē pat tikai 0,6%.

Mājkaltotāju skaits bagātās valstīs ir ievērojami lielāks nekā nabagākās. Tomēr ir jāpiebilst, ka skaitļi par mājkaltotāju procentu nav vienmēr salīdzināmi, jo dažās zemēs ir mājkaltotājiem pieskaitīti cilvēki, kurus pareizāki būtu pieskaitīt lauksaimniecībai. Piemēram, meitas daudzās lauksaimniecībās pirmā kārtā ir laukstrādnieces un tikai retākos gadījumos pieskaitāmas mājkaltotājiem. Latvijā ir tikai 2,6% mājkaltotāju, Dānijā tādu ir 13,3% un Anglijā 11,8%. Pirms kara, kad Latvijā vēl pastāvēja lielās muižas, šeit bija 12,5% mājkaltotāju. Šo skaitli tagad pārsniedz vienīgi mājkaltotāju procents Dānijā. Norveģijā ir 9,1% mājkaltotāju, Holandē 8,1%, Zviedrijā 7,1%, Šveicē 6,2%, Vācijā 4,4%, Francijā 3,9%, Latvijā 2,6%, Igaunijā 2,4%, Somijā un Polijā 2,0%, Bulgarijā 0,7% un par Krieviju trūkst vajadzīgo skaitļu.

III. Tautas izglītība.

19. Analfabetu procents.

Eiropas valstis sarindotas pēc analfabetu procenta, sākot ar valstīm, kurās vismazākais analfabetu procents un beidzot ar tām, kurās tas vislielākais.

Valstis	Analfabetu 0/0 starp iedzīvotājiem, kuŗi ir vecāki par atzīmēto gadu skaitu			No 100 rekrūšiem bija analfabetu		Vīriešu procents, kuŗi iestājoties laulībā neprata parakstīt savus vārdus	
	Gads	Vecums	0/0	Gads	0/0	Gads	0/0
Vācija	.	.	.	1910.	0,0	1917.	0,3
Šveice	.	.	.	1904.	0,1	.	.
Dānija	.	.	.	1897.	0,2	.	.
Zviedrija	.	.	.	1915.	0,2	.	.
Norveģija	.	.	.	1921.	0,2	.	.
Anglija	.	.	.	1904.	1,0	1903.	1,9
Holande	.	.	.	1904.	2,1	1910.	1,0
Somija	1910.	15	0,1	1899.	4,9	.	.
Čekoslovākija	1921.	6	7,0	.	.	.	.
Irija	1911.	9	9,2	.	.	1901./05.	18,0
Igaunija	1922.	10	10,9	.	.	.	.
Beļģija	1910.	7	13,8	1913.	7,9	1920.	5,2
Francija	1901.	5	17,8	1903.	4,0	1920.	4,7
Latvija *)	1925.	10	14,7	.	.	.	.
Austrija	1910.	10	18,7	1894.	22,0	.	.
Lietava	1923.	10	32,6	.	.	.	.
Ungarija	1910.	9	33,3	1900.	25,9	.	.
Polija	1921.	10	37,2	.	.	.	.
Itālija	1911.	6	46,7	1903.	30,7	1905.	30,6
Spānija	1900.	0	63,8	.	.	.	.
Rumēnija	1909.	7	60,6	1904.	69,10	.	.
Portugāle	1911.	7	69,7	.	.	.	.
Bulgārija	1901.	6	72,4	1910.	26,6	.	.
Serbija	1900.	6	79,0	1904.	55,9	1904.	57,6
Krievija **)	1920.	8	59,9	1895.	61,1	.	.

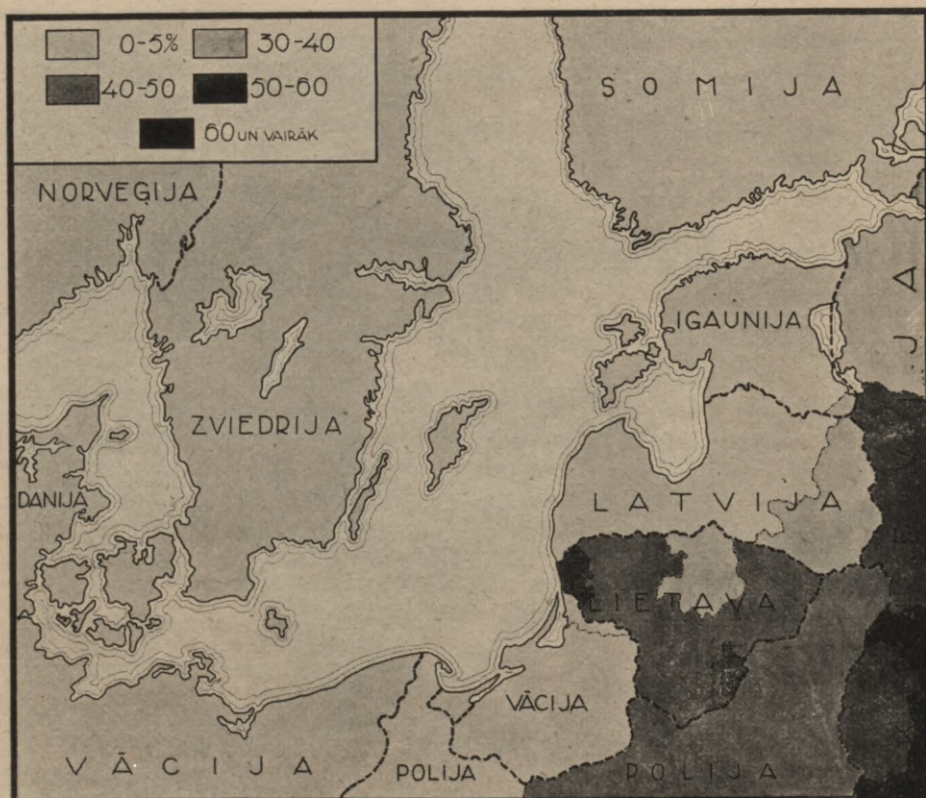
*) Latgalē un Ilūkstes apriņķī — 31,1%, pārējā Latvijā — 4,0%.

**) Krievija ir ierindota pēdējā vietā, kaut gan tur ir reģistrēti tikai 59,0% analfabetu, bet Serbijā 79,0%. Šeit tomēr ir jāņem vērā, ka Krievijā skaitīšana notika 1920. gadā, bet Serbijā 1900. gadā un tālab tur tagad būs ievērojami mazāks analfabetu procents nekā skaitīšanas gadā. Bez tam Krievijā analfabetu procents ir aprēķināts uz iedzīvotājiem, kuŗi ir vecāki par 8 gadiem, bet Serbijā uz iedzīvotājiem, kuŗi ir vecāki par 6 gadiem. Šī difference vecuma grupās arī pamazinātu Serbijā analfabetu procentu.

mami vērā. Augstāk pievestā tabelē valstis ir sagrupētas pēc tautas izglītības līmeņa augstuma, sākot ar tām zemēm, kurās vismazākais analfabetu procents, un beidzot ar tām

valstīm, kurās tautas masas atrodas uz viszemākās izglītības pakāpes. Tautas izglītības līmenis ir visaugstākais saimnieciski augsti attīstītās protestantiskās zemēs Vidus- un Ziemeļ-

Analfabetu procents Baltijas jūras valstīs.

eiropā. Tā Vācijā tikai uz 10 000 rekrūsiem reģistrēts viens analfabets. Tāpat ļoti niecīgs analfabetu procents ir Šveicē, Dānijā, Zviedrijā, Norveģijā, Anglijā, Holandē un Somijā. Otro valstu grupu ar 5—20% analfabetu sastāda Irija, Čekoslovākija, Igaunija, Beļģija, Francija, Latvija un Austrija. Jāpiezīmē, ka Latvija tautas izglītības līmeņa augstuma ziņā spilgti sa-

dalās divās daļās. Kamēr Latgalē un Ilūkstes apriņķī 31,14% no visiem iedzīvotājiem, kuri ir vecāki par 10 gadiem, ir analfabeti, tikmēr pārējā Latvijā ir tikai 4,88% analfabetu. Tādā kārtā Vidzeme, Zemgale un Kurzeme ir pielīdzināmas augsti kultūrelām Eiropas ziemeļu zemēm, bet Latgale jau atrodas uz ievērojami zemākas attīstības pakāpes. Tas pats

sakāms arī par Igauniju, kur tā saukta Setukezija nospiež visas valsts izglītības līmeni uz leju. Valsts apmērā Latvijas tautas izglītības līmenis ir apmēram tāds pats kā Beļģijā un Francijā. Pārējās Eiropas valstis atrodas uz ievērojami zemākas kultūrelās attīstības pakāpes. 30—50% analfabetu ir Lietuvā, Ungarijā, Polijā un Itālijā. Vairāk nekā 50% analfabetu ir Balkanu valstīs, Portugālē, Spānijā un Krievijā, kura arī šinī ziņā ieņem pēdējo vietu starp Eiropas valstīm. Pēc 1920. gada skaitīšanas Krievijā starp sievietēm ir pat 70,0% analfabetu un starp lauku iedzīvotājiem, kuru Krievijā ir 84,3%, tas ir milzīgais valsts iedzīvotāju vairākums, ir 72,2% analfabetu. — Analfabetu procents Eiropas valstu lielākā daļā nemitīgi pamazinas. Tā 1897. gadā Krievijā bija 72,4% analfabetu, bet 1920. gadā 59,9. Latvijā krievu virskundzības laikā analfabetu procents, pateicoties skolu pārkrievināšanai, nepamazinājās, jo 1897. gadā pieņēms bija 21,5% analfabetu, bet 1920. gadā arī 21,2%. Turpretim Latvijas

valsts pastāvēšanas laikā tas ir strauji samazinājies un jau 1925. gadā bija tikai 14,7% analfabetu starp iedzīvotājiem, kuri ir vecāki par 10 gadiem. — Starp abu dzimumu piederīgiem analfabetu procents nav vienāds. Parasti tas ir pie sievietēm lielāks nekā starp vīriešiem. Vienīgais man zināmais izņēmums šinī ziņā ir Vidzeme, kur dažās skaitīšanās konstatēja starp vīriešiem mazliet lielāku analfabetu % nekā starp sievietēm. Starp abu dzimumu piederīgiem lasītpratēju procents bija sekošs:

Analfabetu procents starp vīriešiem un sievietēm, kuri ir vecāki par 7 gadiem.

Valstis		Virieši	Siev.
Eir. Krievijā	(1920.)	44	70
Rumēnijā	(1912.)	44	76
Itālijā	(1911.)	42	50
Bulgarijā	(1920.)	34	61
Spānijā	(1920.)	34	47
Lietuvā	(1923.)	30	33
Beļģijā	(1910.)	13	15
Ungarijā	(1920.)	12	16
Latvijā	(1925.)	11	18
Igaunijā	(1922.)	9	15

Analfabetu procents starp vīriešiem un sievietēm.

Virieši:

Sievietes:

44	KRIEVIJA	70
44	RUMENIJA	76
42	ITALIJA	50
34	BULGARIJA	61
34	SPANIJA	47
30	LIETAVA	33
13	BELGIJA	15
12	UNGARIJA	16
11	LATVIJA	18
9	IGAUNIJA	15

Kultūrelās Eiropas ziemeļu un vidus daļas zemēs, tāpat arī Vidzemē, Kurzemē un Zemgalē sieviešu starpā ir tikpat maz analfabētu kā vīriešu

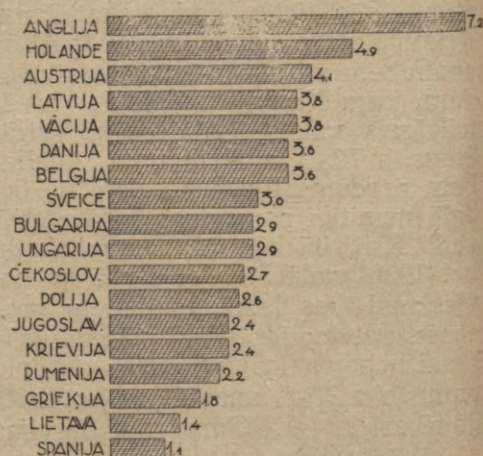
starpā. Turpretim Latgalē, Krievijā, Balkanu un romāņu valstīs sieviešu izglītības līmenis ir nesalīdzināmi zemāks nekā vīriešu izglītības līmenis.

20. Tautskolas.

Uz 1000 bērniem, kuri
6—16 gadus veci, ir
skolās:

Zviedrijā	7,9
Norvēģijā	7,2
Somijā	6,8
Latvijā	7,9
Igaunijā	7,2
Čekoslovākijā	6,8
Beļģijā	6,6
Dānijā	6,3
Spānijā	6,0
Šveicē	5,7
Holandē	5,4
Griekijā	5,4
Lietavā	5,2
Bulgarijā	4,9
Polijā	4,9
Austrijā	4,8
Vācijā	4,3
Ungarijā	3,5
Rumēnijā	3,4
Anglijā	3,4
Krievijā	3,3
Jugoslāvijā	2,9

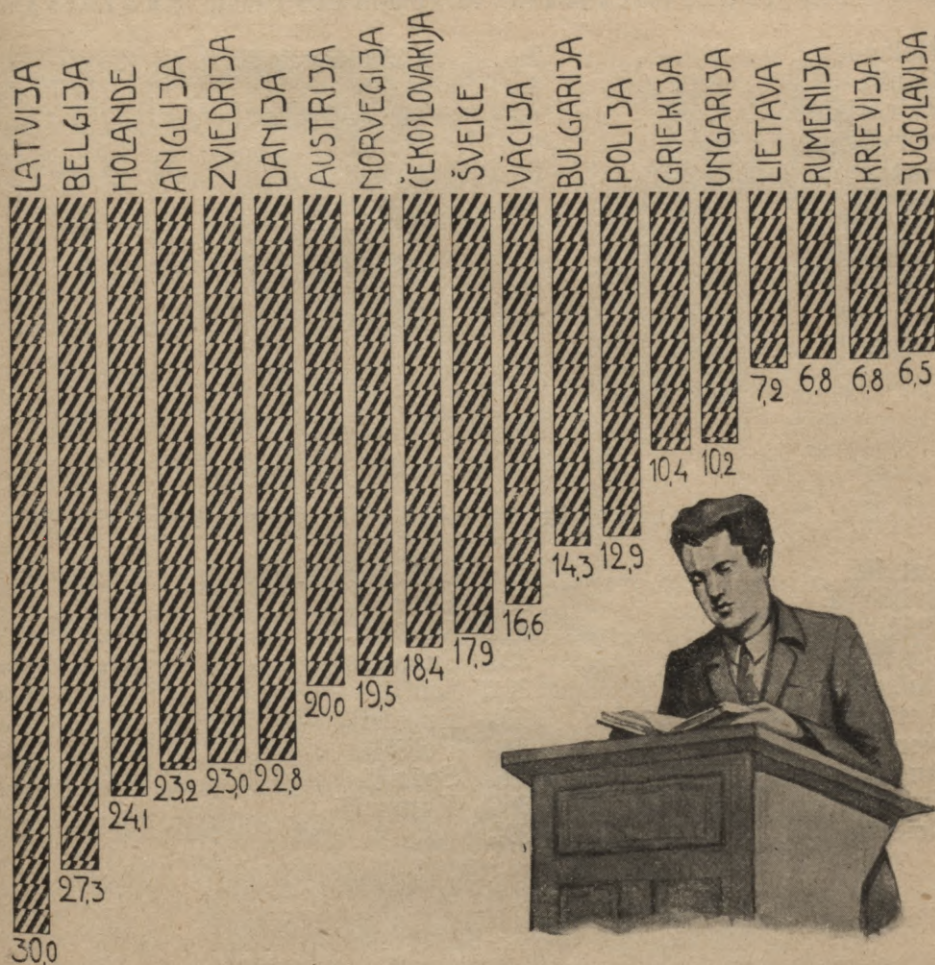
Skolotāju skaits caurmērā
vienā tautskolā.

Caurmērā vienā tautskolā ir skolotāju:

Anglijā	7,2	Ungarijā	2,9
Holandē	4,9	Čekoslovākijā	2,7
Austrijā	4,1	Polijā	2,6
Latvijā	3,8	Jugoslāvijā	2,4
Vācijā	3,8	Krievijā	2,4
Dānijā	3,6	Rumēnijā	2,2
Beļģijā	3,6	Griekijā	1,8
Šveicē	3,0	Lietavā	1,4
Bulgarijā	2,9	Spānijā	1,1

Skolotāju skaits uz 1000 bērniem.

Uz 1000 bērniem, kuŗi
6—16 gadus veci, ir
skolotāju:

Latvija	30,0	Vācijā	16,6
Beļģijā	27,3	Bulgarijā	14,3
Holandē	24,1	Polijā	12,9
Anglijā	23,0	Griekijā	10,4
Zviedrijā	23,0	Ungarijā	10,2
Dānijā	22,8	Lietavā	7,2
Austrijā	20,0	Rumenijā	6,8
Norveģijā	19,5	Krievijā	6,8
Čekoslovākijā	18,4	Jugoslāvijā	6,5
Šveicē	17,9		

Uz 1000 iedzīvotājiem ir pamatskolu skolotāju:

Holandē	5,1	Čekoslovākijā	3,0
Dānijā	4,7	Italiņā	2,6
Zviedrijā	4,4	Grieķijā	2,5
Norveģijā	4,2	Polijā	2,4
Anglijā	3,9	Ungarijā	2,3
Latvijā	3,9	Rumenijā	1,6
Beļģijā	3,9	Jugoslāvijā	1,5
Šveicē	3,5	Spānijā	1,4
Vācijā	3,5	Krievijā	1,4
Austrijā	3,3	Lietavā	1,3
Bulgarijā	3,3		

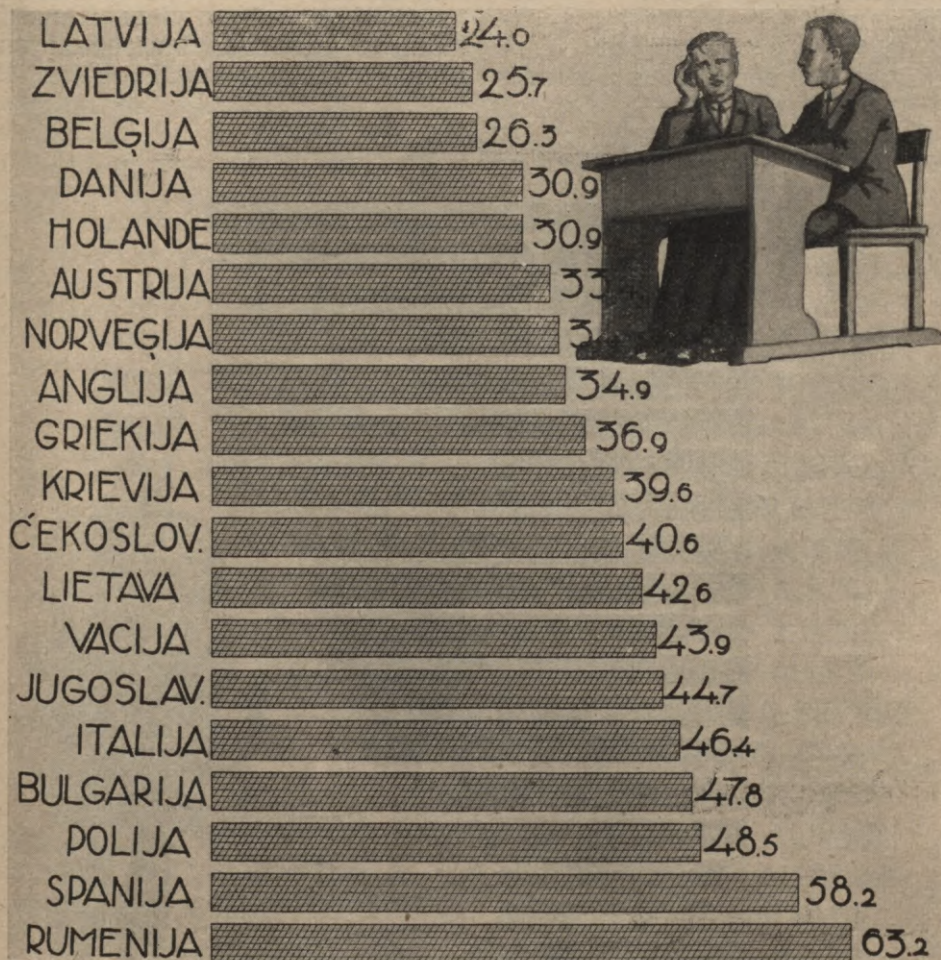
Uz 1 skolotāju ir skolnieku pamatskolās:

Latvijā	24,0	Čekoslovākijā	40,6
Zviedrijā	25,7	Lietavā	42,6
Beļģijā	26,3	Vācijā	43,9
Dānijā	30,9	Jugoslāvijā	44,7
Holandē	30,9	Italiņā	46,4
Austrijā	33,4	Bulgarijā	47,8
Norveģijā	34,3	Polijā	48,5
Anglijā	34,9	Spānijā	58,2
Grieķijā	36,9	Rumenijā	63,2
Krievijā	39,6		

No 1000 bērniem, kuri ir 6—16 gadus veci, apmeklē
tautskolas:

Anglijā	810	Šveicē	645
Čekoslovākijā	747	Polijā	625
Vācijā	734	Zviedrijā	590
Beļģijā	719	Ungarijā	537
Holandē	704	Rumenijā	418
Dānijā	699	Krievijā	383
Bulgarijā	687	Grieķijā	375
Norveģijā	685	Spānijā	372
Austrijā	666	Lietavā	309
Latvijā	664	Jugoslāvijā	284

Skolnieku skaits uz 1 tautskolotāju.

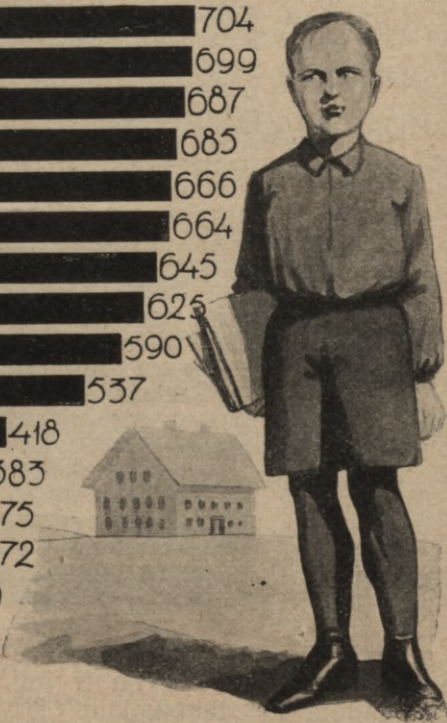
Skaitļi liecina, ka Latvija ir ļoti labi apgādāta ar tautskolām. Uz 1000 bērniem, kuri ir 6—16 gadus veci, Latvijā ir 7,9 tautskolas. Nākošā vietā nāk Igaunija ar 7,2 skolām. Vēl lielāks skolu skaits ir Zviedrijā, Norveģijā un Somijā. Ka Latvija tautskolu relatīvā skaita ziņā stāv vienā no pirmajām vietām ir izskaidrojams ar to, ka Latvija ir reti apdzīvota. Šī iemesla dēļ zie-

meļu valstis pirmajā tabelē arī ieņem viscaur pirmās vietas, jo Latvijā un pārējās reti apdzīvotās ziemeļu zemēs skolu skaitam ir jābūt lielākam nekā bieži apdzīvotās kultūras zemēs, kā, piemēram, Vācijā, kur skolu relatīvais skaits ir gandrīz uz pusi mazāks nekā Latvijā, kaut gan tur, neskatoties uz mazāku skolu skaitu uz zināmu bērnu skaitu, skolnieku milzīgam vairākumam parasti

ir ērtāki sasniedzama skola nekā reti apdzīvotās ziemeļu zemēs. — Latvijā jaunā paaudze skaitliski ir vislabāki apgādāta ar skolotājiem, jo piemums uz 1 000 bērniem, kuri atrodas

skolas gados, ir 30, skolotāji. Šinī ziņā Latvija starp šeit pievestām 19 valstīm ieņem pirmo vietu. Daudzās kulturas valstīs ir ievērojami mazāks skolotāju relatīvais skaits. Pa

No 1 000 bērniem apmeklē tautskolas.

daļai tas ir izskaidrojams ar lielāku iedzīvotāju biežumu, kaut gan arī dažās ļoti reti apdzīvotās zemēs, kā, piemēram, Norveģijā, uz to pašu bērnu skaitu kā Latvijā, ir par vienu trešdaļu mazāk skolotāju. Vismazāk skolotāju ir Balkanu zemēs, Krievijā

un Lietuvā. Arī skolotāju skaits caurmērā katrā Latvijas skolā ir visai liels, jo caurmērā katrā pamatskolā ir 3, skolotāji. Lielāks caurmēra skaitlis ir tikai nedaudzās valstīs. Arī tad, kad skolotāju skaitu salīdzinām ar visiem valsts iedzīvo-

tājiem, izrādas, ka Latvija ir ļoti labi apgādāta ar tautskolotājiem, jo uz katriem 1 000 iedzīvotājiem pie mums ir 3,6 skolotāji. Lielāks nekā Latvijā skolotāju procents ir vienīgi Skandināvijas valstīs, Anglijā un Holandē. Beļģijā tas ir tāds pats kā Latvijā un pārējās valstīs tas ir mazāks. Vismazākais tas ir Eiropas dienvidus zemēs, Krievijā un Lietavā. Šeit pievestie skaitļi attiecas uz 1925. gadu. Tagad Latvijā uz vienu skolotāju ir tikai 21 bērns. Gan latviešu skolās uz vienu skolotāju ir 22 bērni un cittautiešu skolās mazāks bērnu skaits — piemēram vācu skolās Latvijā tikai 16 bērni uz vienu skolotāju. Neskatoties uz to, ka Latvijā ir ļoti liels skolu un skolotāju skaits, tomēr uz 1 000 bērniem ir tikai 664 tautskolu apmeklētāji. Šis skaitlis ir tāds pats kā Norveģijā, Austrijā, Šveicē un mazliet

lielāks nekā Zviedrijā. Lielāka bērnu daļa apmeklē skolas Anglijā, Vācijā, Čekoslovākijā un Beļģijā. Toties ievērojami mazāks ir relatīvais skolu apmeklētāju skaits Balkanu zemēs, Krievijā un Lietavā. Jāpiezīmē, ka tautas izglītības laukā Bulgārija ieņem izcilus stāvokli Balkanu zemju starpā, jo tur ir ļoti daudz darīts tautas izglītības lietā un Bulgārija šinī ziņā spīlgti atšķiras no pārējām Balkanu valstīm. Latvijā skolnieku procentu bērnu starpā ievērojami samazina Latgale, kurā, neskatoties uz to, ka tur tagad relatīvi ir vairāk skolu nekā pārējā Latvijā, skolnieku procents ir gandrīz uz pusi mazāks nekā pārējā Latvijā. Rīgā, Vidzemē, Kurzemē un Zemgalē starp 1 000 bērniem ir 740 skolu apmeklētāji. Šī Latvijas daļa ieņemtu vietu starp pirmajām zemēm skolnieku daudzuma ziņā.

21. Vidusskolas.

No 1 000 10 līdz 20 gadus vecajiem jauniešiem apmeklē vidusskolas.

Igaunijā	113,1	Austrijā	36,6
Šveicē	75,6	Zviedrijā	36,4
Dānijā	73,9	Čekoslovākijā	35,3
Anglijā	73,9	Ungarijā	33,4
Somijā	65,4	Polijā	32,5
Latvijā	64,1	Italiijā	29,7
Norveģijā	56,2	Beļģijā	26,7
Vācijā	56,2	Francijā	25,9
Holandē	46,1	Krievijā	25,8
Irija	43,9	Spānijā	15,4
Bulgarijā	40,0	Lietavā	15,1

Skaitļi par vidusskolām ir ļoti grūti salīdzināmi, jo dažādās valstīs vidusskolu tipi ir visai dažādi. Kamēr dažās zemēs vidusskolās ir 7 vai 8 gadīgs mācības laiks, tikmēr citās

tas ilgst tikai 4 vai 5 gadus. Dažās valstīs vidusskolām pieskaita arī arodskolas, bet citur, kā, piemēram, Latvijā, tas nenotiek. Tālab šeit pievestie skaitļi ar vidusskolas ap-

meklējošo bērnu procentu ir visai kritiski apskatāma. Tomēr salīdzināšanai galvenos vilcienos augstāk pievestie skaitļi dod vielu. Tāpat kā tautskolu ziņā, arī vidusskolu ziņā Latvija ieņem visai labvēlīgu stā-

Vidus skolas apmeklētāju procents starp 10—20 gadus vecajiem.

vokli. Vidusskolu apmeklējošo bērnu procents Latvijā ir ļoti liels, jo Latvijā vidusskolas apmeklē tikai 4 gadus un bez tam nav pieskaitītas arodskolas. Ja arī citās zemēs at-

skaitītu arodskolas un reducētu vidusskolu skolnieku skaitu uz 4 augstāko klasu apmeklētājiem, tad Latvija, tāpat kā Igaunija ieņemtu vidusskolu apmeklētāju relatīvā dau-

dzuma ziņā vienu no pirmām vietām Eiropā. Bet arī šeit pievestie, Latvijai pa lielākai daļai nelabvēlīgie skaitļi, nostāda Latviju augstāk par

Zviedriju, Norveģiju, Vāciju un Holandi, tas ir par valstīm, kuŗas tautas izglītības laukā ir uzskatāmas par priekšzīmīgām.

22. Universitātes (1925. gadā).

Valstis	Universitāšu skaits	Pārējo augstskolu skaits	Universitātes studējošo skaits tūkstos	Uz 10 000 iedzīvotājiem ir universitāšu studentu
Igaunijā	1	—	4,2	37,7
Latvijā	1	2*)	5,6*)	30,0
Šveicē	7	1	7,8	19,6
Austrijā	4	10	12,0	18,5
Francijā	17	15	33,0	13,6
Rumunijā	4	—	21,0	13,0
Beļģijā	5	14	10,0	12,7
Anglijā	16	?	54,0	12,6
Ungarijā	5	26	10,0	12,5
Zviedrijā	5	5	7,3	12,1
Spānijā	11	?	26,0	12,0
Dānijā	1	—	4,0	11,8
Vācijā	23	63	74,0	11,4
Čekoslovākijā	4	4	15,0	11,0
Norveģijā	1	—	3,0	10,7
Polijā	7	10	27,0	10,7
Irijā	3	—	3,1	10,3
Somijā	2	3	3,4	9,7
Holandē	6	18	6,0	9,5
Bulgarijā	2	16	4,4	8,6
Jugoslāvijā	3	3	10,0	8,3
Lietavā	1	1	1,9**)	8,2
Itālijā	25	49	31,0	7,6
Portugālē	3	—	3,6	6,0
Krievijā	24	134	72,0	5,0

Arī skaitļi par augstskolu apmeklētājiem nav pilnīgi salīdzināmi, jo ir valstis, kuŗās par augstskolām uzskata tādas mācības iestādes, kuŗas citur pieskaita vidusskolām. Lai ie-

gūtu salīdzināmus skaitļus šeit ir runa vienīgi par universitātēm, kuŗām Eiropā ir daudz maz vienāds raksturs, kaut gan arī starp dažādu valstu universitātēm ir ievērojama

*) Lai iegūtu salīdzināmus skaitļus Latvijas Universitātei ir atskaitītas arhitektu, inženieru un mehaniku fakultātes, kuŗas pārējās valstīs parasti neietilpst universitātēs, bet parasti ir tehnisko augstskolu sastāvdaļas. Arī lauksaimniecības fakultāte daudzās valstīs neietilpst universitātēs, bet citās tā pastāv tāpat kā Latvijā pie universitātēm (dažās vācu universitātēs, Čekoslovākijā, Polijā, Bulgarijā, Somijā). Arī teoloģiskā fakultāte bieži ir atdalīta no universitātēm. Tas it sevišķi ir visās katoliskās zemēs. Tālab universitātes studentu skaits ir uzdots (1925. g.) bez minētām 3 fakultātēm par 1174 mazāks. Pārējās augstskolās minētas konservatorija un mākslas akadēmija.

**) Bez tehniskās fakultātes, kuŗā 1925. g. bija 227 studenti.

starpība. Tā, piemēram, Latvijas Universitatē ir fakultātes, kuras parasti neietilpst universitatēs, bet gan ir tehnisko augstskolu sastāvdaļas. Tālab arī tanīs valstīs, kur tas man

bija iespējams, ir universitatēm atskaitīti tehnisko fakultāšu studenti. Bez tam dažās valstīs ir speciālas augstskolas, kuras parasti pastāv kā fakultātes universitatēs. Tā, piemē-

Studentu skaits uz 10 000 iedzīvotājiem.

ram, sevišķas medicīnas augstskolas, pedagoģiskas augstskolas u. t. t. Salīdzinot universitāšu studentu skaitu Eiropas valstīs, izrādās, ka vislielākais tas ir Igaunijā un Latvijā.

No 10 000 iedzīvotājiem studē universitatēs: Igaunijā 38, Latvijā 30 un pēc tam nāk Šveice ar 20 un Austrija ar 18 studentiem. Jāpiezīmē, ka Austrijā, bet it sevišķi Šveicē, studē

prāvs skaits ārzemnieku. Pēc šīm valstīm nāk Eiropas valstu lielākā daļa ar 10—13 studentiem uz 10 000 iedzīvotājiem. Šie skaitļi liecina, ka Latvijā studējošo skaits ir ļoti liels, lai neteiktu lielāks, nekā tas no tautas saimnieciskā redzes stāvokļa būtu vajadzīgs. Tomēr no šeit pievestiem skaitļiem nevar taisīt galīgu slēdzien, jo daudzās citās valstīs, piem.

Vācijā, tehnisko augstskolu apmeklētāju skaits ir ļoti liels, kamēr Latvijā tehnisko fakultātu apmeklētāju relatīvais skaits nav liels. Ievērojot studējošo skaitu itin visās augstskolās, aina jūtami grozītos. Pilnīgi salīdzināmus skaitļus iegūstam, kad salīdzinām dažu noteiktu fakultātu studentu skaitu dažādās valstīs.

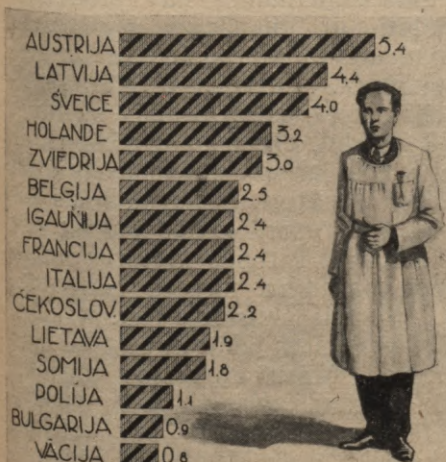
No 10 000 iedzīvotājiem studē jurispudenci.

Igaunijā	8,2
Šveicē	5,5
Austrijā	5,2
Latvijā	4,4
Čekoslovākijā	4,3
Francijā	4,2
Zviedrijā	3,0
Bulgarijā	3,0
Vācijā	2,9
Lietavā	2,8
Polijā	2,7
Somijā	2,3
Italiijā	2,2
Holandē	1,8
Beļģijā	1,1

No 10 000 iedzīvotājiem studē jurispudenci.

No 10 000 iedzīvotājiem studē medicīnu.

No 10 000 iedzīvotājiem studē medicīnu.

Austrijā	5,4
Latvijā	4,4
Šveicē	4,0
Holandē	3,2
Zviedrijā	3,0
Beļģijā	2,5
Igaunijā	2,4
Francijā	2,4
Italiijā	2,4
Čekoslovākijā	2,2
Lietavā	1,9
Somijā	1,8
Polijā	1,1
Bulgarijā	0,9
Vācijā	0,8

Ja saskaitam tos studentus, kuri studē jurispudenci, medicinu, teoloģiju, filoloģiju-vēsturi un matematiku-dabaszinības, tad iegūstam skait-

ļus, kuri ir salīdzināmi vairākās valstīs, jo universitatu lielākā daļā pastāv tikai šīs piecas fakultātes.

Humanitāro zinību studentu skaits uz 10 000 iedzīvotājiem.

Šveicē	19,0	Polijā	8,4
Austrijā	18,0	Beļģijā	8,2
Latvijā	16,6	Lietavā	8,2
Zviedrijā	12,1	Vācijā	7,4
Francijā	11,7	Itālijā	6,2
Čekoslovākijā	10,0	Bulgārijā	5,8
Holandē	8,8		

Latvijā un Igaunijā ir ļoti liels studentu skaits. Pa daļai tas ir izskaidrojams ar studentu pieplūdumu augstskolās, kas pēckāra gados bija novērojams gandrīz visās valstīs. Tā, piemēram, Vācijā 1913. gadā universitātēs bija 55 614 studenti, 1924. gadā 74 007 un 1926. gadā atkal tikai 58 354. Pie mums studentu skaitu pašreiz palielina tas, ka augstskolu vēl vienmēr apmeklē ļoti daudzi, kas jau pirms kara bija iesākuši savas studijas, tagad piespiesti peļņas nolūkā strādāt vienā vai otrā darba nozarē un tikai lēnām kā ar blakus nodarbošanos turpina savas studijas. Tānī pašā laikā universitātē ir saplūduši arī tie daudzie studentu gada gājumi, kuriem vajadzēja iestāties augstskolā laikā starp 1914.—1920. gadiem, bet kara notikumu dēļ to nevarēja. Ja šie apstākļi atkrīstu, tad studentu skaits ievērojami samazinātos un starp Latviju un pārējām valstīm vairs nebūtu tik liela starpība. Bet arī tad Latvijā un Igaunijā studentu relatīvais skaits vēl vienmēr būtu ļoti liels, pat ievērojami lielāks nekā daudzās vecās kultūras valstīs. Tomēr būtu pārsteigti to uzskatīt kā negatīvu parādību, kā

to bieži dara. Ja, piemēram, no 10 000 iedzīvotājiem jurispudenci studē Zviedrijā 3,0 cilvēki, Francijā 4,2 un Čekoslovākijā 4,3 un tur šis studentu skaits nav pārmērīgi liels, tad Latvija ar 4,4 jurispudenci studējošām personām nav iestigusi pārmērībā. Mums taču ir jāņem vērā, ka Latvija vēl vienmēr ir ļoti nabadzīgi apgādāta ar inteligēntiem darbiniekiem, ka studējošo latviešu skaits pirms kara bija ļoti neliels un ka tālab tagad neskaitāmi amatvalsts un pašvaldības iestādēs un arī privātos uzņēmumos nav pietiekoši apgādāti ar pienācīgi izglītotiem darbiniekiem. Aizrādīšu tikai uz vienu piemēru. Latvijas iekšlietu ministrijā, kurā 1928. gadā strādāja 4 456 ierēdņi, cik man ir zināms, ir tikai viens jurists nodarbināts, bet ierēdņu vispārīgi ar augstskolas izglītību šinī resorā nebūs vairāk par 10. Nevienā Eiropas kultūras valstī līdzīga parādība nav novērojama. Tur parasti visiem augstākajiem valsts ierēdņiem jābūt ar augstskolas izglītību. Mūsu apstākļos aprīķu priekšniekiem, aprīķu valžu priekšsēdētājiem, to palīgiem, pat iecirkņu priekšniekiem un daudziem centrālo

iestāžu ierēdņiem būtu nepieciešama juridiska izglītība, kā tas parasts kulturas valstīs. Bez tam pie mums taču ir daudzi tiesneši un advokāti bez juridiskas izglītības. Tādos apstākļos runāt par juristu pārprodukciju ir vismaz pārsteigti. To pašu var teikt arī par citu fakultatu beigušiem. Tā, piemēram, Latvijā uz 10 000 iedzīvotājiem ir 5,8 ārsti, kamēr veselā rindā citās valstīs ārstu skaits uz šo iedzīvotāju daudzumu ir ievērojami lielāks, sasniegdamš savu maksimumu Austrijā ar 11,8. Tāpat ir ar skolotājiem, kuŗu starpā vēl vienmēr ir ļoti daudzi bez vajadzīgās specialās izglītības. Vēl ilgi mums būs vajadzīgi palielinātā skaitā darbinieki ar augstskolas izglītību, kaut gan dažās nozarēs, piemēram, medicinā, drīz var iestāties inteligento profesiju piederīgo pārprodukcija, kuŗa jau tagad ir novērojama dažās zemēs, piemēram Vācijā. — Pašreizējos apstākļos Igaunija un Latvija augstskolas izglītībā ieņem pirmās vietas Eiropā un vispārīgi tautas izglītības laukā stāv pirmajās vietās. Ja vēl pirms kara latviešiem liedza

savu pašvaldību, motivējot to itkā ar tautas zemo izglītības līmeni, ja vēl Latvijas valsti dibinot daudzi nelabvēļi nemitīgi pastrīpoja, ka latviešiem trūkst izglītotu cilvēku valsts darbam, tad tagad šāds iebildums atkrit, jo Latvija ar Igauniju samērā ar savu iedzīvotāju skaitu Eiropā sagatavo vislielāko izglīto to cilvēku daudzumu. — Vismazāko augstskolu apmeklētāju relatīvo skaitu Eiropā uzrāda Krievija, kuŗu tikai nedaudz pārsniedz Portugale, Itālija, Lietava, Jugoslavija un Bulgārija. Arī Somijā ar 9,7 studentiem uz 10 000 iedzīvotājiem studējošo relatīvais skaits nav liels. Bet Somija savā kultūrē attīstībā pēdējos gadu desmitos nav jūtami traucēta. Tur kara notikumi nepārtrauca mācības gaitu augstskolā un, beidzot, tur arī viss pārvaldes aparāts nebija jārada no jauna. — Pēc kara studentu skaitu palielina arī studējošo sieviešu skaits, kuŗu pirms kara bija vēl samērā maz. Latvijā sieviešu procents starp studentiem ir ļoti liels un Latvija šinī ziņā ieņem vienu no pirmajām vietām starp Eiropas valstīm.

Uz 100 vīriešu dzimuma universitāšu studentiem ir
studējošu sieviešu.

Latvijā	39	Čekoslovākijā	24
Polijā	36	Itālijā	20
Bulgārijā	28	Austrijā	18
Šveicē	27	Vācijā	16
Holandē	26	Zviedrijā	14

Šie skaitļi liecina, ka studējošo sieviešu relatīvais skaits Latvijā ir ļoti liels. — Ievērojot lielo studentu skaitu Latvijā, Rīgas universitāte pieder pie lielākām Eiropā. Lielākās universitātes atrodas Eiropas lielā-

kās pilsētās — Parīzē, Londonā, Berlīnē un Vīnē. Tad nāk universitātes Madridē, Maskavā, Varšavā, Prāgā un devītā vietā Eiropā nāk Latvijas universitāte.

Eiropas lielākās universitātes.

Studentu skaits tūkstošos.

Parizes universitāte	ar	22,5	studentiem
Londonas	"	20,8	"
Berlīnes	"	10,8	"
Vīnes	"	9,3	"
Madrides	"	9,3	"
Maskavas I.	"	9,1	"
Varšavas	"	8,5	"
Pragas	"	8,2	"
Rīgas	"	7,6	"
Bukarestas	"	7,5	"
Mīnchenes	"	7,4	"
Ļvovas	"	6,1	"
Leipcigas	"	6,0	"
Krakovas	"	6,0	"
Budapeštas	"	5,9	"
Oksfordas	"	5,8	"
Kēlnes	"	5,5	"
Neapoles	"	5,3	"
Maskavas II.	"	5,1	"

Lielākā universitāte pasaulē ir Kolumbijas universitāte Ņujorkā. Pavisam Amerikā ir 6 universitātes, kuras ir lielākas par mūsu universi-

tāti un tādā kārtā Latvijas universitāte pēc lieluma ieņem 15. vietu pasaulē.

23. Iespiesto grāmatu skaits 1925. gadā.*)

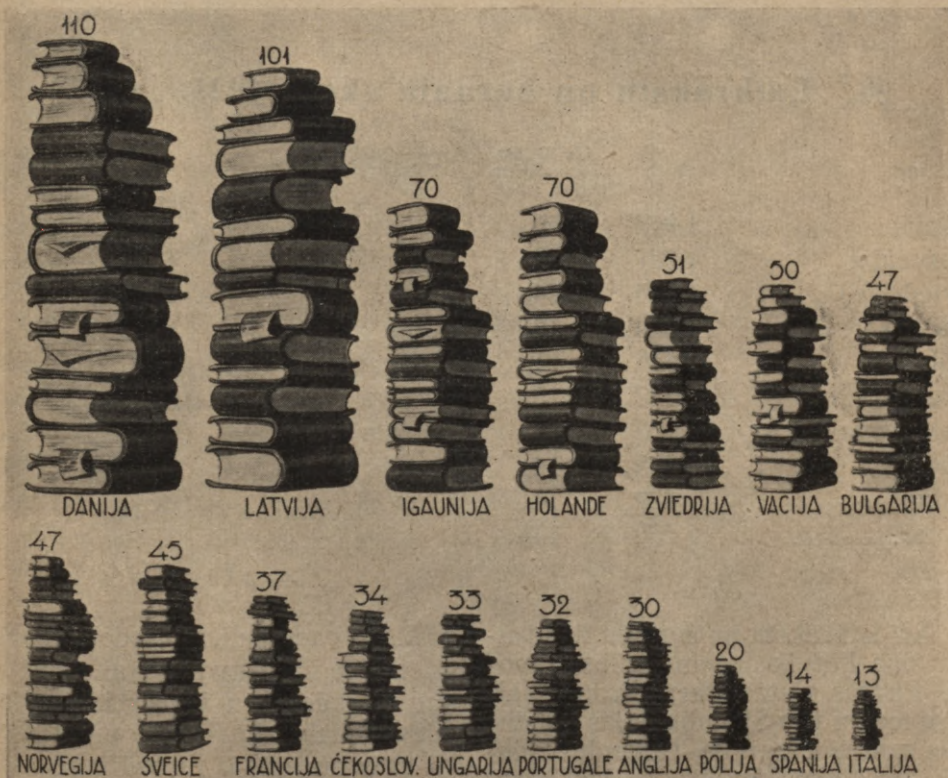
Valstis	Skaits	Uz 100 000 iedzīvotājiem	Valstis	Skaits	Uz 100 000 iedzīvotājiem
Dānijā	3 753	110	Francijā	15 054	37
Latvijā	1 818	101	Čekoslovākijā	4 762	34
Igaunijā	768	70	Ungarijā	2 772	33
Holandē	5 086	70	Portugalē	1 912	32
Zviedrijā	3 114	51	Anglijā	13 202	30
Vācijā	31 595	50	Polijā	5 698	20
Bulgarijā	2 558	47	Spānijā	3 031	14
Norveģijā	1 228	47	Italiijā	5 105	13
Šveicē	1 748	45			

*) Pēc Wl. Woytinsky „Die Welt in Zahlen“. VII. sējuma.

Grāmatu izdevniecību var zināmā mērā uzskatīt kā tautu garīgās kultūras mērauklu. Absolutos skaitļos pirmo vietu grāmatniecībā ieņem Vācija, kurā pēdējos gados iznāk vairāk nekā 30 000 grāmatas par visdažādākām zinātnes nozarēm un ar

daiļliteratūras saturu. Vairāk nekā uz pusi mazāk nekā Vācijā iznāk grāmatu Francijā un Anglijā un pārējās valstīs izdoto grāmatu skaits ir ievērojami mazāks nekā šo triju lielo kultūras tautu izdevumu skaits. Jāpiebilst, ka bez Vācijā vācu valodā

Uz 1000 iedzīvotājiem iespiesto grāmatu skaits.

izdotām grāmatām, ievērojams skaits vācu grāmatu ir izdots arī Šveicē, Austrijā un daudzās citās valstīs (piem. Latvijā 102 vācu grāmatas). Latvijā absolutos skaitļos ir iznākušas vairāk grāmatas nekā Šveicē, Norveģijā, Igaunijā un arī Portugālē iznākušo grāmatu skaits, izņemot

1925. gadu, parasti ir mazāks nekā Latvijā. Par Krievijā iznākušo grāmatu skaitu trūkst noteiktu skaitļu. Tādi ir vienīgi par daiļliteratūru. 1925. gadā Krievijā iznāca 1274 grāmatas ar daiļliteratūras saturu. Tānī pašā laikā ar tādu pat saturu iznāca Vācijā 6 338 grāmatas, Anglijā —

1 347, Itālijā — 1 137, Dānijā — 817, Latvijā — 524. Visai interesanti ir relatīvie skaitļi par grāmatu izdevniecību. Izrādas, ka mazās tautas un valstis attīsta visrosīgāko izdevniecību, jo augstāk pievestā tabelē pirmās vietas ieņem mazās tautas. Iznākušo grāmatu relatīvā daudzuma ziņā pasaulē pirmā vietā stāv mazā Dānija un otro vietu ieņem Latvija.

Tālāk nāk Igaunija, Holande, Zviedrija, Vācija, Bulgārija, Norvēģija un Šveice. Tālāk jau nāk lielākas valstis. Augstāk pievesto mazo tautu starpā iespēžas vienīgi Vācija ar 50 izdevumiem uz 100 000 iedzīvotājiem. Dānija un Latvija ir vienīgās valstis pasaulē, kurās uz 100 000 iedzīvotājiem iznāk vairāk nekā 100 grāmatas.

24. Laikrakstu un žurnālu skaits 1925. gadā. *)

Valstis	Skaits	Uz 100 000 iedzīvotājiem period. izdev.	Valstis	Skaits	Uz 100 000 iedzīvotājiem period. izdev.
Dānijā	1 915	56,3	Bulgārijā	530	11,0
Norvēģijā	1 027	39,5	Ungārijā	770	9,2
Zviedrijā ¹⁾	1 504	24,8	Itālijā	2 956	7,4
Latvijā²⁾	360	19,2	Polijā	1 709	5,9
Holande	1 246	17,1	Rumēnija	1 000	5,9
Igaunijā	167	15,2	Lietava	116	5,3
Čekoslovākijā ²⁾	2 060	15,1	Jugoslāvija	596	5,0
Vācijā ²⁾	8 988	14,3	Anglijā	2 160	4,8
Somijā	489	14,0	Krievijā	592	0,4
Šveicē	550	14,0			

Arī laikrakstu un žurnālu daudzuma ziņā Latvija ieņem izcilus stāvo-kli. Pirmās vietas starp Eiropas valstīm ieņem trīs Skandināvijas valstis. Pēc tam nāk Latvija, Holande, Igaunija un Čekoslovākija. Tādā kārtā tāpat kā grāmatniecībā mazās tautas arī avižniecībai piegriež izcilus yēribu. Jāpiezīmē, ka Latvijā un Igaunijā grāmatniecība un avižniecība atrodas straujas attīstības laikmetā, jo

ar katru gadu palienas izdoto grāmatu, avižu un žurnālu skaits un bez tam šo izdevumu ārējais ietērps nemitīgi uzlabojas. Pirmo vietu, tāpat kā grāmatniecībā, Eiropā ieņem Dānija, kurā uz 100 000 iedzīvotājiem iznāk 56 laikraksti un žurnāli. Tad nāk Norvēģija ar 39, un Zviedrija ar 25 un Latvija ar 19 laikrakstiem. Novērtējot šos skaitļus tomēr ir jāievē-

*) Pēc Wl. Woytinsky „Die Welt in Zahlen“. VII. sējuma.

¹⁾ Skaitļi attiecas uz 1927. gadu.

²⁾ Skaitļi attiecas uz 1924. gadu.

³⁾ Skaitļi attiecas uz 1928. gadu.

ro, ka lielās tautas, neskatoties uz to, ka tās uz to pašu iedzīvotāju skaitu izdod mazāk grāmatas un laikrakstus, tomēr nav sliktāki ar tām

apgādātas nekā mazās tautas, kurām uz to pašu iedzīvotāju skaitu iznāk ievērojami lielāks laikrakstu skaits. Lai apmierinātu savas kultūrelās va-

Uz 100 000 iedzīvotājiem iznāk periodisku izdevumu.

ladzības mazajām tautām ir garīgās kultūras laukā jāstrādā daudz intensīvāki. Tomēr Skandināvijas zemju sasniegumi liecina, ka arī mazās tautas var uzrādīt lielus panākumus.

Pievestie skaitļi liecina, ka arī Latvija un Igaunija ir darijušas ļoti daudz, relatīvi vairāk nekā Eiropas tautu lielākā daļa, lai sekmētu savas nacionālās kultūras attīstību.

IV. Lauksaimniecība.

25. Lauksaimniecība kā iedzīvotāju nodarbošanās veids.

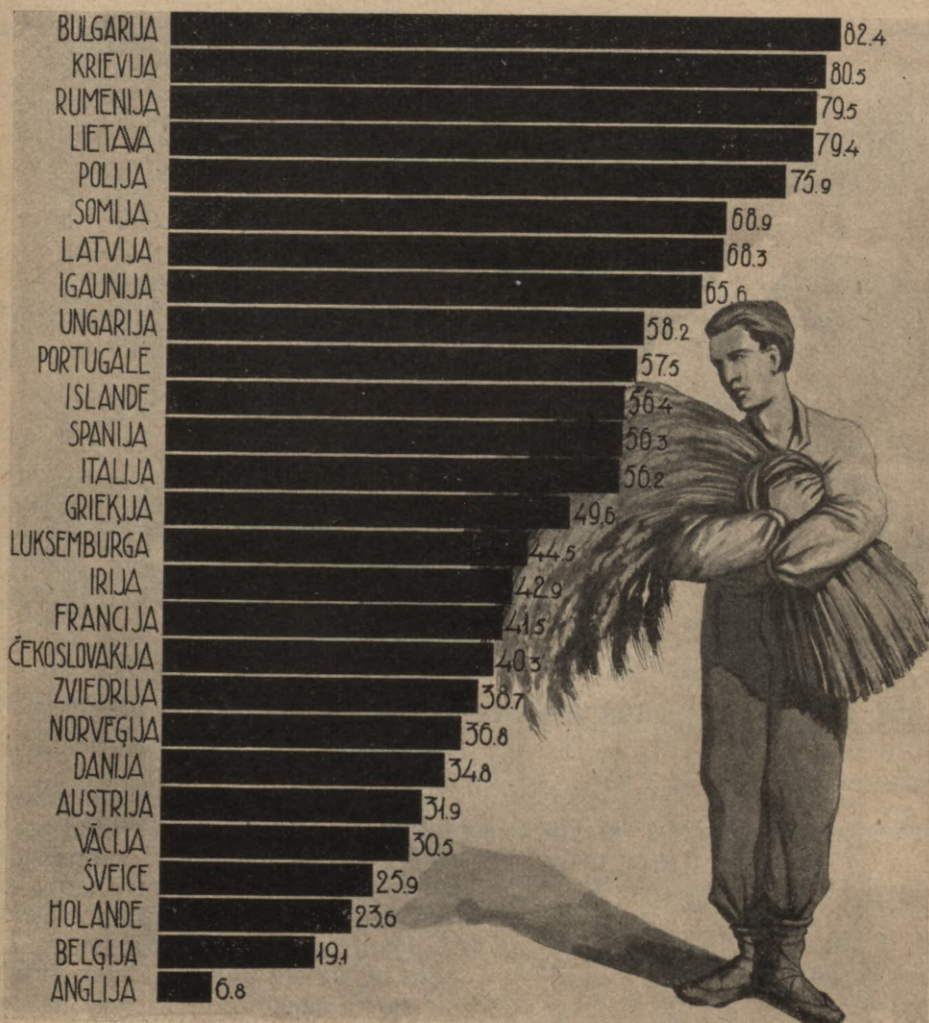
No visiem strādājošiem valsts iedzīvotājiem nodarbojas ar lauksaimniecību. Procentos.

Bulgarijā	82,4	Luksemburgā	44,5
Krievijā	80,5	Irijā	42,9
Rumenijā	79,5	Francijā	41,5
Lietavā	79,4	Čekoslovākijā	40,5
Polijā	75,9	Zviedrijā	38,7
Somijā	68,9	Norveģijā	36,8
Latvijā	68,3	Dānijā	34,5
Igaunijā	65,6	Austrijā	31,9
Ungarijā	58,2	Vācijā	30,5
Portugalē	57,5	Šveicē	25,9
Spānijā	56,4	Holandē	23,6
Italiijā	56,2	Beļģijā	19,1
Grieķijā	49,6	Anglijā	6,8

Latvijā, pēc savu iedzīvotāju lielākās daļas nodarbošanās veida, noteikti ir agrara zeme. Starp Eiropas valstīm tikai septiņās (Albānija un tabellē minētās) ir lauksaimniecībā nodarbināts lielāks iedzīvotāju procents

nekā Latvijā. Vairāk nekā divas trešdaļas no visiem Latvijas iedzīvotājiem pārtiek no lauksaimniecības un tālab tai mūsu saimnieciskā dzīvē piekrt izcilus nozīmi. (Skat. 19. nodaļumu.)

Lauksaimniecībā nodarbināto iedzīvotāju procents.

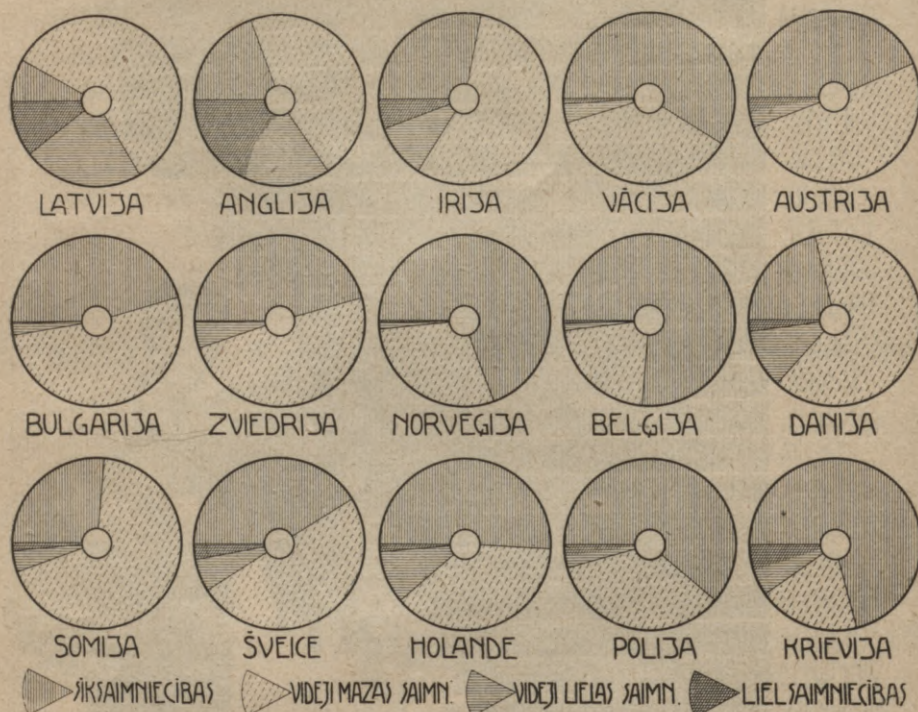
26. Lauku saimniecību lielums.

Lauksaimniecībā, tāpat kā citās saimnieciskās dzīves nozarēs, pastāv dažāda lieluma saimniecības. Dažādās zemēs dažāda lieluma saimniecī-

bas atrodas pārsvarā. Latvijā lauku saimniecības 1923. gadā*) pēc lieluma sadalījās sekoši.

*) Jaunākus skaitļus par lauksaimniecību Latvijā sniegs tikai 1929. gada lauksaimniecības skaitīšana.

Lauku saimniecību lielums.

Latvijas lauku saimniecību lielums.

Lielums	Saimniecību skaits	Procents
Līdz 2 ha	15 539	8,08
2—10 ha	61 894	32,21
10—20 „	50 566	26,31
20—30 „	23 056	12,00
30—50 „	20 808	10,83
50—100 „	17 927	9,33
100 un vairāk ha	2 384	1,24
Kopā	192 174	100,00

Salīdzinošas tabeles ar citām valstīm ir grūti sastādāmas, jo skaitļi attiecas uz dažādiem gadiem un saimniecības ir apvienotas dažāda lieluma grupās. Tomēr tabelēs lie-

totais sadalījums sīkās, vidēji mazās, vidēji lielās un lielās saimniecībās sniedz daudz maz pārredzamu ainu par to, kāda lieluma saimniecības dažādās zemēs atrodas pārsvarā. Latvija no valstu lielākās daļas atšķiras ar to, ka šeit ir samērā maz pavisam sīko saimniecību ar mazāk par 2 hektariem zemes. Šo sīko saimniecību liela daļa atrodas Latgalē. Kamēr Latvijā sīko saimniecību līdz 2 hektariem ir tikai 8,1%, tikmēr Vācijā, Norveģijā, Beļģijā, Holandē, Itālijā, Spānijā, Rumēnijā, Čekoslovākijā, Polijā un Krievijā tās sastāda vairāk nekā pusi no visām saimniecībām. Latvijas lauku saimniecību lielākā daļa ir 2—20 hektarus liela. Šī lieluma saimniecības sastāda 58,5%

Lauku saimniecību lielums.

Valstis	Gads	Saimniecību skaits tūkstošos	T o s t a r p ā			
			Sīksaimniecības	Vidēji mazas saimniecības	Vidēji lielas saimniecības	Līksaimniecības
			P r o c e n t o s			
			līdz 2 ha	2—20 ha	20—50 ha	50 ha u. vairāk
Latvija . . .	1923.	192	8,1	58,5	22,8	10,6
Anglija . . .	"	486 ¹⁾	19,3	46,3	34,4	
Irija . . .	1918.	572 ²⁾	28,2	56,0	20—40 ha	40 ha u. vairāk
Vācija*) . . .	1907.	5736	58,9	36,1	10,0	5,8
					3,9	1,1
Austrija*) . . .	1902.	2856	43,7	50,5	5,8	
Bulgarija*) . . .	1908.	933	45,5	51,5	2,6	0,3
Zviedrija . . .	1920.	571	45,5	48,2	5,1	0,1
Norveģija . . .	1917.	259 ³⁾	69,5	29,0	1,5	0,1
Beļģija . . .	1895.	830	76,4	21,6	1,6	0,4
			0,55—3,3 ha	3,3—30 ha	30—60 ha	60 ha u. vairāk
Dānija . . .	1919.	206 ⁴⁾	21,3	65,0	11,0	2,6
			0,5—2 ha	2—25 ha	25—50 ha	50 ha u. vairāk
Somija . . .	1920.	251 ⁵⁾	26,3	67,8	4,4	1,5
			0,5—3 ha	3—15 ha	15—30 ha	30 ha u. vairāk
Šveice . . .	1905.	244 ⁵⁾	41,2	49,8	6,0	3,0
			1—5 ha	5—20 ha	20—50 ha	50 ha u. vairāk
Holande . . .	1921.	222 ⁶⁾	50,8	37,7	10,2	1,4
			līdz 5 ha	5—20 ha	4,4	
Polija**) . . .	1902.—07.	2824	61,3	34,3	Pāri par 14,2 ha	
			līdz 4,4 ha	4,4—14,2 ha	0,9	
Krievija . . .	1924.	22000	80,5	18,6		

*) Pirmskaņa robežās.

**) Pēc pirmskaņa datiem, tagadējās robežās.

¹⁾ Bez apm. 1 400 000 parcelēm, kuņas mazākas par 0,4 ha.

²⁾ To starpā 115 000 parces, kuņas mazākas par 0,4 ha.

³⁾ To starpā 17 000 saimniecības pavisam bez zemes un 82 000 parces, kuņas ir mazākas par 0,5 ha.

⁴⁾ Bez parcelēm, kuņas ir mazākas par 0,55 ha.

⁵⁾ Bez parcelēm, kuņas ir mazākas par 0,5 ha.

⁶⁾ Bez parcelēm līdz 1 ha.

Lauksaimnieciski izlietotā zeme sadalīta starp dažāda lieluma
saimniecībām.

Valstis	Gads	Lauksaim- niecībai iz- lietotā zeme 1000 hekta- ros	N o t ā s			
			Sīksaimnie- cības	Vidēji mazas saimniecības	Vidēji lielas saimniecības	Lielsaimnie- cības
			P r o c e n t o s			
			līdz 2 ha	2—20 ha	20—50 ha	50 ha u. vairāk
Latvija . . .	1923.	3287	0,4	27,9	33,8	38,4
Norveģija . .	1917.	6998	16,8	64,4	16,1	2,7
Vācija . . .	1907.	31835	5,4	43,1	21,4	30,0
Anglija . . .	1895.	13031	1,1	13,9	85,0	
Irija	1905.	8126	1,3	37,6	20—40 ha	40 ha u. vairāk
			līdz 1 ha	1—10 ha	20,9	40,2
Francija . . .	1892.	49378	2,7	29,9	10—40 ha	40 ha u. vairāk
			1—5 ha	5—20 ha	29,0	45,4
Holande . . .	1921.	2471	14,0	41,6	20—50 ha	50 ha u. vairāk
			0,26—10 ha		34,0	10,4
Zviedrija . .	1919.	3787	32,2		10—50 ha	50 ha u. vairāk
			0,5—3 ha	3—15 ha	46,5	21,5
Šveice	1905.	2088	7,9	38,9	15—30 ha	30 ha u. vairāk
			0,5—2 ha	2—15 ha	14,8	39,0
Somija	1920.	2015	3,6	60,8	25—50 ha	50 ha u. vairāk
			0,55—3,3 ha	3,3—30 ha	18,8	17,8
Dānija	1919.	3818	2,4	50,0	30—60 ha	60 ha u. vairāk
					27,8	19,8

no visām lauku saimniecībām. Šāda lieluma saimniecības ir pārsvarā arī Anglijā, Austrijā, Bulgarijā, Zviedrijā, Dānijā, Somijā un Šveicē. Lielāko saimniecību procents Latvijā arī ir stipri liels. Vidēji lielo saimniecību (20—50 ha) Latvijā ir 22,6%. Aiz Latvijas nāk Dānija ar 11,0%. Šādu saimniecību (30—60 ha). Tad Holande ar 10,2%, Irija ar 10,1%, Šveice ar 6,0%, Zviedrija ar 5,1% u. t. t. Arī lielo saimniecību procents Latvijā ir ļoti liels, salīdzinot ar citām zemēm. Saimniecību ar pāri par 50 hektariem zemes Latvijā ir 10,6%, Irijā — 5,8% (pāri par 40 ha), Šveicē — 3,0%, Dānijā 2,6% (60 ha un vairāk) u. t. t., pārējās valstīs vēl mazāk. Vidēji lielo un lielo saimniecību (apm. 20 ha un

vairāk) Latvijā ir 33,4%. Vienīgā valsts, kurā šādu saimniecību procents ir vēl lielāks ir Anglija — proti 34,4%. Otrā vietā stāv Latvija, trešā Irija ar 15,9% šādu saimniecību, tālāk nāk Dānija ar 13,6%, Holande ar 11,6%, Šveice ar 9,0%, Somija ar 5,9%, Zviedrija ar 5,2%, Vācija ar 5,0% u. t. t. Vismazākais lielo saimniecību procents ir Polijā — 4,4, Norveģijā — 1,6 un Krievijā — 0,9%.

Aina ievērojami grozas, kad palūkojamies kāda daļa no visas lauksaimnieciski izlietotās zemes pieder katra lieluma zemes īpašniekiem. Kaut gan ļoti daudzās valstīs lielāko daļu no zemes īpašniekiem sastāda sīksaimnieki, tad tomēr šiem sīksaimniekiem pieder tikai samērā niecīga daļa no lauksaimnieciski izlietotās

zemes. Tā, piemēram, Vācijā 58,0% no visiem zemes īpašniekiem ir tādi, kuriem pieder mazāk par 2 hektariem zemes, bet visiem šiem 59% īpašniekiem pieder tikai 5,4% no visas zemes. Vislielākais īpašums siksaimniekiem ir Norvēģijā, kur tiem pieder 16,8% no visas zemes. Arī Holandē siksaimniecībām pieder 14,0% no visas zemes. Latvijā siksaimnieku procents starp īpašniekiem ir visai neliels un tālab tiem pieder arī tikai 0,4% no visas zemes.

Latvijas lauksaimnieciski izlietotā zeme sadalīta pēc dažāda lieluma saimniecībām.

Saimniecību lielums	Attiecīgā lieluma saimniecībām pieder procents no visas zemes
Līdz 2 ha	0,35%
2—10 „	8,97%
10—20 „	18,89%
20—30 „	13,22%
30—50 „	20,12%
50—100 „	29,17%
100 un vairāk ha	9,28%

Latvijā zemes lielākā daļa pieder saimniecībām, kuŗas pēc Eiropas mēroga ir vidēji lielas vai pat lielsaimniecības. Tā 20 311 Latvijas saimniecībām, kuŗas ir lielākas par 50 hektariem, pieder 38,4% no visas lauksaimnieciski izlietotās zemes. Lielās saimniecības atrodas pārsvarā arī Anglijā, Irijā, Francijā, Šveicē, Rumēnijā un Austrijā. Vidēji mazās saimniecības šinī ziņā atrodas pārsvarā Norvēģijā, Vācijā, Holandē, Somijā un Dānijā un vidēji lielās saimniecības ar 10—50 hektariem zemes — Zviedrijā. — Salīdzinot zemes īpašumus Latvijā ar īpašumiem citās Eiropas zemēs, tad arī pēc agrarās reformas Latvijā atrodas pārsvarā vidēji lielas un lielas saimniecības. Lauksaimniecībai derīgās zemes lielākā daļa atrodas, pēc Eiropas mēroga, samērā lielu saimniecību īpašumā, kuŗās citādi labvēlīgos apstākļos ir iespējama racionala un intensīva lauksaimniecība.

27. Zemes kulturas.*)

(Tūkstošos ha.)

Valstis	Aramzeme	Ļāvas un ganības	Meži	Pārējā zeme	Kopā
Eir. Krievija	99 456	27 359	?	155 882	.
Francijā	22 505	11 197	10 347	10 356	54 405
Vācijā	20 557	8 002	18 313		46 872
Polijā	18 308	6 367	9 062	3 924	37 661
Spānijā	16 030	25 281		9 767	50 521
Itālijā	13 010	6 974	4 969	6 061	31 014
Rumēnijā	12 448	4 068	7 249	5 727	29 489
Jugoslāvijā	6 393	4 361	7 586	6 509	24 849
Čekoslovākijā	5 915	2 575	4 652	894	14 036
Anglijā	5 819	13 603		4 754	24 176
Ungarijā	5 527	1 680	1 091	997	9 295
Zviedrijā	3 814	25 607		11 637	41 058
Bulgarijā	3 417	?	?	?	10 315

*) Skaitļi attiecas uz 1927. un 1928. gadiem, bet par Krieviju uz 1911. gadu.

Lietavā	2 636	1 407	885	638	5 566
Dānijā	2 624	317	1 352		4 293
Somijā	2 160	1 195	31 008		34 363
Austrijā	1 927	2 316	3 137	1 003	8 383
Latvijā	1 677	1 666	1 780	1 456	6 579
Irijā	1 492	3 427	1 968		6 887
Griekijā	1 431	.	.	.	13 000
Beļģijā	1 231	526	1 287		3 044
Igaunijā	1 023	1 784	898	817	4 522
Holandē	926	1 267	236	839	3 268
Norveģijā	683	252	7 500	22 573	31 608
Šveicē	506	1 677	901	1 045	4 129
Luksemburgā	113	42	104		259

Zemes kultūras procentos.

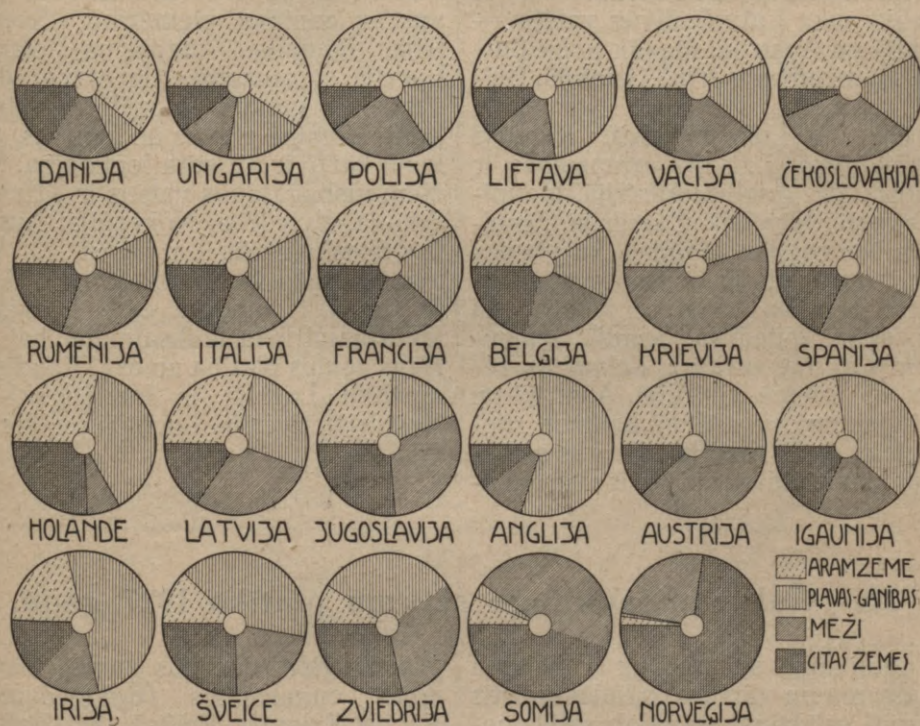
Valstis	Aramzeme	Plavas un ganības	Meži*)	Citas zemes
Dānijā	61,1	7,4	31,5	
Ungarijā	59,5	18,1	11,7	10,7
Polijā	48,6	16,9	24,1	10,4
Lietavā	47,3	25,3	15,9	11,5
Vācijā	43,8	17,1	39,1	
Čekoslovākijā	42,2	18,3	33,1	6,4
Rumenijā	42,2	13,8	24,6	19,4
Italiijā	42,0	22,5	16,0	19,5
Francijā	41,4	20,6	19,0	19,0
Beļģijā	40,4	17,3	55,1	?
Krievijā	35,1	9,7	42,3	
Bulgarijā	33,1	.	.	.
Spānijā	31,7	50,0		18,3
Holandē	28,3	38,8	7,2	25,7
Latvijā	27,9	27,4	29,2	15,5
Jugoslavijā	25,7	17,6	30,5	26,2
Anglijā	23,4	56,7	20,2	
Austrijā	23,0	27,6	37,4	12,0
Igaunijā	22,3	39,4	19,9	18,1
Irijā	21,7	49,7	28,6	
Šveicē	12,3	40,6	21,3	25,3
Griekijā	11,0	.	.	.
Zviedrijā	9,3	62,4		28,3
Somijā	6,3	3,5	90,2	
Norveģijā	2,2	0,8	24,2	72,8

*) Šeit ir skaitīti tikai saimnieciski izmantojamie meži, bet nav pieskaitīti nepieejamos apvidos augoši meži, kuri saimnieciski neizmantojami. Tālab Norveģijā un citur samērā mazāks mežu procents.

Dažādo valstu nozīme lauksaimniecībā atkarājas no dažādiem apstākļiem. It sevišķi krit svarā valsts ģeogrāfiskais stāvoklis un klimatiskie apstākļi, valsts teritorijas ģeogrāfiskās īpašības un vēsturiski kultūreli

momenti. Tāli ziemeļos pat auglīgākā zeme nevar dot tādas ražas kā pat sliktāka zeme labvēlīgākos klimatiskos apstākļos. Tāpat ir visai no svara zemes ģeogrāfiskās īpašības. Kur zemi apklāj klinšaini kalni, kā Grieķi-

Zemes kultūras.

ja, Šveicē, Norveģijā, tikai maza zemes platība ir nodēģa lauksaimniecībai. Tāda pat negatīva nozīme ir purviem, nenosusinātām plāvām un mežiem. Liels iespaids uz lauksaimniecības stāvokli valsts iedzīvotāju vispārīgām kultūrelām līmenim, jo maz attīstīta tauta pat visizdevīgākos apstākļos arī lauksaimniecībā saimnieko primitīvi un neproduktīvi. Beidzot arī politiskai un agrarai iekārtai

var būt dziļš iespaids uz lauksaimniecības attīstību, jo tur, kur valda pusfeodāli apstākļi, kur zemes apstrādātājam zemniekam ir tikai niecīgas saimniecības, vai kur tas apkrauts nepanesamām nastām, modernas lauksaimniecības tehnikas attīstība ir visai apgrūtināta. — Lauksaimniecības svaru atsevišķās valstīs var raksturot aramzemes, plavu un ganību daudzums. Pievestie absolūtē

skaitļi par zemes kulturām liecina, ka nav samēra starp valsts platību un aŗamzemes daudzumu. Ir valstis ar lielu teritoriju kā, piemēram, Norveģija un Somija, kurās tomēr lauksaimniecībai derīgās zemes ir ļoti maz. Aŗamzemes daudzuma ziņā Latvija ieņem starp šeit pievestām 26 Eiropas valstīm 18. vietu. Absolutos skaitļos aŗamzemes ir mazliet vairāk nekā Latvijā divās valstīs — Somijā un Austrijā. Mazāk nekā Latvijā aŗamzemes ir Irijā, Grieķijā, Beļģijā, Igaunijā, Holandē, Norveģijā, Šveicē un Luksemburgā. Relatīvi mazāk nekā Latvijā aŗamzemes ir Jugoslāvijā, Anglijā, Austrijā, Igaunijā, Šveicē, Grieķijā, Zviedrijā, Somijā un Norveģijā. Izrādas, ka vismazākais aŗamzemju procents ir, vispirms, Eiropas ziemeļu zemēs, kā Norveģijā, Zviedrijā, Somijā, Igaunijā un Latvijā, otrkārt, kalnainās zemēs, kā Šveicē, Grieķijā, Austrijā un pa daļai Jugoslāvijā un, beidzot, rūpniecības zemē Anglijā. Blakus aŗamzemei lauksaimniecībā kŗit svarā pla-

vas un ganības, kuŗu daudzums dažādās valstīs nav vienāds. Pēc aŗamzemes un plaŗu daudzuma varam valstis sadalīt diva veida lauksaimniecības sistēmas valstīs. Vispirms tādās zemēs, kuŗās lauksaimnieciski derīgo zemi galvenā kārtā izlieto kā aŗamzemi, kā Dānijā, Ungarijā, Krievijā, Vācijā, Polijā u. t. t. un tādās valstīs, kuŗās pārsvarā atrodas plaŗas un ganības, piemēram, Šveice, Irija, Igaunija, Anglija un Holande. Latvijā aŗamzemes un plaŗu daudzums ir gandrīz vienāds. Valstis, kuŗās dominē plaŗas un ganības, galvenā kārtā ir attīstīta lopkopība. Meŗiem visbagātākās valstis ir Krievija, Somija, Zviedrija, Norveģija, Austrija, Ķekoslovakija, Latvija u. c. Vismazāk meŗu ir Anglijā (5,7%), Dānijā, Italijā, Holandē u. c. — Latvijā ir ievērojami liela lauksaimniecībai derīgas zemes platība un arī klimatiskie apstākļi Latvijā ir labvēlīgāki kā Zviedrijā, Somijā, Igaunijā un Norveģijā.

28. Galveno laukaŗu sēŗumu platība 1927. gadā.

Laukaŗu sēŗumu un raŗoŗumu daudzumu un vērtību dažādās valstīs ir grūti salīdzināt un tālab salīdzinoŗus skaitļus par Eiropas valstīm grūti iegūt. Tas galvenā kārtā ceļas no tā, ka pateicoties dažādiem klimatiskiem apstākļiem dažādās valstīs pārsvarā atrodas dažādi laukaŗi. Kamēr Eiropas paŗos ziemeļos svarā kŗit viēnīgi auzas un mieŗi, tikmēr visās Eiropas vidus daļas valstīs, šim labībām vēl pievienoŗās rudzi. Tālāk dienvidos redzamāko vietu labību starpā ieņem kvieŗi un beidzot, Eiropas dienvidus valstīs galvenā loma piekŗit kvieŗiem un maĩsam. Šiem

graudaŗiem dažādās zemēs pievienoŗas cukurbietes (Ķekoslovakija, Vācija, Krievija, Polija), lini (Baltijas valstīs, Krievija, Beļģija, Francija), tabaka (Balkani, Krievija), vīnaŗi (Eiropas dienvidi), kartupeļi (visā Eiropā) un, beidzot, dažādās valstīs piekŗit dažāda loma dārzā aŗiem, pie kam dienvidus zemēs dārzkopībai piekŗit nesalīdzināmi lielāka nozīme nekā vidus- un ziemeļu Eiropā. Bez tam zemēs ar attīstītu lopkopību, lielu sēŗumu platību aizņem barības aŗi. Eiropas dienvidus zemēs it sevišķi liela nozīme ir oliviem (Francija, Italija, Spānija, Grieķija) un dažādu aŗ-

ju audzināšanai. Visu to ievērojot ir ļoti grūti radīt salīdzināmus sumējumu-
mus. — Augstāk pievestā tabele rāda sējumu kopplatību par pieciem Eiropas galveniem graudaugiem un tālāk kādu daļu no kopplatības aplāj katra

Galveno laukaugu sējumu platība.

Pastrīpots abu galveno laukaugu procents.

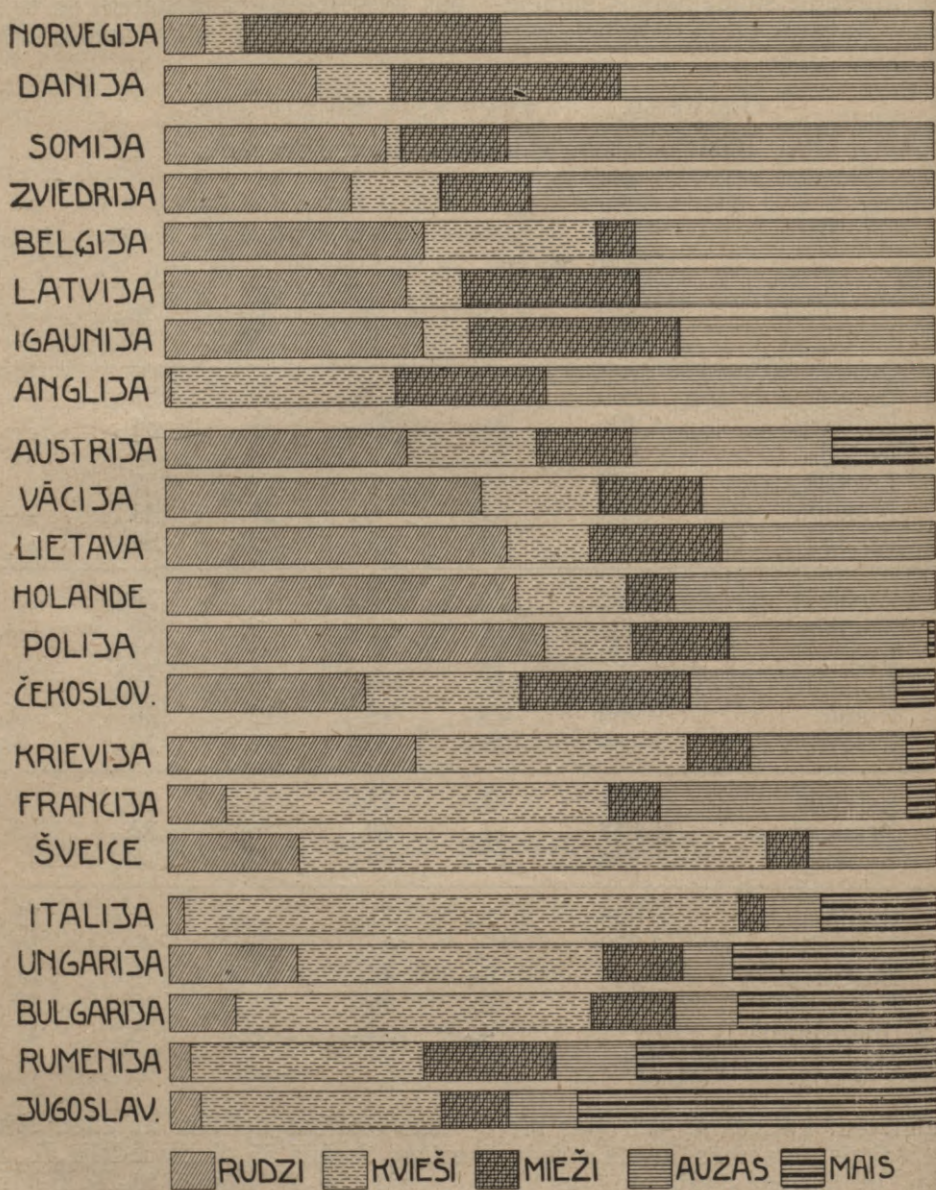
II. grupa	Valstis	Sējumu kopplatība 1000 ha	No tiem apsēti ar				
			Rudziem	Kviešiem	Miežiem	Auzām	Maīsu
			P r o c e n t o s				
II. grupa	Norveģijā	174	5,2	5,2	33,3	56,3	—
	Dānijā	1 046	19,9	9,7	29,9	40,5	—
II. grupa	Somijā	800	28,7	2,0	13,9	55,4	—
	Zviedrijā	1 406	24,5	11,7	11,9	51,9	—
	Beļģijā	687	33,8	22,8	4,9	38,8	—
	Latvijā	605	31,8	7,3	23,0	37,9	—
	Igaunijā	439	33,7	6,2	27,1	33,0	—
III. grupa	Anglijā	2 375	0,7	29,2	19,8	50,3	—
	Austrijā	1 198	31,6	16,8	12,3	26,0	13,3
	Vācijā	11 401	41,2	15,3	13,0	30,5	—
	Lietavā	1 129	44,4	10,7	17,5	27,4	—
	Holandē	431	45,3	14,2	6,3	34,2	—
	Polijā	9 966	49,1	11,3	12,4	26,4	0,8
IV. grupa	Čekoslovākijā	3 188	25,8	20,1	22,4	26,8	4,0
	Krievijā	86 238	32,7	35,6	8,2	20,2	3,3
	Francijā	10 658	7,5	50,2	6,6	32,4	3,3
	Šveicē	116	17,5	60,0	5,1	17,4	—
V. grupa	Italiā	6 895	1,8	72,3	3,4	7,1	15,4
	Ungarijā	3 978	16,8	39,7	10,3	6,5	26,7
	Bulgarijā *)	.	8,7	46,4	10,8	8,4	25,7
	Rumenijā	10 449	2,7	30,1	17,1	10,6	39,5
	Jugoslāvijā *)	.	4,0	31,3	8,6	8,9	47,1

no minētām kulturām. Eiropas ziemeļu valstīs un zemēs, kurās atrodas mitrajā un mēreni siltajā piejūras klimatā (Anglija, Dānija, Beļģija un Holande) pirmo vietu sējumu starpā ieņem auzas. Tā Norveģijā 57,2% no

visas platības aplāta ar auzu sējumiem, Somijā 55,4%, Zviedrijā 51,9%, Anglijā 50,3%, Dānijā 40,5%, Beļģijā 38,8%, Latvijā 37,9% un arī Igaunijā parasti pārsvarā ir auzu sējumi. Šīs valstis ir sadalāmas vēl divās grupās.

*) Kamēr šīnī tabelē visi skaitļi attiecas uz 1927. gadu, tikmēr dati par Bulgariju un Jugoslāviju attiecas uz pirmskara laiku un Jugoslāvija ņemta tikai Serbijas robežās.

Galveno laukaugu sējumu platība procentos.

Norveģijā un Dānijā pēc auzām otro vietu ieņem mieži, bet pārējās valstīs rudzi. Nākošo grupu sastāda valstis, kurās pirmā vietā stāv rudzi un otrā

vieta auzas. Tās ir Polija ar 49,1% rudzu sējumu, Holande ar 45,3%, Lietuva ar 44,4%, Vācija ar 41,2%, Austrija ar 31,6% un Čekoslovākija ar

25,7% rudzu un 26,9% auzu sējumiem. Tālāk nāk valstis, kurās kviešu sējumi ieņem redzamāko vietu. Krievijā, Francijā un Šveicē kviešu sējumi ieņem pirmo vietu un otrā vietā stāv vai nu rudzu vai auzu sējumi. Beidzamā valstu grupā apvienotas tās valstis, kurās pirmās vietās stāv kviešu un maisa sējumi. Tās ir Bal-kanu valstis, Ungarija un Itālija. — Tādā kārtā Latvija laukaugu sējumu galveno kulturu ziņā pieder pie zie-meļu valstu grupas, kurā ietilpst arī

Zviedrija, Somija, Igaunija, Anglija un Beļģija. Pie tam Latvija un Igaunija īpatnēji atšķiras no pārējām minētām valstīm ar to, ka pie mums ir ievēro-jami lielāka miežu sējumu platība. Ši-nī ziņā Latvijai un Igaunijai ir vairāk līdzības ar Norveģiju un Dāniju, jo šinīs četrās valstīs ir relatīvi vislie-lākā miežu sējumu platība. Mieži un auzas ir galvenie graudaugi Eiropas ziemeļos un ziemeļu-rietumuplekra-stē, kur valda maritimais klimats.

Miežu un auzu sējumu procents:

Norveģijā	90,3	Lietavā	44,9
Dānijā	70,4	Beļģijā	43,4
Anglijā	70,1	Holandē	40,5
Somijā	69,2	Polijā	38,8
Zviedrijā	63,8	Austrijā	36,3
Latvijā	60,9	Krievijā	28,4
Igaunijā	60,1	Šveicē	22,5
Vācijā	50,4	Itālijā	10,5

Šie skaitļi liecina, ka apstākļi Lat-vijas zemkopībā spīgti atšķiras no apstākļiem Eiropas vidus un dienvi-dus daļā un ļoti līdzinas apstākļiem

Eiropas ziemeļu zemēs, pie kurām Latvija sava ģeogrāfiskā stāvokļa zi-nā arī pieder.

29. Galveno laukaugu raža.

(1 000 kvintalos *) caurmērā pa gadu 1924.—1927. gados.)

R u d z i:

Krievijā *)	218 996	Latvijā	2 322
Vācijā	67 581	Rumēnijā	2 192
Polijā	52 223	Bulgarijā	1 704
Čekoslovākijā	12 576	Jugoslavijā	1 701
Francijā	9 394	Itālijā	1 603
Ungarijā	6 872	Igaunijā	1 515
Spānijā	6 742	Portugālē	1 180
Beļģijā	5 356	Griekijā	413
Lietavā	5 043	Šveicē	397
Zviedrijā	5 037	Anglijā	241
Austrijā	4 870	Norveģijā	159
Holandē	3 759	Luksemburgā	87
Somijā	3 159	Irijā	50
Dānijā	2 985		

*) 1 kvintals līdzinas 100 kilogramiem.

Kvieši:

Krievijā *)	188 523	Zviedrijā	2 967
Francijā	76 164	Portugalē	2 930
Italiņā	56 299	Austrijā	2 760
Spānijā	39 177	Dānijā	2 299
Vācijā	28 805	Holandē	1 426
Rumēnijā	26 044	Lietavā	1 229
Ungarijā	18 717	Šveicē	1 005
Jugoslaviņā	17 990	Latvijā	561
Anglijā	14 462	Iriņā	297
Polijā	13 045	Somiņā	252
Bulgarijā	10 202	Igauniņā	224
Čekoslovakiņā	9 938	Luksemburgā	149
Beļģiņā	3 848	Norveģiņā	148
Griekiņā	3 229		

Auzas:

Krievijā *)	119 274	Austrijā	3 984
Vācijā	59 774	Jugoslaviņā	3 241
Francijā	48 647	Ungarijā	3 213
Polijā	30 408	Holandē	3 142
Anglijā	24 409	Lietavā	2 792
Čekoslovakiņā	13 365	Latvijā	2 570
Zviedrijā	11 563	Norveģiņā	1 767
Dānijā	9 081	Igauniņā	1 244
Rumēnijā	8 442	Bulgarijā	1 026
Beļģiņā	6 660	Portugalē	829
Iriņā	6 030	Griekiņā	747
Somiņā	5 761	Šveicē	413
Italiņā	5 521	Luksemburgā	389
Spānijā	5 462		

Mieži:

Krievijā *)	50 529	Lietavā	2 211
Vācijā	26 120	Austrijā	1 983
Spānijā	20 201	Griekiņā	1 670
Polijā	15 186	Latvijā	1 646
Čekoslovakiņā	11 610	Somiņā	1 425
Rumēnijā	11 589	Iriņā	1 356
Anglijā	10 882	Igauniņā	1 154
Francijā	10 417	Norveģiņā	1 071
Dānijā	7 634	Beļģiņā	886
Ungarijā	4 863	Holandē	746
Jugoslaviņā	3 448	Portugalē	422
Zviedrijā	3 000	Šveicē	118
Bulgarijā	2 409	Luksemburgā	39
Italiņā	2 287		

Kartupeļi:

Krievijā *)	445 908	Zviedrijā	16 363
Vācijā	364 253	Lietavā	15 420
Polijā	281 531	Jugoslavijā	10 531
Francijā	148 022	Dānijā	8 558
Čekoslovākijā	70 422	Latvijā	7 892
Anglijā	49 249	Norveģijā	7 560
Beļģijā	30 693	Igaunijā	7 482
Spānijā	30 682***)	Somijā	7 416
Holandē	28 018	Šveicē	6 464
Italiijā	21 007	Portugalē	2 759
Irijā	20 335	Luksemburgā	1 575
Ungarijā	19 766	Griekijā	463
Austrijā	19 195	Bulgarijā	448
Rumenijā	18 642		

Linu šķiedra:

Krievijā *)	3 374	Anglijā	58
Polijā	576	Austrijā	42
Lietavā	365	Rumenijā	36
Beļģijā	268	Italiijā	23
Latvijā	250	Ungarijā	19
Francijā	199	Somijā	15
Čekoslovākijā	121	Irijā	13
Igaunijā	108	Spānijā	7***)
Holandē	90	Zviedrijā	2**)
Jugoslavijā	79	Bulgarijā	1

Šinīs skaitļu rindās absolūtos skaitļos ir parādīts dažādo laukaugu ražas lielums Eiropas valstīs. Protams, ka lielajās lauksaimniecības valstīs dažādo laukaugu raža ir nesalīdzināmi lielāka nekā Latvijā. Tā, piemēram, 80% no Eiropas rudzu ražas ievāc 4 valstīs—Krievijā, Vācijā, Polijā un Čekoslovākijā. Ražoto rudzu daudzuma ziņā Latvija starp Eiropas valstīm ieņem 15. vietu, ražoto miežu daudzuma ziņā 18. vietu, ražoto kartupeļu ziņā 19. vietu, ražoto auzu zi-

ņā 20. vietu un kviešu ražas lieluma ziņā 22. vietu. Linu ražas lieluma ziņā Latvija ieņem izcilus stāvokli, jo tā starp linus ražojošām valstīm Eiropā ieņem 5. vietu. Tomēr šie skaitļi nedod atbildi uz diviem visai svarīgiem jautājumiem. Cik intensīva Latvijā ir graudkopība un cik lielā mērā Latvijas gradkopība apgādā Latvijas iedzīvotājus ar saviem ražojumiem. Uz šiem jautājumiem dod atbildi nākošās tabeles.

*) Skaitļi attiecas uz visu Krieviju, arī Azijas Krieviju.

**) Iztrūkst skaitļi par 1927. g.

***) Par kartupeļiem iztrūkst skaitļi par 1925. gadu un par liniem skaitļi par 1924. un 1927. gadiem.

30. Galveno laukaugu raža no 1 hektara kvintalos.

(Caurmērā par 1924.—1927. gadiem).

Rudzi:

Beļģijā	23,4
Šveicē	20,3
Holandē	19,0
Irijā	17,5
Anglijā	16,9
Norveģijā	16,8
Zviedrijā	15,2
Čekoslovākijā	15,1
Dānijā	15,0
Vācijā	14,7
Somijā	13,7
Luksemburgā	13,0
Italiņā	12,9
Austrijā	12,7

Francijā	11,3
Polijā	10,0
Ungarijā	10,2
Igaunijā	10,1
Lietavā	9,8
Bulgarijā	9,3
Griekijā	9,2
Slānijā	9,1
Latvijā	8,9
Jugoslavijā	8,5
Rumenijā	7,8
Krievijā	7,5
Portugālē	4,6

Kvieši:

Holandē	26,6
Dānijā	26,5
Beļģijā	26,2
Irijā	24,5
Anglijā	22,0
Šveicē	21,4
Zviedrijā	19,8
Vācijā	18,1
Norveģijā	16,3
Čekoslovākijā	16,0
Somijā	15,8
Francijā	14,0
Austrijā	13,8
Luksemburgā	12,5
Ungarijā	12,5
Italiņā	11,8
Polijā	11,8
Lietavā	11,2
Latvijā	11,2
Jugoslavijā	10,3
Igaunijā	9,9
Bulgarijā	9,8
Spānijā	9,1
Rumenijā	8,1
Krievijā	7,2
Portugālē	6,8
Griekijā	6,8

Rudzu un kviešu raža no 1 ha kvintalos.

*) Skat. piezīmes iepriekšējā tabelē, kuras attiecas arī uz šo tabeli.

Auzas:

Beļģijā	25,0
Irija	22,6
Holandē	20,9
Dānijā	20,9
Šveicē	20,3
Anglijā	19,3
Norveģijā	18,3
Vācijā	17,2
Čekoslovākijā	16,0
Zviedrijā	15,5
Francijā	14,0
Luksemburgā	13,5
Somijā	13,2
Austrijā	12,8
Polijā	11,7
Ungarijā	11,6
Italiā	11,3
Jugoslavijā	9,1
Igaunijā	8,2
Lietavā	8,2
Krievijā	8,2
Latvijā	7,9
Rumēnijā	7,5
Spānijā	7,5
Bulgarijā	7,4
Grieķijā	6,9
Portugalē	3,9

Auzu un miežu raža no 1 ha kvintalos.

Mieži:

Holandē	27,2
Beļģijā	27,2
Dānijā	24,5
Irija	24,0
Anglijā	20,1
Norveģijā	18,7
Šveicē	18,5
Vācijā	17,8
Zviedrijā	17,5
Čekoslovākijā	16,6
Francijā	14,8
Austrijā	13,8
Somijā	13,0
Luksemburgā	12,8

Polijā	12,4
Ungarijā	11,8
Spānijā	11,3
Bulgarijā	10,9
Lietavā	10,8
Italiā	9,8
Igaunijā	9,5
Jugoslavijā	9,5
Latvijā	9,0
Grieķijā	8,4
Krievijā	7,3
Rumēnijā	6,9
Portugalē	5,5

Kartupeļi:

Beļģijā	189,5
Holandē	164,8
Norveģijā	157,4
Anglijā	154,6
Šveicē	139,7
Irijā	133,6
Vācijā	130,8
Polijā	119,0
Dānijā	115,3
Čekoslovākijā	110,1
Austrijā	108,6
Somijā	108,0
Igaunijā	108,0
Zviedrijā	103,0
Francijā	100,5
Luksemburgā	100,5
Spānijā	99,0
Latvijā	98,1
Lietavā	97,1
Krievijā	86,7
Portugalē	78,8
Ungarijā	75,7
Rumeniā	74,8
Italiā	60,1
Jugoslaviā	47,0
Bulgarijā	43,0
Grieķijā	35,3

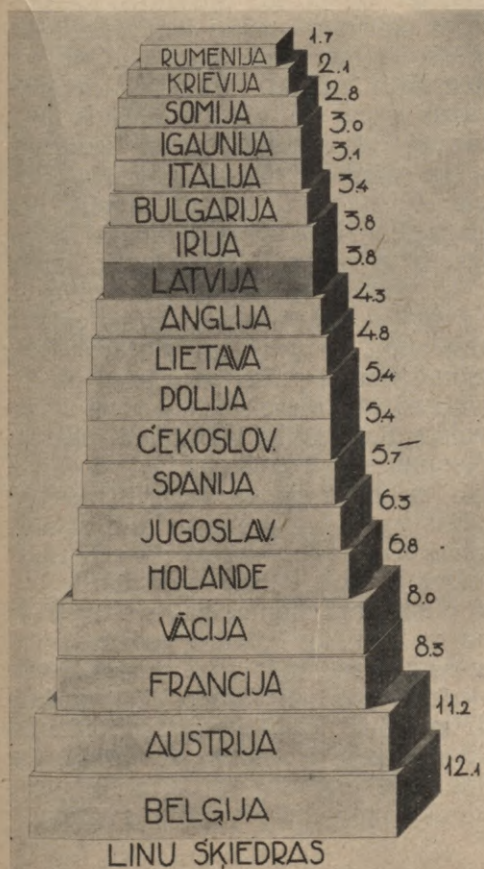
Linu šķiedra:

Beļģijā	12,1
Austrijā	11,2
Francijā	8,3
Vācijā	8,0
Holandē	6,8
Jugoslaviā	6,3
Spānijā	5,7
Čekoslovākijā	5,4
Polijā	5,4
Lietavā	4,8
Anglijā	4,3
Latvijā	3,8
Irijā	3,8
Bulgarijā	3,4
Italiā	3,1
Igaunijā	3,0
Somijā	2,8
Krievijā	2,1
Rumeniā	1,7

Kartupeļu raža no 1 ha kvintalos.

Linu šķiedras raža no 1 ha kvintalos.

Šis skaitļu rindas rāda, cik lielu ražu kvintalos dod caurmērā viens hektars galveno laukaugu. Šie skaitļi rāda cik intensīva ir graudkopība dažādās valstīs. Protams, salīdzinot šos skaitļus ir jāņem vērā atsevišķo zemju ģeogrāfiskais stāvoklis un klimatiskie apstākļi. Bet arī to ņemot vērā, ir jānāk pie slēdziena, ka Latvijā graudkopība vēl vienmēr ir ļoti ekstensīva, ka raža no viena hektara ir samērā ārkārtīgi niecīga. Tā vislielākā rudzu raža no viena hektara ir Beļģijā, kur tā dod 23,4 kvintalus.

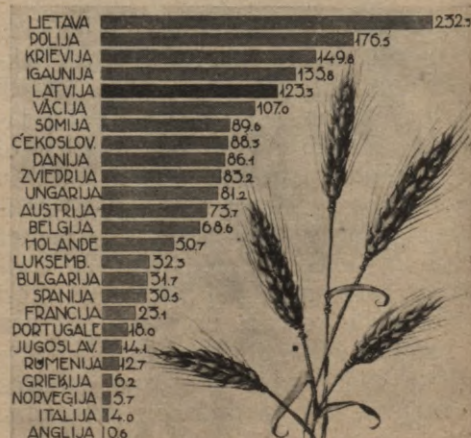
Vismazāko rudzu ražu no viena hektara ievāc Portugālē — 4,6 kvintali un Krievijā — 7,8 kvintali. No viena hektara iegūto rudzu daudzuma ziņā Latvija ieņem vienu no pēdējām vietām un tikko pārsniedz Krieviju. Pat zemēs, kurās klimatiskie apstākļi ir tādi paši vai vēl sliktāki nekā Latvijā, rudzu raža no hektara ir ievērojami lielāka. Kamēr Latvijā ražo 8,0 kvintalus no hektara, tikmēr Lietuvā 9,8, Igaunijā 10,1, Somijā 13,7, Zviedrijā 15,2 un Norveģijā 16,3. Tādā kārtā Norveģijā rudzu raža ir gandrīz divas reizes tik liela nekā Latvijā, kaut gan Norveģija atrodas nelabvēlīgākos apstākļos nekā Latvija. To pašu ainu redzam attiecībā uz kviešu ražu. Kamēr Holandē, Dānijā un Beļģijā ražo vairāk nekā 26 kvintalus no hektara, tikmēr Latvijā tikai 11,2 kvintalus, tikpat cik Lietuva, kamēr Somijā ražo 15,8 kvintalus, Norveģijā 16,3 un Zviedrijā 19,8. Tomēr Latvija un pārējās ziemeļu valstis nav kviešu ražotāji un tālab šiem skaitļiem piekristu mazāka nozīme. Bet citādi tas ir ar auzām un miežiem, kuri ir Latvijas galvenie laukaugi. Miežu un auzu ražas lieluma ziņā Latvija starp 27 galvenām Eiropas valstīm ieņem tikai 22. resp. 23. vietu. Kamēr Beļģija no viena hektara ražo 25,0 kvintalus auzu, tikmēr Latvijā tikai 7,0 kvintalus un pat Krievijā, kura parasti salīdzinošās tabeļās atrodas tālu zem Latvijas, to auzu ražas lieluma ziņā pārsniedz, jo Krievijā no hektara ražo 8,2 kvintalus auzu, Lietuvā un Igaunijā 8,2, Somijā 13,2, Zviedrijā 15,5, Norveģijā 18,3 un Dānijā 20,9, tas ir gandrīz 3 reizes vairāk nekā Latvijā. — Miežu ražas lieluma ziņā pirmās vietas Eiropā ieņem Holande un Beļģija, kurās no viena hektara ražo 27,2 kvintalus. Bet Latvijā miežu raža ir 3 reizes

mazāka, jo pie mums caurmērā no hektara iegūst tikai 9,0 kvintalus, tas ir trīs reizes mazāks nekā Holandē un Beļģijā. Vismazākā miežu raža ir Portugālē, Rumēnijā, Krievijā un Grieķijā. Šīs četras valstis ir vienīgās, kuras ievāc mazāku miežu ražu nekā Latvija. Turpretim Igaunijā no hektara ievāc 9,6 kvintalus, Lietuvā 10,8, Somijā 13,0, Zviedrijā 17,5 un Norveģijā 18,7. Kartupeļu ražas ziņā Latvija ieņem 18. vietu. Kamēr Beļģijā no hektara novāc 189,5 kvintalus, tikmēr Latvijā tikai 98,1, tas ir uz pusi mazāk. Tani pašā laikā Igaunijā un Somijā no hektara ievāc 108,0 kvintalus, Dānijā 115,3, Vācijā 130,8 un Norveģijā 157,4. Mazāka nekā Latvijā kartupeļu raža ir vienīgi Eiropas dienvidos, Krievijā un Lietuvā. — Pat linu šķiedras raža Latvijā ir samērā ļoti neliela, jo no hektara pie mums ievāc tikai 3,8 kvintalus, kamēr Beļģijā 12,1, Polijā 5,4, Lietuvā 4,8, bet Igaunijā 3,0, Somijā 2,8 un Krievijā 2,1.

No visām šinī grāmatā pievestām salīdzinošām tabelēm šīs rāda Latvijai visnelabvēlīgāko ainu. Tas ir sevišķi ievēribu pelnošs tālab, ka lauksaimniecība ir galvenā Latvijas iedzīvotāju nodarbošanās nozare un ka no lauksaimniecības uzplaukšanas noteikti atrodas atkarībā visu pārējo dzīves nozaru liktenis. Visu labību raža Latvijā ir ļoti neliela, kaut gan ir neapšaubams, ka intensīvāki un racionalāki saimniekojot ražas, izņemot kviešus, Latvijā varētu dubultot. Tas palielinātu lauksaimnieku ienākumus par simtiem miljoniem latu un atlicinātu desmitiem milj. latu peļņas. Aplams ir ieskats, ka graudsaimniecībai nav piegriežama nekāda vērība, ja lauksaimniecība galveno svaru liek uz lopkopību. Ka tāds ieskats ir aplams, liecina tas, ka valstīs ar augsti attīstītu lopkopību arī graudu raža ir ļoti liela. Tā tas ir Holandē

un Dānijā. Šo visai bēdīgo ainu mazliet uzlabo tas apstāklis, ka Latvijas caurmēra ražas ievērojami nospiež uz leju Latgale ar savām ļoti zemajām ražām. Parasti Latgales ražas ir par 25—40% mazākas nekā pārējā Latvijā un tālab Latvijas caurmēra ražas lielums ir par 10—15% mazāks nekā tas būtu Latvijā bez Latgales. Bet arī palielinājot Latvijas ražas par 10—15%, tas ir ņemot vērā vienīgi Vidzemes, Kurzemes un Zemgales ražas, tās ir ļoti niecīgas, salīdzinot ar pārējām kultūras valstīm. Lauku ražas pacelšana pieder pie redzamākiem un vissvarīgākiem valsts, pašvaldību un sabiedrības uzdevumiem. Tas it sevišķi tā ir tālab, ka visās dzīves nozarēs mēs pēdējos gados varam konstatēt strauju progresu. Pie vismazāk attīstītām saimnieciskās dzīves nozarēm Latvijā pieder arī rūpniecība, bet tur gadu no gada ir novērojams redzams pieaugums gan uzņēmumu un strādnieku skaita ziņā, gan ražoto vērtību daudzuma ziņā. Vienīgi graudsaimniecībā šis progress ir vismazāk saredzams, kaut gan taisni tur tas būtu visvairāk vietā un atnestu vislielāko svētību

Rudzu raža uz 100 iedzīvotājiem kvintalos.

31. Galveno lauku raža uz 100 iedzīvotājiem kvintalos.

(Caurmērā par 1924.—1927. gadiem).

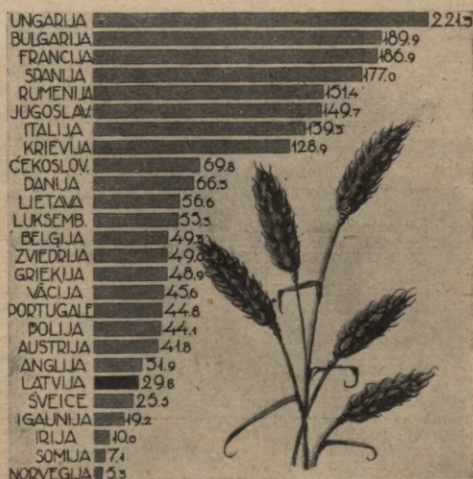
Rudzi:

Lietavā	232,3	Holandē	50,7
Polijā	176,5	Luksemburgā	32,3
Krievijā	149,8	Bulgarijā	31,7
Igaunijā	135,8	Spānijā	30,5
Latvijā	123,3	Francijā	23,1
Vācijā	107,0	Portugalē	18,0
Somijā	89,6	Jugoslaviijā	14,1
Čekoslovākijā	88,3	Rumenijā	12,7
Dānijā	86,1	Griekijā	6,2
Zviedrijā	83,2	Norveģijā	5,7
Ungarijā	81,2	Italiijā	4,0
Austrijā	73,7	Anglijā	0,6
Beļģijā	68,6		

Kvieši:

Ungarijā	221,3
Bulgarijā	189,9
Francijā	186,9
Spānijā	177,0
Rumenijā	151,4
Jugoslaviijā	149,7
Italiijā	139,3
Krievijā	128,9
Čekoslovākijā	69,8
Dānijā	66,3
Lietavā	56,6
Luksemburgā	55,3
Beļģijā	49,3
Zviedrijā	49,0
Griekijā	48,9
Vācijā	45,6
Portugalē	44,8
Polijā	44,1
Austrijā	41,8
Anglijā	31,9
Latvijā	29,8
Šveicē	25,5
Igaunijā	19,2
Irījā	10,0
Somijā	7,1
Norveģijā	5,3

Kviešu raža uz 100 iedzīvotājiem kvintalos.

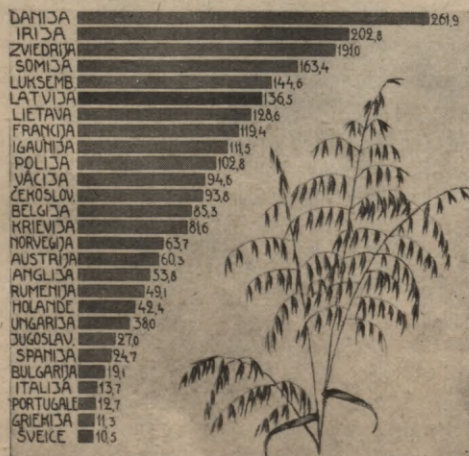
Auzas:

Dānija	261,9
Irija	202,8
Zviedrija	191,0
Somija	163,4
Luksemburgā	144,6
Latvija	136,5
Lietavā	128,6
Francijā	119,4
Igaunijā	111,5
Polijā	102,8
Vācijā	94,6
Čekoslovākijā	93,8
Beļģijā	85,3
Krievijā	81,6
Norveģijā	63,7
Austrijā	60,3
Anglijā	53,8
Rumenijā	49,1
Holandē	42,4
Ungarijā	38,0
Jugoslavijā	27,0
Spānijā	24,7
Bulgarijā	19,1
Italiā	13,7
Portugālē	12,7
Griekijā	11,3
Šveicē	10,5

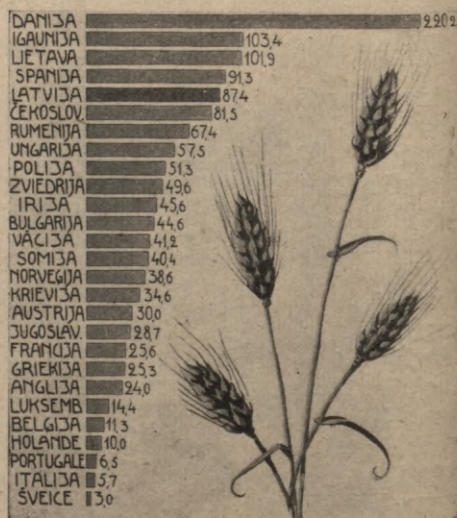
Mieži:

Dānija	220,2
Igaunijā	103,4
Lietavā	101,9
Spānijā	91,3
Latvija	87,4
Čekoslovākijā	81,5
Rumenijā	67,4
Ungarijā	57,5
Polijā	51,3
Zviedrija	49,6
Irija	45,6
Bulgarijā	44,8
Vācijā	41,2
Somija	40,4
Norveģijā	38,6
Krievijā	34,6
Austrijā	30,0
Jugoslavijā	28,7
Francijā	25,6
Griekijā	25,3
Anglijā	24,0
Luksemburgā	14,4
Beļģijā	11,3
Holandē	10,0
Portugālē	6,5
Italiā	5,7
Šveicē	3,0

Auzu raža uz 100 iedzīvotājiem kvintalos.

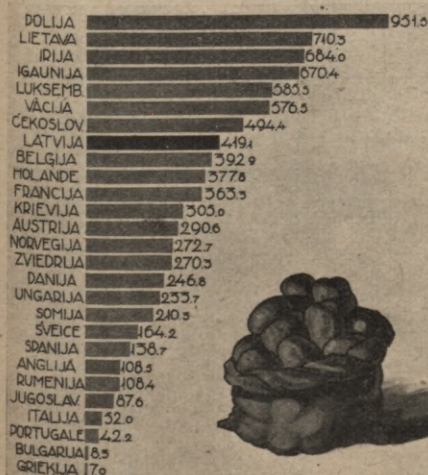
Miežu raža uz 100 iedzīvotājiem kvintalos.

Kartupeļi:

Polijā	951,5
Lietavā	710,3
Irijā	684,0
Igaunijā	670,4
Luksemburgā	585,5
Vācijā	576,5
Čekoslovākijā	494,4
Latvijā	419,1
Beļģijā	392,9
Holandē	377,8
Francijā	363,3
Krievijā	305,0
Austrijā	290,6
Norveģijā	272,7
Zviedrijā	270,3
Dānijā	246,8
Ungarijā	233,7
Somijā	210,3
Šveicē	164,2
Spānijā	138,7
Anglijā	108,5
Rumenijā	108,4
Jugoslavijā	87,6
Itālijā	52,0
Portugālē	42,2
Bulgarijā	8,3
Grieķijā	7,0

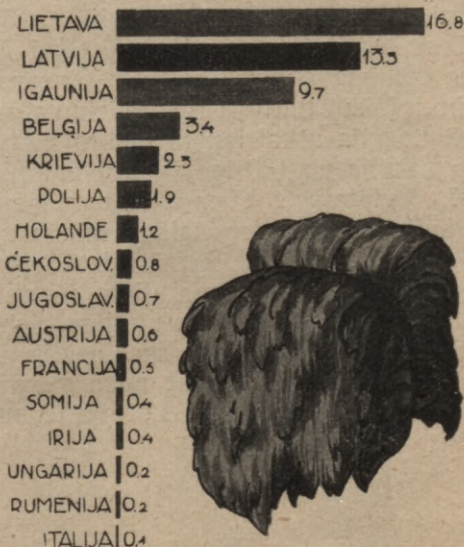
Kartupeļu raža uz 100 iedzīvotājiem kvintalos.

Linu šķiedra

Lietavā	16,8
Latvijā	13,3
Igaunijā	9,7
Anglijā	.
Beļģijā	3,4
Krievijā	2,3
Polijā	1,9
Holandē	1,2
Čekoslovākijā	0,8
Jugoslavijā	0,7
Austrijā	0,6
Francijā	0,5
Somijā	0,4
Irijā	0,4
Ungarijā	0,2
Rumenijā	0,2
Itālijā	0,1
Zviedrijā	0,0
Spānijā	0,0
Bulgarijā	0,0

Linu šķiedru raža uz 100 iedzīvotājiem kvintalos.

Ir skaidris, ka Latvijas laukus vēl vienmēr apsaimnieko ļoti ekstensīvi, ka lauku raža varētu būt ievērojami lielāka un tikai tad tā līdzinātos ražai vecajās kultūras zemēs, kurās klimatiskie apstākļi nebūt nav ievērojami labāki kā pie mums, vai pat ir ļaunāki. Tomēr apskatot mūsu lauku ražojumus no cita viedokļa, stāvoklis mazliet uzlabojas, jo izrādas, ka Latvija pieder pie zemēm, kurās pašu lauksaimniecība vislabāki apgādā ar saviem ražojumiem. Kad pālūkojamies uz to, cik lielu labības daudzumu Latvijas lauksaimniecība ražo uz ziņāmu iedzīvotāju skaitu, tad izrādas, ka šī ziņā Latvija ieņem vienu no pirmajām vietām starp Eiropas valstīm. Relatīvi vislielākā rudzu raža ir Lietuvā, kur uz 100 iedzīvotājiem ražo 232,3 kvintalus. Tad nāk Polija ar 176,5 kvintaliem, Krievija ar 149,8, Igaunija ar 135,8 un piektā vietā ar 123,3 kvintaliem atrodas Latvija. Kviešu relatīvā raža, kā tas pats par sevi saprotams, Latvijā nav liela. Kamēr Ungarijā uz 100 iedzīvotājiem ražo 221,3 kvintalus, Krievijā 128,9 un Zviedrijā 49,0, tikmēr Latvijā ievāc tikai 29,8 kvintalus, Somijā tikai 7,1 un Norveģijā pat tikai 5,3. Turpretim miežu relatīvās ražas lieluma ziņā Latvija atkal ieņem piekto vietu, jo Latvijā uz 100 iedzīvotājiem ražo 87,4 kvintalus. Pirmo vietu ieņem Dānija ar 220,2 kvintaliem miežu uz 100 iedzīvotājiem. Otrā vietā stāv Igaunija ar 103,4 kvintaliem un tad nāk Lietuva ar 101,9 kvintaliem, Spānija ar 91,3 kvintaliem un Latvija ar 87,4 kvintaliem. Tāpat auzu relatīvās ražas lieluma ziņā Latvija ieņem

sesto vietu. Uz 100 iedzīvotājiem Dānija ievāc 261,6 kvintalus auzu un Dānija šī ziņā Eiropā ieņem pirmo vietu. Otrā vietā nāk Irija ar 202,6 kvintaliem, Zviedrija ar 191,6, Somija ar 163,4, Luksemburga ar 144,6 un sestā vietā Latvija ar 136,5 kvintaliem. Lietuvā uz to pašu iedzīvotāju skaitu iznāk 128,6 kvintali auzu, Igaunijā 111,5 un Norveģijā, kur auzas ir galvenā labība, 63,7 kvintali. Vislielākā kartupeļu raža uz 100 iedzīvotājiem ir Polijā, kur uz 100 iedzīvotājiem ievāc 951,5 kvintalus kartupeļu. Pēc tam nāk Lietuva (710,3), Irija (684,0), Igaunija (670,4), Luksemburga (585,5), Vācija (576,5) Čekoslovākijā (494,4) un astotā vietā Latvija ar 419,1 kvintaliem. Krievijā uz 100 iedzīvotājiem ražo 305,0 kvintalus, Norveģijā — 272,7, Zviedrijā 270,8 un Dānija — 270,3. Linu šķiedras relatīvās ražas lieluma ziņā Lietuva ar 16,8 kvintaliem uz 100 iedzīvotājiem Eiropā ieņem pirmo vietu un otrā vietā atrodas Latvija ar 13,3 kvintaliem. Tad nāk Igaunija ar 9,7 kvintaliem. Krievijā uz tādu pašu iedzīvotāju daudzumu ievāc 2,3 kvintalus. — Latvija pieder pie Eiropas valstīm, kurās pašas vislabāki sevi apgādā ar labību. Tomēr Latvijā labības imports vēl vienmēr ir liels, jo lielākā vai mazākā mērā visas Eiropas valstis importē labību, pie kam Amerikas valstis (Z. Amerikas S. V., Kanāda un Argentīna) Eiropu apgādā ar labību. Agrāk arī Krievija piederēja pie labību eksportējošām zemēm, bet pēc kara Krievija dažus gadus pat ievēd vairāk labības nekā tā izved.

32. Galveno graudaugu kopraža uz 100 iedzīvotājiem kvintalos

(Kvieši, rudzi, mieži un auzas caurmērā par 1924.—1927. gadam.)

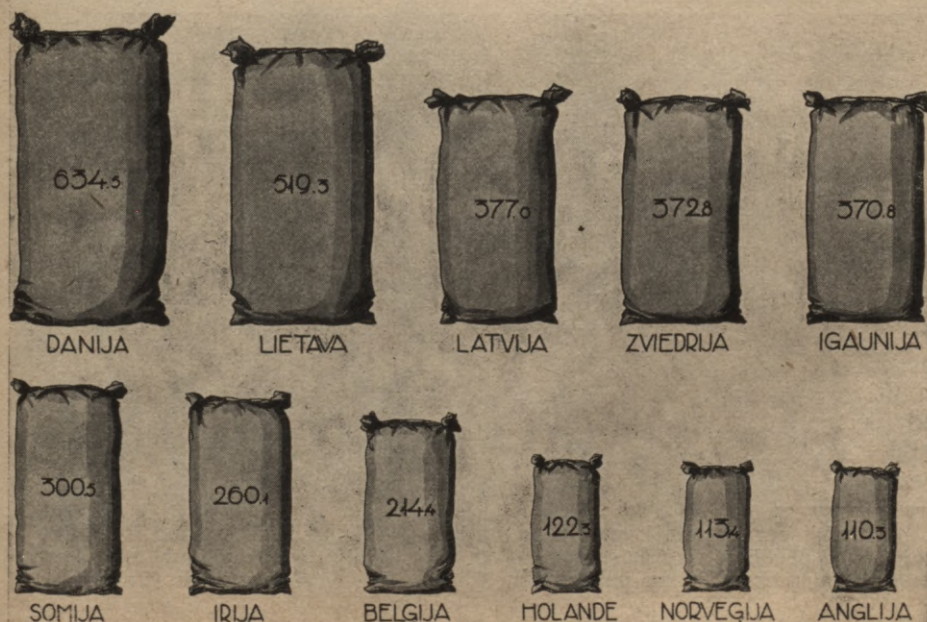
Valstis, kurās minētie graudaugi ieņem galveno vietu

Dānija	634,5
Lietava	519,3
Latvija	377,0
Zviedrija	372,8
Igaunija	370,8
Somija	300,5
Irija	260,1
Beļģija	214,4
Holande	122,3
Norvēģija	113,4
Anglija	110,3

Valstis, kurās bez minētiem graudaugiem redzamu vietu ieņem citas kultūras

Ungarija	398,0
Krievija	394,8
Polija	374,5
Francija	355,0
Čekoslovākija	333,4
Spānija	323,5
Vācija	288,3
Bulgārija	285,6
Rumēnija	280,6
Jugoslāvija	219,5
Austrija	205,9
Itālija	162,6
Grieķija	91,8
Portugāle	82,0
Šveice	49,0

Galveno graudaugu kopraža uz 100 iedzīvotājiem.

Augstāk pievestā tabele rāda, cik liela ir galveno graudaugu kopražā uz 100 iedzīvotājiem. Pirmā kolonā ir atzīmētas tās valstis, kurās bez kviešiem, rudziem, auzām un miežiem nav citu labību sējumu, turpretim otrā kolonā ir atzīmētas tās valstis, kurās bez minētām labībām vēl lielākā vai mazākā mērā sēj maisu, vai arī, kurās redzama vieta piekriņ citām kulturām, it sevišķi dārzaugiem. Salīdzinot pirmās kolonas skaitļus, redzam, cik lielā mērā vietējā lauksaimniecība apgādā savas valsts iedzīvotājus ar labību. Pirmā vietā stāv Dānija, kurā uz 100 iedzīvotājiem caurmērā pa gadu ievāc 634 kvintalus galveno graudaugu. Tad nāk Lietava ar 519 kvintaliem un trešā vietā stāv Latvija ar 377 kvintaliem. Tālāk nāk Zviedrija,

Igaunija un Somija. Priekšpēdējo vietu ieņem Norvēģija ar 113 kvintaliem un pēdējo bieži apdzīvotā Anglija. Šie skaitļi liecina, ka, neskatoties uz Latvijas graudkopības ārkārtīgi ekstensīvo raksturu, tā tomēr spēj ražot tādu graudu daudzumu, ka Latvija starp valstīm, kurās atrodas daudz maz līdzīgos klimatiskos apstākļos, relatīvās ražas lieluma ziņā ieņem trešo vietu. Tomēr tas, ka Latvijas lauksaimniecība samērā labi apgādā valsts iedzīvotājus ar graudaugiem, galvenā kārtā ir izskaidrojams ar to, ka Latvija ir visai reti apdzīvota zeme. Palielinot lauku ražīgumu, kas klimatisko apstākļu dēļ ir pilnīgi iespējams, Latvija ne tikai varētu iztikt bez labības importa, bet vēl atlicināt labību lopkopības uzlabošanai un eksportam.

33. Patērētās labības un baudvielu daudzums caurmērā gadā.*)

Uz vienu iedzīvotāju kilogramos.

Kviešu patēriņš uz 1 iedzīvotāju.

Kvieši:

Beļģijā	228,4
Francijā	223,5
Italiņā	167,4
Spānijā	162,6
Anglijā	162,5
Bulgarijā	158,5
Šveicē	142,4
Ungarijā	140,4
Holandē	119,6
Dānijā	112,3
Austrijā	96,2
Vācijā	86,0
Rumenijā	83,7
Krievijā	83,1
Zviedrijā	70,2
Latvijā	49,8
Norvēģijā	42,7

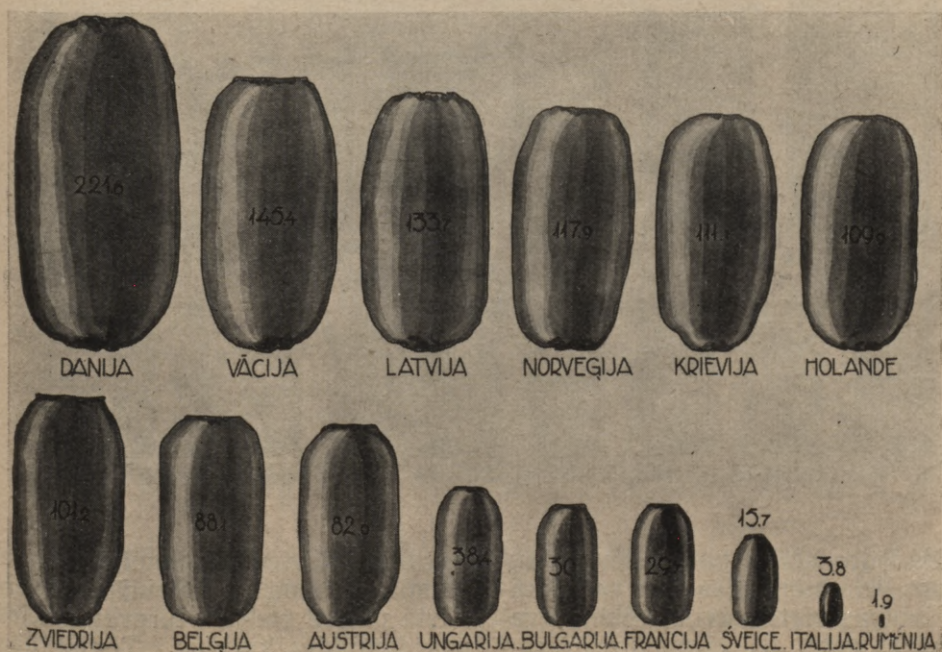
*) Skaitļi par Latviju ir caurmērs par 1924.—1927. gadiem, bet par ārvalstīm skaitļi attiecas uz pēdējiem pirmskara gadiem un tālab pilnīgi salīdzinājumi nav iespējami. Tomēr zināmu likumību un pakāpenību šī tabele arī šādā veidā var uzrādīt.

Uz vienu iedzīvotāju kilogramos.

R u d z i:

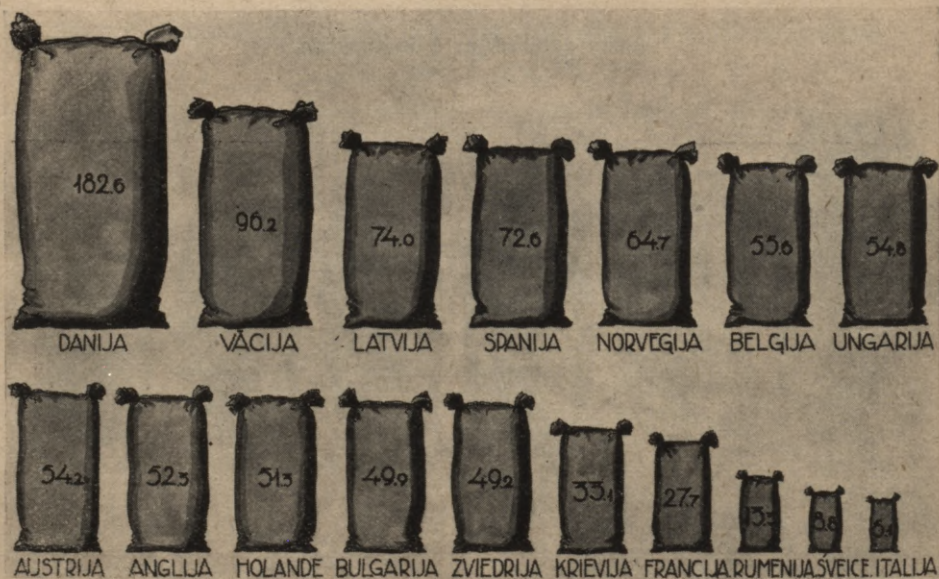
Dānijā	221,8
Vācijā	145,4
Latvijā	133,7
Norveģijā	117,9
Krievijā	111,1
Holandē	109,9
Zviedrijā	101,2
Beļģijā	88,1
Austrijā	82,0
Ungarijā	38,4
Bulgarijā	30,1
Francijā	29,7
Šveicē	15,7
Italijā	3,8
Rumenijā	1,9

Rudzu patēriņš uz 1 iedzīvotāju.

Auzas:		Mieži:	
Dānija	275,6	Dānija	182,6
Zviedrija	201,1	Vācija	96,2
Francija	132,7	Latvija	74,0
Vācija	120,6	Spānija	72,6
Latvija	111,1	Norveģija	64,7
Beļģija	91,4	Beļģija	55,6
Anglija	82,3	Ungarija	54,8
Austrija	77,5	Austrija	54,2
Krievija	68,9	Anglija	52,3
Norveģija	65,8	Holandē	51,3
Holandē	65,6	Bulgarija	49,9
Šveicē	64,3	Zviedrija	49,2
Ungarija	46,8	Krievija	33,1
Bulgarija	30,6	Francija	27,7
Spānija	19,3	Rumēnija	13,3
Italija	17,0	Šveicē	8,8
		Italija	6,1

Miežu patēriņš uz 1 iedzīvotāju.

Dažādo labību patērēšanas daudzums lielā mērā atkarājas no tā, kādas labības vietējā zemkopība galvenā kārtā ražo. Tā ziemeļu zemēs —

Norveģijā, Zviedrijā, Somijā, Baltijas valstīs un ziemeļu Krievijā galvenā kārtā patērē rudzus, turpretim Eiropas dienvidos kviešus. Tomēr dau-

Auzu patēriņš uz 1 iedzīvotāju.

dzās vidus Eiropas zemēs, kurās ir samērā neliela kviešu raža, tomēr galvenā kārtā patērē šo labību. Tādas, piemēram, ir Beļģijā, Šveicē un

Anglijā. Kamēr, piemēram, Latvijā uz vienu iedzīvotāju ražo 29,8 kilogramus kviešu, tikmēr Anglijā arī tikai 31,0 kilogramu un Šveicē pat ti-

kai 25,5 kilogramus. Tomēr Šveicē katrs iedzīvotājs caurmērā patērē 142,4 kilogramus kviešu, Anglijā — 162,8 un Beļģijā pat 228,4. Latvijā kviešu patēriņš ir samērā ļoti neliels un Latvija šīnī ziņā ieņem vienu no pēdējām vietām. Apmēram tikpat neliels kviešu patēriņš ir vēl Igaunijā un Somijā un vienīgi Norveģijā tas ir mazliet mazāks. Toties visu pārējo labību patēriņš Latvijā ir ievērojami liels. Protams, šeit bez tiešā patēriņa iedzīvotāju pārtikai krietni svarīga ir labības daudzums, ko izlieto lopbarībai, brūžiem u. t. t. Tā, piemēram,

Dānijā, izņemot kviešus, visu citu labību patērētā daudzuma ziņā ieņem pirmo vietu galvenā kārtā attīstītās lopkopības dēļ. Arī Latvijā lielais auzu un miežu patēriņš ir izskaidrojams ar samērā attīstīto lopkopību.

Nav neinteresanti palūkoties uz to, kādu daļu no Latvijā patērētās labības ražo iekšzemēs un cik ieved no ārzemēm. Sekošās tabelēs ir uzrādīts, cik Latvija ražojusi galvenās labības caurmērā 1924.—1927. gados un cik labības un miltu ir ievests un izvests caurmērā laikā no 1925.—1927. gadiem.

Latvijā patērētās labības daudzums tonnās.

Rudzi:

Caurmēra raža		232 200
Ievesti graudi	59 451	
Izvesti "	2 054	
Vairāk ievests nekā izvests		57 200
Miltu imports	1 687	
" eksports	1 003	
Miltu importa pārsvars	684	
Miltu pārsvars pārvērsts graudos		800

Latvijā patērēto rudzu daudzums.

	290 200
To starpā Latvijā ražoti	80,0 %
" " ievesti no ārzemēm	20,0 %
Sēklai vajadzīgais graudu daudzums	40 180
Rudzu patēriņš caurmērā uz 1 iedzīvotāju	133,7 kg

Kvieši:

Caurmēra raža		56 100
Ievesti graudi	45 597	
Izvesti "	52	
Vairāk ievests nekā izvests		45 545
Miltu imports	357	
" eksports	549	
Miltu eksporta pārsvars	192	
Miltu pārsvars pārvērsts graudos		250

Latvijā patērēto kviešu daudzums

	101 395
To starpā Latvijā ražoti	55,3 %
" " ievesti no ārzemēm	44,7 %
Sēklai vajadz. graudu daudzums	8 150
Kviešu patēriņš caurmērā uz 1 iedzīvotāju	49,8 kg

Auzas:

Caurmēra raža		257 000
Ievesti graudi	9 020	
Izvesti „	1 020	
Vairāk ievests nekā izvests		8 000

Latvijā patērēto auzu daudzums	265 000
To starpā Latvijā ražoti	97,0 %
„ „ ievesti no ārzemēm	3,0 %
Sēklai vajadzīgais graudu daudzums	57 300
Auzu patēriņš caurmērā uz 1 iedzīvotāju	111,1 kg

Mieži:

Caurmēra raža		164 600
Ievesti graudi	3 773	
Izvesti „	1 592	
Vairāk ievests nekā izvests		2 181

Latvijā patērēto miežu daudzums	166 781
To starpā Latvijā ražoti	98,7 %
„ „ ievesti no ārzemēm	1,3 %
Sēklai vajadzīgais graudu daudzums	28 500
Miežu patēriņš caurmērā uz 1 iedzīvotāju	74,0 kg

Sadalot Latvijā patērēto labību vietējā un ievestā, izrādas, ka tā sadalās sekoši:

Labība	Vietējā	Ievestā
Kvieši	55,3 %	44,7 %
Rudzi	80,0 %	20,0 %
Auzas	97,0 %	3,0 %
Mieži	98,7 %	1,3 %
Kopā	86,2 %	13,8 %

Neskatoties uz mūsu lauku ļoti ekstensīvo apstrādāšanu un pavisam niecīgām ražām, tomēr Latvijas lauksaimniecība ražo 86,2 % no visas pašu zemē patērētās labības. Vietējā miežu un auzu raža sedz gandrīz pilnā mērā pašu vajadzības. Rudzu raža nav pietiekoša un viena

piektā daļa no visa rudzu patēriņa ir importēta. Vajaga panākt tikai to, lai rudzu raža Latvijā no viena hektara būtu kaut tikpat liela kā tā tagad ir Somijā, lai pilnīgi iztiktu bez rudzu importa. Latvijā tagad caurmērā no hektara ievāc 8,0 kvintalus, bet ja caurmēra raža paceltos uz 11,2 kvintaliem, tad atkristu imports. Igaunijā un Somijā nelabvēlīgākos apstākļos ievāc 10,1 un 13,7 kvintalus no hektara. — Kviešu patēriņu Latvijas lauksaimniecība paredzamā nākotnē nevarēs apmierināt, jo gandrīz puse no Latvijā patērētiem kviešiem ir no ārzemēm ievesti. Tomēr Latvijas zemkopība ir ļoti daudz darijusi, lai apmierinātu vietējo pieprasījumu pēc kviešiem. To rāda sekošā tabele:

Kvieši Latvijā.

Gadi	Sējumu platība 1000 ha	Raža 1000 kvintalos
1920.	15,7	106,0
1921.	18,6	213,8
1922.	28,5	260,8
1923.	42,8	446,5
1924.	43,0	430,5
1925.	48,1	589,2
1926.	49,6	506,1
1927.	58,7	717,4
1928.	66,5	680,1

Šie skaitļi liecina, ka kviešu sējumu platība un raža uzrāda noteikti pieaugošu tendenci un ka tālab arī kviešu ievedumam turpmāk nav jāpalielinās, bet gan ātrāk jāiet mazumā.

Latvijā galvenā kārtā patērē vietējos ražojumus. To redzējam pie nelielā kviešu patēriņa un to apliecina arī dažu baudvielu nelielais patēriņš.*)

Cukura un rīsupatēriņš uz 1 liedzīvotāju kilogramos.

Rīsi:

Holandē	22,0
Italiņā	8,4
Spānijā	8,1
Anglijā un Irijā	8,0
Beļģijā	7,3
Francijā	5,5
Šveicē	4,6
Somijā	4,0
Dānijā	3,8
Zviedrijā	2,8
Austrijā un Ungarijā	2,8
Vācijā	2,5
Rumēnijā	2,3
Grieķijā	2,3
Bulgarijā	2,1
Latvijā	2,1
Norveģijā	2,0

Cukurs:

Dānijā	38,5
Anglijā	36,7
Šveicē	30,8
Zviedrijā	24,7
Latvijā	21,2
Norveģijā	19,3
Vācijā	18,4
Francijā	17,5
Holandē	15,6
Beļģijā	14,4
Austrijā	13,2
Ungarijā	7,8
Krievijā	6,4
Italiņā **)	4,8

Kafijas un tējas patēriņš uz 1 liedzīvotāju kilogramos.

Kafija:

Holandē	7,07
Zviedrijā	5,82
Dānijā	5,39
Norveģijā	5,19
Beļģijā	4,31
Šveicē	2,89
Anglijā	2,84
Vācijā	2,59
Austrijā un Ungarijā	1,13
Italiņā	0,79
Anglijā	0,28
Latvijā	0,08

Tēja:

Anglijā	2,07
Holandē	0,89
Krievijā	0,58
Vācijā	0,06
Latvijā	0,06
Francijā	0,04

*) Skat. piezīmi 110 lp. p.

**) Italiņā pastāv ļoti augsta cukura muiņa, kuŗas nolūks sekmēt vietējo augļu patēriņu.

Vienīgi cukuru Latvijā patērē lielā daudzumā, kaut gan tālu ne tik daudz, cik to patērē, piemēram, Anglijā un Dānijā. Tomēr Latvijas iedzīvotāju cukura patēriņš ir apmēram tāds pats kā Zviedrijā un Norveģijā un tālu pārsniedz cukura patēriņu dažās dienvidus zemēs un

Krievijā. Turpretim kafijas un tējas patēriņš Latvijā ir ļoti niecīgs, kas ir izskaidrojams ar to, ka šo baudvielu vietā ļoti plašos apmēros lieto to suzagotus (labības kafija, dažādu ziedu tēja) un piena ēdienus. Arī rīsu patēriņš ir neievērojams.

34. Mājlopu skaits.

(Tūkstošos caurmērā 1924.—1927.g.g.)

Zirgi:

Krievijā	27 862
Polijā	4 127
Vācijā	3 863
Francijā	2 890
Rumenijā	1 869
Anglijā	1 431
Jugoslavijā	1 099
Italiņā	989
Ungarijā	878
Čekoslovakiņā	740
Zviedrijā	728
Spānijā	666
Dānijā	539
Lietavā	533
Iriņā	437
Somijā	400
Bulgarijā	398
Holandē	364
Latvijā	357
Austrijā	283
Griekijā	270
Beļģijā	252
Igaunijā	221
Norveģijā	184
Šveicē	139
Luksemburgā	18

Liellopi:

Krievijā	62 595
Vācijā	17 433
Francijā	14 455
Polijā	8 602
Anglijā	8 032
Italiņā	6 239
Rumenijā	4 950
Čekoslovakiņā	4 691
Iriņā	4 063
Jugoslavijā	3 747
Spānijā	3 615
Dānijā	2 794
Zviedrijā	2 736
Austrijā	2 163
Holandē	2 063
Bulgarijā	1 877
Somijā	1 867
Ungarijā	1 863
Beļģijā	1 683
Šveicē	1 587
Lietavā	1 279
Norveģijā	1 169
Latvijā	935
Griekijā	874
Igaunijā	573
Luksemburgā	101

A i t a s :		C ū k a s :	
Krievijā	107 792	Krievijā	19 118
Anglijā	23 904	Vācijā	18 850
Spānijā	19 263	Polijā	6 333
Rumēnijā	13 271	Francijā	5 848
Itālijā	11 754	Spānijā	4 714
Francijā	10 544	Rumēnijā	3 116
Bulgarijā	8 923	Dānijā	3 059
Jugoslāvijā	7 799	Anglijā	3 027
Grieķijā	6 737	Jugoslāvijā	2 724
Vācijā	4 595	Čekoslovākijā	2 539
Irijā	2 915	Ungarijā	2 499
Polijā	1 917	Itālijā	2 339
Ungarijā	1 780	Holandē	1 519
Zviedrijā	1 568	Austrijā	1 473
Norveģijā	1 560	Lietavā	1 376
Lietavā	1 459	Beļģijā	1 139
Somijā	1 429	Bulgarijā	1 089
Latvijā	1 174	Zviedrijā	1 011
Čekoslovākijā	861	Irijā	945
Holandē	668	Šveicē	635
Igaunijā	664	Latvijā	503
Austrijā	597	Grieķijā	450
Beļģijā	185	Somijā	391
Šveicē	169	Igaunijā	326
Luksemburgā	11	Norveģijā	276
		Luksemburgā	121

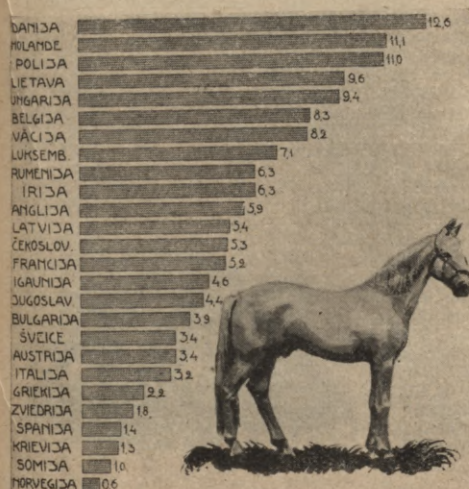
Lopu skaits uz 1 km² teritorijas.*)

Z i r g i :

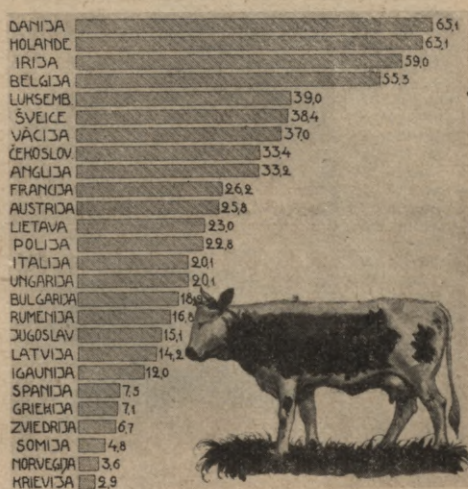
Dānijā	12,6	Francijā	5,2
Holandē	11,1	Igaunijā	4,6
Polijā	11,0	Jugoslāvijā	4,4
Lietavā	9,6	Bulgarijā	3,9
Ungarijā	9,4	Šveicē	3,4
Beļģijā	8,3	Austrijā	3,4
Vācijā	8,2	Itālijā	3,2
Luksemburgā	7,1	Grieķijā	2,2
Rumēnijā	6,3	Zviedrijā	1,8
Irijā	6,3	Spānijā	1,4
Anglijā	5,9	Krievijā	1,3
Latvijā	5,4	Somijā	1,0
Čekoslovākijā	5,3	Norveģijā	0,6

*) Šinī tabelē, kā arī visās pārējās tabelēs par mājlopiem skaitļi par Beļģiju, Angliju, Dāniju, Jugoslāviju, Franciju, Igauniju, Iriju, Latviju, Lietuvu, Norveģiju, Rumēniju, Somiju, Ungariju un Vāciju ir caurmēra skaitļi par 1924.—1927. gadiem. Par pārējām valstīm tas ir caurmērs no mazāka gadu skaitļa minētā laikmetā, izņemot Austriju, kur skaitļi attiecas uz 1923. gadu, Bulgariju — 1920., Holandi — 1921., Itāliju — 1918. un Zviedriju — 1925. gadu.

Zirgu skaits uz 1 kvadratkilometra.

Liellopu skaits uz 1 kvadratkilometra.

Liellopi:

Dānija	65,1
Holandē	63,1
Irija	59,0
Beļģijā	55,8
Luksemburgā	39,0
Šveicē	38,4
Vācijā	37,0
Čekoslovākijā	33,4
Anglijā	33,2
Francijā	26,2
Austrijā	25,8
Lietavā	23,0
Polijā	22,8
Italiņā	20,1
Ungarijā	20,1
Bulgarijā	18,2
Rumeniņā	16,8
Jugosavijā	15,1
Latvijā	14,2
Igaunijā	12,0
Spānijā	7,5
Griekijā	7,1
Zviedrijā	6,7
Somijā	4,8
Norveģijā	3,6
Krievijā	2,9

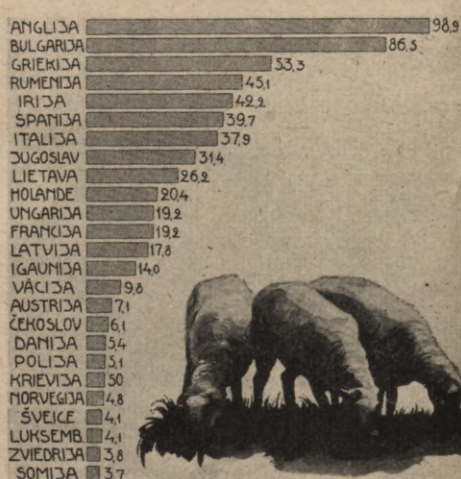
Cūkas:

Dānija	71,8
Luksemburgā	46,7
Holandē	46,5
Vācijā	40,0
Beļģijā	37,4
Ungarijā	26,9
Lietavā	24,7
Čekoslovākijā	18,1
Austrijā	17,6
Polijā	16,8
Šveicē	15,4
Irija	13,7
Anglijā	12,5
Jugoslavijā	11,0
Francijā	10,6
Rumeniņā	10,6
Bulgarijā	10,6
Spānijā	10,4
Latvijā	7,6
Italiņā	7,5
Igaunijā	6,9
Griekijā	3,9
Zviedrijā	2,5
Somijā	1,0
Krievijā	0,9
Norveģijā	0,8

Cūku skaits uz 1 kvadratkilometra.

Aitu skaits uz 1 kvadratkilometra.

Aitas:

Anglijā	98,9	Igaunijā	14,0
Bulgarijā	86,5	Vācijā	9,8
Griekijā	53,3	Austrijā	7,1
Rumenijā	45,1	Čekoslovākijā	6,1
Irijā	42,2	Dānijā	5,4
Spānijā	39,7	Polijā	5,1
Italijā	37,9	Krievijā	5,0
Jugoslaviijā	31,4	Norveģijā	4,8
Lietavā	26,2	Šveicē	4,1
Holandē	20,4	Luksemburgā	4,1
Ungarijā	19,2	Zviedrijā	3,8
Francijā	19,2	Somijā	3,7
Latvijā	17,8		

Mājlopu skaits uz 100 hektariem aramzemes.

Zirgi:

Holandē	39,3	Vācijā	18,8
Irijā	29,3	Somijā	18,5
Šveicē	27,5	Krievijā	17,3
Norveģijā	27,0	Jugoslaviijā	17,2
Anglijā	24,6	Luksemburgā	16,2
Polijā	22,5	Ungarijā	15,9
Igaunijā	21,6	Rumenijā	15,0
Latvijā	21,3	Austrijā	14,7
Dānijā	20,6	Francijā	12,8
Belģijā	20,5	Čekoslovākijā	12,5
Lietavā	20,2	Bulgarijā	11,6
Griekijā	19,6	Italijā	7,6
Zviedrijā	19,1	Spānijā	4,3

Liellopi:

Šveicē	313,7	Griekijā	64,6
Irija	272,3	Francijā	64,2
Holandē	222,8	Jugoslaviņā	58,6
Norveģijā	171,1	Igaunijā	55,9
Anglijā	138,0	Latvijā	55,8
Beļģijā	136,7	Bulgarijā	54,9
Austrijā	112,2	Lietavā	48,5
Dānijā	106,5	Polijā	47,0
Luksemburgā	89,3	Rumenijā	39,8
Somijā	86,4	Krievijā	38,9
Vācijā	84,8	Ungarijā	33,7
Čekoslovakiņā	79,8	Spānijā	23,7
Zviedrijā	71,7		

Cūkas:

Holandē	164,1	Norveģijā	40,4
Šveicē	125,5	Griekijā	35,6
Dānijā	116,6	Polijā	34,6
Luksemburgā	107,0	Spānijā	32,9
Beļģijā	92,6	Igaunijā	32,0
Vācijā	91,7	Bulgarijā	31,9
Austrijā	76,4	Latvijā	30,0
Irija	63,3	Zviedrijā	25,5
Lietavā	52,2	Francijā	26,0
Anglijā	52,0	Rumenijā	25,0
Ungarijā	45,2	Somijā	18,1
Čekoslovakiņā	42,9	Italiņā	18,0
Jugoslaviņā	42,6	Krievijā	11,8

Aitas:

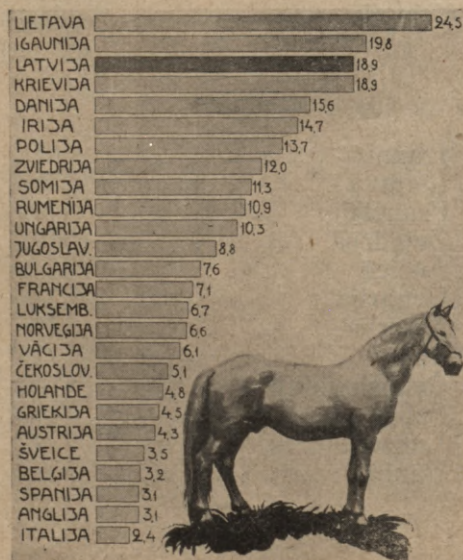
Griekijā	485,7	Igaunijā	65,0
Anglijā	410,8	Lietavā	55,4
Bulgarijā	261,1	Francijā	46,8
Norveģijā	228,4	Zviedrijā	41,1
Irija	195,4	Šveicē	33,5
Spānijā	125,2	Ungarijā	32,2
Jugoslaviņā	122,0	Austrijā	31,0
Rumenijā	106,6	Vācijā	22,3
Italiņā	90,3	Čekoslovakiņā	14,6
Holandē	72,2	Polijā	10,5
Latvijā	70,0	Luksemburgā	9,4
Krievijā	66,8	Dānijā	8,9
Somijā	66,2		

Mājlopu skaits uz 100 iedzīvotājiem.

Zirgi:

Lietavā	24,5
Igaunijā	19,8
Latvijā	18,9
Krievijā	18,9
Dānijā	15,6
Irija	14,7
Polijā	13,7
Zviedrijā	12,0
Somijā	11,3
Rumēnijā	10,9
Ungarijā	10,3
Jugoslavijā	8,8
Bulgarijā	7,1
Francijā	7,1
Luksemburgā	6,7
Norveģijā	6,6
Vācijā	6,1
Čekoslovākijā	5,1
Holandē	4,8
Griekijā	4,5
Austrijā	4,3
Šveicē	3,5
Beļģijā	3,2
Spānijā	3,1
Anglijā	3,1
Italiā	2,4

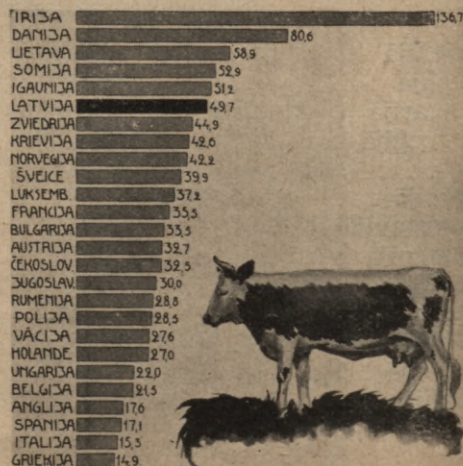
Zirgu skaits uz 100 iedzīvotājiem.

Liellopi:

Irija	136,7
Dānijā	80,6
Lietavā	58,9
Somijā	52,9
Igaunijā	51,2
Latvijā	49,7
Zviedrijā	44,9
Krievijā	42,6
Norveģijā	42,2
Šveicē	39,9
Luksemburgā	37,2
Francijā	35,5
Bulgarijā	33,5
Austrijā	32,7
Čekoslovākijā	32,5
Jugoslavijā	30,0
Rumēnijā	28,8
Polijā	28,5
Vācijā	27,6
Holandē	27,0
Ungarijā	22,0
Beļģijā	21,5
Anglijā	17,6
Spānijā	17,1
Italiā	15,3
Griekijā	14,9

Liellopu skaits uz 100 iedzīvotājiem.

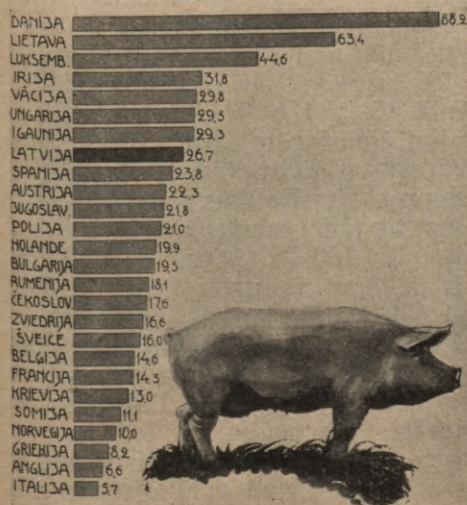
Cūkas:

Dānija	88,2
Lietavā	63,4
Luksemburgā	44,6
Irija	31,8
Vācijā	29,8
Ungarijā	29,5
Igaunijā	29,3
Latvijā	26,7
Spānijā	23,8
Austrijā	22,3
Jugoslāvijā	21,8
Polijā	21,0
Holandē	19,9
Bulgarijā	19,5
Rumenijā	18,1
Čekoslovākijā	17,6
Zviedrijā	16,6
Šveicē	16,0
Belģijā	14,6
Francijā	14,3
Krievijā	13,0
Somijā	11,1
Norveģijā	10,0
Grieķijā	8,2
Anglijā	6,6
Italiijā	5,7

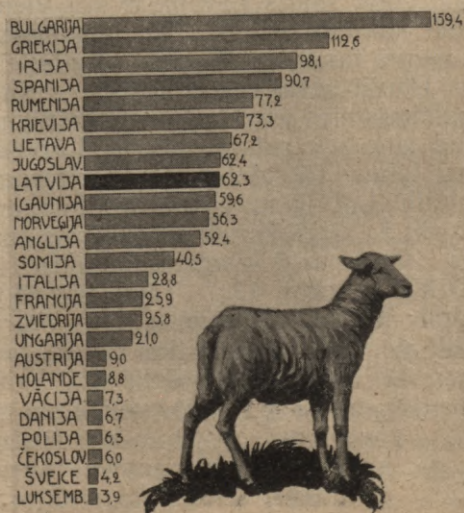
Aitas:

Bulgarijā	159,4
Grieķijā	112,6
Irija	98,1
Spānijā	90,7
Rumenijā	77,2
Krievijā	73,3
Lietavā	67,2
Jugoslāvijā	62,4
Latvijā	62,3
Igaunijā	59,6
Norveģijā	50,3
Anglijā	52,4
Somijā	40,5
Italiijā	28,8
Francijā	25,9
Zviedrijā	25,8
Ungarijā	21,0
Austrijā	9,0
Holandē	8,8
Vācijā	7,8
Dānija	6,7
Polijā	6,3
Čekoslavākijā	6,0
Šveicē	4,2
Luksemburgā	3,9

Cūku skaits uz 100 iedzīvotājiem.

Aitu skaits uz 100 iedzīvotājiem.

Graudkopībai blakus stāv lopkopība. Kamēr mūsu lauku raža vēl vienmēr ir ļoti niecīga un progress tur tikko ir novērojams, tikmēr lopkopībā apstākļi ir daudz labvēlīgāki. Mājlopu skaits pēdējos gados ir pieaudzis un, izņemot cūkas, tagad ir pat lielāks nekā pirms kara. Tā zirgu Latvijā bija 1913. gadā 320 tūkstoši, 1920. gadā — 261, bet 1927. gadā 369. Liellopu bija 1913. gadā 912 tūkstoši, 1920. gadā 768, bet 1927. gadā — 966. Aitu bija 1913. gadā 966 tūkstoši, 1920. gadā 978, bet 1927. gadā 1127. Cūku bija 1913. gadā 557 tūkstoši, 1920. gadā 481, bet 1927. gadā 534 tūkstoši. Tādā kārtā lopkopība pēc kara gados var uzrādīt redzamu attīstību. Absolutos skaitļos mājlopu skaits Latvijā tomēr vēl vienmēr ir ļoti neliels. Tā zirgu skaits Latvijā ir apmēram tikpat liels kā Somijā, Holandē un lielāks nekā Beļģijā, Norveģijā un Šveicē, bet ievērojami mazāks nekā Dānijā un Lietuvā. Neskatoties uz pēdējo gadu pieaugumu, arī liellopu skaits ir neliels, jo Dānijā un Zviedrijā tas ir gandrīz trīs reizes lielāks, Holandē un Somijā gandrīz divas reizes lielāks u. t. t. Arī cūku skaits Latvijā ir vēl vienmēr samērā neliels. Tā, piemēram, Lietuvā tas ir vairāk nekā divtikliels un Dānijā sešas reizes lielāks. — Kad palūkojamies uz relatīviem skaitļiem, tad aina ievērojami labojas Latvijai par labu. Tā salīdzinot ar teritorijas platību Latvijā uz 1 kvadratkilometru iznāk 5,4 zirgi, kamēr vislielākais zirgu skaits uz 1 kvadratkilometru ir Dānijā — proti 12,6. Tālāk nāk Holande, Polija, Lietava u. t. t. Starp šeit minētām 26 valstīm Latvija ieņem 12. vietu un 14 valstīs uz 1 kvadratkilometru ir mazāks zirgu skaits nekā pie mums. Šeit tomēr ir jāņem vērā, ka kultūrelākās zemēs zirgu vietā daudz kārt ir stājies traktors,

automobilis un citas mašīnas. Bez tam ir arī jāievēro, ka daudzās zemēs tiem nolūkiem, kuriem pie mums kalpo zirgi, lieto vēršus, ēzelus un mūlus. — Liellopu skaits uz 1 kvadratkilometru pie mums ir samērā neliels, jo Latvijā uz 1 km² ir 14,2 liellopi, kamēr Lietuvā ir 23,6 un Dānijā, kurā Eiropā arī šinī ziņā ieņem pirmo vietu, pat 65,1. Vismazākais liellopu skaits uz kvadratkilometru ir ziemeļu zemēs — Zviedrijā 6,7, Somijā 4,8, Norveģijā 3,6 un Krievijā pat tikai 2,6. Līdzīgu ainu rāda salīdzinošie skaitļi par mājlopu daudzumu uz 100 hektariem agramzemes. Šinīs tabelēs Latvija tomēr neieņem visai labvēlīgu stāvokli, jo ir neapšaubami, ka samērā plašajā Latvijas teritorijā mājlopu skaits varētu būt ievērojami lielāks. Kad palūkojamies uz tabeli, kurā rāda cik liels mājlopu skaits ir salīdzinot ar zemes iedzīvotāju skaitu, tad Latvija, kā ļoti reti apdzīvota zeme, ieņem ļoti labvēlīgu stāvokli. Kad palūkojamies uz to, cik mājlopu ir uz 100 iedzīvotājiem, tad izrādas, ka Latvija pieder pie tām valstīm, kur iedzīvotāji ir visbagātāki apgādāti mājlopiem. Uz 100 iedzīvotājiem vislielākais zirgu skaits ir Lietuvā, kurā uz šo iedzīvotāju skaitu iznāk 24,6 zirgi, tad nāk Igaunija ar 19,8 un Latvija ar 18,9 zirgiem. Krievijā ir 18,9 zirgi, Dānijā 15,6 u. t. t. Pēdējo vietu Eiropā šinī ziņā ieņem Itālija, kurā zirgu vietā parasti lieto citus mājlopus. Arī liellopu skaits Baltijas valstīs ir salīdzinot ar iedzīvotāju daudzumu ļoti liels. Uz 100 iedzīvotājiem vislielākais liellopu skaits ir Irijā — 136,7. Tad nāk Dānija ar 80,6 liellopiem uz 100 iedzīvotājiem, Lietava ar 58,6, Somija ar 52,6, Igaunija ar 51,2 un Latvija ar 49,7. Tūlīt pēc Latvijas nāk Krievija, Norveģija, Zviedrija, un Šveice. Arī cūku relatīvais skaits ir samērā liels. Kad palūkojamies cik

cūku ir uz 100 iedzīvotājiem, tad Dānija arī šinī ziņā ieņem pirmo vietu ar 88,2. Otrā vietā atrodas Lietuva ar 63,4. Astotā vietā ar 26,7 cūkām uz 100 iedzīvotājiem atrodas Latvija. Relatīvā aitu daudzuma ziņā Latvija ieņem devīto vietu. Šie skaitļi liecina, ka Latvija pieder pie tām Eiropas

valstīm, kuras iedzīvotāji ir vislabāki apgādāti mājlopiem. Tas apstāklis, ka salīdzinot ar valsts teritorijas un aŗamzemes platību Latvijā vēl vienmēr ir ļoti nedaudz mājlopu ir ātrāk pozitīvs apstāklis, jo tas liecina, ka lopkopībai Latvijā nākotnē vēl ir visai lielas attīstības iespējamības.

35. Sviesta eksports 1928. gadā.

Valsts	Pavisam
Dānija	147 741 tonnas
Holandē	46 941 "
Krievijā	30 589 "
Irija	28 420 "
Zviedrijā	17 535 "
Somijā	13 376 "
Latvijā	13 006 "
Francijā	11 265 "
Igaunijā	11 222 "
Lietavā	2 643 "
Beļģijā	1 665 "
Italiā	807 "

73 642 tonnas, Austrālija 50 963 tonnas, Sirija 521 tonnas un Indija 236 tonnas. Sviestu ieved Anglija 310 950 tonnas, Vācija 126 553 tonnas, Šveice 8 192 tonnas, Kanāda 7 621, Holandes Indija 3 262 tonnas, Z. Amerikas S. V. 21 113 tonnas, Afrika 1 132 tonnas, Austrija 722 u. t. t. Latvijas un Igaunijas sviesta eksports pelna ievēribu ar to, ka tas gadu no gada strauji pieaug. Tā Latvijā 1921. gadā ražots 130 tonnas sviesta, 1924. gadā 3 700 tonnas, 1926. gadā — 10 300 un 1928. gadā eksportētas 13 006 tonnas.

Eksportētā sviesta daudzums uz 1 liellopu kilogramos.

Relatīvie skaitļi raksturo piensaimniecības intensivitāti dažādās valstīs.

Mazā Dānija Eiropas sviesta tirdzniecībā kā absolūtos, tā arī relatīvos skaitļos ieņem pirmo vietu. Uz vienu liellopu eksportētā sviesta daudzuma ziņā otro vietu ieņem Holandē, tad nāk Igaunija un ceturtā vietā Latvija, kurai seko Somija, Irija un Zviedrija. Protams no šiem skaitļiem nevar spriest par piensaimniecības augstumu dažādās zemēs, jo krit svarā arī vietējais patēriņš, kurš dažādās valstīs ir ļoti dažāds. Tomēr arī šie skaitļi liecina, ka Eiropas sviesta tirdzniecībā Latvija jau tagad ieņem redzamu vietu un ka šīs nozares darbības intensivitāte ir visai liela.

Bez šeit minētām Eiropas valstīm sviestu vēl eksportē Jaun-Zelanda? —

Valsts	Uz 1 iedz. izvests sviests kg	Valsts	Uz 1 l'ellopu izvesta svi- sta dau- dzums kg
Dānijā	42,4	Dānijā	50,7
Igaunijā	10,1	Holandē	22,8
Irijā	9,6	Igaunijā	17,7
Latvijā	7,0	Latvijā	13,5
Holandē	6,2	Somijā	7,2
Somijā	3,8	Irijā	7,0
Zviedrijā	2,8	Zviedrijā	6,4
Lietavā	1,2	Lietavā	1,0
Francijā	0,3	Beļģijā	1,0
Beļģijā	0,2	Francijā	0,8
Krievijā	0,2	Krievijā	0,4
Italiā	0,2	Italiā	0,1

36. Meži.*)

Valstis	Mežu platība 1000 hektaros	Mežu % no visas saim- nieciski de- rigās zemes	Uz 100 iedzī- votājiem ir hekt. meža
Somijā	18 589	79,4	517
Zviedrijā	23 742	82,6	406
Norveģijā	7 106	74,8	268
Krievijā	155 882	55,1	113
Latvijā	1 819	28,3	97
Igaunijā	898	19,9	80
Bulgarijā	2 832	36,9	58
Austrijā	3 055	42,7	50
Ungarijā	9 004	28,8	47
Lietavā	885	15,9	39
Rumenijā	6 847	27,5	38
Portugalē	1 956	28,0	36
Čekoslovākijā	4 661	34,7	34
Polijā	8 490	26,3	32
Luksemburgā	82	33,1	31
Šveicē	969	30,3	25
Griekijā	1 334	47,0	25
Francijā	9 887	19,8	25
Spānijā	4 912	10,8	23
Vācijā	12 813	28,7	20
Italiā	5 399	19,0	14
Dānijā	367	9,1	11
Beļģijā	520	20,1	7
Holandē	234	8,0	3
Anglijā	1 090	5,7	3
Irijā	117	1,7	3

*) Šīs tabeles skaitļi mazliet atšķiras no skaitļiem 26. tabelē. Par iemeslu tam ir tas, ka 26. tabelē ievēroti vienīgi saimnieciski izmantojamie meži. 26. tabele sastādīta pēc starptautiskā lauksaimnieciskā instituta jaunākās gada grāmatas datiem un vācu stat. gada grāmatas, kamēr šīnī tabelē ievērota visa mežu platība. Tā ņemta, izdarot dažas korekturas no W. Voitinska grāmatas „Die Welt in Zahlen“, III. sējumā, 225. lp. p.

Par mežu lielumu dažādās valstīs valda domu starpība pat tur, kur ir labi nostādīta mežsaimniecība un statistika. Tas galvenā kārtā ir izskaidrojams ar to, ka nav pilnīgi vienādas mērauklas par to, kas ir mežs vai

Meža daudzums hektaros
uz 100 iedzīvotājiem.

krūmājs un arī sakarā ar to, ka dažās statistikās ievēro vienīgi saimnieciski izmantojamu mežu, turpretim citās statistikās visu meža platību. Augstāk pievestā tabele ir sastādīta pēc pēdējā gadu desmita datiem un sniedz ziņas pēc iespējas par visu mežu platību.

Eiropas zemes nav vienlīdzīgi labi apgādātas ar mežiem. Ir valstis, kurās ir ļoti daudz mežu un tādas, kurās valda noteikts mežu trūkums. Pie tagadējā tehnikas stāvokļa 100 iedzīvotājiem pietiek ar 30—35 hektariem mežu. Pēc šīs mērauklas bagātīgi ar mežiem ir apgādātas Somija, Krievija, Zviedrija, Norveģija, Latvija, Igaunija, Bulgārija, Jugoslāvija, Austrija un Ungārija, kurās ir vairāk nekā 40 hektaru mežu uz 100 iedzīvotājiem. Šīs valstis, bet it sevišķi šīs pirmās, ir tālab arī galvenās mežu eksportējošās valstis. — Ar mežiem pietiekoši apgādātas ir Lietuva, Rumēnija, Portugāle, Čekoslovākija, Polija un Luksemburga. Šīs valstis pat nelielā daudzumā var eksportēt mežu materiālus. Nepietiekoši mežiem apgādātas ir Šveice, Grieķija, Francija, Spānija un Vācija, kurās jau ir piespiestas ievest koka materiālus. Ļoti trūcīgi mežiem apgādātas ir Itālija un Dānija un pie zemēm, kurās tiklab kā nemaz nav mežu pieder Anglija ar Iriju, Holande un Beļģija, uz kurieni arī galvenā kārtā virzas pirmās valstu grupas eksportētie koku materiāli. — Latvija tādā kārtā pieder pie valstīm, kuras visbāgātāki apgādātas mežiem. Ar to arī izskaidrojams, ka Latvijas ārējā tirdzniecībā visredzamākā vieta pieder koku materiālu eksportam, kurš 1927. gadā sasniedza 80,9 miljonu latu.

V. Rūpniecība.

37. Rūpniecībā nodarbināto personu skaits un procents.

Valsts	Skaits tūkstošos	Procents no visām strādājošām personām
Šveice	821	44,1
Beļģija	1 278	39,9
Anglija	6 825	39,7
Vācijā	12 202	38,1
Holande	981	36,1
Čekoslovākija . .	2 053	34,1
Austrija	988	32,1
Zviedrija	552	28,8
Francija	5 909	28,4
Norveģija	293	27,4
Dānija	368	27,0
Luksemburga . . .	29	24,4
Itālija	4 391	24,0
Irija	411	22,8
Portugāle	548	21,5
Ungārija	680	18,6
Grieķija	294	15,7
Spānija	1 034	13,8
Igaunija	81	12,8
Somija	191	12,8
Islande	44	11,8
Latvija	125	11,1
Polija	1 173	8,7
Bulgārija	204	7,9
Rumānija	308	7,8
Krievija	5 946	6,9
Lietava	85	6,2

Vislielākais svars rūpniecībā piekrit Viduseiropas zemēs — Vācijā, Beļģijā, Holandē, Anglijā, Šveicē un

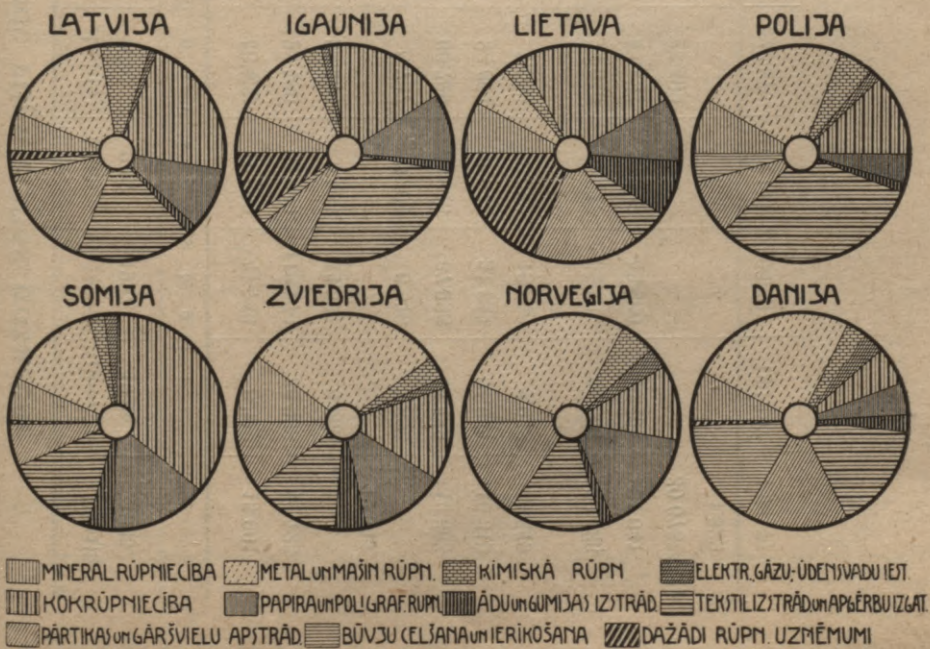
Čekoslovākijā. Visās šinīs valstīs vairāk nekā viena trešdaļa no visiem strādājošiem ir nodarbināti rūpniecībā. Skandināvijas zemēs rūpniecībā nodarbināto procents svārstas starp 27 un 29. Vismazākais rūpniecībā nodarbināto procents Eiropā ir Balkanu zemēs, Krievijā un Baltijas valstīs. Latvijā rūpniecībā nodarbināto procents tagad ir apmēram tāds pats kā Somijā un Igaunijā, kaut gan pirms kara Latvijas rūpniecība ievērojami pārsniedza šo zemju rūpniecību. Absolūtos skaitļos vislielākais rūpniecībā nodarbināto personu skaits ir Vācijā, Anglijā un Francijā, Krievijā un Itālijā. Pirmās trijās valstīs atrodas puse no visām Eiropas rūpniecībā nodarbinātām personām. Absolūtos skaitļos mazāk nekā Latvijā, rūpniecībā vēl ir nodarbināti vienīgi Igaunijā, Lietuvā un pavisam sīkajās valstīs, kā Islandē, Luksemburgā u. t. t.

Latvijā rūpniecība pirms kara atradās uz tādas pat attīstības pakāpes kā Skandināvijas valstīs. Tā, piemēram, 1897. gada skaitīšana konstatēja Latvijā 19,8% rūpniecībā nodarbināto, bet Zviedrijā 1900. gadā 20,9%. Līdz 1914. gadam Latvijas rūpniecība turpināja ātri attīstīties un pasaules karam izceloties Latvijas rūpniecībā bija nodarbināti tuvu

Rūpniecībā nodarbināto personu procents.

Ziemeļu valstu lielrūpniecība pēc rūpniecības nozarēm.

38. Ziemeļu valstu Ielrūpniecība pēc rūpniecības nozarēm.

Rūpniecības nozares	S t r ā d n i ē k u s k a i t s							
	Latvija 1927.	Igaunijā 1928.	Lietuvā 1926.	Polijā 1926.	Somijā 1927.	Zviedrijā 1927.	Norvēģijā 1925.	Dānijā 1925.
1. Minerālu apstrādāšana	3.181	2.095	1.472	46.435	10.500	41.749	8.329	15.001
2. Metā, un mašīnrūpniecība	8.603	4.184	1.103	123.486	22.889	118.970	36.333	47.723
3. Ķīmiskā rūpniecība	3.975*)	924*)	545	28.996	3.483	14.391	6.960	12 545
4. Elektrības, gāzes un ūdensvadu iestādes	729	433	—	8.787	3.306	6.346	4.862	
5. Kokrūpniecība	11.525	6.327	4.566	66.729	56.915	57.998	15.483	10.565
6. Papīra un poligrāfiskā rūpniecība	4.936	3.543	1.948	23.864	22.971	51.854	21.944	10.312
7. Ādu un gumijas izstrādājumi	881	455	1.505	7.025	6.032	18.888	2.032	5.349
8. Tekstilizstrādājumu un apģērbu izgatavošana	9.279	9.580	918	174.615	21.877	53.435	20.000	30.136
9. Pārtikas un garšvielu apstrādāšana	7.876	2.606	2.837	45.434	10.529	43.060	20.494	31.041
10. Būvju celšana un ierīkošana	1.300	700	—	22.499	—	—	—	30.673****)
11. Dažādi rūpniecības uzņēmumi	725**)	3 343***)	3.594	—	639	—	—	1.832
	53.010	34.190	18.488	547.870	159.141	406.691	136.437	1.95177

*) Latvijā un Igaunijā šeit pieskaitīta gumijas rūpniecība.

**) no tiem raktuvēs un akmeņlauztuvēs 500 str.

***) no tiem degakmeņa iegūšanai 3 128 str.

****) ieskaitīti dažādi amatnieki.

pie 30% no visiem strādājošiem, tas ir tikpat daudz cik Skandināvijas zemēs. Bet kara notikumu sekas bija tās, ka 1920. gadā tikai 6,6% no visiem strādājošiem vairs bija nodarbināti rūpniecībā. Pēc kara gados rūpniecība diezgan ātri atjaunojās un 1925. gadā rūpniecībā bija jau nodarbināti 11,1% no visiem strādājošiem. Tomēr Latvijas rūpniecībā vēl vienmēr pārsvarā amatniecība, jo 1925. gadā bija 75 015 amatnieki un 49 905 personas, kuŗas strādāja fabrikās, vai darbnīcās ar pāri par 5 strādniekiem, vai mechanisku dzinēju.

Skaitļi par strādnieku skaitu dažādās rūpniecības nozarēs Baltijas un Skandināvijas valstīs liecina,

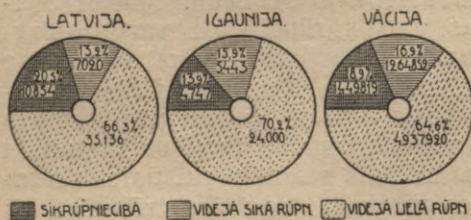
ka mazajās Skandināvijas valstīs visas svarīgākās rūpniecības nozares ir reprezentētas ar redzamu strādnieku skaitu. It sevišķi tas ir sakams par Zviedriju, kuŗā visas rūpniecības nozares uzrāda augstu attīstības pakāpi. It sevišķi pamācoši šie skaitļi ir Latvijai kā jaunai un mazai valstij, jo tie liecina, ka arī mazās valstīs rūpniecība var sasniegt augstu attīstības pakāpi, ka mazo valstu rūpniecība, apgādājusi vietējo tirgu, var ar lieliem panākumiem uzstāties pasaules tirgū un tā panākt to, ka šinis mazajās valstīs, neskatoties uz dabas bagātību trūkumu, kā tas ir Dānijā, lielrūpniecība attīstās ātrāk un sekmīgāki nekā lielās nekultūrelās zemēs.

39. Strādnieku skaits dažāda lieluma rūpniecības uzņēmumos.

Valstis	Sīkrūpniecība	Vidēji sīkā rūpniecība	Vidēji lielā un lielrūpniecība
	5—19 strādn.	20—49 strādn.	50 un vairāk strādnieki
Latvijā	10 854 20,48%	7 020 13,24%	35 136 66,28%
Igaunijā	4 747 13,88%	5 443 15,92%	24 000 70,20%
	6—20 strādn.	21—50 strādn.	50 un vairāk strādnieki
Vācijā	1 449 819 18,9%	1 264 852 16,9%	4 937 920 64,8%
	6—20 strādn.	21—100 strādn.	100 un vairāk strādnieki
Dānijā	51 652 26,46%	60 826 31,17%	82 699 42,37%
	5—49 strādn.		50 un vairāk strādnieki
Beļģijā	211 075 28,2%		538 759 71,8%
	5—14 strādn.	15—49 strādn.	50 un vairāk strādnieki
Lietavā	5 755 31,18%	3 810 20,61%	8 923 48,26%

Pēckara gados rūpniecisko uzņēmumu skaits Latvijā ir ievērojami pieaudzis. Kamēr 1910. gadā Latvijā bija tikai 782 rūpnieciskas iestādes ar pāri par 5 strādniekiem vai me-

Strādnieku procents dažāda lieluma rūpniecības uzņēmumos.

chanisku dzinēju, tikmēr 1927. gadā bija 2 853 šādu uzņēmumu. Līdz ar to ir arī samazinājies uzņēmumu caurmēra lielums. Tagad Latvijā ir tikai nedaudzas fabrikas, kurās no-

darbināti vairāki simti strādnieku. Tomēr jau tagad pie mums dominē vidēji lielle rūpniecības uzņēmumi ar pāri par 50 strādniekiem katrā. Šādos uzņēmumos ir nodarbinātas divas trešdaļas (66,3%) no visiem Latvijas fabriku strādniekiem. Arī Vācijā (64,6%) un Igaunijā (70,2%) šāda lieluma uzņēmumos strādā apmēram tāds pats procents strādnieku. Beļģijā (71,8%) tas ir mazliet lielāks un Lietuvā (48,8%) tas ir mazāks. Sīkrūpniecībā (5—20 strādnieki) Latvijā ir nodarbināti 20,5% no visiem strādniekiem, kamēr tāda paša lieluma iestādēs Dānijā strādā 26,6% un Lietuvā pat ievērojami vairāk. Šie skaitļi liecina, ka pēc kara rūpniecība, kuŗa galvenā kārtā ražo vietējam tirgum, tomēr jau ir izaugusi no sīkrūpniecības stāvokļa un ka tagad Latvijā pārsvarā atrodas vidēji lielle rūpnieciskie uzņēmumi

40. Mechaniskais dzinējspēks rūpniecībā un akmeņogļu patērešana dažās valstīs.

Akmeņogļu patērešana 1927. gadā tonnās.

Valsts	Iegūtas pašu zemes raktuvēs	Importa (+) resp. eksporta (-) pār- svars	Valstī patērētais ogļu daudzums	
			Pavisam	Uz 100 iedzīvo
Holandē . . .	9 323 000	+ 5 863 719	15 186 719	899
Anglijā . . .	255 264 000	— 49 511 900	205 752 100	451
Vācijā . . .	304 103 000	— 21 544 136	282 558 864	445
Beļģijā . . .	27 574 000	+ 6 334 692	33 908 692	413
Dānijā . . .	—	+ 3 632 914	3 632 914	104
Polijā . . .	38 103 000	— 11 044 143	27 058 857	88
Zviedrijā . . .	398 000	+ 4 867 048	5 265 048	86
Norveģijā . . .	—	+ 2 235 289	2 235 289	80
Krievijā . . .	32 112 000	— 137 783	31 974 217	28
Latvijā . . .	—	+ 453 809	453 809	24
Somijā . . .	—	+ 566 930	566 930	16
Lietavā . . .	—	+ 198 897	198 897	9
Igaunijā . . .	—	+ 93 163	93 163	8

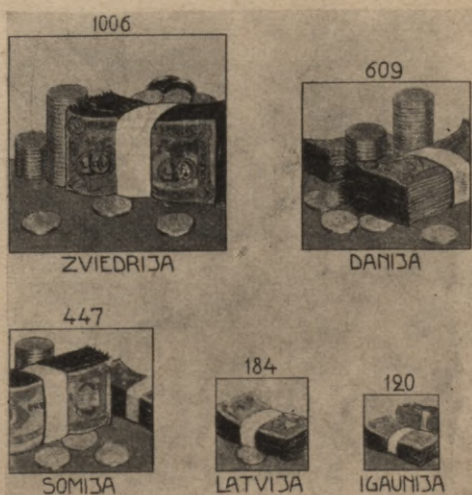
Mechan. dzinējspēks rūpniecībā ziemeļu valstīs.

Valstis	Ūdens	Tvaika	Iekš. dedzes mot.	Kopā	Elektromotori	Dinamo- mašīnas
	HP.	HP.	HP.	HP.	HP.	HP.
Latvija 1927.	18.637	98.898	6 483	124 018	45.684	71.871
Igaunija 1925.	17.350	37.587	4.711	59.648	6 313	.
Somija 1927.	227.753	304.727	15.737	548.217	341.372	.
Zviedrija 1926.	1.397.820	564.470	56.827	2.019.117	1.241.701	.
Norveģija 1926.	1.909.328	.	.	2.030.587	496.600	1.348.411
Dānija 1925.	.	182.436	70.831	253.267	184.349	.
Polija 1926.	81.711	873.872	92.587	1.048.170	564.608	1.390.965

Patērētais akmeņogļu daudzums līdz zinamam mēram raksturo valsts saimniecisko dzīvi, it sevišķi lielrūpniecības svaru valsts dzīvē. Tomēr šos skaitļus novērtējot ir jāievēro, ka daudzās zemēs ūdensspēkam un elektrībai piemīt izcilus no-

(Skandināvijā, Latvijā, Igaunijā), kūdru un citas vielas (degakmeņi Igaunijā), Latvijā akmeņogļu patēriņš vēl

Lielrūpniecības ražojumu vērtības dažās valstīs.

zīme (Norveģija, Zviedrija, Somija, Igaunija), ka dažās zemēs kā kurināmo lieto lielā daudzumā malku

vienmēr ir ļoti neliels un Latvija šī ziņā pārsniedz vienīgi pārējās Baltijas valstis, pie kam Somijā lieto

lielākā mērā nekā Latvijā ūdensspēku un Igaunijā bez tam vēl degakmeni. Kamēr Latvijas rūpniecības vajadzībām kā dzinējsspēks lietots ūdens 18 637 HP, tikmēr Somijā 227 753 HP, Zviedrijā 1 397 820 HP un Norvēģijā — 1 909 328 HP, Latvijas elektromotoriem ir 45 684 HP, Somijas — 341 372, Norvēģijas — 496 600 un Zviedrijas 1 241 701. — Eiropas ziemeļu valstīs rūpniecība ir ievērojami augstāki attīstīta nekā Latvijā pēc kara. To apliecina arī rūpniecības ražojumu vērtība.

Latvijā lielrūpniecība ražo uz katru iedzīvotāju preces tikai par 184 latiem, kamēr Dānijas rūpniecība par 609 un Zviedrijas rūpniecība pat

Valsts	Ražojumu vērtība milj. latos 1927. g.	Uz vienu iedzīvotāju latos
Zviedrijā	6 127	1 006
Dānijā	2 124	609
Somijā	1 609	447
Latvijā	344	184
Igaunijā *) . . .	134	120

par 1 006 latiem. Šie skaitļi liecina, ka mazās valstīs rūpniecība var sasniegt augstu attīstības pakāpi un kā tālab arī Latvijas lielrūpniecībai vēl stāv priekšā ievērojams attīstības ceļš.

*) Igaunijai skaitļi attiecas uz uzņēmumiem ar pāri par 20 strādniekiem, bet pārējām valstīm uz uzņēmumiem, sākot ar 5 strādniekiem.

VI. Satiksme.

41. Dzelzsceļi.

Dzelzsceļu garums uz 100 km ² valsts teritorijas	Dzelzsceļu garums uz 10 000 iedzīvotājiem.
Beļģijā 36,5 km	Zviedrijā 25,6 km
Luksemburgā 21,2 „	Luksemburgā 20,6 „
Anglijā 16,1 „	Latvijā 15,5 „
Šveicē 14,0 „	Dānijā 14,8 „
Vācijā 12,3 „	Šveicē 14,7 „
Dānijā 11,8 „	Beļģijā 14,2 „
Holandē 10,7 „	Somijā 13,5 „
Ungarijā 10,3 „	Lietavā 13,2 „
Čekoslovākijā 10,0 „	Norveģijā 13,1 „
Francijā 9,7 „	Igaunijā 12,9 „
Austrijā 8,4 „	Francijā 12,0 „
Italiņā 6,8 „	Ungarijā 11,5 „
Lietavā 5,0 „	Austrijā 10,8 „
Polijā 5,0 „	Čekoslovākijā 10,3 „
Latvijā 4,2 „	Vācijā 9,2 „
Rumenijā 4,1 „	Anglijā 8,7 „
Portugalē 3,7 „	Jugoslavijā 8,2 „
Jugoslavijā 3,6 „	Spānijā 7,1 „
Zviedrijā 3,5 „	Polijā 7,1 „
Spānijā 3,1 „	Rumenijā 6,8 „
Igaunijā 3,0 „	Grieķijā 6,3 „
Grieķijā 2,5 „	Portugalē 5,7 „
Bulgarijā 2,5 „	Italiņā 5,4 „
Turcija Eir. 1,5 „	Holandē 5,3 „
Somijā 1,2 „	Krievijā 5,0 „
Norveģijā 1,1 „	Bulgarijā 4,8 „
Albanijā 1,1 „	Turcija Eir. 4,1 „
Krievijā Eir. 1,0 „	Albanijā 3,7 „

Dzelzsceļi vēl vienmēr ir galvenais satiksmes un transporta līdzeklis uz cietzemes, it sevišķi tur, kur ir runa par smagu preču pārvietošanu lielākos atstājumos. Cik labi kāda valsts ir apgādāta ar dzelzsceļiem

ir redzams no tā, cik biezs ir dzelzsceļu tīklis. Eiropā visvairāk dzelzsceļu ir Beļģijā, kur uz 100 km² ir 36,3 kilometri dzelzsceļu. Vispārīgi Eiropas ziemeļu — rietumu daļa ir ļoti labi apgādāta dzelzsceļiem. Tā tas

Dzelzsceļu garums uz 100 km

36,3	21,2	16,1	14,0	12,3	11,8	10,7
BELĢIJA	LUKSEMBURGA	ANGLIJA	ŠVEICE	VĀCIJA	DĀNIJA	HOLANDE
10,3	10,0	9,7	8,4	6,8	5,6	5,0
UNGARIJA	ČEKOSLOVĀKIJA	FRANCIJA	AUSTRIJA	ITALIJA	LIETAVA	POLIJA
4,2	4,1	3,7	3,6	3,5	3,1	3,0
LATVIJA	RUMENIJA	PORTUGALE	JUGOSLAVIJA	ZVIEDRIJA	SPĀNIJA	IGAUNIJA
2,5	2,5	1,5	1,2	1,1	1,0	1,0
GRIEKIJA	BULGARIJA	ĒTURIJA	SOMIJA	NORVEGIJA	ALBANIJA	ĒKRIEVIJA

ir Beļģijā, Holandē, Vācijā, Dānijā, Čekoslovākijā, Austrijā, Ungarijā, Šveicē un Francijā. Vidēji labi ar dzelzsceļiem ir apgādātas tās valstis, kurās ir 3—6 kilometri dzelzsceļu uz 100 kvadratkilometriem teritorijas. Tās ir Polija, Lietava, Latvija, Rumenijs, Portugale, Jugoslāvija,

Zviedrijā, Spānijā un Igaunijā. Latvija ar 4,2 kilometriem dzelzsceļu uz 100 km² ir vidēji apgādāta ar dzelzsceļiem, vēl vairāk, kad ņem vērā, ka Latvija ir ļoti reti apdzīvota zeme. Neapdzīvotās dzelzsceļiem ir apgādātas dažas Balkanu un ziemeļu zemes un arī Krievija, kurā uz 100 km² ir ti-

Dzelzceļu garums uz 10 000 iedzīvotājiem.

kai 1 kilometrs dzelzsceļu. Kad palūkojamies cik garš dzelzsceļu ga-

bals ir uz 10 000 iedzīvotājiem, tad redzam, ka Latvija šinī ziņā ieņem trešo vietu Eiropā. Kamēr Zviedrijā uz 10 000 iedzīvotājiem ir 26 kilometri dzelzceļu, tikmēr Luksemburgā ir 21 un Latvijā 15 kilometri. Beļģijā ir tikai 14 un Anglijā pat tikai 9 kilometri dzelzsceļu uz 10 000 iedzīvotājiem. Šie skaitļi liecina, ka Latvija, ievērojot tās iedzīvotāju skaitu un biežumu, ir visai bagātīgi apgādāta ar dzelzsceļiem. Jāņem vērā, ka dzelzsceļi apkalpo iedzīvotājus, kuriem tie ir jāuztur un mazu ienākumu laikā ir jāsedz iztrūkumi. Tālab nopietni pacēlas jautājums vai Latvijā nebūtu piemērotāki dzelzsceļu vietā būvēt šosejas, kuŗas sekme būtu automobiļu skaita pieaugumu.

42. Pasts.

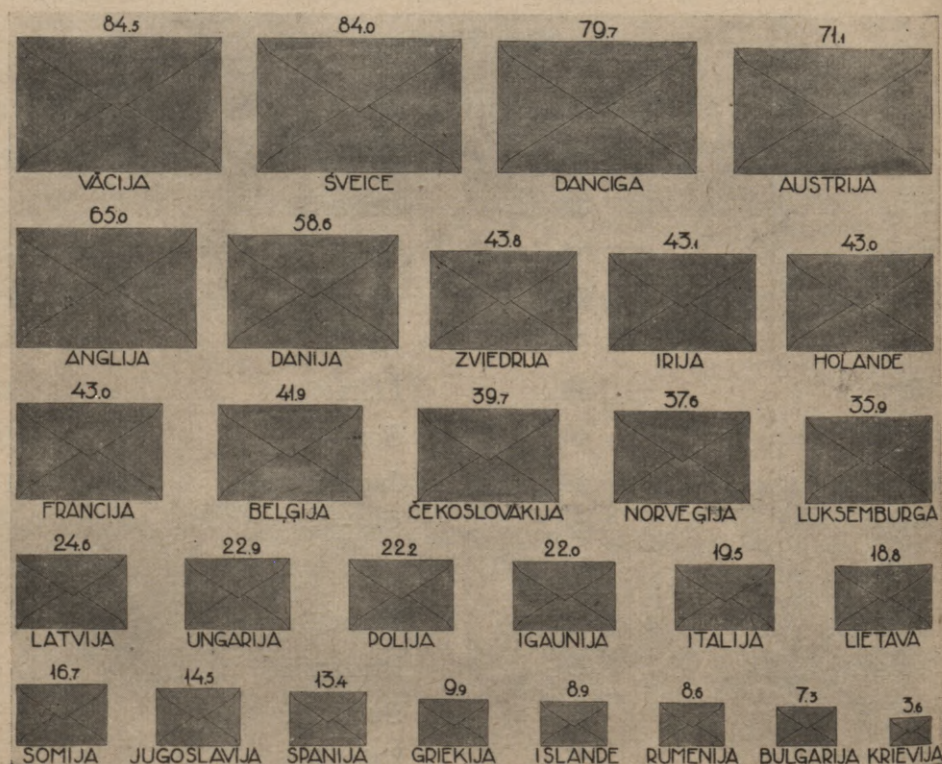
Vēstuļu un pastkaršu skaits uz 1 iedzīvotāju 1927. g.

Anglijā	85,0	Latvijā	24,6
Vācijā	84,5	Ungarijā	22,9
Šveicē	84,0	Polijā	22,2
Dancigā	79,7	Igaunijā	22,0
Austrijā	71,1	Italiijā	19,5
Dānijā	58,6	Lietavā	18,8
Zviedrijā	43,8	Somijā	16,7
Irijā	43,1	Jugoslāvijā	14,5
Holandē	43,0	Spānijā	13,4
Francijā	43,0	Grieķijā	9,9
Beļģijā	41,9	Islandē	8,9
Čekoslovākijā	39,7	Rumēnijā	8,6
Norveģijā	37,6	Bulgarijā	7,3
Luksemburgā	35,9	Krievijā	3,6

Iedzīvotāju skaits uz vienu pasta iestādi.

Islandē	230	Čekoslovākijā	3 121
Norveģijā	695	Italiņā	3 800
Šveicē	981	Beļģijā	4 488
Somijā	1 326	Ungarijā	4 691
Irija	1 462	Latvijā	4 816
Zviedrijā	1 613	Dancigā	5 053
Luksemburgā	1 932	Rumenijā	5 101
Vācijā	2 014	Holandē	5 118
Anglijā	2 087	Jugoslavijā	6 182
Igaunijā	2 250	Lietavā	6 208
Spānijā	2 367	Polijā	7 028
Austrijā	2 405	Bulgarijā	8 709
Dānijā	2 477	Krievijā	?
Francijā	2 586		

Vēstulu un pastkaršu skaits uz 1 iedzīvotāju.

Pasta satiksme raksturo zemju saimnieciskās kultūras intensīvu, bet bez tam vēstuļu daudzumu uz katru valsti iedzīvotāju uzskata arī kā valsts kultūrelā līmeņa augstuma mēraukli. Par pasta iestāžu skaitu ir grūti sastādīt pilnīgi salīdzināmu tabeli, jo ir valstis, kurās par pasta iestādi skaita vienīgi oficiālās valsts uzturētās iestādes, kurpretim citās zemēs uzskata par pasta iestādi arī pašvaldības un privatpersonas, kuras nodarbojas ar pasta sūtījumu izdalīšanu vai pārdod markas. Tālab otrā tabele par iedzīvotāju skaitu uz vienu pasta iestādi nevar pretendēt uz pareizību, bet sniedz tikai apmēra ainu. — Vislielākais vēstuļu un pastkaršu skaits uz vienu iedzīvotāju ir Anglijā un tad nāk Vācijā, kur uz katru iedzīvotāju iznāk 85,6 un 84,5 šādu sūtījumu. Tas ir arī saprotams, jo Anglija un Vācija ir

saimnieciski augsti attīstītas zemes, kurās nav tiklab kā nemaz analfabetu. Pēc Vācijas nāk Šveice, Austrija, Zviedrija, un Dānija, kurās ir 2—3 reiz vairāk vēstuļu sūtījumu uz vienu iedzīvotāju, nekā Latvijā, kurā uz vienu iedzīvotāju iznāk 25 vēstules un pastkartes pa gadu. Jāpiezīmē, ka arī šinī ziņā Latvija spilgti dalās divās daļās un ka Latgale pazemina Latvijas stāvokli starptautiski salīdzinošā tabelē, jo bez Latgales pārējā Latvijā būtu vairāk, nekā 40 sūtījumi uz vienu iedzīvotāju. Tagad Latvija pasta sūtījumu daudzuma ziņā ieņem vidēju vietu starp Norvēģiju un Luksemburgu no vienas puses un Ungariju un Poliju no otras puses. Vismazākais pasta sūtījumu skaits uz vienu iedzīvotāju ir Balkanos un Krievijā, kur 1910. gadā bija 7 vēstules uz vienu iedzīvotāju, bet 1927. gadā tikai 3,6.

43. Telegrafs.

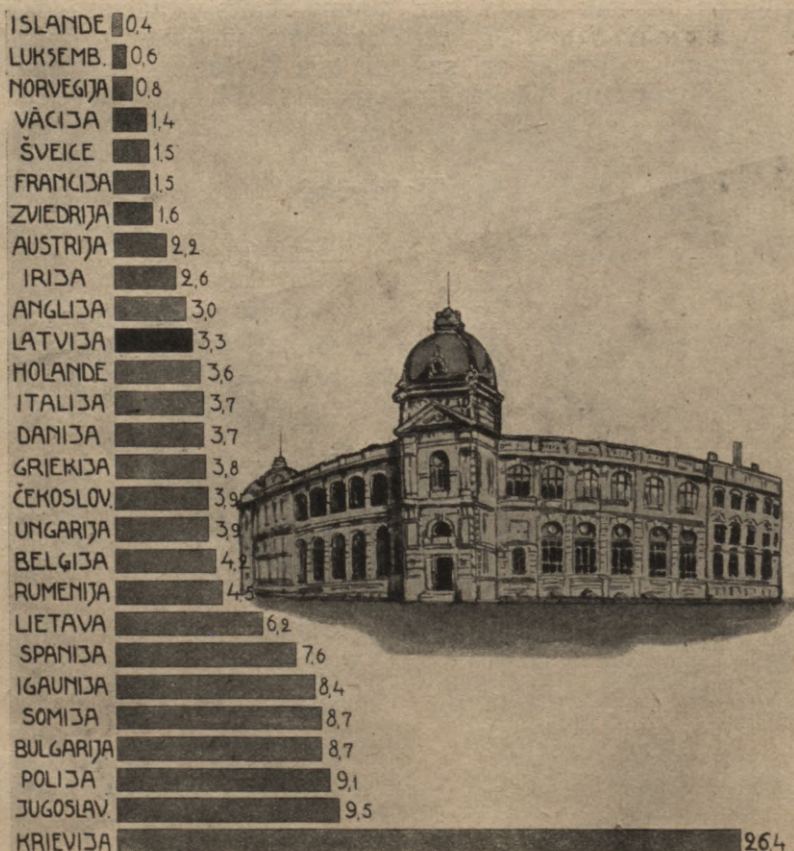
Iedzīvotāju skaits uz vienu iestādi (tūkstošos).

Islandē	0,4	Grieķijā	3,8
Luksemburgā	0,6	Čekoslovākijā	3,9
Norvēģijā	0,8	Ungarijā	3,9
Vācijā	1,4	Beļģijā	4,2
Šveicē	1,5	Rumenijā	4,5
Francijā	1,5	Lietavā	6,2
Zviedrijā	1,6	Spānijā	7,6
Austrijā	2,2	Igaunijā	8,4
Irījā	2,6	Somijā	8,7
Anglijā	3,0	Bulgarijā	8,7
Latvijā	3,3	Polijā	9,1
Holandē	3,6	Jugoslāvijā	9,5
Itālijā	3,7	Krievijā	26,4
Dānijā	3,7		

Telegramu skaits uz 100 iedzīvotājiem

Islandē	183,1	Austrija	62,1
Anglijā	147,2	Vācijā	56,5
Norveģijā	139,8	Rumēnijā	51,4
Irijā	101,4	Spānijā	41,5
Francijā	84,9	Ungarijā	39,2
Beļģijā	75,8	Čekoslovākijā	33,5
Šveicē	74,9	Jugoslavijā	32,1
Holandē	72,0	Somijā	30,2
Italiijā	70,1	Latvijā	26,1
Dānijā	70,0	Polijā	22,0
Griekijā	68,0	Igaunijā	20,2
Zviedrijā	67,0	Krievijā	16,2
Luksemburgā	67,4	Lietavā	13,2
Bulgarijā	62,4		

Iedzīvotāju skaits uz 1 telegrafa iestādi.

Latvija ir samērā labi apgādāta ar telegrafa iestādēm, jo viena šāda iestāde ir uz 3 300 iedzīvotājiem. Islandē jau uz 400 iedzīvotājiem ir viena telegrafa iestāde, Norveģijā uz 800 iedzīvotājiem, Vācijā uz 1 400, Anglijā uz 3 000, Dānijā uz 3 700 u. t. t. Vissliktāki ar telegrafa iestādēm Eiropā ir apgādāta Krievija, kurā uz 26 400 iedzīvotājiem ir viena šāda iestāde. Neskatoties uz to, ka Latvijā ir samērā daudzas telegrafa iestādes, telegrafa satiksme pie mums ir ļoti vāji attīstīta. Lielā mērā tas ir izskaidrojams ar to, ka telegrafu pie-

mums izspiež telefons, kurš jau tagad pielaiž sarunas visas valsts teritorijas apmērā. Kamēr Anglijā uz 100 iedzīvotājiem ir 147 telegramas un Islandē pat 183 telegramas, tikmēr Latvijā ir tikai 26,1. Arī Somijā un Čekoslovākijā nav daudz lielāks telegramu relatīvais skaits. Paraleli telefoniskās satiksmes attīstībai nosūtīto un saņemto telegramu skaits samazinas un pat ar tuvākām ārzemēm (Igauniju, Lietuvu, Somiju) telefonam jau piekrīt lielāka nozīme nekā telegrafam.

44. Telefons*)

Iedzīvotāju skaits uz 1 telefona aparātu.

Dānijā	10,9	Latvijā	75,9
Zviedrijā	14,2	Igaunijā	95,0
Norveģijā	15,9	Čekoslovākijā	112,0
Šveicē	18,9	Irijā	118,9
Dāncigā	22,6	Ungarijā	144,9
Vācijā	23,9	Polijā	224,2
Anglijā	26,1	Lietavā	231,0
Holandē	33,0	Italiijā *)	297,4
Somijā	35,5	Rumēnijā	360,6
Beļģijā	45,0	Jugoslāvijā	406,0
Francijā	51,6	Bulgarijā	421,2
Austrijā	57,0	Krievijā *)	648,7

Telefona aparātu skaits uz 100 km².

Dānijā	742	Italiijā	52
Holandē	657	Latvijā	38
Anglijā	652	Irijā	36
Beļģijā	571	Polijā	34
Vācijā	561	Somijā	26
Šveicē	506	Igaunijā	25
Francijā	143	Lietavā	17
Austrijā	138	Rumēnijā	16
Zviedrijā	95	Bulgarijā	12
Čekoslovākijā	91	Jugoslāvijā	12
Ungarijā	63	Griekijā	3
Norveģijā	54	Krievijā	1

*) Kamēr par Krieviju un Italiju skaitļi attiecas uz 1925. gadu, tikmēr par visām pārējām valstīm uz 1926. gadu.

Telefons ar katru gadu ieņem svarīgāku vietu visās dzīves nozarēs. It sevišķi saimniecisko dzīvi tas padara nesalīdzināmi intensīvāku. Tas daudzkārt atvieto pastu un tele-

grafu, kuri telefonam attīstoties pamazām zaudē daudz no savā agrākā svara, it sevišķi tuvā satiksmē. Telefons atvieto neskaitāmus braucienus un gājienus. No vienas puses te-

Iedzīvotāju ska'ts uz 1 telefona aparātu.

lefons padara saimniecisko dzīvi intensīvāku, iznīcina attālumus, ietaupa laiku u. t. t. No otras puses plaši izkopts telefonu tīklis var rasties tikai samērā turīgā valstī, kurā saimnieciskā dzīve ir sasniegusi zināmu attīstības pakāpes augstumu. Vislabāki ar telefoniem ir apgādāta Dānija, kurā uz 11 iedzīvotājiem ir viens

aparats un uz 1 kvadratkilometru vairāk nekā 7 aparāti. Tāpat arī Norveģija un Zviedrija ir visai labi apgādātas ar telefonisku satiksmi. Latvijā viens telefona aparats ir uz 76 iedzīvotājiem. Sliktāki par Latviju ar telefonisko satiksmi ir apgādātas Igaunija, Čekoslovākija, Itālija, Polija, Lietava, Krievija un Balkanu ze-

mes. Tomēr ir jāņem vērā, ka telefons Latvijā strauži attīstās. Kamēr 1920. gadā bija tikai 1 180 aparāti, tikmēr 1924. gadā bija jau 11 050 un 1928. gadā 30 000. Jau tagad visu Latviju aplāj telefonu vadu tīkls (1920. gadā — 10 190 kilometri un

1927. gadā 218 495 kilometri) un telefoniskas sarunas ir iespējamās starp visattālākiem Latvijas apvidiem. Pašlaik Latvija jau sāk pārsniegt saimnieciski pakāpalikušās valstis un telefona daudzuma ziņā tuvojas caurmēra stāvoklim Eiropā.

Telefona aparātu skaits uz 100 km².

45. Automobiļi.

Automobilis pamazām ir daudzās zemēs kļuvis par galveno visizplatītāko, lētāko un ātrāko satiksmes līdzekli. Ir pilsētas uz kuŗu ielām vairs nav sastopami zirgi un ir valstis, kuŗās gandrīz katras ģimenes rī-

cībā ir automobilis. Tā Ziemeļ-Amerikas S. V. uz katriem 5 iedzīvotājiem ir viens automobilis, Kanadā uz katriem 11 iedzīvotājiem. Eiropā vislielākais automobiļu skaits ir Anglijā, kur uz katriem 37 iedzīvotājiem ir

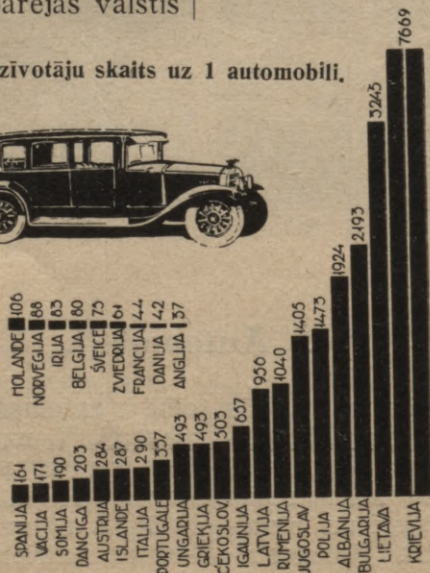
Iedzīvotāju skaits uz 1 automobili 1927. gadā.

Anglijā	37	Islandē	287
Dānijā	42	Italiā	290
Francijā	44	Portugalē	357
Zviedrijā	61	Ungarijā	493
Šveicē	75	Griekijā	493
Beļģijā	80	Čekoslovākijā	503
Irijā	83	Igaunijā	653
Norveģijā	88	Latvijā	956
Holandē	106	Rumenijā	1 040
Spānijā	161	Jugoslaviijā	1 405
Vācijā	171	Polijā	1 473
Somijā	190	Albanijā	1 924
Dancigā	203	Bulgarijā	2 193
Austrijā	284	Lietavā	3 245
		Krievijā	7 669

automobilis. Tālāk nāk Dānija ar 42, Francija ar 44, Zviedrija ar 61. Somijā uz 161 iedzīvotāju ir automobils. Igaunijā uz 653, bet Latvijā tanī pašā laikā tikai uz 956 iedzīvotājiem. Tādā kārtā Latvijā ir relatīvi 25 reizes mazāk automobiļu nekā Anglijā un gandrīz 200 reizes mazāk nekā Amerikas Sav. Valstīs. Automobiļu skaits Latvijā gan pieaug ļoti ātri, jo 1919. gadā visā valstī bija tikai 6 automobiļi. Tomēr arī pārējās valstīs

tas nemitīgi un strauji pieaug. Mazāk nekā Latvijā automobiļu ir tikai Eiropas nekultūrelākās valstīs, Eiropas austrumos un Balkanos. No visām Eiropas valstīm vismazākais, automobiļu relatīvais skaits ir Krievijā, jo tur tikai uz 7 669 iedzīvotājiem ir viena šāda mašina. No visām valstīm, par kurām ir statistika, Ķīnā ir mazākais automobiļu skaits, jo tur uz vienu mašinu ir 23 369 iedzīvotāji.

Iedzīvotāju skaits uz 1 automobili.

46. Radiofons.

Uztvērēju skaits uz 1000 iedzīvotājiem 1928. gadā.

Anglijā	67	Latvijā	13
Zviedrijā	53	Somijā	11
Dānijā	50	Igaunijā	11
Austrija	44	Ungarijā	9
Vācijā	32	Polijā	3
Norvēģijā	22	Krievijā	2
Čekoslovākijā	16	Rumēnijā	1
Šveicē	15		

Radio uztvērēju skaits uz 1000 iedzīvotājiem.

Radio aparāti privātā lietošanā nāca tikai pēc kara gados. Latvijā raidošā stacija sāka darboties samērā ļoti vēlu (1925. g. novembrī ar 331 abonentu) un tālab Latvijā radioaparātu ieviešanās nokavējās. Tomēr jau tagad Latvija šīn ziņā nestāv pēdējā vietā. 1929. g. 1. aprīlī Latvijā bija reģistrēti 25 000 aparāti, bet An-

glijā jau 1928. gadā bija 2,4 miljoni uztvērēji. Ar to arī izskaidrojams, ka Anglijā arī relatīvi ir piecas reizes vairāk klausītāju nekā Latvijā. Arī Skandināvijā un Vācijā viņu ir ievērojami vairāk. Turpretim Krievija un Balkāni arī šīn ziņā ir tālu pakāpalikuši.

VII. Kuģniecība.

47. Kuģu skaits un tonnaža 1928. gadā.

(Kuģi ar 100 un vairāk br. reģ. tonn. tilpumu.)

	Skaits	Brutto reģ. tonas
Anglijā un Irijā	8 204	19 875 350
Vācijā	2 080	3 777 251
Italiјā	1 429	3 428 817
Francijā	1 682	3 344 465
Norveģijā	1 787	2 968 207
Holandē	1 290	2 816 705
Zviedrijā	1 383	1 447 470
Griekijā	515	1 187 508
Spānijā	884	1 164 272
Dānijā	713	1 067 539
Beļģijā	233	492 609
Krievijā	354	376 819
Somijā	354	280 581
Portugalē	270	246 126
Latvijā	94	130 793
Polijā un Dancigā	33	127 568
Rumenijā	34	71 503
Igaunijā	107	52 630
Lietavā	.	.
Bulgariјā	.	.
Albaniјā	.	.

Kuģniecības svars atsevišķās valstīs.

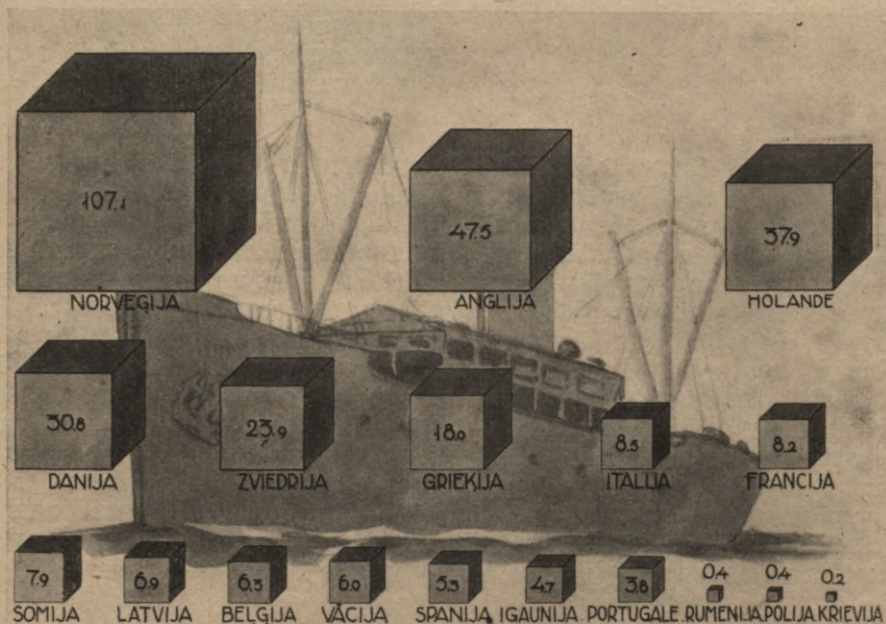
Uz 100 iedzīvotājiem ir bruto reģister tonnas liels tirdzniecības flotes kuģutilpums.

Norveģijā	107,1	Latvijā	6,0
Anglijā	47,5	Beļģijā	6,3
Holandē	37,9	Vācijā	6,0
Dānijā	30,8	Spānijā	5,3
Zviedrijā	23,9	Igaunijā	4,7
Griekijā	18,0	Portugalē	3,8
Italiјā	8,5	Rumenijā	0,4
Francijā	8,2	Polijā un Dancigā	0,4
Somijā	7,9	Krievijā	0,2

Savas tirdzniecības flotes lieluma ziņā Anglija tālu pārsniedz visas pārējās Eiropas valstis. Tai seko Vācija, Itālija un piektā vietā mazā Norvēģija. Tas liecina, ka jūrniecības relatīvā svara ziņā valsts sadalās citādi nekā to liecina absolūtie

skaitļi. Kuģniecības svaru kādas valsts dzīvē redzam, kad palūkojamies uz to, cik kuģu vai reģister tonnas iznāk uz vienu valsts iedzīvotāju. Tad Eiropā un arī visā pasaulē pirmo vietu jūras braucēju tautā starpā ieņem Norvēģija, kurā uz

Tirdzniecības flotes kuģu tilpums uz 100 iedzīvotājiem.

katriem 100 iedzīvotājiem iznāk 107 bruto reģister tonnām kuģu tilpuma. Otrā vietā stāv Anglija ar 47 tonnām, tad nāk Holande ar 38, Dānija ar 31, Zviedrija ar 24, Grieķija ar 18, Itālija, Francija un Somija ar 8 un Latvija ar 7. Pēc tam nāk Beļģija un Vācija ar 6, Spānija un Igaunija ar 5, Portugāle ar 4 un pārējās valstis ar mazāk par 1 reģister tonnu uz iedzīvotāju. Pēdējo vietu kuģniecības ziņā ieņem Krievija, kurā tikai uz 500 iedzīvotājiem iznāk vie-

na tonna kuģu tilpuma, kurpretim Latvijā uz 14 iedzīvotājiem ir pat vairāk par vienu tonnu tilpuma uz katru iedzīvotāju. — Latvijas kuģniecības svara ziņā, neskatoties uz Latvijas flotes iznīcināšanu kara gados, tagad ieņem apmēram tādu pat vietu kā Francijā, Somijā, Beļģijā un Vācijā. Kuģniecības svaru raksturo arī jūrniecībā nodarbināto personu skaits. Par nožēlošanu šie skaitļi viscaur nav salīdzināmi, jo tie attiecas uz dažādiem gadiem un bez tam

dažās valstīs ir skaitīti visi jūrnieki, kuŗi atrodas uz zināmā valstī reģistrētiem kuģiem, neskatoties uz to, vai šie kuģi atrodas iekšzemes vai tāļos braucienos. Turpretim citās valstīs reģistrēti vienīgi tie jūrnieki,

kuŗi skaitīšanas brīdī atrodas uz kuģiem dzimtenes ostās. Pēc pēdējās tautas skaitīšanas uz jūras tirdzniecības kuģiem bija nodarbināts sekošs procents no visiem strādājošiem:

Norveģijā	3,3
Holandē	3,3
Spānijā	2,1
Anglijā	1,9
Islandē	1,8
Zviedrijā	1,5
Griekijā	1,5

Dānijā	1,8
Somijā	1,0
Irijā	0,8
Beļģijā	0,8
Igaunijā	0,4
Francijā	0,3
Rumenijā	0,1

Latvijā pēdējā tautas skaitīšanā reģistrēti vienīgi tie jūrnieki, kuŗi atradās Latvijas ostās. Viņi sastādīja 0,2% no visiem strādājošiem. Kad ievēro tos Latvijas jūrniekus, kuŗi atradās ārpus Latvijas ūdeņiem, tad Latvijā jau tagad būs jūrniecībā nodarbināti apm. 0,6% no visiem strādājošiem. Šis skaitlis arī liecina, ka šinī nodarbošanās nozarē Latvijai vēl atveras plašs jo plašs darbības lauks, jo Latvijas tirdzniecības flotei nemitīgi pieaugot palielinās arī jūrniecībā nodarbināto cilvēku skaits. Neskatoties uz smagajiem, pat kata-

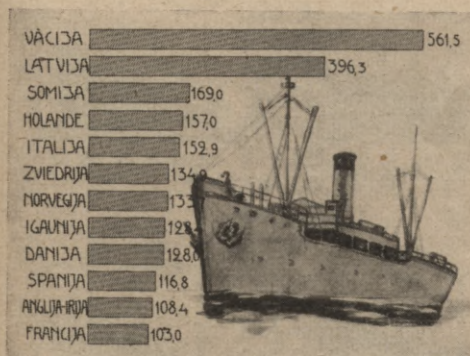
strofaliem triecieniem, kuŗus kara notikumi devuši Latvijas jūrniecībai, jau tagad mūsu tirdzniecības flote ir tikpat liela, kā pirms kara un solas vēl tālāk augt un attīstīties. Norveģijā, kuŗas ģeografiskais stāvoklis ir sliktāks nekā Latvijai un kuŗa arī klimatiskā ziņā atrodas nelabvēlīgākos apstākļos nekā Latvija, kuģniecībai piekrīt visredzamākā vieta valsts maksāšanas bilanci. Arī Latvijā jūrniecībai ar katru gadu piekrīt lielāka nozīme un ir paredzams, ka Latvija iekaros sev vietu redzamāko jūras braucēju tautu vidū.

48. Tirdzniecības flotes pieaugums

Pēckara gados Latvijas tirdzniecības flote ir ātri atjaunojusies. Kara gados 90% no visas tonnažas gāja zudībā un no tvaikoņu tonnažas bija atlikuši tikai 3%. Kamēr 1914. gadā Latvijas tirdzniecības tvaikoņu flotes tilpums bija 45 194 neto tonnas, tikmēr 1920. gadā vairs tikai 1 469, bet 1927. gadā jau 44 194, 1928. gadā — 57 043 un 1929. gadā 1. janvārī jau 75 639 neto tonnas. Tādā kārtā tirdzniecības tvaikoņu tonnaža Latvijā ir tagad

par 45% lielāka nekā pirms kara. Buru kuģi pēc kara nav atjaunoti un no 42 765 neto tonnu lielās būru kuģu flotes pirms kara tagad ir atlikušas tikai 3 736 tonnas. Tomēr jau 1929. gada 1. janvārī Latvijas tirdzniecības flote sastādīja 90% no pirmskara tonnažas. Uz 100 brutto reģister tonnām 1920. gadā Latvijā tagad ir 396,3 tonnas. No visām ievērojamākām jūrniecības valstīm tik strauju pieaugumu var pēc kara

**Tirdzniecības flotes pieaugums laikā
no 1920.—1928. gadam.**

uzrādīt vienīgi Vācija. Pirmo vietu tirdzniecības flotes pieauguma ātruma ziņā ieņem Vācija, tad nāk Latvija, pēc tam trešā vietā ar ievērojami mazāku pieauguma ātrumu nāk Somija, tālāk — Holande, Itālija, Zviedrija, Norvēģija, Igaunija un Dānija. Pārējās valstīs flotes pieauguma ātrums ir ievērojami lēnāks. Tas apstāklis, ka pēc kara saimnieciski visgrūtākos gados bez redzama pabalsta no valsts puses mūsu flote ir strauji pieaugusi liek domāt, ka turpmāk pieauguma gaita nebūs lēnāka.

**Tirdzniecības flotes pieaugums
laikā no 1920.—1928. gadam.**

Valstis	Tonnažas lielums 1000 brut. reģ. tonnās		Tonnažas pieaugums pieņemot 1920. g. par 100
	1920. g.	1928. g.	
Vācijā	672,7	3 777,2	561,5
Latvijā	33,0	130,8	396,3
Somijā	166,0	280,0	169,0
Holandē	1 793,4	2 816,7	157,0
Itālijā	2 242,4	3 428,8	152,9
Zviedrijā	1 072,9	1 447,5	134,9
Norvēģijā	2 219,4	2 968,2	133,7
Igaunijā	41,0	52,6	128,4
Dānijā	803,4	1 067,5	128,0
Spānijā	997,0	1 164,3	116,8
Anglijā un Irijā	18 330,4	19 875,3	108,4
Francijā	3 245,2	3 344,5	103,0

**49. Ārzemju satiksmē ienākušo un izgājušo
kuģu caurmērs.**

Piejūras valstīs kuģniecībai piekrit visai redzama vieta tautsaimniecībā. Piemēram, Anglijas un Norvēģijas maksāšanas bilancēs jūrniecībai piekrit viena no redzamākām vietām. Kad palūkojamies uz abso-

lutiem skaitļiem, tad vislielākā ienākušo un izgājušo kuģu caurmēra tonnaža ir Anglijā, Francijā, Vācijā, Holandē un Beļģijā. Vismazākā ir Latvijā, Igaunijā, Lietuvā un Polijā. Ja mazajā Holandē un Beļģijā 20

Ārzemju satiksmē ienākušie kuģi.
1 000 reģister netto tonnās.

Anglijā	1927.	g.	90 870
Francijā	1927.	..	45 494*)
Vācijā	1926.	..	30 528
Holandē	1927.	..	30 240
Beļģijā	1927.	..	23 653
Spānijā	1925.	..	22 117
Italiņā	1927.	..	19 484
Zviedrijā	1927.	..	16 244
Dānijā	1925.	..	9 648
Norveģijā	1926.	..	5 987
Somijā	1927.	..	4 870
Krievijā	1926.	..	4 430**)
Rumēnijā	1925.	..	3 742
Dancigā	1927.	..	3 350
Dienvīdslavijā	1926.	..	2 958
Latvijā	1927.	..	1 760
Igaunijā	1926.	..	724
Lietavā	1927.	..	430
Polijā	1927.	..	420***)

līdz 30 reizes rosīgāka kuģu kustība nekā Baltijas valstīs, tad tas nav izskaidrojams vienīgi ar augsti attīstīto saminieckisko dzīvi šinīs valstīs, bet gan ar to, ka šo valstu aizmugurē atrodas augsti attīstītas kultūras valstis, kā Vācija, Francija un Šveice, kuģu imports un eksports lielā mērā iet tranzīta veidā caur Beļģiju un Holandi. Latvijas un Igaunijas

aizmugurē, turpretim, atrodas bezgala nabagā Krievija, kurā valda visai primitīva saimnieciskā iekārta. Ar to arī izskaidrojama samērā neliela kuģu apgrozība Baltijas jūras austrumu piekrastē. Lai spriestu par to, cik liela loma piekrīt kuģniecībai atsevišķo valstu dzīvē, palūkosimies uz sekošiem skaitļiem.

Uz 100 iedzīvotājiem ir ienākušo un izgājušo kuģu
caurmēra reģister netto tonnās

Holandē	408	Spānijā	100
Beļģijā	303	Latvijā	93
Dānijā	278	Igaunijā	65
Zviedrijā	268	Vācijā	48
Anglijā	234	Italiņā	48
Norveģijā	216	Jugoslavijā	25
Somijā	138	Rumēnijā	22
Polijā ar Dancigu	122	Lietavā	20
Francijā	112	Krievijā	4

*) Francijā skaitīti vienīgi kuģi, kuģi ienākuši vai izgājuši ar krāvu.

**) Krievijā bez klusā okeāna ostām.

***) Polijai atzīmēta vienīgi Gdīņas ostas kuģniecība. Polijas eksports un imports galvenā kārtā virzās caur Dancigu.

Ienākušo un izgājušo kuģu caurmēra tonnaža.

408

HOLANDE.

303

BELGIJA.

278

DANIJA.

268

ZVIEDRIJA.

234

ANGLIJA.

216

NORVEGIJA.

138

SOMIJA.

122

POLIJA UN
DANCIJA.

112

FRANCIJA.

100

SPANIJA.

93

LATVIJA.

65

IGAUNIJA.

48

VĀCIJA.

48

ITALIJA.

25

JUGOSLAVIJA.

22

RUMENIJA.

20

LIETAVA.

4

KRIEVIJA.

Pirmās vietas kuģniecības relatīvā svāra ziņā ieņem mazās valstis, kuģas apkalpo plašu aizmuguri. Tās ir Holadne un Beļģija un tālāk nāk Dānija un Zviedrija, kuģam kā zemēm ar visai lielu jūras robežu ir rosīga kuģu kustība. Latvijā 1928. gadā uz 100 iedzīvotājiem bija jau 112 ienākušo un izgājušo kuģu tonnas. Ar to Latvija ievērojami pārsniedz Vāciju un visas pārējās Baltijas jūras austrumu piekrastes valstis. Kuģniecībai šini ziņā piekrit Latvijā tāds pats svārs kā Francijā un Spānijā un maz atšķiras no stāvokļa Somijā. Tanī pašā laikā kuģu satiksmei piekrit Norveģijā,

Dānijā un Beļģijā 2 līdz 3 reiz lielāks svārs un Holandē pat 4 reizes lielāks.

Tomēr jau tagad Latvijas kuģniecību var uzskatīt kā redzamu faktoru mūsu valsts dzīvē, vēl vairāk ņemot vērā kuģniecības straujo attīstību.

Latvijas ostās ienākuši kuģu 1000 netto tonnās.

1902. g.	1 686	1919. g.	343
1905. „	1 971	1921. „	785
1908. „	2 226	1923. „	1 445
1910. „	3 550	1925. „	1 444
1913. „	3 591	1927. „	1 761
1917. „	—	1928. „	2 115

Kuģu kustība Latvijas ostās tagad ir tāda pat, kā pirms 20 gadiem. Tā laikā no 1905.—1908. gadam Latvi-

jas ostās ienākušo kuģu tonnaža bija caurmērā 2 108 n. tonnas liela, bet 1928. gadā 2 115.

50. Kuģniecība Baltijas jūrā.

Ienākušo un izgājušo kuģu vidējā tonnaža 1 000 netto reģistertonnās attiecīgo valstu ostās, kuras atrodas Baltijas jūras piekrastē (1926. līdz 1927. g.).

Zviedrijā	16 244
Vācijā	9 274 ^{*)}
Dānijā	6 455 ^{*)}
Somijā	4 870
Dancigā	3 350
Latvijā	1 760
Krievijā	741
Igaunijā	724
Lietavā	430
Polijā	420

Kopā 44 268

Visvairāk mūs var interesēt kuģniecība Baltijas jūras ostās. Starp visām Baltijas jūras valstīm pirmā vietā stāv Zviedrija, jo no visas kuģu tonnažas, kuģa ir adresēta uz Baltijas jūras piekrastes ostām, 36,6% iet uz Zviedriju. Šie skaitļi spilgti raksturo cik augstu saimnieciskās attīstības pakāpi var sasniegt maza, bet kultūrela valsts, kāda ir Zviedrija. Vēl spilgtāki Zviedrijas stāvoklis izceļas, kad to salīdzinām ar tik ļoti lielo Krieviju, uz kuru iet tikai 1,0% no visiem kuģiem Baltijas jūrā. Latvijas ostas apmeklē 3,0% no visas Baltijas jūras tonnažas. Latvijas ostas, pateicoties savam labvēlīgam ģeografiskam stāvoklim, ieņem izcilus vietu Baltijas jūras austrumu piekrastē.

Galvenās ostas Baltijas jūras dienvidus un austrumu piekrastē ārzemju satiksmē ienākušo un izgājušo kuģu caurmēra tonnaža (1 000 tonnās).

Rostoka Meklenburgā	1 753
Sasnica uz Rūgenes salas	1 642
Stetina Prūsijā	1 680
Gdiņa Polijā	420
Danciga	3 350
Karalauči Prūsijā	376
Klaipēda Lietavā	430
Liepāja	268
Rīga	1 010
Rēvele Igaunijā	696
Pēterpils Krievijā	588
Helsingforsa Somijā	1 361

Palūkojoties uz Baltijas jūras dienvidus un austrumu piekrastes ostu darbību, redzam, ka rosīga kuģniecība ir vācu nelielās ostās, kā Rostokā, Sasnicā un Stetinē, kuras apkalpo galvenā kārtā savu tuvāko apkārtni, jo šo ostu tuvumā^{**)} atrodas lielā Hamburga, kurā 1927. gadā caurmērā iegāja un izgāja kuģi ar 17 751 000 net. reģ. tonnām un kuģa pie sevis saista jo plašu vidus Eiropas apgabalu. Izcilus stāvokli Baltijas jūras dienvidus piekrastē ieņem Danciga, kuģa apkalpo plašu austrumu

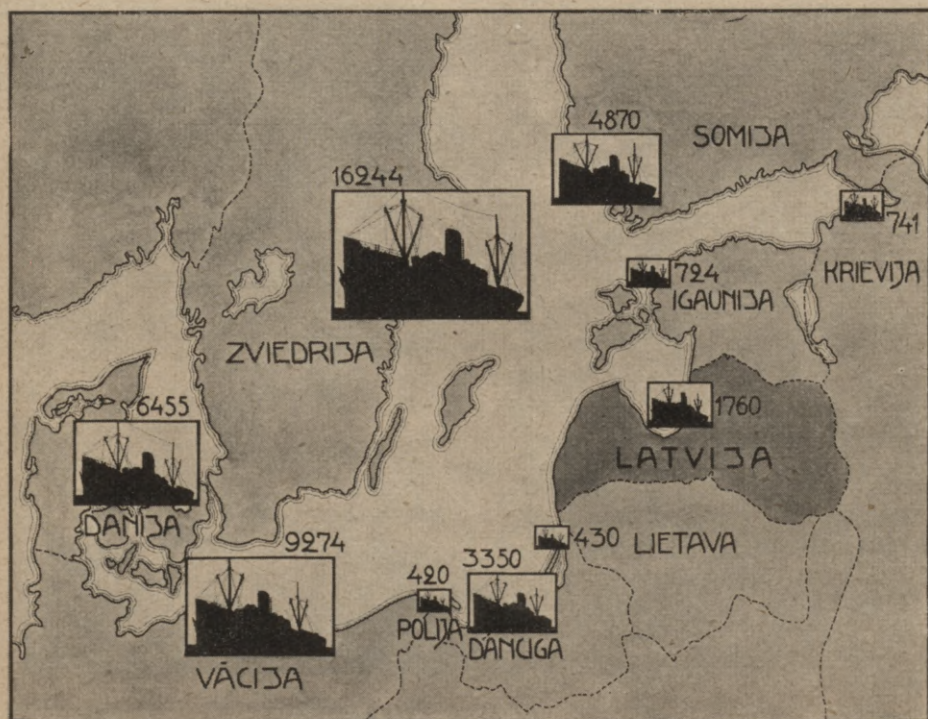
^{*)} Tikai ostās, kuras atrodas Baltijas jūrā.

^{**) Rostoka no Hamburgas ir tikai mazliet vairāk kā 100 kilometrus atstata, tas ir mazāk kā no Rīgas līdz Ventspilij.}

Prūsijas apgabalu, bet it sevišķi Poliju, kuŗas jūras tirdzniecība vēl nevar ietilpt jaunajā Gdiņas ostā. Klaiņpēda un Liepāja apkalpo gandrīz vienīgi šaurāko apkārtni. Vienīgi ne-

daudzus ziemas mēnešus caur Liepāju nelielos apmēros virzas arī Krievijas tranzīts. Baltijas jūras ziemeļu austrumu piekrastē redzamāko vietu ieņem Rīgas osta, kuŗa tagad gal-

Ienākušo un izgājušo kuģu caurmēra tonnaža Baltijas jūras valstīs.

venā kārtā strādā vietējām vajadzībām. Rēveles un Pēterpils kuģniecība ir samērā mazāka. Toties Helsingforsā atkal ārzemju satiksmē ieņāk vairāk nekā miljonu liela tonnaža, pie kam raksturīgi ir tas, ka Helsingforsā kuģniecība ir mazliet ievē-

rojamāka nekā Rīgā, kaut gan Helsingforsas osta strādā vienīgi Somijas vajadzībām. No tā var taisīt slēdzienu, kā arī Latvijas ostās kuģniecība var attīstīties galvenā kārtā attīstoties pašas Latvijas saimnieciskai dzīvei. *)

*) Kartogramu par Baltijas jūras ostu darbību skat. 155. lp. p.

VIII. Tirdzniecība.

51. Pasaules tirdzniecības sadalījums starp valstīm pirms un pēc kara.

Visa ārējās tirdzniecības apgrozījumu suma = 100.

Valstis un pasaules daļas	1913. g.	1925. g.	Valsts un pasaules daļas	1913. g.	1925. g.
Anglija	17,3	17,4	Azijā	10,6	14,2
Vācija	12,6	8,1	To starpā		
Francijā	7,5	6,8	Angļu Indijā	3,5	3,6
Italiņā	3,0	2,8	Japanā	1,7	3,2
Holandē	3,6	2,7	Kīnā	1,8	2,3
Beļģija ar Luksemburgu	4,0	2,5	Angļu Malakā	1,2	2,0
Čekoslovākijā	—	1,7	Holandes Indijā	1,1	1,7
Dānijā	1,1	1,4	Amerikā	21,2	26,1
Šveicē	1,6	1,4	To starpā		
Zviedrijā	1,1	1,2	S. Amerikas S. V.	10,9	14,6
Austrijā	3,2	1,1	Kanadā	2,8	3,6
Spānijā	1,2	1,1	Argentīnā	2,5	2,6
Polijā	—	1,0	Brazīlijā	1,6	1,5
Krievijā	3,8	0,9	Kubā	0,8	1,0
Norveģijā	0,6	0,7	Meksikā	0,6	0,9
Jugoslaviņā	—	0,5	Afrikā	3,5	3,0
Ungariņā	—	0,5	To starpā		
Rumenijā	0,6	0,5	Eģiptē	0,8	1,0
Somijā	0,4	0,4	Kapzemē	1,3	0,8
Griekijā	0,2	0,3	Australijā	2,4	3,1
Bulgariņā	0,1	0,2	Visā pasaulē	100,0	100,0
Portugalē	0,3	0,2			
Latvijā	—	0,1			
Igaunijā	—	0,1			
Lietavā	—	0,1			
Kopā Eiropā	62,3	53,5			

Pasaules tirdzniecībā dažādo valstu relatīvais svārs nav vienāds. Saskaitot visu valstu eksportu un importu, pieņemot to par 100, iegūstam skaitļus, kuŗi rāda kāds pro-

cents no pasaules tirdzniecības krīt uz katru valsti. Pirmo vietu pasaules tirdzniecībā ieņem Anglija ar 17,4% no visas pasaules tirdzniecības apgrozījumiem. Tad nāk Amerikas

S. Valstis ar 14,6%, Vācija ar 8,1%, Francija ar 6,8%, Kanada ar 3,6%, Indija ar 3,6%, Japana ar 3,2%, Itālija ar 2,8%, Holande ar 2,7%, Argentīna ar 2,6%, Beļģija ar 2,5% un Ķīna ar

2,3%. Pārējās valstis ārējās tirdzniecības apgrozība sastāda mazāk par 2% no visas pasaules tirdzniecības apgrozības. Uz katru Baltijas valsti iznāk ap vienu tūkstotdaļu no

Galveno Baltijas jūras austrumu un dienvidus piekrastes ostu kuģniecība.

visas pasaules tirdzniecības apgrozības. Pasaules karš ir ienesis ievērojamas pārgrozības ārējās tirdzniecības sadalījumā starp dažādām valstīm. Tā pirms kara Vācija ar 12,6% ieņēma pasaules valstu starpā otro vietu un trešā vietā ar 10,6% stāvēja Z. Amerikas S. Valstis. Tagad Amerika ar 14,6% ieņem otro vietu. Vēl lielākā mērā ir noslidējusi uz leju

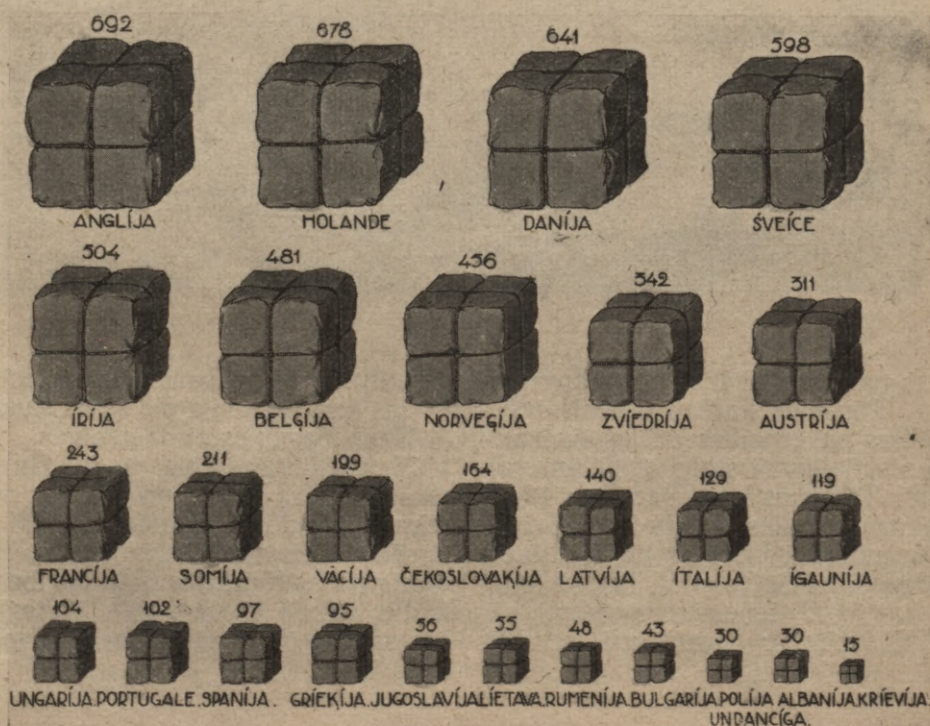
Krievijas loma pasaules tirdzniecībā. Pirms kara Krievija pie sevis saistīja 3,8% no pasaules tirdzniecības, bet 1925. gadā vairs tikai 0,6%. Ja arī skaita, ka uz Poliju un Baltijas valstīm ir pārgājuši apmēram 1,3% no agrākās Krievijas tirdzniecības, tad tomēr pašas Krievijas tirdzniecība tagad ir vairāk kā uz pusi samazinājusies salīdzinot ar pirmskara stāvokli.

52. Importa un eksporta vērtība uz vienu iedzīvotāju latos 1926. gadā.

Imports:

Anglijā	692	Italiā	129
Holandē	678	Igaunijā	119
Dānijā	641	Ungarijā	104
Šveicē	598	Portugālē	102
Irijā	504	Spānijā	97
Beļģijā ar Luksemb.	481	Griekijā	95
Norveģijā	456	Jugoslavijā	56
Zviedrijā	342	Lietavā	55
Austrijā	311	Rumēnijā	48
Francijā	243	Bulgarijā	43
Somijā	211	Polijā ar Dancigu	30
Vācijā	199	Albanijā	30
Čekoslovākijā	164	Krievijā	15
Latvijā	140		

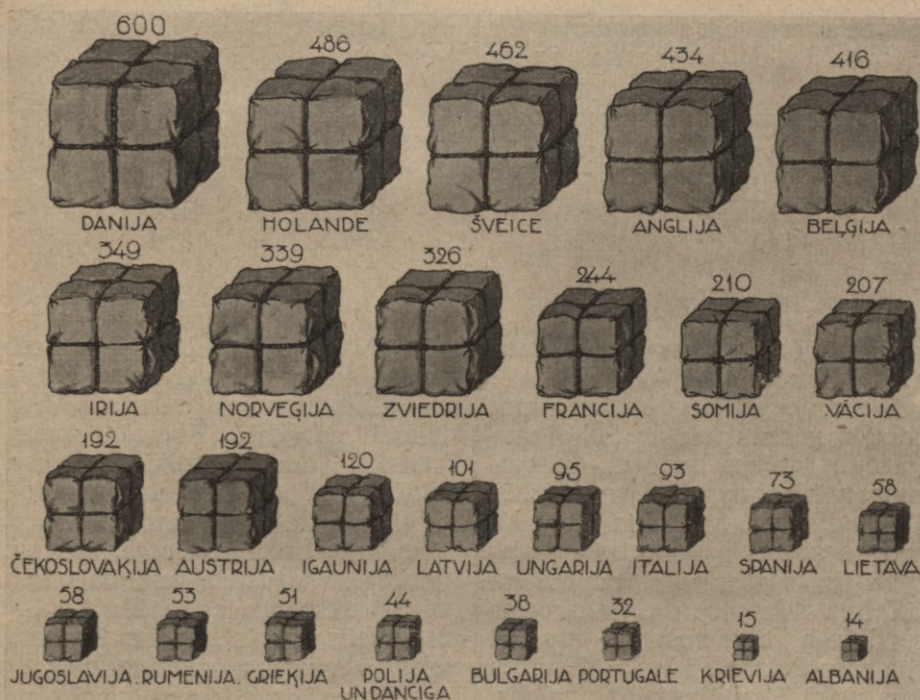
Importa vērtība uz 1 iedzīvotāju.

Eksports:

Dānija	600	Latvija	101
Holandē	486	Ungarijā	95
Šveicē	462	Italijā	93
Anglijā	434	Spānijā	73
Beļģijā ar Luksemb.	416	Lietavā	58
Irijā	349	Jugoslāvijā	58
Norveģijā	339	Rumēnijā	53
Zviedrijā	326	Grieķijā	51
Francijā	244	Polijā ar Dancingu	44
Somijā	210	Bulgarijā	38
Vācijā	207	Portugālē	32
Cekoslovākijā	192	Krievijā	15
Austrijā	192	Albanijā	14
Igaunijā	120		

Eksporta vērtība uz 1 iedzīvotāju.

Pie svarīgākajiem saimnieciskās dzīves faktoriem pieder ārējā tirdzniecība. Tā ir arī viens no vispilnīgākajiem saimnieciskās kultūras aug-

stuma mērogiem. Cik liela un bagāta arī nebūtu kāda valsts — bez citu zemju ražojumiem, bez preču ieveiduma no ārzemēm neviena nevar iztikt.

Bet lai varētu preces importēt, tās arī ir jāizved, jo ārējā tirdzniecība pieder pie svarīgākiem faktoriem valsts maksāšanas bilanci. Palūkojoties uz skaitļiem par ievaduma lielumam dažādās valstīs, redzam, ka taisni bagātās valstīs ir lielāks preču ievadums nekā nabadzīgākās valstīs. Tas ir arī saprotams, jo tur, kur ir ro-sīga saimnieciska dzīve, kur iedzīvotāju masas ir kulturelas un parodušas dzīvot ar zināmu komfortu, tur importam ir jābūt lielam. Tālab arī vislielākais relatīvais imports Eiropā ir Anglijā, Holandē, Dānijā, Šveicē u. t. t. Ārpus Eiropas ievērojams im-

ports ir Jaunzelandei, Australijai, Kanadai, Dienvidus Afrikas brīvvalstīm u. t. t. Vismazākā ievadumu suma uz vienu iedzīvotāju, starp zemēm, par kurām ir ārējās tirdzniecības statistika, ir franču Rietumafrikai (19 ls. uz iedzīvotāju), Nigerai (19), Krievijai (15), Beļģijas Kongo (15), Angļu Indijai (14) un Ķīnai (10).

Latvijas imports un eksports samērā vēl nav liels, jo starp 27 Eiropas valstīm Latvija relatīvā importa ziņā ieņem 14. un eksporta ziņā 15. vietu. Importa un eksporta lielums Latvijā ir padots svārstībām.

Importa un eksporta vērtība latos Latvijā uz vienu iedzīvotāju.

Gadi	Imports	Eksports	Gadi	Imports	Eksports
1921.	44	18	1925.	152	97
1922.	60	57	1926.	140	101
1923.	117	90	1927.	134	118
1924.	140	93	1928.	164	139

Importa vērtība Latvijā ir padota diezgan lielām svārstībām. Tā 1928. gadā tā sasniegusi savu maksimumu pateicoties neražai un ar to saistīto pastiprināto labības importu. Latvijas importu bieži uzskata par pārmērīgi lielu. Tomēr, kad ņem vērā, ka Latvija kara gados bija galīgi izpostīta, ka itin viss bija jāatjauno, ka veikali bija izlaupīti, tad sakarā ar visas dzīves atjaunošanu importa vērtība nav liela. Tā ir 2—4 reizes mazāka nekā Skandināvijas valstīs, kuras karā nebija cietušas. Latvijas eksports sistematiski pieaug. Pirmajos pēckara gados tas bija vēl ļoti niecīgs, bet ar katru gadu palielinādamies tas 1928. gadā jau ir sasnie-

dzis 139 latus uz vienu iedzīvotāju. Lielāks imports nekā Latvijā ir visās Skandināvijas zemēs, Anglijā, Holandē, Beļģijā, Šveicē, Austrijā, Francijā, Vācijā, Somijā un Čekoslovākijā, bet mazāks imports nekā Latvijā ir Itālijā, Igaunijā, Ungarijā, Portugālē, Spānijā, Polijā, Krievijā, Lietuvā un visās Balkanu valstīs. Tāpat arī eksports ir mazāks visās tās valstīs, kurās imports ir mazāks nekā Latvijā, izņemot Igauniju, kura ievēd mazāk un izved vairāk nekā Latvija, kas galvenā kārtā ir izskaidrojams ar to, ka Igaunijas rūpniecība kara gados nebija tik smagi cietusi.

53. Tirdzniecības bilance 1926. gadā.

Pasīva bilance.

Ievēdumu pārsvars par izvedumiem latos uz vienu iedzīvotāju:

Anglijā	258
Holandē	192
Irija	155
Šveicē	136
Austrijā	119
Norveģijā	117
Portugalē	70
Beļģijā ar Luksemb. . .	65
Grieķijā	44
Dānijā	41
Latvijā	39
Italiņā	36
Spānijā	24
Zviedrijā	16
Albanijā	16
Ungarijā	9
Somijā	1

Aktīva bilance.

Izvedumu pārsvars par ievēdumiem uz vienu iedzīvotāju latos:

Krievijā	0,2
Francijā	0,3
Igaunijā	0,7
Jugoslavijā	1,4
Lietavā	3,5
Bulgarijā	5,0
Rumenijā	5,0
Vācijā	8,0
Polijā	14,0
Čekoslovakiņā	28,0

Eiropas valstu lielākai daļai ir pasīva tirdzniecības bilance, t. i. šīs valstis ievēd preces par lielāku summu nekā izvēd. Vislielāko pasīvīti uzrāda Anglijas tirdzniecības bilance. Uz katru iedzīvotāju Anglijā ievēd preces par 258 latiem vairāk nekā izvēd. Tad nāk Holande, Irija, Šveice u. t. t., pēc pasīvītes lieluma. Tirdzniecības bilance pieder pie vissvarīgākīem postenīem valsts maksāšanas bilancē un tālab iztrūkums tirdzniecības bilancē ir jāsedz ar ienākumiem, kurus sniedz citas saimnieciskās dzīves nozares. Pie tiem pieder ienākumi no kolonijām (Anglija, Holande, Beļģija, Portugale, Spānija), no kuģniecības (Anglija, Holande, Irija, Norveģija, Grieķija, Dānija, Latvija, Zviedrija, Somija),

no svešnieku satiksmes (Šveice, Austrija, Vācija, Itālija), no peļņas ārzemēs (Skandināvijas valstīs) u. t. t. Latvijai, neskatoties uz tirdzniecības bilances pasīvīti, sākot ar valsts pastāvēšanas pirmo gadu, tomēr ir nepastrīdami aktīva maksāšanas bilance, jo 39 latus lielo iztrūkumu uz vienu iedzīvotāju, kurū rada pasīvā tirdzniecības bilance, sedz citi ienākumi, kā Latvijas tirdzniecības flote, ostas, transīts, svešnieki, kurī uzturas Latvijā u. t. t. — Valstis ar aktīvu tirdzniecības bilanci, bez šaubām, atrodas labvēlīgākās apstākļos, ja tikai tirdzniecības bilances aktivitāti nepanāk ar līdzekļiem, kurī apgrūtiņa saimniecisko progresu, kā tas ir Krievijā, Polijā un dažās citās valstīs.

54. Galveno labību imports uz vienu iedzīvotāju.

(Kilogramos 1927. gadā.)

Kvieši:		Rudzi:	
Beļģijā	152	Norveģijā	65
Anglijā	130	Dānijā	54
Holandē	80	Somijā	31
Vācijā	40	Latvijā	28
Dānijā	39	Igaunijā	25
Norveģijā	34	Holandē	13
Zviedrijā	34	Vācijā	10
Somijā	?	Zviedrijā	9
Latvijā	25	Beļģijā	5
Igaunijā	14	Lietavā	1
Lietavā	0,0	Anglijā	0,3

Mieži:		Auzas:	
Beļģijā	36	Holandē	13
Vācijā	31	Beļģijā	11
Holandē	31	Dānijā	7
Anglijā	18	Latvijā	7
Norveģijā	9	Igaunijā	5
Dānijā	5	Anglijā	4
Igaunijā	3	Norveģijā	4
Latvijā	0,9	Vācijā	3
Somijā	0,1	Somijā	0,2
Zviedrijā	—	Lietavā	—
Lietavā	—	Zviedrijā	—

Galvenās Latvijā importētās preces ir (1927. gadā) labība par 34,1 miljonu latiem, kokvilnas audumi par 21,0, cukurs par 15,5, rūpniecības mašīnas par 11,4, akmens ogles par 11,4, vilnas audumi par 7,2 un lauksaimniecības mašīnas par 5,0 miljonu latiem. Pārējo importēto preču vērtība, katra par sevi ņemta, nepārsniedz 5 miljonus latu. Tādā kārtā importēto preču starpā pirmo vietu savas vērtības lieluma ziņā ieņem labība. Tomēr paskatoties uz citām Eiropas ziemeļu un rietumu valstīm, redzam, ka tās gandrīz visas arī ir labību importējošas zemes. Tā kviešu

importa ziņā Latvija starp šīm valstīm ieņem vienu no pēdējām vietām, kaut gan Latvija nav kviešu ražotāja. Rudzu imports uz vienu iedzīvotāju Latvijā ir mazāks nekā Norveģijā, Dānijā un Somijā, bet lielāks kā Igaunijā un Zviedrijā. Miežu imports Latvijā ir ļoti neliels, bet auzu imports ziemeļu zemēs vispārīgi nav liels, jo šīs zemes pašas ir galvenās auzu producētājas. Tālab relatīvi auzu imports Latvijā šķiet liels, kaut gan tas ir ievērojami mazāks nekā rudzu un kviešu imports. Zviedrija un Lietuva miežus un auzas pat eksportē vairāk nekā importē.

IX. Valsts saimniecība.

55. Valsts ieņēmumi un nodokļi. *)

Valsts	Gadi	Valsts ieņēmumi Miljonos latos	Uz vienu iedzīv. latos
Anglijā	1926./27.	19 486, ₁	427
Norveģijā	"	575, ₇	208
Dānijā	"	717, ₂	207
Holandē	1926.	1 466, ₁	198
Francijā	1927.	8 019, ₇	197
Vācijā	1927./28.	10 989, ₁	174*)
Zviedrijā	1926./27.	899, ₁	148
Somijā	1927.	470, ₂	133
Austrijā	1926.	810, ₈	123
Italiā	1925./26.	4 755, ₉	118
Igaunijā	1929./30.	130, ₄	117
Beļģijā	1926.	891, ₇	114
Čekoslovākijā	"	1 552, ₁	109
Spānijā	1925./26.	2 218, ₁	100
Jugoslāvijā	1927./28.	1 044, ₀	87
Latvijā	"	163,₆	87
Šveicē	1927.	338, ₂	86*)
Lietavā	1928.	164, ₇	76
Grieķijā	1925./26.	469, ₁	71
Krievijā	1928.	5 500, ₆	54*)
Portugalē	1924./25.	321, ₅	49
Bulgarijā	1926./27.	229, ₆	43
Rumēnijā	1926.	733, ₉	43
Albanijā	1926./27.	23, ₆	28

Valsts iespaids uz sabiedrību ir jaunākā laikā nemitīgi pieaudzis. Vidus laikos valsts vara reti sniedzās pāri valsts militārās aizstāvbās un tiesas spriešanas robežām.

Tālab arī valsts budžets bija samērā ļoti neliels. To, piemēram, raksturo sekoši skaitļi, kuri gan attiecas uz Franciju, bet ir attiecināmi gandrīz uz visām Eiropas valstīm.

*) Šeit nav pieskaitīti ieņēmumi, kuri ir atsevišķām federatīvām valstīm, resp. kantoniem Krievijā, Vācijā un Šveicē. Tos ieskaitot šo valstu ieņēmumi būtu ievērojami lielāki.

Valsts izdevumi uz vienu iedzīvotāju latos gadā.

Ludviga XIII. laikā (1498.—1515.)	1, ²⁴
Franča I. laikā	2, ⁰⁸
Indriķa IV. laikā (1609.)	4, ⁸²
Ludviga XIV. laikā (1699.)	9, ⁰⁴
Ludviga XV. laikā (1773.)	17, ⁸⁶
Ludviga XVI. laikā (1789.)	23, ²⁶
1870. gadā	88, ¹⁷
1913. gadā	115, ⁰⁶

Līdzīgu ainu varam konstatēt arī attiecībā uz Angliju, Vāciju, Austriju un Skandināviju. Kamēr ap 1 500 g.

valsts ieņēmumi un izdevumi uz vienu iedzīvotāju gada laikā svārstījās starp 1 un 2 latiem, tikmēr tie pirms pasaules kara desmitkārtotiesies un simtskārtotiesies. Nemitīgi valsts prasības no iedzīvotājiem pieauga. Valsts uzlikto nodokļu nasta pieauga un valsts savus ienākumus organizēti izlietoja dažādiem lieliem pasākumiem, to starpā arī bruņošanās izdevumiem. Bet pasaules karā notika jauns lūzums valsts finansēs. Kara un pēckara gados valsts budžeti pieauguši līdz agrāk neiedomājamam lielumam.

Valsts ieņēmumi pirms un pēc kara (miljonos).

Valsts	Valuta	1913. gadā	1927. gadā
Vācijā	zelta marka	3 152	8 526
Anglijā	mārciņa	188, ^s	805, ⁷
Holandē	guldeni	227	719
Zviedrijā	kronas	263	643
Šveicē	franki	100	313
Norveģijā	kronas	161	396
Krievijā	rubļi	2 845	4 928

Kara notikumi uzlikuši karojošām valstīm visai smagas nastas. Izpostītie apgabali ir jāatjauno, jāapgādā invalīdi un kritušo ģimenes, jāmaksā valsts parādi. Tam pievienojās vēl cenu celšanās sakarā ar zelta pirkšanas spēju samazināšanos. Bet arī neitrālo valstu budžeti ir div- un trīskārtotiesies. Pie mums Latvijā nereti atskan nepareizi apgalvojumi, ka tagad valsts prasot no iedzīvotājiem lielākus nodokļus nekā agrāk. Šāds apgalvojums ir aplams, bet ja arī tas būtu pareizs, tad nedrīkst aizmirst, ka tagad visas valstis ieņem lielākas summas nekā pirms kara un kā tālab nodokļu nasta itin visur tagad ir lielāka nekā pirms kara. Latvijas valsts budžetu nevar uzskatīt par pārspīlēti lielu, ja to salīdzina ar citu zemju budžetiem. Lat-

vija caurmērā uz katru iedzīvotāju ieņem 87 latus. Valstu lielākā daļā uz vienu iedzīvotāju ieņem un izdod 2—5 reizes vairāk. Nerunājot nemaz par bagāto tautu valstu ieņēmumiem, kuri dabīgi var būt lielāki nekā Latvijā, arī Vācijā, kur dzīves apstākļi nav labāki, uz katru iedzīvotāju valsts ieņem 174 latus. Spānijā un Jugoslavijā iedzīvotāju labklājības līmenis ir zemāks nekā Latvijā, bet valsts ieņēmumi tādi pat kā Latvijā, vai vēl lielāki.

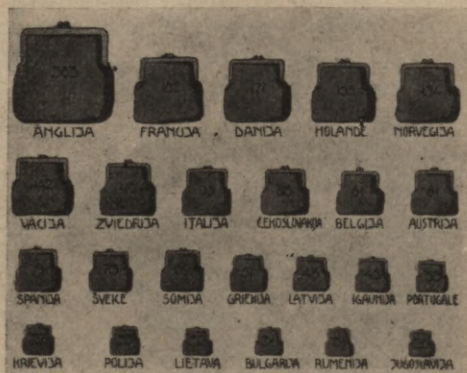
Valsts ienākumi saplūst valsts kasē no dažādiem avotiem. Tie rodas tiešu un netiešu nodokļu veidā, kā arī no ienākumiem, kurus dod valsts īpašumi un uzņēmumi. Nodokļu maksātājus pirmkārt var interesēt nodokļi, kurus tas tieši vai netieši maksā valstij.

Tiešie un netiešie nodokļi*)

Valsts	Nodokļu suma miljo- nos latos	Viens iedzīvotājs maksā latos tiešos un netiešos nodok.
Anglijā	17 487	383
Francijā	7 403	182
Dānijā	592	171
Holandē	1 151	155
Norveģijā	427	154
Vacijā	8 999	142
Zviedrijā	702	116
Itālijā	3 850	95
Čekoslovākijā	1 209	85
Beļģijā	630	81
Austrijā	535	81
Spānijā	1 732	78
Šveicē	288	73
Somijā	244	69
Griekijā	333	51
Latvijā	90	48
Igaunijā	50	45
Portugalē	247	38
Krievijā	3 744	37**)
Poijā	979	33
Lietavā	69	32
Bulgarijā	165	31
Rumenijā	528	31
Jugoslavijā	315	26
Albaniijā	?	?

Caurmērā katris Latvijas iedzīvotājs maksā tiešu un netiešu nodokļu veidā 48 latos. Īstenībā nodokļu nasta, protams, sadalās citādi, jo tā atkarājas no maksātāja ienākumu lieluma, no tā, cik tas patērē alkoholu, tabaku, ārzemju manufakturu, ar ko tas nodarbojas u. t. t. Ir personas, kuras valstij maksā tikai dažus santimus netiešu nodokļu veidā un tādās, kuras maksā desmitiem tūkstošiem. Tomēr caurmērā skaitlis atļauj izdarīt salīdzinājumus ar citām valstīm. Latvijas iedzīvotāji maksā samērā mazus nodokļus. Vislielākos nodokļus maksā Anglijas

Viena iedzīvotāja maksātie valsts nodokļi latos.

*) Valsts monopoli šeit nav pieskaitīti nodokļiem.

***) Krievijas červonecs ir pārrēķināts latos pēc faktiskā kursa viens červonecs = 13,50 latu.

iedzīvotāji — 383 latos caurmērā katris iedzīvotājs, t. i. 8 reizes vairāk nekā Latvijā. Otrā vietā stāv Francija, kurās tautas bagātība jau ir ievērojami mazāka, ar uz pusi mazāku nodokļu sumu, no kuras lielu daļu patērē valsts parādu segšanai. Tad nāk bagātās valstis, kā Holande, Dānija un Norveģija. Lielākus nodokļus nekā Latvijas, maksā arī Itālijas, Austrijas, Spānijas un Grieķijas iedzīvotāji, kaut gan šo valstu iedzīvotāju bagātība nav lielāka, bet ātrāk mazāka nekā Latvijā. Mazākus nodokļus nekā Latvijā un Igaunijā maksā iedzīvotāji tikai tanīs valstīs, kuras noteikti atrodas uz zemākas kultūrelās un saimnieciskās attīstības pakāpes nekā Latvija. Lielus nodokļus maksā Krievijas iedzīvotāji, jo Krievija, blakus Albanijai ir Eiropā uz viszemākās attīstības pakāpes stāvošā valsts un tālab no primitīvām saimniecībām ievāktie 37 lati ir ļoti liela suma, vēl vairāk ievērojot to, ka Krievijā nav turīgu iedzīvotāju,

ku, kuri samērā maksā lielākus nodokļus un ar to samazina mazāk turīgo nodokļu sumas. Tur no visas tautas, zemniekiem un strādniekiem, valsts nodokļu veidā ieņem 37 ls.

Ir nepamatoti apgalvojumi, kurus bieži dzirdam politiskās runās un presē, ka Latvijā nodokļi ir nesamērīgi lieli. Mazākus ienākumus nekā Latvijā valsts no saviem iedzīvotājiem iegūst vienīgi Lietavā, Grieķijā, Krievijā, Portugālē, Bulgarijā, Rumēnijā un Albanijā, tas ir neapšaubāmi tādās valstīs, kuras saimnieciskās attīstības ziņā atrodas uz zemākas pakāpes nekā Latvija un kur pat šie mazliet mazākie nodokļi ir smagāki nesami nekā Latvijā maksājāmie. Arī Šveicē, šķietami, ir mazāki valsts ienākumi no katra iedzīvotāja nekā Latvijā, bet īstenībā tas tā nav, jo šeit ir atzīmēti vienīgi tie ienākumi, kurus iegūst Šveices valsts centralā valdība, bet ne atsevišķo kantonu valdību ienākumi.

56. Valsts un pašvaldību izdevumi,

Caurmērā uz 1 iedzīvotāju latos.

Valsts	Gads	Valsts izdevumi	Valsti ietilpstošo valstu izdevumi	Provincu depart. un apriņ. izdevumi	Pašvaldību izdevumi	Kopā
Lielbritānijā	1922./23.	447	—	—	225	673
Holandē . .	1924.	193	—	—	230	422
Zviedrijā. .	1922.	191	—	18	159	369
Francijā . .	1923.	258	—	18	52	328
Dānijā . . .	1923./24.	137	—	15	123	275
Šveicē . . .	1924.	74	125	—	63	262
Vācijā . . .	1925.	104	86	—	59	251
Igaunijā . .	1929./30.	117	—	—	20	137
Latvijā . .	1927./28.	87	—	3	29	119

*) Skaitļi šinī tabelē nesaskan ar skaitļiem 55. tabelē tālab, ka šeit ir pēc Voīniska aprēķina ņemti skaitļi, kuri attiecas uz 1922.—1925. gadiem, kamēr 55. tabelē ir ņemti skaitļi pēc oficiāliem publicējumiem, kuri attiecas uz 1925.—1928. gadiem. Bez tam krit svarā kursa dažādība, pārrēķinot dažādās valutas latos. Tā Dānijas krona 1923. g. maksāja 94 santimus, bet 1927. gadā 139. Par Latviju un Igauniju izlietoti jaunāki skaitļi

Lai spriestu par to, cik smagas nastas uzveļ pilsoņiem organizētā valsts, nepietiek ar to vien, ka redzam kādus ienākumus iegūst centralā valdība, bet jāpalūkojās arī uz atsevišķo valsti sastādošo valstu ienākumiem (federatīvās valstīs Krievijā, kantoni Šveicē, Vācijas valstīs), uz provinču un apriņķu budžetiem un arī uz vietējo pašvaldību izdevumiem. Tā Holandē pašvaldības appliek iedzīvotājus ar lielākiem nodokļiem nekā valsts. Arī Zviedrijā un Dānijā valsts un pašvaldību nodokļi ir gandrīz vienāda lieluma. Šveicē kantonu izdevumi ir ievērojami lielāki nekā centralās valdības izdevumi un arī Vācijā un Krievijā vietējo valdību un komunu kopīgie izdevumi ir lielāki nekā centralai valdībai. Turpretim Francijā kā stingri centralizētā valstī un arī Latvijā un Igaunijā pašvaldību izdevumi ir samērā nelieli, salīdzinot tos ar valsts izdevumiem. Tas ir arī saprotams, jo kā Latvijas tā arī Igaunijas valsts nelielie apmēri neprasa tik plašu pašvaldību tīklu kā lielās valstīs.

Latvijā pašvaldību ienākumi ir samērā nelieli. Apriņķu, pagastu un pilsētu ieņēmumi caurmērā uz vienu iedzīvotāju ir 32 latus lieli. Pilsētās tie ir ievērojami lielāki nekā uz laukiem. Latvijas pilsētas caurmērā uz vienu pilsētnieku ieņem 67,3 latus, pie kam nodokļu veidā 29,2 latus. Uz laukiem apriņķu un pagastu pašval-

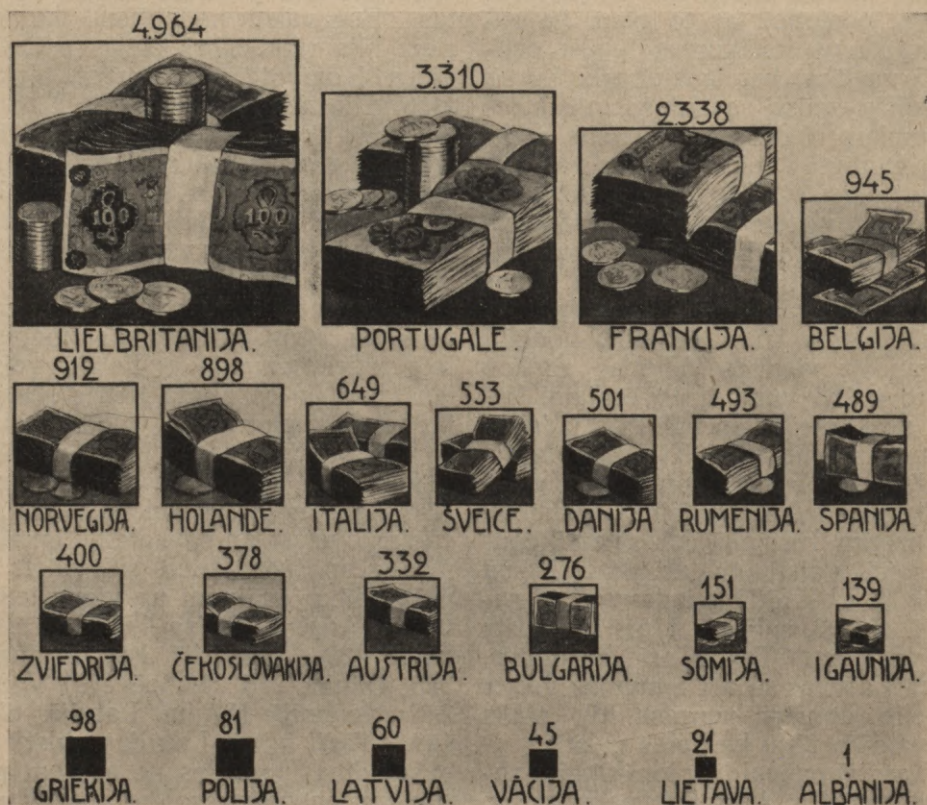
dības no viena iedzīvotāja ieņem 15,1 latus, pie kam nodokļu veidā 12,7 latus. Bez valsts nodokļiem, par kuriem bija runa iepriekšējās nodaļās, viens iedzīvotājs caurmērā maksā vietējo iestāžu vajadzībām: Latvijā 32 latus, Krievijā 41 latu, Vācijā 145 latus, Šveicē 188 latus, Dānijā 138 latus, Zviedrijā 177 latus, Holandē 230 un Anglijā 225 latus. Vienīgi Igaunijā, starp minētām valstīm, ir mazāki pašvaldību nodokļi nekā Latvijā, jo tur viens iedzīvotājs caurmērā maksā tikai 20 latus pašvaldības nodokļu. Bet toties Igaunijā ir lielāki valsts ienākumi un rezultatā katris Igaunijas pilsonis caurmērā tomēr maksā 18 latus vairāk valsts un pašvaldību vajadzībām nekā Latvijas pilsonis. Kad zumejam visus valsts, valstī sastādošo valstu un pašvaldību ienākumus, resp. izdevumus, tad valsts un pašvaldību ienākumi uz vienu iedzīvotāju Anglijā iztaisa 673 latus, Holandē 422, Zviedrijā 369, Francijā 328, Dānijā 275, Šveicē 262, Vācijā 251, Igaunijā 137 un Latvijā tikai 119. Tādā kārtā Latvijas valsts un pašvaldības iestādes no saviem pilsoņiem ieņem ievērojami mazāk nekā Eiropas kulturas valstīs. Šos skaitļus novērtējot tomēr ir jāņem vērā tas apstāklis, ka Latvija ir kara gados bezgala smagi cietusi un kā tālab Latvijas iedzīvotāju maksāt spēja ir mazāka nekā bagātās valstīs.

57. Valsts parādi.

Pie smagākām nastām, kuŗas ir jānes Eiropas tautām pieder valsts parādi. Lielvalstīm, kuŗas ir piedalījušās pasaules karā, tie ir kolosali. Tā Lielbritanijā uz vienu iedzīvotāju ir 4 964 latus lieli valsts parādi, slikti pārvaldītai Portugalei 3 310, Fran-

cijai 2 338 u. t. t. Latvija pieder pie tām valstīm, kuŗām ir vismazākie parādi, jo Latvijā uz vienu iedzīvotāju ir tikai 60 latus liels valsts parāds. Mazāks nekā Latvijai valsts parāds ir tikai ļoti nedaudzām valstīm. Tā augstāk iespīestā tabelē

Valsts parādi uz 1 iedzīvotāju.

Valsts parādi uz 1 iedzīvotāju. Latos 1927. gadā.

Lielbritanijā	4 964	Čekoslovākijā	378
Portugālē	3 310	Austrijā	332
Francijā	2 338	Bulgarijā	276
Belģijā	945	Somijā	151
Norveģijā	912	Igaunijā	139
Holandē	898	Griekijā	98
Italiņā	649	Polijā	81
Šveicē	553	Latvijā *)	60
Dānijā	501	Vācijā	45
Rumeniņā	493	Lietavā	21
Spānijā	489	Albanijā	1
Zviedrijā	400		

*) Kamēr šeit visu valstu parādi ir aprēķināti 1927. gadam, tikmēr Latvijai ir nemts 1928. gads, tādā kārtā ieskaitot arī sakarā ar sērskociņu līgumu radīto parādu.

Valsts izdevumi parādu deldēšanai uz 1 iedzīvotāju.

(Latos 1924. gadā. *)

Anglijā	183	Zviedrijā	19
Francijā	98	Austrijā	16
Beļģijā	60	Griekijā	16
Holandē	50	Somijā	9
Šveicē	30	Bulgarijā	9
Čekoslovākijā	25	Portugalē	9
Spānijā	24	Ungarijā	7
Norveģijā	21	Vācijā	4
Dānijā	19	Latvijā	1,6

Valsts ieņēmumi uz 1 iedzīvotāju.

arī Vācijas parādi ir atzīmēti ļoti nelieli. Ir tiesa, ka kara gados radītie Vācijas iekšējie parādi, sakarā ar markas devalvaciju ir iznīcināti, bet toties sakarā ar Versaļas miera līgumu Vācijai ir uzlikti ļoti lieli maksājumi. Pa gadu tie svārstas ap 2 miljardiem marku. Sakarā ar to arī Vācijas tautai ir ievērojami lielāki maksājumi jāizdara.

Sakarā ar Latvijas mazajiem valsts parādiem, Latvija var gandrīz visus savus ienākumus izlietot pati savām vajadzībām, kamēr valstis ar lieliem parādiem ir piespiestas lielas summas izlietot parādu dzēšanai. Tā Anglija uz vienu iedzīvotāju 1924. gadā ir izdevusi parādu procentiem un deldēšanai 183 latos uz vienu iedzīvotāju, tas ir trīs reizes vairāk

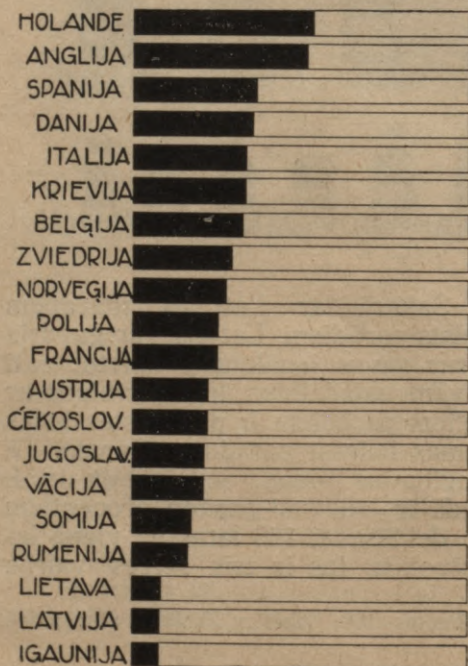
*) Šī tabele ņemta no Voitinska grāmatas „Die Welt in Zahlen“, pārrēķinot markas latos.

nekā Latvijas valsts no katra iedzīvotāja iekasē nodokļu veidā. Latvijā tanī pašā laikā parādu nokārtošana prasīja tikai 1,6 latus no iedzīvotāja un arī 1929./30. gada budžetā, kad jākārtu arī jaunākais aizņēmums sakarā ar sērskociņu līgumu, katris Latvijas iedzīvotājs maksā valsts parādu nokārtošanai tikai 2,32 latus, kas ir ļoti nedaudz, salīdzinot ar valstu lielāko daļu, kur parādu kārtošana parasti prasa desmit un divdesmit kārtīgi lielākus izdevumus no katra valsts pilsoņa. Ar lielajiem parādiem arī izskaidrojams, ka daudzas valstis ļoti ievērojamas daļas no saviem budžetiem izlieto valsts parādu kārtošanai. Tā no visiem valsts izdevumiem Lielbritānija iztērē 45,8% parādu deldēšanai. Tam pašam no-

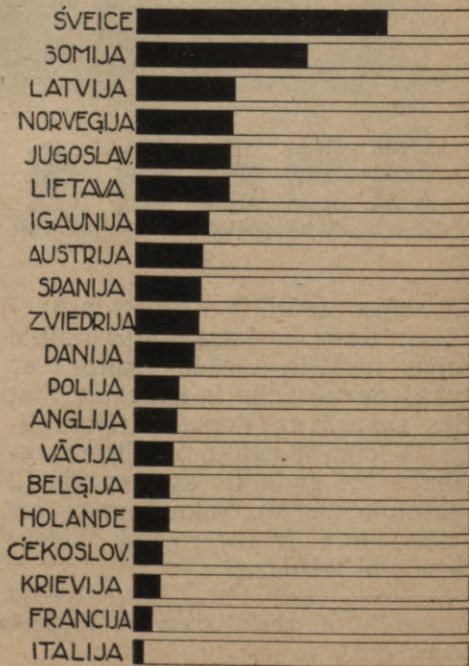
lūkam Francija izlieto 38,8% no sava izdevumu budžeta, Rumēnija 34,2%, Beļģija 31,3%, Norveģija 28,8% u. t. t. Latvija šim nolūkam izlieto tikai 1,5%. Šis apstāklis atļauj Latvijai izlietot valsts ienākumus gandrīz pilnā mērā tādiem izdevumiem, kuri pacel valsts un tās iedzīvotāju produktīvos spēkus. Tomēr ir aplams ieskaits, ka katris valsts parāds ir negatīva parādība. Ja līdzekļus, kurus valsts ir ieguvusi aizņēmuma ceļā izlieto produktīviem mērķiem, tad aizņēmumi, neskatoties uz lielajiem pienākumiem, kurus tie uzvel valstij, tomēr ir līdzeklis kā sekmēt attīstības procesu. Tā priekšzīmīgās Anglijas kolonijas Austrālijā un Jaunzēlandē ar aizņemtu naudu ir pacēlušas savu saimniecību daudzkārt apbrīnojamā augstumā.

58. Valsts ieņēmumi un izdevumi 1926. gadā.

Tiešo nodokļu % no valsts ienākumiem.

Muitas ienākumu %.

Valsts ieņēmumu avoti procentos. *)

Valstis	Tiešie nodokļi 1)	Netiešie nodokļi ²⁾		Nodevas 3)	Valsts uzņēm. 4)	Dažādi 5)
		Muita	Pārējie			
Austrija	22,4	19,9	48,9	8,9	.	.
Beļģija	32,9	10,6	9,6	27,5	3,1	16,3
Čekoslovākija	22,3	8,7	43,6	16,2	3,9	5,3
Dānija	35,5	18,1	34,3	7,2	4,2	0,7
Francija	25,8	5,2	40,4	20,2	1,6	6,6
Holande	53,2	10,4	26,2	9,5	0,7	—
Igaunija	8,2	21,5	21,8	6,0	41,7	0,8
Itālija	33,9	3,3	39,7	21,1	1,7	0,4
Jugoslāvija	21,8	28,3	35,7	6,0	7,4	1,2
Krievija ⁶⁾	33,4	8,0	44,1	8,0	—	6,5
Latvija	8,4	29,8	29,0	12,3	18,8	1,7
Lielbritānija	52,0	12,7	16,3	9,7	7,2	1,8
Lietava	8,6	28,0	19,0	8,3	25,3	10,8
Norvēģija	27,9	29,1	12,0	11,1	14,2	5,8
Polija	25,9	13,2	37,1	20,5	3,3	—
Rumēnija	16,5	59,5		19,7	0,5	3,8
Somija	17,6	50,9	9,2	7,4	11,5	3,3
Spānija	36,4	19,7	31,8	8,9	1,2	2,0
Šveice ⁶⁾	—	74,7	12,1	3,0	10,0	—
Vācija ⁶⁾	21,2	11,7	59,2	2,2	1,2	4,5
Zviedrija	29,5	19,0	22,5	1,9	13,2	14,2

*) Lielākai valsts daļai pēc Voitinska „Die Welt in Zahlen“.

1) Tiešie nodokļi: ienākumu, kapitalu, nekustamas mantas, mantojumu ārkārtējas peļņas.

2) Netiešie nodokļi: 1) muita; 2) apdrošināšanas, akcize, patentu, spirta un degvīna monopols, linu monopols.

3) Nodevas: zīmognodoklis, nodevas un citas atlīdzības.

4) Valsts uzņēmumi: pasts, valsts īpašumi, valsts uzņēm. un valsts kredītiestāžu peļņa.

5) Pārējie: valsts aktīvu realizācija, valsts aizņēmumi un dažādi ieņēmumi.

6) Tikai centralās valdības ieņēmumi bez atsevišķo valstu un kantonu budžetiem. Tālab arī Šveices valsts ienākumus ir grūti salīdzināt ar pārējo valstu ienākumiem, jo tiešie nodokļi ieplūst kantonu kasēs.

Valsts izdevumi procentos.

Valstis	Pārvaldes izdevumi ¹⁾	Apsardzība	Parādi	Penzijas	Kultūrēlām vajadz. ²⁾	Saimniecības vajadz. ³⁾	Dažādi ⁴⁾
Austrija	20,8	8,7	22,8	22,3	15,6	9,6	—
Beļģija	13,9	11,9	31,3	12,3	14,1	7,4	9,1
Čekoslovākija	21,1	20,9	22,1	6,3	22,7	6,4	0,5
Dānija	40,3 ⁵⁾	13,7	15,6	4,6	18,9	6,7	—
Francija	9,6	13,1	38,8	8,9	8,4	4,6	16,6
Holande	22,1	14,0	26,9	—	19,4	17,5	—
Igaunija	34,9 ⁵⁾	22,9	3,9	8,4	—	20,9	9,0
Itālija	16,6	20,7	38,0	8,3	12,6	9,1	0,7
Jugoslāvija	27,8	27,9	6,6	5,7	19,6	8,7	3,7
Krievija	7,5	32,0	—	—	11,0	15,4	34,1
Latvija	14,5	25,1	1,5	3,1	18,9	23,6	13,3
Lielbritānija	8,5	16,6	45,8	9,1	15,9	3,4	0,7
Norveģija	10,9	13,5	28,8	2,3	27,6	12,4	4,6
Polija	26,3	32,2	6,3	9,9	20,4	5,1	—
Rumēnija	8,1	18,7	34,2	—	16,2	5,2	17,6
Somija	24,4	22,7	18,2	4,3	26,9	3,5	—
Spānija	15,3	31,8	27,5	3,6	6,3	15,4	—
Šveice	21,1	29,1	37,1	—	11,0	—	1,7
Vācija	5,6	15,0	25,1	32,5	8,4	13,4	—
Zviedrija	9,2	21,2	2,1	5,4	34,6	10,0	17,5

Valstu lielākā daļā pēckara ienākumu galvenais avots ir netiešie nodokļi. Tiešie nodokļi atrodas pārsvarā tikai ļoti nedaudzās valstīs.

Tiešo nodokļu procents no visiem valsts ienākumiem:

Holandē	53,2	Francijā	25,8
Anglijā	52,0	Austrijā	22,4
Spānijā	36,4	Čekoslovākijā	22,3
Dānijā	35,5	Jugoslāvijā	21,3
Itālijā	33,9	Vācijā	21,2
Krievijā	33,4	Somijā	17,6
Beļģijā	32,0	Rumēnijā	16,5
Zviedrijā	29,3	Lietavā	8,6
Norveģijā	27,9	Latvijā	8,4
Polijā	25,9	Igaunijā	8,2

¹⁾ Pārvaldes izdevumi: 1) augstākas valsts iestādes, ārlietas, iekšējā drošība, tiesas un cietumi, valsts finanses un dažādas pašvaldības iestādes.

²⁾ Izglītība, sociālā apgādība un darba aizsardzība (bez pensijām), sanitārā uzraudzība un veselība.

³⁾ Saimniecisko nozaru uzraudz. un veicināšana, satiksme.

⁴⁾ Valsts kapitalu ieguldījumi un dažādi izdevumi.

⁵⁾ Igaunijā un Dānijā pārvaldes izdevumos ieskaitīti arī izdevumi, kuri pie citām valstīm ir pieskaitīti kultūrēlām vajadzībām (skolotāju algas) un saimniecības vajadzībām (satiksme).

Tikai Anglijā un Holandē tiešie nodokļi sastāda vairāk nekā pusi no valsts ieņēmumiem. Valstu lielākā daļā tiešie nodokļi sastāda $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{3}$ daļu no visiem ieņēmumiem. Vismazākie tie ir Baltijas valstīs. Pa daļai tas ir izskaidrojams ar to, ka tiešiem nodokļiem, it sevišķi ieņēmumu nodoklim, var būt panākumi tikai ba-

gātās zemēs, kur ir daudzi viegli konstatējami lieli ieņēmumi. Kur tas tā nav, tur tiešie nodokļi izvēršas smagā galvas naudā un citos tiešos nodokļos, kurus maksā vienlīdzīgi visi valsts iedzīvotāji.

Ieņēmumiem no muitām piekrīt visai redzama loma daudzu valstu ieņēmumos.

Ieņēmumi no muitām sastāda sekošu procentu no visiem ieņēmumiem:

Šveicē	74, ⁷ *)	Dānijā	18, ₁
Somijā	50, ₉	Polijā	13, ₂
Latvijā	29,₈	Anglijā	12, ₇
Norveģijā	29, ₁	Vācijā	11, ₇
Jugoslavijā	28, ₃	Beļģijā	10, ₄
Lietavā	28, ₀	Holandē	10, ₄
Igaunijā	21, ₅	Čekoslovākijā	8, ₇
Austrijā	19, ₉	Krievijā	8, ₀ **)
Spānijā	19, ₇	Francijā	5, ₂
Zviedrijā	19, ₀	Italijā	3, ₃

Latvija pieder pie tām valstīm, kuru budžetos ieņēmumiem no muitām piekrīt ļoti redzama nozīme, jo vienīgi Somijas valsts budžetā ir lielāki muitas ieņēmumi. Arī Norveģijā tie sastāda tādu pat daļu no visiem ieņēmumiem, kā Latvijā, bet visās pārējās valstīs tie ir mazāki. Toties pārējie netiešie nodokļi un nodevas daudzās valstīs ir ievērojami lielāki nekā Latvijā.

Arī valsts izdevumi nesadalās vienādi dažādām vajadzībām. Vispirms parādu deldēšana prasa dažādās valstīs nevienādas daļas no visa budžeta. Kamēr Latvijā tikai 1,5% no visiem izdevumiem aiziet parādu kārtošanai, tikmēr Anglijā šīm vajadzībām izlieto gandrīz pusi no visa budžeta (45,8%).

Valsts izdevumi parādu deldēšanai.
Procents no visiem izdevumiem.

Anglijā	45, ₈	Austrijā	22, ₈
Francijā	38, ₈	Čekoslovākijā	22, ₁
Italijā	38, ₀	Somijā	18, ₂
Šveicē	37, ₁	Dānijā	15, ₆
Rumenijā	34, ₂	Jugoslavijā	6, ₆
Beļģijā	31, ₃	Polijā	6, ₃
Norveģijā	28, ₈	Igaunijā	3, ₉
Spānijā	27, ₅	Zviedrijā	2, ₁
Holandē	26, ₉	Latvijā	1,₅
Vācijā	25, ₁		

*) Šveices centralā valdība neņem tiešus nodokļus, kalab muitu ieņēmumi sastāda tik lielu procentu.

**) Krievijā nav brīvas tirdzniecības, kālab muitām tur ir tikai blakus nozīme.

Viens no svarīgākiem valsts izdevumu posteņiem, par kuŗu ļoti bieži runā, ir pārvaldes izdevumi, kuŗi sevī satur atalgojumu valsts administrācijai, telpas un citus mazāk redzamus izdevumus.

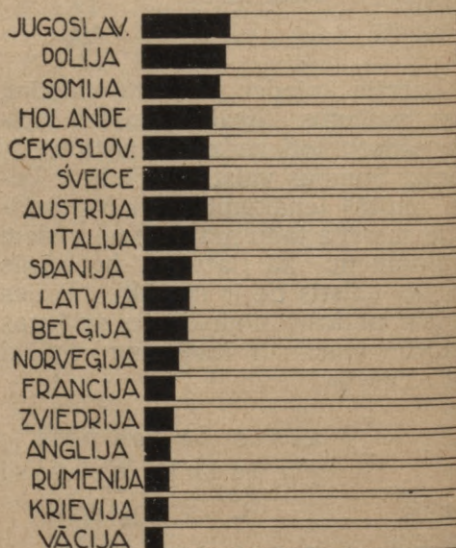
Pārvaldes izdevumiem izlietotais valsts budžeta procents.

Jugoslavijā	27,8	Latvijā	14,5
Polijā	26,3	Beļģijā	13,9
Somijā	24,4	Norveģijā	10,9
Holandē	22,1	Francijā	9,6
Čekoslovākijā	21,1	Zviedrijā	9,2
Šveicē	21,1	Anglijā	8,5
Austrijā	20,8	Rumēnijā	8,1
Italiņā	16,6	Krievijā	7,5
Spānijā	15,3	Vācijā	5,6

Valsts izdevumi parādu dzēšanai.
(Procents no visiem iedzīvotājiem.)

Pārvaldes izdevumiem izlietotais valsts budžeta procents.

Šie skaitļi sniedz tikai ziņas par to, cik katras valsts centralā valdība izdod savas administrācijas uzturēšanai, bet tie vēl nesniedz ainu par to, cik katrā valstī administrācija izmaksā, jo daudzās valstīs pastāv vēl administratīvas iestādes, kuŗas uztur ar vietējiem līdzekļiem un kuŗas to-

mēr izpilda daudzas funkcijas, kuras stingri centralizētās valstīs izpilda valsts centralie organi. Tā Vācijā pārvaldes izdevumi ir visām Vāciju sastādošām valstīm. Šveicē kantoniem, Krievijā atsevišķām savienības republikām. Bez tam dažās valstīs komunas uztur lielu administrācijas daļu, kā tas ir Anglijā. Piemēram Londonas komunālais budžets ir lielāks nekā viss Polijas, Zviedrijas vai Beļģijas valsts budžets. Vācijā atsevišķo valstu un komunu budžets ir ievērojami lielāks nekā valsts budžets. Ja Šveicē saskaita valsts, kantonu un komunu budžetus, tad valsts budžets sastāda tikai nepilnu trešdaļu no kopīgās sumas. Beidzot vēl dažās valstīs, piemēram, Skan-

dinavijā, daudzas valsts un komunālās funkcijas izpilda pilsoņi goda amata veidā. Bez tam izdevumus pārvaldei, kaut arī mazā mērā, palielina dzīves dārdzība dažādās valstīs, jo kamēr piemēram Baltijas valstīs, Krievijā, Balkanos u. c. ir ļoti nelielas algas valsts administratīvam personālam, tikmēr Skandināvijā un Eiropas rietumu zemēs tās ir ievērojami lielas. — Latvijā valsts pārvaldes aparata uzturēšanai aiziet 14,5% no visiem valsts izdevumiem. Šis skaitlis ir samērā neliels un tanīs valstīs, kurās tas ir mazāks, ir ievērojami lieli izdevumi komunām un atsevišķām valsti sastādošām valstīm (Vācija un Krievija).

Valsts izdevumi armijai un flotei.

Procents no visiem valsts izdevumiem.

Polijā	32,2	Rumenijā	18,7
Krievijā	32,0	Anglijā	16,6
Spānijā	31,8	Vācijā	15,0
Šveicē	29,1	Holandē	14,0
Jugoslavijā	27,9	Norveģijā	13,5
Latvijā	25,1	Dānijā	13,7
Somijā	22,7	Francijā	13,1
Zviedrijā	21,2	Igaunijā	12,7
Čekoslovākijā	20,9	Beļģijā	11,9
Italiā	20,7	Austrijā	8,7

Tāpat kā valsts parādi, tā arī izdevumi armijas un flotes vajadzībām pieder pie lielākiem Eiropas valstu budžetos. Latvija ceturto daļu no saviem izdevumiem atdod valsts aizsardzībai. Vislielākie relatīvie izdevumi valsts bruņotiem spēkiem ir Polijai un Krievijai. Arī Šveicei tie ir šķietami lieli, bet ir jāievēro, ka bez Šveices valsts budžeta vēl ir atse-

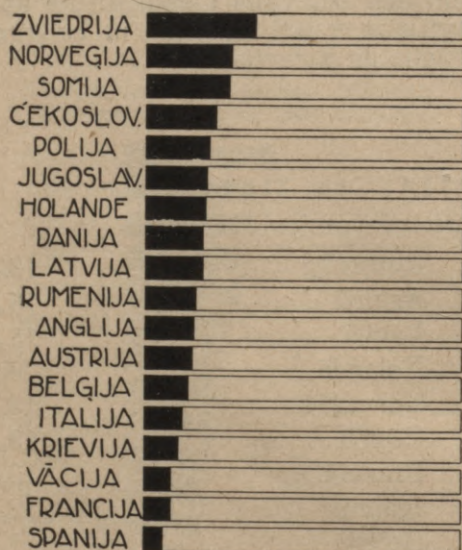
višķo Šveici sastādošo valstu—kantonu — budžeti, kuŗos nav bruņošanās izdevumu. Latvija, salīdzinot ar citām valstīm, izdod samērā lielu daļu no sava budžeta valsts apsardzības vajadzībām, kaut gan jāpiebilst, ka šīnī tabelē skaitļi nav pilnīgi salīdzināmi, jo krīt svarā budžeta sastādīšanas veids, kā arī ārkārtīgie izdevumi.

Valsts izdevumi kulturelām vajadzībām.

Procents no visiem izdevumiem.

Zviedrijā	34,6	Rumēnijā	16,2
Norveģijā	27,6	Anglijā	15,9
Somijā	26,9	Austrijā	15,6
Čekoslovākijā	22,7	Beļģijā	14,1
Polijā	20,4	Itālijā	12,6
Jugoslavijā	19,6	Krievijā	11,0 *)
Holandē	19,4	Vācijā	8,4 *)
Dānijā	18,9	Francijā	8,4
Latvijā	18,9	Spānijā	6,3

Kulturelām vajadzībām izlietotais valsts budžeta procents.

Tautas izglītībai vislielāko daļu no saviem līdzekļiem izdod Skandināvijas valstis un Somija. Neskatoties uz to, ka Latvija pēckara gados ir pastrādājusi tautas izglītības laukā ļoti ievērojamu darbu, izdevumi kulturelām vajadzībām Latvijā sastāda tikai 19% no visiem izdevumiem, kurpretim Zviedrijā, kurā šī ziņā ieņem pirmo vietu, tie sastāda gandrīz 35%. Kulturelām vajadzībām izdotās naudas relatīvā daudzuma ziņā, Latvija starp Eiropas valstīm ieņem vidēju vietu, kaut gan ir jāpiebilst, ka salīdzinot pēdējās tabeles skaitļus, jāņem vērā, ka dažās valstīs arī komunālie izdevumi tautas izglītībai ir ļoti lieli, katrā ziņā lielāki nekā Latvijā. Vācijā krīt svarā arī vietējo valdību izdevumi tautas izglītībai.

59. Valutu zelta vērtība.

Pasaules kara laikā visas valutas, izņemot dolaru, pārdzīvoja smagākus vai vieglākus satricinājumus. Naudas pirkšanas spēja valstu lielākā daļā strauji samazinājās. Daudzās valstīs pirmskara nauda zaudē-

ja katru vērtību, kā, piemēram, Krievijā un Vācijā, kur vienu jauno marku pielīdzināja triljonam papīra markām. Arī Latvijas rubļa vērtība pirmajos pēckara gados strauji samazinājās, bet 1922. gadā sekmīgi

*) Tikai centrālā valsts budžetā.

Valstis	Vienības	Pari- tāte pret Ls	G a d i							
			1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928
Austrija . . .	100 kronas	105,0	0,78	0,47	0,07	0,07	—	—	—	—
	100 šilipi	72,9	—	—	—	100,43	100,64	100,09	100,14	100,50
Beļģija . . .	100 franki	100,0	38,66	39,72	27,02	24,01	24,66	16,98	—	—
	100 belgi	72,1	—	—	—	—	—	—	100,14	100,32
Bulgarija . . .	100 levas	100,0	4,93	3,48	4,30	3,80	3,83	3,73	3,75	3,78
Čekoslovākija	100 kronas	15,4	6,15	11,97	14,59	14,59	14,63	14,62	14,63	14,63
Dānija . . .	100 kronas	138,9	66,39	78,06	68,49	62,35	78,81	97,81	99,74	99,98
Danciga . . .	100 guldeni	100,9	—	—	—	91,46	98,46	99,43	99,87	90,87
Francija . . .	100 franki	20,3	38,63	42,41	31,46	27,07	24,69	16,79	20,34	20,39
Griekija . . .	100 drachmas	100,0	32,75	16,82	8,86	9,29	8,12	6,56	6,94	6,87
Holande . . .	100 hfl.	208,3	83,77	95,87	97,25	95,01	99,82	99,72	90,77	100,13
Igaunija . . .	100 markas	100,0	1,28	1,50	1,49	1,81	—	—	—	—
	100 kronas	138,9	—	—	—	94,30	99,73	99,49	99,76	99,81
Itālija . . .	100 liras	27,3	22,20	24,57	23,84	22,58	20,61	20,17	26,70	100,40
Jugoslavija . .	100 dinaras	100,0	12,18	7,43	5,56	6,68	8,84	9,15	9,11	9,12
Krievija . . .	1 červonecs	26,669	—	—	—	98,88	100,27	100,20	100,43	99,63
Latvija . . .	100 latv. r.	17,8	0,60	0,76	0,77	—	—	—	—	—
	100 lati	100,0	—	100,0	100,0	101,88	99,58	99,75	100,06	99,76
Lielbritānija .	1 \$	25,221	79,11	91,08	93,99	90,78	99,25	99,83	99,89	100,28
Lietuva . . .	100 liti	51,8	—	—	97,78	100,02	98,59	98,77	99,10	99,03
Norveģija . . .	100 kronas	138,9	56,63	65,80	62,23	52,00	66,67	88,33	97,21	99,51
Polija . . .	100 markas	123,5	0,30	0,78	0,06	—	—	—	—	—
	100 zloti	58,1	—	—	—	101,88	92,16	58,81	—	100,76
Portugale . . .	100 escudo	560,0	8,90	6,10	3,95	3,05	4,56	4,73	4,63	4,03
Rumānija . . .	100 lejas	100,0	6,28	3,58	2,16	2,00	2,57	2,40	3,14	3,21
Somija . . .	100 som. m.	10,0	10,77	11,22	13,91	13,03	13,07	—	—	—
	100 " "	13,1	—	—	—	—	—	100,06	100,14	100,18
Spānija . . .	100 pesetas	100,0	69,93	80,13	74,87	69,08	74,31	77,17	88,40	87,16
Šveice . . .	100 franki	100,0	—	—	—	—	—	—	—	—
Turcija . . .	1 £ tq.	22,8	14,09	14,04	13,87	12,05	12,40	12,04	11,71	11,51
Ungārija . . .	100 kronas	105,0	1,24	0,44	0,02	0,09	0,07	—	—	—
	100 pengő	90,7	—	—	—	118,70	100,15	100,73	99,98	100,06
Vācija . . .	100 markas	123,5	5,05	0,98	0,08	98,80	99,96	99,93	99,78	100,37
Zviedrija . . .	100 kronas	138,9	84,00	97,61	99,07	98,84	100,12	98,85	100,09	100,16
Z. A. S. V. . .	100 \$	518,3	100,0	100,0	100,0	400,0	100,0	100,0	100,0	100,0

stabilizēja Latvijas valutu, pie kam vienu latu pielīdzināja zelta frankam, resp. 0,2903 gramiem zelta. Latvija bija viena no pirmajām valstīm, kuŗa pēc kara savu valutu stabilizēja. Latvija bija vienīgā valsts, kuŗa to izdarīja bez ārējiem aizņēmumiem un pabalstiem no ārzemēm un tagad Latvijas valuta pieder pie vislabāki nodrošinātām. Kopš 1922. gada lata kurss nav svārstījies, kamēr daudzās vecās valstīs vēl līdz šim nav pa-

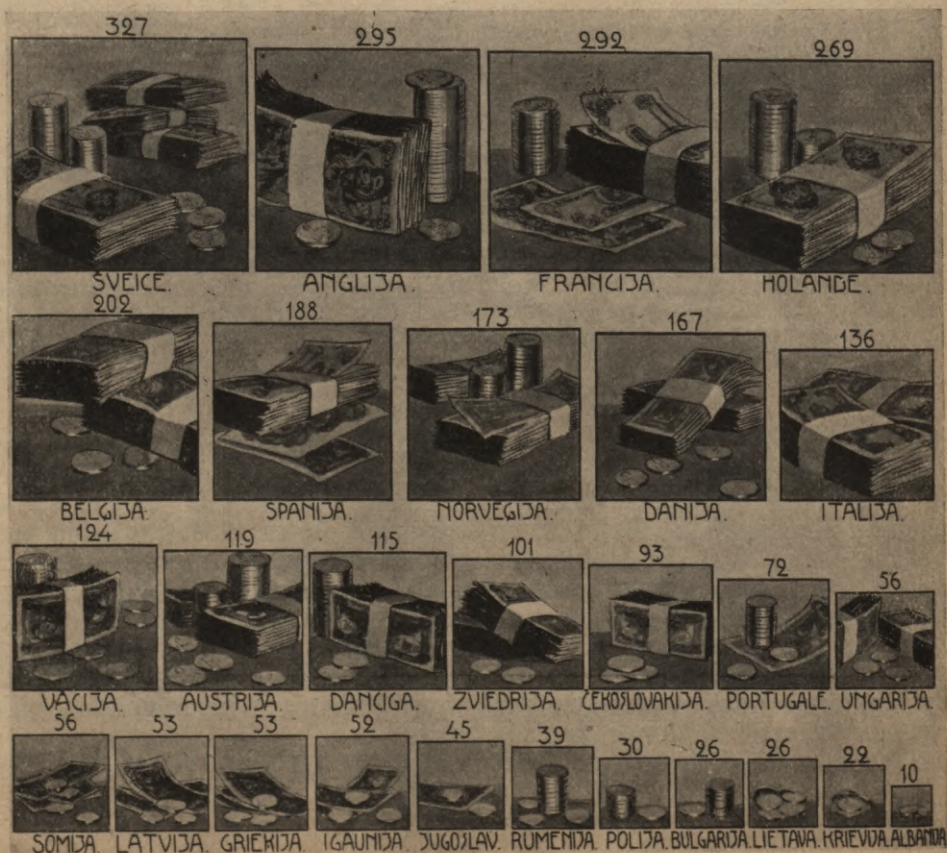
nākta pilnīga kursa stabilizēšana, vai arī reiz stabilizētā valuta no jauna ir kritusi. Tā Krievijā valutas stabilizēšana izdarīta 1924. gadā, bet jaunradītā červoneca kurss ir atkal noslidējis uz leju. Kaut gan biržas nekotē krievu valutas kursu, tad tomēr, piemēram, Rīgā tas ir pērkams 27,3 latu vietā par 13,50 latiem. Līdzīgu likteni ir piedzīvojis Polijas slots.

60. Naudas apgrozība 1927. gadā.

Valsts	Papīra un metal- naudas apgrozi- ba miljonos latos	Caurmē- rā uz 1 iedz. latu	Valsts	Papīru un metal- naudas apgrozi- rā uz 1 iedz. latu	Caurmē- rā uz 1 iedz. latu
Šveicē	1 289	327	Portugalē . . .	472	72
Anglijā	11 455	295	Ungarijā	477	56
Francijā	11 909	292	Somijā	198	56
Holandē	1 998	269	Latvijā	100	53
Beļģijā	1 581	202	Griekijā	350	53
Spānijā	4 166	188	Igaunijā	58	52
Norveģijā . . .	478	173	Jugoslavijā . .	543	45
Dānijā	579	167	Rumenijā	670	39
Italiņā	5 499	136	Polijā	763	30
Vācijā	7 816	124	Bulgarijā	143	26
Austrijā	789	119	Lietavā	56	26
Dancigā	44	115	Krievijā	2 224	22 *)
Zviedrijā . . .	812	101	Albanijā	8	10
Čekoslovākijā .	1 328	93			

*) Pēc faktiskā kursa.

Naudas apgrozība uz vienu iedzīvotāju latos.

Neskatoties uz to, ka naudas apgrozība Latvijā ar katru gadu paliecinās (1919. gadā — 15,4 miljoni lati, 1922. gadā — 58,2, 1925. gadā — 83,9 un 1928. gadā 100 miljoni lati), tā to-

mēr tagad vēl ir samērā ļoti neliela. Šveicē caurmērā uz 1 iedzīvotāju ir apgrozībā 327 lati. Gan ir jāņem vērā ka stabilā Šveices valuta, tāpat kā dolars, mārciņa un guldens ir bieži

Rūpniecības strādnieku algas latos.

lietots maksāšanas līdzeklis arī citās zemēs, it sevišķi tur, kur ir darišanas starp valstīm ar nestabilu valutu. Tomēr naudas apgrozības lielumu, var gan ar dažiem izņēmumiem, uzskatīt kā zināmu mērauklu saimnieciskās dzīves rosīguma noteikšanai. Ir jāņem vērā, ka daudzās zemēs naudas vietā bieži stājas čeki un vek-

seli un ar to samazina apgrozību, kamēr tur, kur to nav, naudas apgrozībai ir jābūt lielākai. Latvijā uz katru iedzīvotāju atrodas apgrozībā 53 lati, kas ir samērā nedomāz, jo vēl mazāka naudas apgrozība ir vienīgi saimnieciski vismazāk attīstītās zemēs. Zviedrijā ir divas reizes lielāka naudas apgrozība, nekā Latvijā.

X. Cenas un algas.

61. Algas rūpniecībā.

Rūpniecības strādnieku algas Eiropā ir visai nevienādas. Visaugstākās tās ir Anglijā, Holandē un Skandināvijas valstīs, bet viszemākās Baltijas valstīs, Portugālē, Balkānos un Krievijā. Blakus iespiestā tabelē ir uzdotas strādnieku algas 19 pilsētās. Kamēr vienkārša strādnieka nedēļas alga Maskavā ir 16 lati, tikmēr Kopenhagenā tā ir 86 lati. Balkānu valstīs un Krievijas provincē algas ir vēlniecīgākas. Arī Latvijā strādnieku algas ir samērā nelielas. Kamēr Rīgā kvalificēta strādnieka nedēļas alga (48 stundas) ir 38,₅₈ latus liela, tikmēr Londonā tā iztaisa 102 latus un Kopenhagenā 118. Tāpat vienkārša strādnieka nedēļas alga Rīgā ir 22,₅₇ lati, bet Stokholmā 79,₇₆ lati un Kopenhagenā 85,₇₁. Zemākas strādnieku algas nekā Latvijā ir tikai Igaunijā, Polijā, Portugālē, Krievijā un Balkānu zemē. Zemās strādnieku algas Latvijā, bez šaubām, ir rūpniecību veicinošs faktors, jo rūpnieks Latvijā izdod algām 2—4 reizes mazāk nekā daudzās Vakareiropas valstīs. Bet šeit ir runa vienīgi par strādnieku algām zeltā. Pavisam citu ainu redzam, kad palūkojamies uz strādnieku realām algām,

tas ir uz to nepieciešamo preču daudzumu, kuŗu strādnieks var nopirkt par saņemto algu. Tad aina spilgti grozās, jo Baltijas valstīs ir tās, kuŗās visā Eiropā ir vislētākā dzīve. Latvijā, piemēram, strādnieku algas zeltā tagad ir ievērojami lielākas nekā pirms kara. Tā, piemēram, Rīgā vienkārša strādnieka dienas alga 1914. gadā bija 2,₀₅ lati, bet 1927. gadā 3,₃₀ lati. Neskatoties uz šo algas pieaugumu, strādnieks varēja 1927. gadā par savu algu nopirkt tikai 94% no tā, ko tas par mazāku algu zeltā varēja nopirkt 1914. gadā. Tālab arī salīdzinot realo algu dažādās valstīs, izrādas, ka Rīgas strādnieks par savu algu, kuŗa zeltā ir mazāka nekā Vakar-Eiropā, tomēr var nopirkt lielāku preču daudzumu nekā daudzās zemēs, kur strādnieku nominalā alga ir lielāka, bet dzīves dārdzība vēl lielāka. Internacionālais darba birojs ir aprēķinājis strādnieku realo algu dažās lielpilsētās, izejot no to pārtikas līdzekļu cenām, kuŗas attiecīgās zemēs strādnieki galvenā kārtā patērē. Uz šo skaitļu pamata apzīmējam Rīgas strādnieku realo algu ar skaitli 100 un salīdzinām to ar strādnieku algām citās pilsētās.

Rūpniecības strādnieku realalgas indeksi Rīgā un dažās lielpilsētās ārzemēs 1927. gadā.

Pilsētas	Pamats: realalga Rīgā=100	Pilsētas	Pamats: realalga Rīgā=100
Kopenhagenā	212	Pragā	96
Dublinā	203	Brišelē	91
Londonā	198	Romā	90
Stokholmā	175	Rēvelē	87
Amsterdamā	167	Vīnē	85
Berlinē	129	Lodzā	84
Parizē	112	Varšavā	78
Madridē	108	Maskavā	73
Milanā	102	Lisabonē	59
Rīgā	100		

Rūpniecības strādnieku realalga, pieņemot Rīgu par 100.

Vienkārsi strādnieki

Būvniecība	Stokholma	Kopenhāģa	Londona	Dubļina	Amsterdam	Berlīne	Vīne	Madride	Parīze	Roma	Milāna	Prāga ²	Varšava	Rīga	Lodza	Maska-va ⁴	Tallina ³	Brisele	Lisabona
	97,37	84,08	82,16	80,90	75,42	62,98	40,32	37,35	36,68	32,83	30,15	26,95	23,22	23,04	21,24	17,17	16,63	16,30	13,20
Metālrūpniecība	Stokholma	Kopenhāģa	Dubļina	Londona	Amsterdam	Berlīne	Madride	Milāna	Parīze	Roma	Vīne	Prāga ²	Rīga	Varšava	Lodza	Maska-va ⁴	Brisele	Lisabona	
		86,52	69,73	58,46	52,29	41,59	34,86	34,51	31,30	28,14	25,95	23,87	19,14	17,84	16,49	16,40	15,65	15,01	
Mēbeļu rūpniecība	Dubļina	Kopenhāģa	Stokholma	Londona	Amsterdam	Berlīne	Milāna	Madride	Parīze	Tallina ³	Roma	Vīne	Prāga ²	Varšava	Rīga	Maska-va	Lodza	Lisabona	Brisele
	75,84		72,53			59,41	37,02	34,86	34,24	30,14	28,14	26,65	23,10		19,80				
Grāmatrūpniecība	Londona	Kopenhāģa	Dubļina	Stokholma	Amsterdam	Berlīne	Milāna	Madride	Roma	Parīze	Varšava	Vīne	Prāga ²	Rīga	Tallina ³	Lisabona	Maska-va ⁴	Lodza	Brisele
	89,74	86,52	70,15	69,79	58,82	56,86	50,05	39,84	35,46		33,70	31,78	28,88	28,33	23,92	23,76	17,69	15,38	
Caurmēra strādnieks	Kopenhāģa	Stokholma	Londona	Dubļina	Amsterdam	Berlīne	Milāna	Madride	Parīze	Vīne	Roma	Prāga ²	Varšava	Rīga	Tallina ³	Lisabona	Maska-va ⁴	Lodza	Brisele
	85,71	79,76	79,79	74,16	62,18	55,21	37,93	36,73	34,07	31,18	31,14	25,70	24,32	22,57	21,80	18,48	17,21	16,02	15,99

1) 1927. g. caurmērs.

2) Oktobra mēneša dati.

3) Vidējā izpeļņa oktobrī

4) Dati ņēmti no "Статистическое Обозрение" un pārvērti latos pēc kursa Ls 13,50. Kvalificētiem strādniekiem būvrūpniecībā uzrādīti septembra dati. Vienkārsiem strādniekiem uzrādītas 1926. g. caurmēra algas, izņemot būvrūpniecību, kur uzrādīti septembra mēneša dati.

Mazāka nekā Rīgā rūpniecības strādnieku realā alga ir Pragā, Briselē, Romā, Rēvelē, Vīnē, Lodzā, Varšavā, Maskavā, Lisabonē un Balkanu zemēs, par kurām tomēr nav pietamī skaitļi. Ievērojami lielākas realalgas ir Kopenhagenā, Dublīnā, Londonā, Stokholmā un Amsterdamā. Tādā kārtā strādnieku dzīves līmenis Eiropā ir visaugstākais Anglijā, Irijā, Holandē un Skandināvijas valstīs. Tur tas ir $1\frac{1}{2}$ —2 reizes augstāks nekā Latvijā. Vācijā tās ir par $\frac{1}{3}$ lielākas un Francijā, Itālijā un Spānijā apmēram

tādas kā Latvijā. Tomēr jāņem vērā, ka šeit ir galvenā kārtā runa par lielpilsētām, kurās algas ir ievērojami lielākas nekā attiecīgo valstu provinces pilsētās. Turpretim Latvijā starp Rīgas un provinces algām nav tik liela starpība. Rūpniecības strādnieku realā alga Latvijā ir lielāka nekā Krievijā, Igaunijā, Polijā, Austrijā, Balkanos, Itālijā, Beļģijā un Portugālē apmēram tāda pati kā Čekoslovākijā, Spānijā un Francijā, bet mazāka nekā Skandināvijā, Anglijā, Irijā, Holandē un Vācijā.

62. Laukstrādnieku algas dažās valstīs 1926./27. gadā.

Pie brīva uztura gada puīši un gada meitas saņēma latos.

	Puīši	Meitas
Dānijā	1 438	—
Francijā	1 101	788
Norveģijā	890	598
Somijā	825	529
Zviedrijā	780	589
Latvijā	575	365
Igaunijā	414	299

Arī laukstrādnieku algas Latvijā ir mazākas nekā daudzās Eiropas zemēs. Zemākas nekā Latvijā tās ir Igaunijā, Polijā, Lietuvā, Krievijā, Balkanu zemēs un Itālijā. Šeit star-

pība starp algu zeltā un realalgu ir mazāka, jo laukstrādnieku algas šeit ir uzdotas pie brīva uztura un tālab zelta pirkšanas spēja galvenā kārtā būtu aprēķināma attiecībā pret rūpniecības ražojumiem, kuri pie mums nav lētāki kā ārzemēs. Laukstrādnieku algas Latvijā tagad ir ievērojami lielākas nekā pirms kara. Tā gada puīši Latvijā 1914. gadā pelnīja 375 latus, bet 1927. gadā 575 latus, tas ir par 200 latiem vairāk. Ņemot vērā zelta pirkšanas spējas samazināšanos Latvijā, gada puīša realalga tagad tomēr ir par 20% lielāka nekā pirms kara.

63. Cenas.

Preču cenām ir ļoti liela nozīme pie reālo algu noteikšanas. Pašlaik Latvija un it sevišķi Igaunija pieder pie Eiropas valstīm, kurās ir vislētākā dzīve. Pārtikas līdzekļu cenas Igaunijā ir mazākās visā Eiropas ziemeļu un vidus daļā. Tālāk nāk Latvija, Lietuva un Somija. Arī Krievijā cenas nav augstas, bet tur trūkst noteiktu skaitļu par cenām brīvā tirdzniecībā, kurās padotas lielām svārstībām. Šeit nodrukātā tabelē ir sniegtas sešu galveno pār-

tikas līdzekļu cenas vairākās Eiropas lielpilsētās. Rīgā produktu cenas, izrādas, ir 2—3 reizes mazākas nekā Eiropas dārgākās pilsētās. Daži produkti, piemēram sakņaugi, ir vēl daudzkārt lētāki. Ar zema- jām pārtikas produktu cenām arī ir izskaidrojams, ka neskatoties uz visai mazajām algām, Latvijā strādnieku realās algas ir ievērojami lielākas nekā Eiropas austrumu un dienvidus zemēs.

Produktu cenas sīktirdzniecībā dažās lielpilsētās
1927. gada jūnijā.

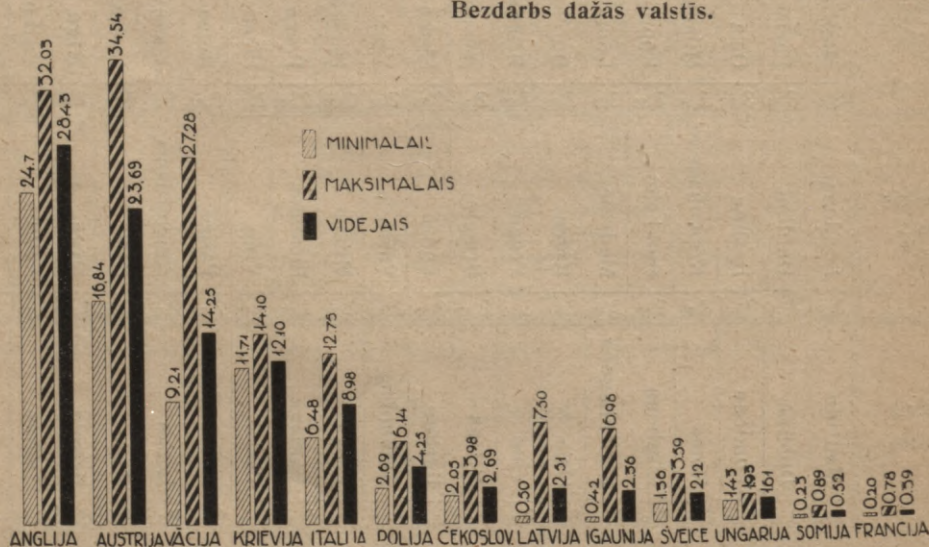
Maize*) 1 kg	Stokholma	Vīne	Oslā	Berlīne	Kopenhāgena	Roma	Milāna	Dubļina	Londona	Madride	Praga	Rīga	Amsterdama	Lisabona	Parīze	Lodza	Varšava	Tallina	Brisele	Maskava
	0,94	0,85	0,79	0,75	0,75	0,68	0,66	0,64	0,54	0,54	0,50	0,46	0,44	0,44	0,44	0,43	0,43	0,41	0,38	0,16
Kartupeļi 1 kg	Oslā	Kopenhāgena	Parīze	Milāna	Roma	Madride	Vīne	Dubļina	Londona	Praga	Brisele	Berlīne	Stokholma	Amsterdama	Lisabona	Varšava	Lodza	Rīga	Tallina	—
	1,02	0,63	0,49	0,35	0,35	0,33	0,32	0,29	0,26	0,26	0,21	0,20	0,19	0,17	0,17	0,16	0,13	0,13	0,06	—
Liellopu gaļa 1 kg	Madride	Parīze	Oslā	Milāna	Kopenhāgena	Londona	Dubļina	Brisele	Amsterdama	Stokholma	Vīne	Berlīne	Praga	Lisabona	Roma	Varšava	Lodza	Rīga	Tallina	Maskava
	3,94	3,44	3,37	3,14	3,14	3,02	2,89	2,72	2,50	2,42	2,41	2,32	2,17	2,11	2,03	1,94	1,71	1,39	1,26	1,18
Speķis 1 kg	Londona	Dubļina	Berlīne	Kopenhāgena	Stokholma	Madride	Roma	Praga	Brisele	Lodza	Varšava	Milāna	Lisabona	Vīne	Parīze	Amsterdama	Oslā	Rīga	Tallina	—
	3,77	3,59	3,32	2,96	2,88	2,65	2,61	2,44	2,42	2,38	2,37	2,34	2,20	2,19	2,15	2,08	2,01	1,79	1,61	—
Piens 1 litrs	Madride	Dubļina	Londona	Roma	Lisabona	Kopenhāgena	Oslā	Vīne	Milāna	Berlīne	Stokholma	Praga	Varšava	Parīze	Amsterdama	Lodza	Rīga	Brisele	Tallina	—
	0,66	0,56	0,56	0,52	0,48	0,43	0,40	0,38	0,36	0,33	0,33	0,32	0,31	0,30	0,29	0,27	0,24	0,23	0,19	—
Cukurs, smalkais 1 kg	Roma	Milāna	Madride	Oslā	Londona	Maskava	Berlīne	Varšava	Praga	Parīze	Londona	Stokholma	Lodza	Kopenhāgena	Dubļina	Vīne	Rīga	Tallina	Lisabona	Brisele
	2,09	2,01	1,33	1,09	1,08	1,08	0,92	0,91	0,90	0,89	0,88	0,86	0,85	0,85	0,81	0,79	0,73	0,69	0,64	0,58

*) Maskavai, Lodzai un Varšavai — rupja maize; Rīgai, Oslai, Stokholmai un Tallinai — $\frac{2}{3}$ rupjas maizes, $\frac{1}{3}$ baltas maizes; Amsterdama, Berlīne, Brisele, Lisabona, Praga, Vīne, Kopenhāgena — $\frac{1}{2}$ rupjas maizes, $\frac{1}{2}$ baltas maizes, pārējās pilsētās — tikai balta maize.

64. Bezdarbs 1928. gadā.

Valstis	Uz mēneša pēdējo dienu dikā stāvošo reģistrēto bezdarbnieku skaits					
	Absolūtos skaitļos			Relatīvos skaitļos (uz 1000 iedzīvotājiem)		
	Minim.	Maksim.	Vidējais	Minim.	Maksim.	Vidējais
Anglija	apr. 1.120 748	nov. 1.453 217	1.289 646	24,7	32,03	28,43
Vācija*)	jūl. 574.500	dec. 1.702 342	889.123	9,21	27,38	14,25
Krievija	jūl. 1.339.810	dec. 1.613 150	1.484.828	11,71	14,10	12,10
Itālija	jūl. 261.800	janv. 515 533	362.878	6,48	12,75	8,98
Polija	okt. 79 478	janv. 181.672	125.657	2,69	6,14	4,25
Čekoslovākija	okt. 29.397	janv. 57.148	52.869	2,05	3,98	3,68
Latvija	jūl. 928	dec. 14.030	4.700	0,50	7,50	2,51
Igaunija	aug. 467	dec. 7.770	2.629	0,42	6,96	2,36
Austrija	jūl. 115.211	janv. 230.755	15 185	16,84	34,54	23,69
Šveice	jūn. 5 378	janv. 14.212	8.380	1,36	3,59	2,12
Ungārija	okt. 12.112	janv. 16.337	13.633	1,43	1,93	1,61
Somija	jūl. 762	janv. 2.942	1.735	0,23	0,89	0,52
Francija	jūl. 8.017	janv. 31 967	15 962	0,20	0,78	0,39

Bezdarbs dažās valstīs.

Bezdarba jautājums pieder pie svarīgākām sabiedriskām problēmām daudzās valstīs. Tā Anglijā caurmērā par 1928. gadu gandrīz 3% no visiem iedzīvotājiem bija bez

darba. Arī Vācijā un Krievijā bezdarbnieku procents bieži ir ļoti liels. Parastie cēloņi bezdarbam ir krīzes lielrūpniecībā. Tālab lielrūpniecības uzplaukuma laikmetos Eiropas val-

*) Pabalstītie bezdarbnieki.

stis parasti nebija bezdarba, kurš iestājās tikai rūpniecisku krīžu laikā. Latvijā un Igaunijā bezdarbam ir ļoti neliels sakars ar rūpnieciskām krīzēm. Bezdarba iemesli Latvijā pirmā kārtā ir meklējami mūsu agrārā iekārtā, jo lauksaimniecībā vienmēr lielākā mērā pārsvaru iegūst sezonas strādnieki, kurus ziemas mēnešos atlaiž no darba un kuri ieņākuši pilsētās sastāda bezdarbnieku lielāko daļu. Bez tam bezdarbnieku pamats pilsētās ir arī kokrūpniecības un ostu strādnieki, kurū starpā nodarbināto procents ziemas mēnešos ir mazāks nekā vasarā. Kamēr 1928. gada vasarā Latvijā bija tikai 0,05% bezdarbnieku, tikmēr ziemā bija bez darba 0,75% no visiem iedzīvotājiem. Šeit gan jāņem vērā, ka 1928. gads Latvijā bija visnelabvēlīgākais, jo Latvijā vidējais bezdarbnieku skaits 1924. gadā bija 1 987, 1926. gadā —

2 794, bet 1928. gadā — 4 700. Kamēr Latvijā un Igaunijā bezdarbam ir noteikti sezonas raksturs (vasarā Latvijā ir 15 reizes mazāk bezdarbnieku nekā ziemā) tikmēr citur tas ir novērojams visu gadu, pie kam starp bezdarbnieku skaitu ziemā un vasarā nav liela starpība. Krievijā un Anglijā bezdarbs ir novērojams visu gadu, pie kam Krievijā ir vismazākā starpība starp bezdarbnieku skaitu ziemas un vasaras mēnešos, tur tas cauru gadu svārstās starp 1 300 000 un 1 600 000. Latvijā bezdarbnieku skaits salīdzinot ar Angliju, Krieviju, Vāciju un dažām citām zemēm ir ļoti neliels. Tas izžudis vienīgi tad, kad rūpniecība būs uzņēmusi apmēram 10 līdz 15 000 jaunus strādniekus un kad Baltijas lauksaimniecība būs piespiesta strādāt ar sezonas strādniekiem no ārzemēm.

65. Darba konflikti 1926. gadā.

Valstis	Rūpniecībā nodarbināto personu skaits (tūk-tošos)	No tiem nestrādāja konflikta dēļ		Konflikta dēļ zaudētas dienas	
		Absolūtos skaitļos	0/0 0/0	Kopskaits	1 konflikta dēļ nestrādāja strādā.
Liel-Britānija	6.825	2.724.000	39,91	162 230 000	59,56
Norveģija	293	51.487	17,57	2.204.365	42,81
Polija	1.173	143.581	12,24	1 382.133	9,63
Zviedrija	552	52.891	9,58	1.711.200	32,35
Somija	191	10.230	5,36	377.475	36,61
Beļģija	1.278	77.368	6,05		
Latvija	125	5.065	4,05	63.968	12,63
Čekoslovākija	2.053	52.789	2,57	465.481	8,82
Austrija	988	20.986	2,12	273.647	13,04
Spānija	1.034	21.851	2,11	247.223	11,81
Francija*)	5.909	118 370	2,00		
Holande	981	9 051	0,92	281.270	31,08
Igaunija	81	660	0,81	1.196	1,81
Sveice*)	821	3.299	0,40		
Dānija	368	1.050	0,29	23.000	21,90

*) Dati par 1925. g.

Darba konflikti Latvijā ir samērā reta parādība, jo, piemēram, 1926. gadā šādu konfliktu dēļ Latvijā nestrādāja tikai 4% no visiem rūpniecībā nodarbinātiem. Tanī pašā laikā Anglijā streiku dēļ nestrādāja gandrīz 40% no visiem strādniekiem. Tomēr veselā rindā valstu darba konflikti vēl mazākā mērā ir traucē-

juši darbu gaitu. Pirmajos pēckara gados streiki Latvijā bija biežāki sastopama parādība. To rāda sekošā tabele, kurā 1923. gadā streiku dēļ nestrādājošo strādnieku skaits ir apzīmēts ar 100 un nākošo gadu skaitli aprēķināti attiecībā pret 1923. gadu.

Streiku dēļ nestrādājošo strādnieku skaits:

Valstis	1923.	1924.	1925.	1926.
Norveģija	100	253	55	206
Somija	100	40	38	135
Dānija	100	503	5 272	54
Zviedrija	100	23	142	51
Latvija	100	70	24	37
Igaunija	100	45	26	19
Polija	100	10	17	17

Vislielākais streiku dēļ zaudētais darba dienu skaits Latvijā ir atzīmēts 1924. gadā, kad zaudētas 95 988 die-

ņas, kamēr Norveģijā tanī pašā gadā zaudētas 5,2 miljoni dienas un Polijā 7,1 miljoni dienu.

XI. Dažādi.

66. Valsts forma.

Republikas un monarķijas.

Republikas:	Monarķijas:
Francija	Anglija
Vācija	Italija
Polija	Spānija
Čekoslovākija	Rumenija
Austrija	Jugoslāvija
Krievija	Ungarija
Griekija	Beļģija
Portugale	Holande
Šveice	Zviedrija
Somija	Bulgarija
Lietava	Dānija
Latvija	Irijas brīvvalsts
Igaunija	Norveģija
Turcija	Albanija
Danciga	Luksemburga
S. Marino	Islande
Andora	Monako
	Lichtenšteina

Eiropā ir gandrīz vienāds skaits republiku un monarķiju. Pirms kara Eiropā bija 5 republikas — Francija, Portugale, Šveice, S. Marino un Andora. Pēc kara no monarķijām kļuva par republikām Vācija, Austrija, Krievija, Griekija un Turcija. Bez tam visām septiņām pēckara radītām valstīm — Polijai, Čekoslovākijai, Somijai, Lietuvai, Latvijai, Igaunijai un Dancigai ir republikaniskas satversmes. Tomēr par dažādās valstīs pastāvošo valsts formu, nedod ainu iedalījums republikās un monarķijās. Var būt monarķijas ar augsti

izkoptu demokratisku satversmi un tādas, kurās vēl valda autokratija. Tāpat var būt demokratiskas republikas un republikas, kurās tikai nomināli par tādām skaitas. Pēc valsts iekārtas Eiropas valstīs varam sadalīt demokratiskās, kurās uz satversmes pamata noteicošais vārds valsts dzīvē pieder tautas vēlētiem pārstāvjiem un autokratiskās, kurās monarcha vai citas personas, vai personu grupas rokās atrodas valsts vara. Ir arī valstis, kurās neietilpst šīnī šematiskā sadalījumā, jo tās valsts forma nav stabila.

Demokratijas:

Anglija
Vācija
Francija
Čekoslovākija
Beļģija
Holande
Austrija
Zviedrija
Šveice
Somija
Dānija
Irija
Norveģija
Latvija
Igaunija
Danciga
Luksemburga
Islande

Valstis bez stabilas
iekārtas:

Polija
Rumenija
Grieķija

Autokratijas:

Italijs
Spānija
Jugoslāvija
Ungarija
Portugale
Bulgarija
Lietava
Turcija
Albānija
Krievija

18 Eiropas valstis pastāv demokrātiska valsts iekārta. Starp demokratiskām valstīm ir 9 republikas un 9 monarkijas. Pie demokrātiskām valstīm pieder visas Eiropas ziemeļu un vidus daļas valstis. Tās ir ziemeļos Skandināvijas valstis, Baltijas jūras austrumu piekrastē Somija, Igaunija un Latvija. Tālāk Anglija ar Iriju un Eiropas vidus daļā Francija, Vācija, Beļģija, Holande, Luksemburga, Šveice, Austrija un Čekoslovākija. Demokrātija pastāv visās ģermaņu zemēs, divās (Francija un Beļģija) romāņu zemēs, divās somu (Igaunija un Somija) zemēs, vienā slavu (Čekoslovākija) zemē un vienā baltu (Latvija) zemē. Turpretim Eiropas dienvidus un austrumu valstīs pastāv valsts iekārtas, kuras noteikti nodrošina vienai personai vai politiskai grupai valsts varu. Tur arī nepastāv demokrātiski vēlētas tautas pārstāvības.

Autokrātiskā pārvaldītās zemēs pa lielākai daļai pastāv diktatura, kā

Italiņā, Spānijā, Krievijā, Ungarijā u. t. t. Polijā gan pastāv tautas pārstāvība, bet blakus tai visai liela loma piekrīt citiem faktoriem. Rumenijā un Grieķijā pēc asām cīņām ap valsts satversmes jautājumiem tagad ir nodibinājusies demokrātiska iekārta, kuru tomēr vēl ir pārāgri uzskatīt par pilnīgi stabilizētu.

Interesanti ir salīdzināt skaitļus par tautas izglītību un ziņas par valsts iekārta. Izrādas, ka autokrātiskā valsts iekārta pastāv vienīgi valstīs ar zemu tautas izglītības līmeni. Kad salīdzinām kartogramas, kurās attēlo analfabetu procentu dažādās valstīs un kartogramu, kurā rāda kāda valsts iekārta šīs valstīs pastāv, tad izrādas, ka visās tās valstīs, kurās tautas izglītības līmenis ir augsts, pastāv demokrātiskas satversmes, turpretim valstīs, kurās ir lielāks analfabetu procents, pastāv diktaturas. Salīdzinot abas kartogramas, redzam, ka visās valstīs,

kurās analfabetu procents pārsniedz 30, vairs nav demokratisks iekārta. Tas ir arī saprotams, jo demokrātija prasa tautas masu aktīvu piedalīšanos valsts pārvaldē, prasa to, ka tau-

ta var orģentēties valsts dzīves jautājumos un vajadzīgos brīžos teikt savu izšķirošo vārdu. Tur kur tautas masas pat neprot lasīt un rakstīt, pats par sevi saprotams, arī nevar

Valsts iekārta.

būt runa par to, ka tautas plašās masas varētu aktīvi un sekmīgi piedalīties valsts dzīvē. Ir iemesli pieņemt, ka modernās demokrātijas var pastāvēt tikai tur, kur tautas izglītības līmenis ir sasniedzis zināmu augstumu. Turpretim mazkultūrelās zemēs ar lielu analfabetu procentu pa-

stāv dažāda veida autokratijas. Principiēli ir pilnīgi vienaldzīgi vai tā ir fašistiska diktatura kā Itālijā, vai komunistiska kā Krievijā, kur tā itin viegli, plašām tautas masām pat gandrīz nemanot, var pārvērsties fašismam līdzīgā. Sakarība starp tautas izglītības līmeņa augstumu un valsts

formu ir neapstrīdama, jo Eiropā nav nevienas zemes, kurā būtu mazāk par 20% analfabetu un nepastāvētu demokrātiska iekārta un nav nevienas valsts ar vairāk par 30% analfa-

betu, kurā pastāvētu stabila demokrātiska iekārta. Vienīgie mēģinājumi nodibināt šādās valstīs demokrātisku iekārtu pašlaik ir novērojami Rumēnijā, Grieķijā un Polijā.

67. Veselības aizsardzība.

Uz 10 000 iedzīvotājiem ir:

	Ārstu	Zobu ārstu	Vecmātes	Slimnīcās gultu
Austrijā	11,3	.	6,8	4,8
Ungarijā	7,1	.	.	3,4
Vācijā	6,6	1,2	.	7,9
Dānijā	6,5	1,0	3,5	4,3
Beļģijā	6,0	.	.	.
Igaunijā	6,0	.	.	.
Francijā	5,9	1,3	2,9	.
Latvijā	5,8	3,0	4,0	4,5
Holandē	5,6	0,8	1,3	3,0
Norveģijā	5,5	2,6	5,6	5,7
Grieķijā	4,7	.	.	.
Čekoslovākijā	4,6	.	.	.
Zviedrijā	3,2	1,3	4,9	5,5
Bulgarijā	2,6	0,5	2,3	1,1
Polijā	2,5	0,6	2,3	1,8
Somijā	2,2	1,1	.	.
Krievijā	1,7	0,2	0,5	1,3

Latvija pieder pie valstīm, kurās samērā labi ir apgādātas ar ārstniecības personālu. Latvijā ir uz 10 000 iedzīvotājiem 5,8 ārsti. Apmēram tāds pats ārstu skaits ir arī Norveģijā, Holandē, Francijā, Igaunijā un Beļģijā. Lielāks tas ir Dānijā, Vācijā, Ungarijā un Austrijā, bet mazāks Zviedrijā, Bulgarijā, Polijā, Somijā un it sevišķi Krievijā, kur uz 10 000 iedzīvotājiem ir tikai 1,7 ārsti. Uz to pašu iedzīvotāju skaitu Latvijas slimnīcās ir 4,5 gultas, kas ir uz-

skatāms par Eiropas caurmēra skaitu. Kamēr Zviedrijā ir 5,5, Norveģijā 5,7 un Vācijā pat 7,9 gultas uz 10 000 iedzīvotājiem, tikmēr Polijā ir 1,8, Krievijā 1,3 un Bulgarijā 1,1 uz to pašu iedzīvotāju skaitu. Latvija ir uzskatāma par valsti, kurā ir samērā daudz darīts tautas veselības uzturešanai. It sevišķi krit svarā plašais, bagātīgi līdzekļiem apgādātais slimo kasu tīklis un lauku iedzīvotāju ārstniecība, kurā vēl atrodas izveidošanās stadijā.

68. Armijas lielums.*)

Valsts	Virsnieki	Kareivji	Kopā
Krievijā	?	?	600 000
Francija Eiropā	?	?	391 452 ¹⁾
Italiā	27 945	264 810	292 755
Polijā	18 900	257 475	276 375
Spānijā	19 000	211 500	230 500
Lielbritanija Eiropā	9 724	148 533	158 257 ²⁾
Čekoslovākijā	22 369	127 623	149 992
Rumenijā	11 379	137 953	149 332
Jugoslavijā	6 740	109 000	115 740
Vācijā	4 290	98 074	102 364
Beļģijā	9 724	148 533	80 936 ³⁾
Griekijā	4 775	62 149	66 924
Norveģijā	5 142	49 854	55 000
Portugalē	—	—	40 000
Zviedrijā	2 802	33 144	35 946
Ungarijā	4 084	30 916	35 000
Austrijā	3 500	26 500	30 000
Holandē	1 471	21 386	22 857
Lietavā	1 834	19 156	20 990
Igaunijā	1 600	18 500	20 100
Latvijā	1 824	17 332	19 156
Bulgarijā	2 200	13 604	15 804 ⁴⁾
Dānijā	1 113	8 625	9 738
Albanijā	355	7 202	7 557 ⁵⁾
Šveicē	226	227	453 ⁶⁾

Vislielākā stāvošā armija ir Padomju Krievijai. Otrā vietā nāk Francija, tad Italiā, Polija, Spānija u. t. t. Latvijas armija ir apmēram tikpat liela, kā Lietavas, Igaunijas un Holandes armijas un par $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{2}$ mazāka nekā Austrijas, Ungarijas, Zviedrijas, Portugales un Norveģijas armijas. Šeit pievestie skaitļi runā par

armijas lielumu miera laikā. Protais, ka kara gadījumā visu valstu armijas ievērojamā mērā palielinās.

Par armijas svaru atsevišķās valstīs varam spriest no tā, cik liela daļa no visiem valsts iedzīvotājiem atrodas aktīvā kara dienestā.

*) Skaitļi attiecas uz 1923. un 1924. gadiem. Pēdējos gados tie ievērojamākā mērā nav grozījušies.

¹⁾ Kopā ar kolonālo kara spēku Francijas armija ir 792 440 vīrus stipra.

²⁾ Kopā ar kolonālo kara spēku Lielbritānijai ir 223 564 vīrus liela armija.

³⁾ Bez tam Beļģijai ir žandarmerija, kurā ir 149 virsnieki un 6 154 žandarmi.

⁴⁾ Bez tam Bulgarijā ir 882 žandarmerijas virsnieki un 7 174 žandarmi.

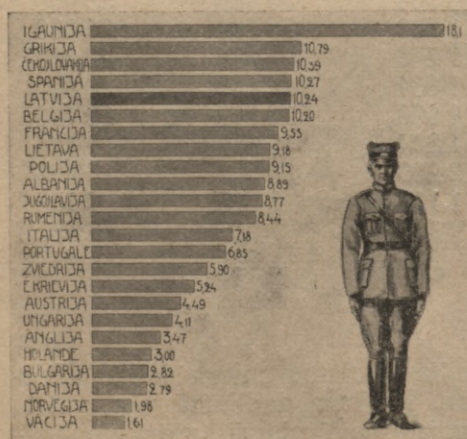
⁵⁾ Albanijai bez kara spēka ir 155 žandarmerijas virsnieki un 2 979 žandarmi.

⁶⁾ Šveicē nav regulāras armijas.

Uz 1000 iedzīvotājiem ir kareivju.

Igaunijā	18,01	Portugalē	6,95
Griekijā	10,79	Zviedrijā	5,90
Čekoslovākijā	10,39	Krievijā	5,24
Spānijā	10,27	Austrijā	4,49
Latvijā	10,24	Ungarijā	4,11
Beļģijā	10,20	Anglijā	3,47
Francijā	9,55	Holandē	3,00
Lietavā	9,18	Bulgarijā	2,82
Polijā	9,15	Dānijā	2,79
Albanijā	8,89	Norveģijā	1,98
Jugoslavijā	8,77	Vācijā	1,61
Rumenijā	8,44	Šveicē	—
Italiņā	7,18		

No 10 000 iedzīvotājiem atrodas aktivā armijā.

Vislielākā bruņošanās ir novērojama Eiropas austrumos. Visas valstis, kuŗas robežo ar Krieviju, uztur samērā lielas armijas un tāpat lieli karaspēki ir Balkanu valstīm, izņemot Bulgariju, kuŗai ar pēdējo miera līgumu ir priekšā rakstīts maksimālais kara spēka lielums. Tāpat tas ir Vācijai, Austrijai un Ungarijai ar starptautiskiem līgumiem ierobežots. Relatīvi vislielākā armija ir Igaunijai un piektā vietā starp Eiropas valstīm stāv Latvija ar armiju, kuŗa sastāda 1,02 % no visiem iedzīvotājiem. Šeit gan ir jāņem vērā, ka Latvija pēdējos gados daļu no sava karaspēka atlaiž priekšlaicīgi un tad mūsu armijas faktiskais lielums zināmu laiku ir mazāks.

Gala vārds.

Šķirstot šo grāmatu, redzam Eiropas valstis visdažādākos apgaismojumos. Kamēr vienā dzīves nozarē kāda valsts ieņem izcilus labvēlīgu stāvokli, tikmēr citā tā ieņem mazāk redzamu vietu starp pārējām valstīm. Un tomēr kārtība, kādā Eiropas valstis šeit ir sarindotas, nav nejaušības auglis. Pat tam, kas šo grāmatu tikai pavirši būs izšķirstījis, būs uzkritis, ka dažas valstis gandrīz visās tabelēs atrodas priekšgalā, uzrādot zināmas pozitīvas īpašības, un citas atkal ar negatīvām īpašībām atrodas skaitļu rindu apakšējā daļā. Jau pavirši aplūkojot skaitļu rindas redzam, kādu vietu starp pārējām valstīm ieņem katra atsevišķā valsts. Šī darba uzdevums ir noteikt Latvi-

jas stāvokli starp pārējām Eiropas valstīm. Tas jau pa lielākai daļai ir panākts ar visām šinī grāmatīnā ievietotām tabelēm, diagramām un kartogramām. Tomēr būtu vietā mēģinājums sakopot visus šeit minētos datus un uz to pamata taisīt vispārīgu slēdzienu par atsevišķo valstu stāvokli starp pārējām Eiropas valstīm. Nav pilnīgi objektīva paņēmiena, ar kuru šo uzdevumu varētu pilnīgi veikt. Tomēr esmu mēģinājis izdarīt aprēķinu*), kurš lielos vilcienos atļautu noteikt atsevišķo valstu stāvokli starp pārējām valstīm. Aprēķina rezultātā redzam, kādu caurmēra vietu ieņem katra atsevišķā valsts starp pārējām valstīm.

*) Esmu ņēmis 32 dažādas, samērā svarīgas iezīmes, kurās ir skaidri saredzamas pozitīvas un negatīvas īpašības un 26 Eiropas valstis sarindojis tādā kārtā, ka pirmās vietās atrodas tās valstis, kurās iezīmes pozitīvais raksturs parādās vislielākā mērā. Tā valstis sakārtojot pēc mirstības relatīvā lielumapirmā vietā stāv Holande, kurā vismazākā mirstība, tad otrā vietā stāv Norveģija, kurā mirstība ir lielāka nekā Holandē, bet mazāka nekā visās pārējās valstīs u. t. t., kamēr pēdējā vietā stāv Krievija ar vislielāko mirstību. Šādā kārtā esmu sakārtojis valstis pēc vispārējās un zīdaiņu mirstības, līdzpilsētnieku procenta, produktīvā vecumā stāvošo personu procenta, analfabetu procenta, skolotāju skaita uz 1000 iedzīvotājiem, vidusskolnieku un studentu procenta, grāmatniecības un avižniecības, aļamzemes procenta, kviešu un rudzu ražas lieluma no 1 ha, zirgu un liellopu skaita uz 100 iedzīvotājiem, rūpniecībā nodarbināto personu procenta, dzelzceļu garuma uz 100 iedzīvotājiem un 1 kkm., nosūtītā vēstuļu daudzuma, telefonu un automobiļu daudzumā, eksporta un importa lieluma, kuģniecības svāra, naudas apgrozības lieluma un valsts izdevumiem kulturelām vajadzībām u. t. t. Tā valsts, kura ieņem pirmo vietu, apzīmēta ar skaitli viens un tā, kura ieņem pēdējo vietu ar skaitli 26. Lai atzīmētu pārējo valstu vietu starp šiem ekstrēmiem nepietiek ar to, ka tās numerējām ar skaitļiem no 2—25. Šāds paņēmieni būtu nepareizs, jo teoretiski var pielaist gadījumu, ka starpība starp pirmo un, teiksim 20. vietu, ir mazāka nekā starpība starp 20. un 26. vietu. Lai precizāki apzīmētu pārējo valstu vietu starp abiem ekstrēmiem, esmu diferencējis starp pirmās un pēdējās valsts iezīmi dalījis ar skaitli 26 un uz tādā kārtā iegūtu skaitli dalījies starpību, kura rodas starp skaitli, kurš iezīmē rindā pirmo valsti un katru nākošo. Atgriezīsimies pie piemēra par mirstību. Uz

Valsts stāvoklis starp pārējām valstīm.

Valsts
vieta
starp
pārē-
jām
valstīm

Pirmā grupa

Valstis

1. Dānija
2. Šveice
3. Zviedrija
4. Anglija
5. Holande
6. Beļģija
7. Norveģija
8. Vācija

Otrā grupa

9. Irija
10. Austrija
11. Francija
12. Čekoslovaķija
13. Somija
14. **Latvija**
15. Igaunija

Valsts
vieta
starp
pārē-
jām
valstīm

Trešā grupa

Valstis

16. Ungarija
17. Itālija
18. Polija
19. Lietava
20. Spānija

Ceturtā grupa

21. Bulgarija
22. Jugoslāvija
23. Rumēnija
24. Portugāle
25. Grieķija
26. Krievija

Valstis ir savienotas grupās atkarībā no punktu skaita, kurš tām ir sakarā ar augstāk minēto aprēķinu. Punktu skaits atzīmē caurmēra vietu, kuru ieņem attiecīgā valsts, ievērojot tās stāvokli 32 dažādās dzīves nozarēs attiecībā pret citām valstīm. Pirmā grupā ir apvienotas valstis ar

mazāk par 10 punktiem, pie kam Dānijai ir 5,04 punkti un Vācijai 9,04 punkti. Otrā grupā ir apvienotas valstis ar 10,01 līdz 13 punktiem, pie kam Irijai ir 10,10 punkti, Latvijai 12,06 un Igaunijai 12,08 punkti. Trešā grupā ir valstis ar 13,01 — 18,00 punktiem, pie kam Ungarijai ir 13,84 punkti

1 000 iedzīvotājiem Holandē mirst 9,6 cilvēki, bet Krievijā 22,1 cilvēki. Tādā kārtā pirmā valsti (Holandē) mirst par 12,5 cilvēkiem mazāk nekā pēdējā valstī (Krievijā). 12,5 dalīts ar 26 dod 0,481. Otrā valsts mirstības tabeļē ir Norveģija ar 10,8 lielu mirstību uz 1 000 iedzīvotājiem. Tas nozīmē, ka Norveģijā mirstība ir par 1,2 lielāka nekā Holandē. 1,2 dalīts ar 0,481 dod 2,5. Tādā kārtā Norveģija ieņem svērtā skaitļu rindā 2,5. vietu. Latvijā mirst 15,1 cilvēks uz 1 000 iedzīvotājiem, tas ir par 5,3 vairāk nekā Holandē. 5,3 dalīts ar 0,481 dod 11,0. Tādā kārtā Latvija skaitļu rindā par mirstību ieņem 11. vietu u. t. t., kamēr valsts ar vislielāko mirstību ieņem 26. vietu. Šādā kārtā sakārtotas valstis pēc 32 iezīmēm un atzīmēts viņu stāvoklis starp citām valstīm ar skaitļiem no 1 līdz 26. Pēc tam šie skaitļi par katru atsevišķo valsti zīmēti un iegūtā zuma dalīta uz iezīmju skaitu un rezultātā iegūstam skaitli, kurš atzīmē vietu, kuru katra valsts ieņem pārējo valstu starpā. Protams, pret šo paņēmieni var celt daudzus iebildumus. Svarīgākais būtu tas, ka šeit minētām 32 iezīmēm nav vienāds svars, ka viņu zīmēšana nemaz nav pielaidama. Šis iebildums ir ļoti pamatots. Tālab arī pievestais aprēķins nebūt negrib pretendēt uz matemātisku pareizību, bet grib dot lielos vilcienos ainu par atsevišķo valstu stāvokli starp citām valstīm. Šo uzdevumu arī sasniedzam ar augstāk minēto aprēķinu.

un Spānijai 17,⁰¹. Pēdējā grupā ir apvienotas valstis, kurām pēc aprēķina ir vairāk nekā 18 punkti, pie kam Bulgārijai ir 18,¹⁴ punkti un Krievijai 20,⁴⁸.

Pirmo vietu starp Eiropas valstīm savu kulturelo un saimniecisko sasniegumu ziņā ieņem Dānija. Pēc tam nāk Šveice, Zviedrija, Anglija, Holande, Beļģija, Norvēģija un Vāci-

Valstu vieta starp pārējām valstīm.

ja. Ir raksturīgi, ka pirmās vietas starp Eiropas valstīm ieņem mazākās. Starp 8 valstīm, kuras sastāda pirmo visaugstāk attīstīto Eiropas valstu grupu, ir tikai divas lielvalstis un, arī otrā grupā ir tikai viena lielvalsts.

Latvija vēl nepieder pie kulturelakām un bagātākām Eiropas val-

stīm, kuras sastāda pirmo grupu. Sarindojot visas Eiropas valstis pēc pozitīvām īpašībām, tā ieņem 14. vietu, pie kam tās caurmēra stāvoklis ir gandrīz tāds pats, kāds Čekoslovākijai, Somijai un Igaunijai. Čekoslovākijai ir 10,⁹⁵ punkti, Somijai 11,⁶⁹, Latvijai 12,⁰⁶ un Igaunijai 12,⁰⁸. Tādā kārtā Latvija savas saimniec-

ciskās, bet it sevišķi kulturelās attīstības ziņā starp 26 Eiropas valstīm ieņem 12. vietu. — Ja šāds aprēķins būtu izdarīts pirms 8 vai 9 gadiem, tad Latvijas stāvoklis būtu bijis daudz ļaunāks un Latvijas vieta būtu bijusi vienā no pēdējām grupām, jo posta un nabadzības ziņā Latvija toreiz maz atšķīrās no Krievijas. Pateicoties pēdējā gadu desmita darbam, Latvijas vieta tagad ir starp otrās grupas valstīm. Ja Latvijas attīstība arī turpmāk norisināsies tik pat ātrā gaitā, kā valsts pastāvēšanas pirmajā gadu desmitā, tad jau paredzamā nākotnē Latvijas vieta būs starp pirmās grupas valstīm.

Visai interesantas ir arī paraleles starp valstu saimniecisko un kultūrelo attīstību no vienas puses un politisko iekārtu no otras puses. Kamēr abu pirmo kulturelāko un izglītotāko valstu grupās pastāvē demokrātiska iekārta, tikmēr abās pēdējās grupas pastāvēja diktatura, autokrātiskas monarkijas vai arī valsts formu vēl nevar uzskatīt par stabilizētu.

Skaitļu rindas par Latvijas stāvokli starp citām valstīm vēl lieku reizi pierāda Latvijas valsts neatkarības nepieciešamību. Kamēr Latvijā ir nenoliedzami Eiropas kultūras valsts, kamēr tā savā lielākā daļā kulturelā ziņā jau tagad pieder pie pirmām Eiropas zemēm, tikmēr Krievijā Eiropā savas kulturelās un saimnieciskās attīstības ziņā ieņem pēdējo vietu, blakus Albanijai, par kuru trūkst statistisku ziņu. Somija un Baltija, šīs zemes ar Vakareiropiešu kultūru, bija sveši ķermeņi lielajā caristiskajā Krievijā. Šo lielo valsti vienmēr pārvaldīja ar paņēmieniem, kuri bija piemēroti valsts nekulturelam centram. Tālab Somijai un Baltijai vienmēr bija smagi jācieš no nesaskaņas, kura pastāvēja starp šo zemju augsto garīgo un

saimniecisko kultūru un nekulturelās Krievijas pārvaldes aparātu. Ja ir pareizi slēdzieni, kurus esmu taisījis no šīs grāmatas tabelēm, tas ir, ka kultūreli un saimnieciski vismazāk attīstītās zemēs valda autokrātiska valsts forma, tad ir jānāk pie slēdziena, ka Krievijā un Albanijā, kā Eiropas visnekulturelākās un vismazāk attīstītās zemēs demokratiskai iekārtai ir jānodibinās visvērāk. Tālab ir iemeslis domāt, ka Krievijā diktatura savā tagadējā veidā, vai sava pretstata veidā, kas principiēli ir viens un tas pats, vēl ilgi pastāvēs. Turpretim Latvijā kā valsts, kura jau tagad pieder pie Eiropas kultūras zemēm un kura, ja tās attīstības gaitu netraucēs, drīz piederēs pie kulturelākām Eiropas valstīm, stāvē neizmērojami tālu no tiem apstākļiem, kuri tagad valda Krievijā un kuri arī paredzamā nākotnē tur valdis.

Eiropas mazās ziemeļu valstis, it sevišķi Skandināvija, ir spilgti pierādījušas, ka mazās tautas var sasniegt augstu garīgās un materialās attīstības pakāpi. Ceļš, par kuru tagad iet Latvijas attīstība, ir tas pats, par kuru ir gājušas pārējās mazās kultūras valstis. Tālab šīm valstīm ir jābūt Latvijas paraugam. Kulturelās attīstības laukā Latvijā jau ir darīts ļoti daudz. Saimniecisko sasniegumu ziņā mēs vēl stāvam tālu zem mazajām, bet bagātajām ziemeļu zemēm. Bet mūsu attīstības gaitai ceļā vairs nestāvē nepārvarami šķēršļi. Latvijas valsts pirmo desmitgadu attīstības gaita rāda, ka Latvija straujā gaitā aug un attīstās un tālab nevar būt šaubu par to, ka Latvijas stāvoklis starp citām Eiropas valstīm arī turpmāk kļūs vienmēr labvēlīgāks, ka Latvija sev iekāros vietu starp mazajām, kulturelām un bagātām Eiropas valstīm.

Galvenie avoti.

Latvijas statistiskā gada grāmata. 1920.—1927. gadiem. Otrā tautas skaitīšana Latvijā, Rīgā, 1925.—1928. g. + M. Skujenieks: Latvija — zeme un iedzīvotāji. III. izdevums. 1927. g. A. Maldups: Latvijas lauksaimniecība 1928. g. Latvijas ārējā tirdzniecība un tranzīts 1925.—1928. gadu izdevumi. Andrees: Allgemeiner Handatlas 1928. Aperçu de la démographie des divers pays du monde, publié par l'office permanent de l'Institut International de Statistique. La Haye 1927. Annuaire statistique international. Société des Nations 1928. Genève. Annuaire international de statistique agricole. Institut International d'Agriculture. Rome 1928. The Statesman's Yearbook. Statistisches Jahrbuch für das Deutsche Reich. 1928. Meyer's Lexikon. 7. izdevums. Handwörterbuch der Staatswissenschaften. 4. izdevums. Lloyd's Register of Shipping 1928. Statistique générale de la Téléphonie. Bureau international de l'Union télégraphique. 1928.	Statistique générale de la Télégraphie. Bureau international de l'Union télégraphique. Berne 1928. Statistique générale du service postal, publiée par le bureau international. Berne 1929. Revue internationale du Travail 1926.—1929. g. Armament's Year Book. League of Nations. Geneva 1924. Eesti statistika ilmub kord kuus. Tallinn. Eesti Ülestähendus Riigi statist. kesbūr. raamatukog. saad. väljaanded. Tallinn 1927.—1929. Rahva demograafiline koosseis ja karteriolud Eestis. Tallinn 1924. Lietuvas gyventojai. Kaunas 1923. Statistikos Biuletenis. Kaunas. Statistisk Årsbok för Finland. 1928. Statistisk Årsbok för Sverige. 1928. Statistisk Aarbog. Danmarks statistik. 1928. Statistisk Arbok för kongeriket Norge. 1927. Befolkningsrörelsen Översikt. för åren 1911.—1920. Sveriges officiella statistik. Stokholm 1929. Annuaire statistique de la Belgique. Staatshandbuch der Freien Stadt Danzig.

✓ Population de l' U. R. S. S. Recensement de la population du 17 XII. 1926. Administration centrale de Statistique de l' U. R. S. S. Moscou 1927.

Сборник статистических сведений по союзу С.С.С.Р. Москва.

Статистический справочник С.С.С.Р. 1927 г. Изд. Центр. Статист. Управления.

Annuaire statistique. Statistique générale de la France. 1928.

W. Woytinsky: Die Welt in Zahlen. Berlin.

Internationale landwirtschaftliche Rundschau. Rom 1929. Inter-

nacionalā lauksaimniecības instituta izdevums.

Statistisches Jahrbuch der Schweiz. 1928.

Wirtschaftsstatistisches Jahrbuch. Wien 1928.

Statistisches Jahrbuch der Čechoslovakischen Republik. Zusammenge stellt vom statistischen Staatsamte. Prag 1925.

✓ Hickmann's Geographisch - statistischer Universal-Atlas. Wien 1927.

Bez tam atsevišķu skaitļu iegūšanai lietota rinda citu avotu, kuri pa daļai ir atzīmēti tekstā.

SATURA RĀDĪTĀJS.

Lpp.

Lpp.

Ievads	3	27. Zemes kulturas	91
I. Stāvoklis, klimats un platība	7	28. Galveno laukaugu sējumu platība	94
1. Ģeogrāfiskais stāvoklis	7	29. Galveno laukaugu raža kvintalos	97
2. Klimats	9	30. Galveno laukaugu raža no 1 hektara	100
3. Platība	14	31. Galveno laukaugu raža uz 100 ledzīvotājiem	105
II. Iedzīvotāji	17	32. Galveno graudaugu kopražā	109
4. Iedzīvotāju skaits	17	33. Patērētās labības un baudvielu daudzums	110
✓ 5. No 1000 Eiropas iedzīvotājiem dzīvo attiecīgā valstī	19	34. Mājlopu skaits	117
✓ 6. Iedzīvotāju skaita pieaugums vai samazināšanās kara gados	20	35. Sviesta eksports	125
7. Iedzīvotāju skaita pieaugums ziemeļu valstīs	21	36. Meži	126
8. Iedzīvotāju biežums	23	V. Rūpniecība.	
9. Iedzīvotāju dabīgais pieaugums	27	37. Rūpniecībā nodarbināto personu skaits un procents	128
10. Zīdaiņu mirstība	33	38. Ziemeļu valstu lietrūpniecība pēc rūpniecības nozarēm	130
11. Dzimums	35	39. Strādnieku skaits dažāda lieluma rūpniecības uzņēmumos	131
12. Vecums	37	40. Mechaniskais dzinējspēks rūpniecībā un akmeņogļu patērēšana	132
13. Pilsētas	42	VI. Satiksme.	
✓ 14. Nacionalais sastāvs	49	41. Dzelzceļi	135
15. Žīdu skaits un procents	54	42. Pastas	137
16. Ticība	56	43. Telegrafs	139
17. Strādājošo cilvēku procents	58	44. Telefons	141
18. Nodarbošanās	60	45. Automobiļi	143
III. Tautas izglītība	66	46. Radiofons	145
19. Analfabetu procents	66	VII. Kuģniecība.	
20. Tautskolas	70	47. Kuģu skaits un tonnaža	146
21. Vidusskolas	75	48. Tirdzniecības flotes pieaugums	148
22. Universitātes	77	49. Ārzemju satiksmē ienākušie un izgājušie kuģi	149
23. Iespiesto grāmatu skaits	82	50. Kuģniecība Baltijas jūrā	152
24. Laikrakstu skaits	84		
IV. Lauksaimniecība	86		
25. Lauksaimniecība kā nodarbošanās veids	86		
26. Lauku saimniecību lielums	87		

	Lpp.		Lpp.
VIII. Tirdzniecība.		X. Cenas un algas.	
51. Pasaules tirdzniecības sadalījums		61. Algas rūpniecībā	178
starp valstīm	154	62. Laukstrādnieku algas	182
52. Importa un eksporta vērtība	156	63. Cenas	182
53. Tirdzniecības bilance	159	64. Bezdarbs	184
54. Galveno labību imports	160	65. Darba konflikti	185
IX. Valsts saimniecība.		XI. Dažādi.	
55. Valsts ieņēmumi un nodokļi	161	66. Valsts forma	187
56. Valsts un pašvaldību izdevumi	164	67. Veselības aizsardzība	190
57. Valsts parādi	165	68. Armija	191
58. Valsts ieņēmumi un izdevumi	168	Gala vārds.	193
59. Valutu zelta vērtība	174	Izlietotie avoti	197
60. Naudas apgrozība	176	Satura rādītājs	199

[1,70]

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTĒKA

0305014818

